ДЕРЖАРХІВ
Архівний
Опис
Фонд
Р-2196
23
468

УКРАЇНА

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ

О.23
У68

П Р О Т О К О Л
третьої сесії обласної ради
від 29 грудня 2010 року

Том І

Розпочато: 29.12.2010
Закінчено: 29.12.2010
На 200 аркушах
Зберігати постійно

ДЕРЖАРХІВ
Сумської області
Фонд № Р-2196
Опис № 23
Архівний № 468

м. Суми

ПРОТОКОЛ
третьої сесії Сумської обласної ради
шостого скликання
від 29 грудня 2010 року

Відкрив пленарне засідання і головував на сесії Михайленко Г.В. – голова обласної ради.

Від загального складу обласної ради на сесії зареєструвалися 88 депутатів (по фракціях: Партії регіонів – 50, ВО «Батьківщина» – 20, ПП «Фронт змін» – 5, ПП «Рідне місто» - 4, КПУ – 5, ПП «Сильна Україна» - 2, ПП «За Україну» - 2).

З поважних причин відсутні 12 депутатів (додаток 1).

(Виконується Гімн України)

У роботі сесії взяли участь Народні депутати України - представники Сумської області у Верховній Раді України:

Сербін Юрій Сергійович;

Сідельник Іван Іванович.

На сесію запрошені: члени колегії, керівники окремих управлінь і відділів облдержадміністрації, обласних установ та організацій, прокурор області, голови районних рад, райдержадміністрацій, міські голови, керівники обласних ланок галузевих профспілок, представники засобів масової інформації, акредитовані при обласній раді, головні редактори міськрайонних газет (додаток 2).

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, надійшло подання про утворення в обласній раді депутатської групи «Сумщина» у кількості 7 депутатів. Оформлені всі необхідні документи. Головою депутатської групи обрано Гончарука Володимира Станіславовича. (Додаток 3)

Для забезпечення роботи сесії одноголосно утворені робочі органи сесії: лічильна комісія, секретаріат (додаток 4).

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, я пропоную редакційну комісію не утворювати, а при необхідності відповідні повноваження доручити виконувати секретаріату сесії.

(Пропозиція Михайленка Г.В. приймається одноголосно) **.**

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, нам потрібно затвердити порядок денний третьої сесії обласної ради шостого скликання.

Пропозиції до порядку денного вам роздані. Попередньо вони були обговорені на спільному засіданні постійних комісій та депутатських фракцій.

Нагадую, що депутатські запити включаються до порядку денного сесії без голосування.

Пропоную пропозиції до порядку денного прийняти за основу. Прошу голосувати ***(за результатами проведеного голосування порядок денний приймається за основу одноголосно).***

Михайленко Г.В.

Є зміни чи доповнення до порядку денного? (Не надійшло). Пропоную порядок денний прийняти в цілому.

Хто за те, щоб порядок денний третьої сесії обласної ради шостого скликання прийняти в цілому, прошу голосувати.

Порядок денний третьої сесії приймається в цілому одноголосно.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ
третьої сесії обласної ради шостого скликання

Депутатські запити.

1. Інформація прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області.
Ленський Сергій Володимирович – прокурор області

2. Про стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015».
Коновалов Олександр Олександрович – голова постійної комісії обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики

3. Про внесення змін до програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік.
Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

4. Про програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік.
Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

5. Про програму підтримки малого підприємництва в Сумській області на 2011-2012 роки.
Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

6. Про регіональну програму молодіжного житлового кредитування на 2011-2017 роки в Сумській області
Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

7. Про програму висвітлення заходів Сумської обласної державної адміністрації та Сумської обласної ради у засобах масової інформації на 2011 рік.
Над'ярний С.В. - заступник начальника головного управління зв'язків з громадськістю облдержадміністрації

8. Про програму підтримки місцевого книговидання та розповсюдження книжкової продукції на 2011-2012 роки.
Над'ярний С.В.- заступник начальника головного управління зв'язків з громадськістю облдержадміністрації

9. Про програму розвитку комунального автотранспортного підприємства обласної ради на 2011 рік.
Крестенков Сергій Георгійович – начальник головного управління промисловості та розвитку інфраструктури облдержадміністрації

10. Про внесення змін до рішення обласної ради від 12.05.2010 «Про обласний бюджет на 2010 рік.
Кухно Федір Федорович – т.в.о. начальника головного фінансового управління облдержадміністрації

11. Про обласний бюджет на 2011 рік.
Кухно Федір Федорович – т.в.о. начальника головного фінансового управління облдержадміністрації

12. Про надання дозволу на переукладення договору оренди.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

13. Про внесення змін до рішення обласної ради п'ятого скликання від 29.09.2006 року «Про комунальну установу «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради».
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

14.Про розподіл орендної плати.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

15. Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Сумської обласної ради Аптека № 175 м. Суми Проценко Н.І.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

16. Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Аптека № 202 м. Ромни Кубрик Г.М.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

17. Про директора Глухівського медучилища – комунального закладу Сумської обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

18. Про директора Лебединського медичного училища імені професора М.І.Сітенка – комунального закладу Сумської обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

19. Про директора вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка».
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

20. Про директора Сумського медичного коледжу – комунального закладу Сумської обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

21. Про надання дозволу на здійснення капітального ремонту об'єктів, що належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

22. Про чисельність та структуру управління майном обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

23. Про план роботи обласної ради на 2011 рік.
Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

24. Про структуру та чисельність виконавчого апарату обласної ради.
Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

25. Про зміну складу представників обласної ради у раді співзасновників обласної газети «Сумщина».
Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

26. Про програму проведення заходів щодо відзначення та нагородження громадян, трудових та творчих колективів, представництва керівництва та депутатів обласної ради в заходах загальнодержавного і місцевого значення на 2011 рік.
Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

27. Про закріплення майна за комунальним закладом Сумської обласної ради «Сумський обласний психоневрологічний диспансер»
Павлюк Петро Олександрович – начальник управління охорони здоров'я облдержадміністрації

28. Про кошторис витрат та план природоохоронних заходів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2011 рік.
Прудников Микола Олексійович – перший заступник начальника державного управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області

Одноголосно затверджується регламент роботи третьої сесії обласної ради

Регламент роботи
третьої сесії обласної ради шостого скликання

29 грудня 2010 року

Пленарне засідання **10.00 – 12.30**

1. Для відкриття пленарного засідання, затвердження порядку денного та регламенту роботи пленарного засідання обласної ради	до 15 хвилин
2. Для виступів із депутатськими запитами	до 5 хвилин
3. Для доповіді з питань: - Про стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015»; - Про обласний бюджет на 2011 рік	до 15 хвилин
4. Для доповідей з питань порядку денного: - Про програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік; - Інформація прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області.	до 10 хвилин
5. Для доповідей з інших питань порядку денного	до 5 хвилин
6. Для відповідей на запитання з питань, внесених на розгляд пленарного засідання	до 10 хвилин
7. Для виступів в обговоренні питань, внесених на розгляд пленарного засідання	до 5 хвилин
8. Для повторного виступу в дебатах з одного і того ж питання, виступів в обговоренні проектів рішень обласної ради	до 3 хвилин
9. Для зауважень з питань порядку ведення пленарного засідання ради, мотивів голосування, заяв депутатських фракцій, довідок, повідомлень	до 3 хвилин
10. Різне	до 20 хвилин

Пленарне засідання обласної ради провести без перерви.

Слухали:
Про депутатські запити.

Михайленко Г.В. надає слово Толбатову В.М. – заступнику голови обласної ради, для оголошення депутатських запитів, які надійшли до початку сесії.

Толбатов В.М. оголошує депутатський запит депутата Ребенка І.М., який звертається до прокурора області з приводу невиконання ТОВ «Північспецмонтаж» умов договору і рішення судових органів про передачу 65 квартир у місті Путивль інвалідам – учасникам ліквідації аварії на ЧАЕС.

Є прохання підтримати цей запит.

Михайленко Г.В. Хто за те, щоб підтримати цей депутатський запит і направити прокурору області, прошу голосувати. ***(За результатами голосування рішення про підтримку та направлення депутатського запиту Ребенка І.М. приймається одноголосно).***

Толбатов В.М. оголошує депутатський запит депутата Андрусенка М.А., який звертається до голови обласної ради з проханням виділити кошти в сумі приблизно 211 тисяч гривень на добудову зовнішньої каналізації у будинку № 18 про вулиці Маяковського у місті Ромни. Є прохання підтримати.

Михайленко Г.В. Хто за те, щоб підтримати цей депутатський запит і направити голові обласної ради, прошу голосувати. ***(За результатами голосування рішення про підтримку та направлення депутатського запиту Андрусенка М.А. приймається одноголосно).***

Толбатов В.М. оголошує депутатський запит депутата Троня А.В., який звертається до голови обласної ради з приводу усунення недоліків після виконання робіт по реконструкції системи теплозабезпечення Охтирської школи № 4. Також він просить надати сертифікати відповідності проведених робіт вимогам стандартів. Є прохання також підтримати.

Михайленко Г.В. Хто за те, щоб підтримати цей депутатський запит і направити голові обласної ради, прошу голосувати. ***(За результатами голосування рішення про підтримку та направлення депутатського запиту Троня А.В. приймається одноголосно).***

Толбатов В.М. оголошує депутатський запит депутата Троня А.В., який звертається до голови обласної ради з приводу неякісного проведення реконструкції приміщення Охтирської гімназії і просить усунути всі недоліки та надати акти виконаних робіт. Прохання підтримати.

Михайленко Г.В. Хто за те, щоб підтримати цей депутатський запит і направити голові обласної ради, прошу голосувати. ***(За результатами голосування рішення про підтримку та направлення депутатського запиту Троня А.В. приймається одноголосно).***

Толбатов В.М. оголошує депутатський запит депутата Галаєва М.-Ш. Д., який звертається до керівників «Укртелеком» і «Сумиобленерго» з приводу відновлення проводового радіомовлення в с.Ворожба Лебединського району. Воно було пошкоджене через проведені там роботи. Є пропозиція підтримати цей депутатський запит.

Михайленко Г.В. Хто за те, щоб підтримати цей депутатський запит і направити зазначеним адресатам, прошу голосувати. ***(За результатами голосування рішення про підтримку та направлення депутатського запиту Галаєва М.-Ш. Д. приймається одноголосно).***

Толбатов В.М. оголошує депутатський запит депутата Галаєва М.-Ш. Д., який звертається до голови обласної державної адміністрації з приводу надання допомоги у проведенні ремонтних робіт спортивного залу, котельні і ще деяких невеликих об'єктів Ворожбянського навчально-виховного комплексу. Теж є пропозиція підтримати цей депутатський запит.

Михайленко Г.В. Хто за те, щоб підтримати цей депутатський запит і направити голові обласної державної адміністрації, прошу голосувати. ***(За результатами голосування рішення про підтримку та направлення депутатського запиту Галаєва М.-Ш. Д. приймається одноголосно).***

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, є ще депутатські запити? Немає. Переходимо до розгляду питань порядку денного сесії.

(Рішення стосовно підтримки депутатських запитів, депутатські запити додаються до протоколу – додаток 5).

1.Слухали:

Інформація прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області.

Ленський Сергій Володимирович – прокурор області

Ленський С.В.

Уважаемые депутаты, в соответствии со статьей 51 Закона Украины «О прокуратуре» прокурор области на открытом пленарном заседании соответствующего совета не менее как 2 раза в год информирует население соответствующей административно-территориальной единицы о состоянии законности, мерах по ее укреплению и результатах деятельности на соответствующей территории.

Исполняя эту норму Закона, я сегодня информирую вас.

Готовясь к выступлению, я выделил 7 основных моментов, которые должны заинтересовать население области, и сейчас их кратко и емко озвучу.

Первое – это криминогенная ситуация в области. Хочу сказать, что на фоне государства Сумская область выглядит более чем положительно. Если по итогам 11 месяцев рост преступности в стране составляет 17 процентов, то в Сумской области этот показатель составляет 2,2 процента, то есть, практически вдвое меньше чем по государству. Практически на треть уменьшилось количество особо тяжких преступлений (-27 процентов), грабежей (-28 процентов), вымогательств (-37 процентов) и так далее. Не буду утомлять вас статистикой.

Считаю, что этот показатель стал результатом принципиальной позиции и большой работы, осуществляемой как прокуратурой области, так и правоохранительными органами, в первую очередь, органами внутренних

дел. Мы проводим постоянно координационные межведомственные совещания по поводу преступности. И, мне кажется, это дает свой результат.

Следующий вопрос – борьба с коррупцией. По этому поводу я вчера выступал на коллегии областной государственной администрации. Мы его обсуждали. Сейчас хочу повторить некоторые мысли и цифры по этому вопросу. На протяжении 2010 года правоохранительными органами составлено 163 протокола о коррупции. 142 человека решениями судов привлечены к административной ответственности за коррупционные действия.

Но есть вопросы, которые возникают в этом направлении. По действующему ныне законодательству лицо, привлеченное за коррупционные действия к ответственности, подлежит увольнению с государственной службы. Из 142 человек только 3 человека уволено. Все остальные продолжают трудиться. А 39 человек на протяжении 3 лет совершили коррупционные деяния 2 и более раза. Я уже говорил, что штатные коррупционеры сидят у нас, которые время о времени привлекаются и дальше продолжают работать. Доходим до абсурда.

Повторяю: те руководители, которые не ставят вопрос о расторжении трудовых отношений с лицом, привлеченным к административной ответственности за коррупционные действия, сами совершают коррупционные действия.

Уголовная коррупция. Следователями прокуратуры 46 дел закончено с признаками коррупции. 52 человека привлечены к уголовной ответственности и дела направлены в суд. Из них, вдумайтесь, 17 работников органов внутренних дел и 12 – это должностные лица органов власти и самоуправления. Из общего числа 17 человек находятся под стражей.

Повторяю то, о чем я говорил позавчера. Наличие высокой должности, наличие депутатского мандата, пребывание в партии власти или в оппозиции не является индульгенцией. Поверьте мне. Если человек совершил деяние, нарушающее букву Закона, он будет наказан. В этом я вам даю слово.

И хочу отметить, что последнее время участились факты, когда ваши же коллеги совершают преступления. Видимо, головокружение от полетов. Стрельба по прохожим, уклонение от уплаты налогов, иные хозяйственные преступления. В отношении вашего коллеги – депутата прошлого созыва, дело уже направлено в суд: Ахтырка, «Нефтегаз». Вчера я подписал сопроводительное письмо и дело направлено в суд, окончено производством.

Следующий вопрос – надзор за соблюдением закона органами внутренних дел. Это важный участок работы, который мы осуществляем постоянно и неусыпно. Не буду называть количество отмененных документов работников внутренних дел, возбужденных дел и всего остального. Только в этом году привлечено к дисциплинарной ответственности 298 человек - работников внутренних дел. Возбуждено достаточное количество уголовных дел. Но беспокоит не это. Беспокоит нарушение конституционных прав граждан. Кроме всего прочего, у нас 2 человека оправданы и по 3 - дела прекращены за отсутствием состава

преступления. Это - нарушение конституционных прав граждан. Мы на это жестко реагируем. По одному такому факту мы возбудили уголовное дело. Оно сейчас находится в суде.

Следующий момент – следствие органов прокуратуры. Несмотря на маленький коллектив работников органов прокуратуры – 36 человек, по делам законченным ущерб составляет 24 миллиона гривен. Из 24 миллионов гривен 14 - возмещено в ходе следствия. Это достаточно неплохие показатели. При этом арест наложен на сумму 12 миллионов гривен и иском заявлено на 5 миллионов гривен.

Следующий вопрос – оплата труда. Очень важный и злободневный вопрос. Человек, работая, должен получать деньги за то, что он работает. Если этого не происходит, то это – уже не жизнь. На сегодняшний день задолженность по выплате заработной платы по области составляет 45 миллионов гривен, почти 46. На 01.07. 2010 года задолженность составляла 78,8 миллиона гривен. Фактически общими усилиями мы уменьшили задолженность по заработной плате на 33 миллиона гривен. Это не просто, это все в ручном режиме. Прокуратурой возбуждено больше 60 дел об умышленной неуплате заработной платы. Практически все они направлены в суд. Мы и дальше будем работать в этом направлении.

Соблюдение природоохранного и земельного законодательства. Об этом можно говорить очень много и долго. Земля, вода – это те ценности, которые подчас незаконно разбазариваются. По результатам прокурорских проверок возбуждено 40 дел, 26 направлено в суд. Привлечено (вдумайтесь) к ответственности 235 человек, дисциплинарной, за то или иное нарушение!

Охрана жизни и здоровья детей, их социальная защита. То же самое – нарушений больше чем надо. На протяжении года возбуждено 38 уголовных дел, 32 направлено в суд. 189 протестов, 411 предписаний! И об этом можно говорить много. И, кстати, цифры все направлены вам в письменной информации, чтобы можно было ими пользоваться, оперировать и постараться не допускать нарушений в будущем.

Нами возбуждено дело в отношении известного ликвидатора Малеваного. Он находится под стражей. Они незаконно продавали большое количество помещений, принадлежащих городскому совету, не имея на то ни малейшего права. И в этом же месяце нами возбуждено уголовное дело в отношении должностных лиц управления коммунальным имуществом городского совета города Сумы, которые готовили, предоставляли и давали определенные документы господину Малеваному для реализации этого имущества. Дело будет в ближайшие сроки окончено и направлено в суд.

В принципе это все, о чем я хотел кратко вас информировать.

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, є запитання до Сергія Володимировича? (Запитань не надійшло). Дякую, Сергію Володимировичу. Є бажаючі виступити? Немає.

Є пропозиція прийняти інформацію з цього питання до відома. Хто за, прошу голосувати.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про інформацію прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області» приймається в цілому одноголосно (додаток 6).

2. Слухали:

Про стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015».

Коновалов Олександр Олександрович – голова постійної комісії обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики

Коновалов О.О.

Уважаемый Геннадий Владимирович, уважаемые депутаты, приглашенные, сегодня на сессию областного совета мы выносим вопрос принятия региональной стратегии «Нова Сумщина-2015». Документ был предварительно обсужден в комиссиях, депутаты могли ознакомиться с ним на протяжении двух месяцев на сайте областной государственной администрации, он был презентован 25 октября 2010 года.

Поэтому в своем докладе я хочу рассказать только об основных особенностях стратегии и ответить на вопросы, которые возникнут у вас.

Хочу сказать, что региональная стратегия «Нова Сумщина-2015» - это первая региональная стратегия в Украине, которая принята на основе программы Президента Украины В.Ф. Януковича «Украина – для людей». Этот документ занял свое достойное место в ряде региональных стратегий, как Украины, так и в целом регионального управления.

Основной принцип ее разработки – это прикладной характер. То есть, мы постарались уйти от формальностей и деклараций, до минимума свести статистику и перейти к конкретным шагам. Разработка стратегии была прозрачной, публичной. Мы привлекали тех людей, которые непосредственно в каждой отрасли являются специалистами. Чиновники в данной разработке были больше координаторами, и этот процесс собирали и координировали. Поэтому получился ряд новаций.

Впервые в Украине использован при разработке стратегии метод снятия ограничений, с учетом того, что, проведя свод-анализ, стало очевидно то, что область имеет большой потенциал развития, имеет большие возможности. Однако они не эффективно используются.

Далее, мы применили кластерный подход. Это – взгляд на каждую отрасль, как на замкнутый цикл. И важно отметить то, что кластерный подход будет более широко рассмотрен в том контексте, в сравнении с другими регионами и моделями, которые пытались применять такой подход, и отличие в том, что именно в структуре этих кластеров мы будем не чертить и описывать существующую модель, а именно выявлять недостающие звенья кластеров. То есть, путем анализа импорта, путем анализа внутреннего потребления, возможности именно добавлять звенья недостающие существующей структуры кластера.

Отдельно хочется отметить то, что разработан новый раздел и тоже впервые в Украине, это – «Развитие информационного пространства», тоже важная составляющая стратегии. Непосредственно важно наладить коммуникацию власти, общества для того, чтобы информировать людей о работе власти и поддерживать работу общественных организаций, информированность населения.

Также отдельно хочется отметить переход на внебюджетное финансирование потенциальных, так называемых «бизнесовых» сфер. Важный момент - это то, что, я думаю, на протяжении последующих лет позволит сэкономить определенные бюджетные средства и повысить эффективность управления.

И отдельно хочу сказать, что на разработку стратегии Сумская область не потратила ни копейки бюджетных средств, что тоже очень важно.

Дальше я остановлюсь кратко по некоторым отраслям. Вы знаете, что сейчас проходит административная реформа в государстве. Президент ее начал, и мы не будем от этого в стороне. И то, что требует повышения качество управление, качество предоставления государственных услуг, мы это понимаем и закладывали это в нашей стратегии. Основное, что нужно отметить, это то, что качество предоставляемых услуг государственными органами должно, прежде всего, повысить имидж власти и уровень доверия к власти. И важно смотреть на эту реформу в контексте того, какую роль каждый чиновник, каждый человек, который получает зарплату от государства, будет играть непосредственно в реализации стратегии.

Потому что сегодня, я надеюсь, депутаты поддержат, мы стратегию примем, но будет следующий этап на протяжении пяти лет – это реализовать эту стратегию. Это будет зависеть от роли каждого исполнителя.

И в этом важный момент – это построение эффективного информационного пространства и налаживание коммуникации: власть – общество и человек – власть. Потому что очень важно получать информацию и отклики людей. Хочу отдельно сказать, что на протяжении четырех месяцев, когда мы принимали предложения по стратегии, поступали предложения единичные. Но активность пока еще, к сожалению, оставляет желать лучшего. Поэтому я и депутатов прошу подключаться более активно к этому процессу. Каждый из вас является руководителем и двигателем развития области. Подключайте своих специалистов, свои знания. Документ этот на протяжении 5 лет будет открытым. В него будут вноситься конструктивные изменения и предложения, которые будут поступать.

Дальше хочу сказать, что основная цель – это повышение конкурентоспособности и уровня жизни людей. Основа для повышения уровня жизни людей – это экономика. Экономика на чем строится? Кроме макроэкономических показателей, основ и факторов, есть еще и те, которые зависят от нас. Прежде всего, мы должны повысить инвестиционную привлекательность области. Поэтому сфера привлечения инвестиций, работы с ними является одним из ключевых приоритетов в оперативной деятельности. Вы знаете, что работа в этом направлении уже активно идет,

стратегия реализуется. Недавно было единое инвестиционное окно представлено. И в этом направлении важно вернуть то утраченное доверие, которое с 2005 по 2009 год было утеряно.

Следующим разделом хочется отдельно отметить энергосбережение, энергоэффективность. Хочу сказать, что тот ограничивающий фактор, который мешает эффективному внедрению этих технологий - это отсутствие мотиваций по внедрению данных технологий. Раньше подход в основном был привязки к бюджетным деньгам. Он, конечно, тормозит, останавливает и не дает нужного развития. Поэтому очень важно определить, чтобы все участники процесса в реализации энергосбережения были заинтересованы. Потому что на сегодня, вы знаете, средства на энергоносители являются защищенной статьей. И получается, что даже при теоретически внедренной энергоэффективности, больницы, школы будут меньше получать денег, к сожалению, и не получать эти деньги на развитие своих учреждений: больниц, школ.

Конечно, это фактор внешний. Но, я думаю, что мы буде выходить со своими нормативно проработанными предложениями. Для того, чтобы эту систему сделать таким образом, чтобы она могла эффективно работать. И главное, чтобы привлечь в эту сферу инвестиции, которые мы должны обеспечить механизмом их защиты.

В сфере управления образованием и медициной, хочу отметить, что отрасли, которые являются ключевыми, это то, с чем люди непосредственно сталкиваются каждый день в своей жизни, они финансируются полностью государством, и эти услуги обеспечены Конституцией. Поэтому достаточно сложно было на региональном уровне рассмотреть эти разделы. Но то, что мы смогли сделать и задать такой вектор наш, это удалось, я думаю. Важно понимать, что те квалификации, которые сегодня у нас предоставляются, главное, чтобы они соответствовали потребностям рынка труда. А те специалисты, которые выпускаются в высших учебных заведениях и специальных технических, нужно, чтобы они могли как можно скорее входить в производственный процесс.

Здесь присутствует много руководителей предприятий, и каждый знает, что тем же молодым специалистам сложно найти работу. А с другой стороны есть дефицит высококвалифицированных и имеющих практику специалистов.

Поэтому этот важный момент мы рассмотрели с точки зрения конкретных предложений. В этом процессе, как и в каждом другом, нам помогали люди, которые знают свое дело. Члены рабочей группы, те, кто принимал участие непосредственно, ежедневно – это порядка 65 человек. А в общий состав тех, кто принимал участие в разработке стратегии, порядка 300 человек.

Следующее – это развитие АПК. Приоритет № 1 в стратегии и это то, что должно стать основным двигателем развития. Конечно, нам мешает отсутствие права собственности на сельскохозяйственную землю, потому что инвесторы боятся заходить. В то же время смогли придумать мы

совместно с рабочей группой то, что будет давать дополнительную стоимость продукции, которая будет выпускаться в Сумах. Это бренд, который будет увеличивать свою стоимость во времени: «Сделано на Сумщине».

В рамках этого будет разработана программа поддержки местного производителя. Сейчас готовится проект распоряжения, обдумывается это. И это должно стать основой многовекторного направления в сторону помощи производителям продукции. С одной стороны, конечно, будет помощь, с другой – будут жесткие требования к качеству выпускаемой продукции. Потому что если компании хотят поддержки со стороны власти, значит, их товары должны соответствовать стандартам, качеству и быть доступными людям.

В завершение хочу сказать, что путем проработки за последние два месяца проекта стратегии мы выходим с предложением проект стратегии принять. На комиссии мы рассмотрели этот вопрос и предлагаем внести в текст стратегии еще несколько разделов, которые должны дополнить ее практическим смыслом. Это разделы: «Поведение с отходами», «Промышленность» и «Кадровое обеспечение».

По закінченні інформації Коновалов О.О. відповідає на запитання депутатів.

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, є бажаючі виступити? Є пропозиція рішення з цього питання прийняти за основу. ***(Рішення за основу приймається одноголосно).***

Які є зміни та доповнення?

Депутат Коновалов О.О. вніс чотири доповнення, які вчора на засіданні президії розглянуті та узгоджені. Є пропозиція їх підтримати. Ми повинні проголосувати за кожну зміну, згідно з нашим регламентом.

Але у письмовому вигляді вони вам роздані, тому немає необхідності кожну з них зачитувати. Я буду називати їх за порядковим номером. Немає заперечень? (Не надійшло).

Михайленко Г.В. проводить голосування за включення кожного доповнення окремо ***(за результатами проведеного голосування всі чотири доповнення включаються до проекту рішення).***

Михайленко Г.В. проводить голосування за прийняття рішення в цілому.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015» приймається в цілому одноголосно (додаток 7).

3. Слухали:

Про внесення змін до програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік.

Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про внесення змін до програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 8).

4. Слухали:

Про програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік.

Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

Сітак О.М.

Шановний Геннадію Володимировичу, шановні депутати, шановні запрошені, на розгляд сесії виноситься проект програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік. Даний проект програми є послідовним етапом реалізації стратегії «Нова Сумщина-2015», а також реалізації регіональної економічної та соціальної політики, яку було розпочато обласною державною адміністрацією у 2010 році. Програма була розроблена і базується на основних положеннях програми Президента України Віктора Федоровича Януковича «Україна – для людей», проекту стратегії розвитку області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015», проекту Угоди щодо регіонального розвитку Сумської області між Кабінетом Міністрів України та Сумською обласною радою.

Оскільки позавчора проект програми розглядався на колегії обласної державної адміністрації, зупинюся на основних показниках, які ми будемо мати по завершенні реалізації програми, тобто, наприкінці 2011 року.

По промисловості. Ми очікуватимемо зростання виробництва продукції на 2,2 відсотка. Зокрема, продукції переробної промисловості – на 4,4 відсотка, у тому числі: хімічної і нафтохімічної - на 8,1 відсотка. У машинобудуванні зростання відбудеться близько 3 відсотків.

В агропромисловому комплексі очікуємо зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства на 100,6 відсотка. Разом з тим плануємо збільшити посіви цукрових буряків до 25 тисяч гектарів. Збільшення середньомісячної заробітної плати працівників агропромислового комплексу - на 15 відсотків. Разом з тим плануємо залучити 47,8 мільйона гривень на розвиток сільських територій, які ми будемо отримувати в місцеві бюджеті за рахунок укладання соціально-економічних угод. При цьому зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів від підприємств агропромислового комплексу плануємо отримати на 15 відсотків більше ніж у 2010 році.

Щодо енергозбереження та енергозабезпечення. В рамках реалізації завдань нашої програми ми очікуємо зменшення обсягів споживання паливно-енергетичних ресурсів усіма категоріями споживачів шляхом економії природного газу по області. В результаті чого економія складатиме близько 40 мільйонів кубічних метрів за рік. Разом з тим на реалізацію цих проектів у сфері енергозабезпечення та енергозбереження плануємо направити на переведення котельних з природного газу на альтернативні відновлювальні види палива близько 73 мільйонів коштів держбюджету і 2,8 мільйона коштів місцевих бюджетів. По санації будівель бюджетної сфери близько 1,2 мільйона гривень – це кошти місцевих бюджетів, до 104 мільйонів - кошти держбюджету. Разом з тим реалізовувати ряд інших проектів, які ви можете бачити на слайді.

По інвестиційній діяльності. Очікуваним результатом завдань і заходів програми економічного і соціального розвитку буде залучення близько 32 мільйонів доларів США прямих іноземних інвестицій в економіку області, створення майже 1,5 тисячі нових робочих місць за рахунок залучення цих коштів, залучення близько 3 мільярдів гривень інвестицій в основний капітал. А також ряд інших об'єктів буде побудовано.

В житловій політиці. Плануємо увести в експлуатацію 167 тисяч квадратних метрів житла, що дасть змогу забезпечити 1,5 тисячі сімей нашої області житлом. Разом з тим будемо мати ще ряд результатів, які ви також можете бачити на слайді.

По дорожньому комплексу плануємо завершити капітальний ремонт міжнародної автомобільної траси «Кіптів-Глухів-Бачівськ». Це близько 90 кілометрів дороги.

По житлово-комунальному господарству. Буде проведено великий спектр робіт. Ми очікуємо, що буде проведено упорядкування екологічного та санітарно-технічного стану джерел питного водопостачання. Плануємо залучити на ці заходи близько 372 тисяч гривень. Упровадження технології очистки питної води та стічних вод. На ці заходи плануємо залучити близько 379 тисяч гривень. На розвиток мережі централізованого водопостачання та водовідведення залучити близько 18, 2 мільйона гривень. А також облаштувати 1093 шахтні колодязі у сільській місцевості. Для цього ми плануємо залучити близько 4 мільйонів гривень бюджетних коштів. Разом з тим буде проведено ряд інших робіт на суму, яку ви також можете бачити на слайді.

Що стосується питань зовнішньоторговельної діяльності, транскордонного співробітництва. Очікуваним результатом по реалізації регіональної політики в цьому напрямку буде отримання зовнішньоторговельного обороту на рівні 1,5 мільйона доларів США. При цьому зростання складе близько 13 відсотків до відповідного періоду 2010 року. Експортні постачання наших підприємств збільшаться на 15 відсотків.

В соціальному захисті, в грошових доходах населення очікуваним результатом нашої діяльності буде, перш за все, зростання розміру

середньомісячної заробітної плати працівників на 15 відсотків до рівня 2110 гривень.

В зайнятості населення та ринку праці плануємо створити близько 16,5 тисячі нових робочих місць. Провести перенавчання та підвищення кваліфікації 5 тисяч безробітних громадян, залучити до виконання оплачуваних громадських робіт близько 7 тисяч безробітних осіб. Разом з тим інші завдання і заходи, які ми будемо реалізовувати в рамках програми, ви також можете побачити на слайді.

В системі охорони здоров'я плануємо завершити ряд об'єктів, які також увійшли як у програму економічного і соціального розвитку, так і в проект Угоди щодо регіонального розвитку Сумської області між Кабінетом Міністрів України та Сумською обласною радою. Це добудова другої черги обласного психоневрологічного диспансеру, це і об'єкти-довгобуди, такі як Великописарівська центральна районна лікарня. Разом з тим це два корпуси обласної клінічної лікарні: терапевтичне і хірургічне відділення, на які ми маємо проектно-кошторисні документації. Плануємо придбати 11 автомобілів швидкої допомоги з комплектом реанімаційного обладнання. Буде проведено ряд інших робіт в закладах охорони здоров'я, які також можете побачити на слайдах і в самому проекті програми.

Щодо освіти. В рамках реалізації завдань і заходів в системі освіти ми очікуємо створити 8 навчально-виховних комплексів: загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад, охоплення дітей дошкільною освітою, забезпечення дітей дошкільною освітою на рівні не нижче 76 відсотків, 100-відсоткове охоплення дітей 5-річного віку дошкільною освітою. Заплановане придбання 27 шкільних автобусів та охоплення організованим підвезенням до місця навчання 97 відсотків учнів сільських шкіл, а також завершення ряду робіт на загальноосвітніх закладах. Маються на увазі ремонти, капітальні ремонти та добудови.

Відповідні заходи і очікувані результати ви можете бачити на слайді в частині підтримки сімей, дітей та молоді.

Я хотів би звернути увагу, що відповідний проект програми пройшов обговорення в усіх профільних постійних комісіях обласної ради, на президії обласної ради і, як я вже говорив, на засіданні колегії обласної державної адміністрації і підтриманий розпорядженням голови обласної державної адміністрації. Звертаюся до депутатського корпусу підтримати проект програми і схвалити його для подальшої реалізації.

Михайленко Г.В.

Є запитання до Олександра Михайловича? (Не надійшло). Є бажаючі виступити? (Не виявили бажання).

Шановні депутати, вам розданий проект рішення. Є пропозиція прийняти його за основу. ***(Рішення за основу приймається одноголосно).***

До проекту рішення надійшли чотири зміни. Вони запропоновані депутатом Коноваловим О.О. Висновок президії – підтримати. Вони вам роздані, тому, будь ласка, візьміть їх в руки, і по пунктах ми за них проголосуємо.

Михайленко Г.В. проводить голосування за включення до проекту рішення кожного доповнення окремо ***(за результатами проведеного голосування всі чотири доповнення включаються до проекту рішення).***

Михайленко Г.В. надає слово Коновалову О.О. – голові постійної комісії обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики для внесення пропозиції стосовно прийняття рішення.

Коновалов О.О. вносить пропозицію прийняти рішення в цілому.

Михайленко Г.В. проводить голосування за прийняття рішення в цілому.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 9).

5. Слухали:

Про програму підтримки малого підприємництва в Сумській області на 2011-2012 роки.

Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про програму підтримки малого підприємництва в Сумській області на 2011-2012 роки» приймається в цілому одноголосно (додаток 10).

6. Слухали:

Про регіональну програму молодіжного житлового кредитування на 2011-2017 роки в Сумській області

Сітак Олександр Михайлович – начальник головного управління економіки облдержадміністрації

Виступили Швець С.О., Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про регіональну програму молодіжного житлового кредитування на 2011-2017 роки в Сумській області» приймається в цілому одноголосно (додаток 11).

7. Слухали:

Про програму висвітлення заходів Сумської обласної державної адміністрації та Сумської обласної ради у засобах масової інформації на 2011 рік.

Над'ярний С.В. - заступник начальника головного управління зв'язків з громадськістю облдержадміністрації

Виступили Дорошенко Г.В., Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про програму висвітлення заходів Сумської обласної державної адміністрації та Сумської обласної ради

у засобах масової інформації на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 12).

8. Слухали:

Про програму підтримки місцевого книговидання та розповсюдження книжкової продукції на 2011-2012 роки.

Над'ярний С.В. - заступник начальника головного управління зв'язків з громадськістю облдержадміністрації

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про програму підтримки місцевого книговидання та розповсюдження книжкової продукції на 2011-2012 роки» приймається в цілому одноголосно (додаток 13).

9. Слухали:

Про програму розвитку комунального автотранспортного підприємства обласної ради на 2011 рік

Крестенков Сергій Георгійович – начальник головного управління промисловості та розвитку інфраструктури облдержадміністрації

Виступили Трофименко М.О., Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про програму розвитку комунального автотранспортного підприємства обласної ради на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 14).

10. Слухали:

Про внесення змін до рішення обласної ради від 12.05.2010 «Про обласний бюджет на 2010 рік.

Кухно Федір Федорович – т.в.о. начальника головного фінансового управління облдержадміністрації

Кухно Ф.Ф.

Шановні депутати, крім того, що обговорено і підтримано на засіданні бюджетної комісії, спільному засіданні постійних комісій, засіданні президії, я прошу включити дві зміни, які буквально вчора виникли.

Це з області забирають субвенцію по допомогах сім'ям з дітьми, але вона нам не потрібна. Всі виплати здійснені. І цю субвенцію дають нам на психдиспансер і так далі. Тому на 18 мільйонів просто потрібно зменшити цю субвенцію.

І друге питання У зв'язку з тим, що від міста Суми ми чекали до останнього дня надходження субвенції нашому військовому ліцею – 250 тисяч гривень, але ці кошти не надійшли. А ліцей виконав зобов'язання і в нього було право придбати обладнання для лінгафонного кабінету, зробити поточний ремонт і купити обладнання для спеціалізований класів, тому їхні ж кошти по економії по харчуванню (125 тисяч) і 117 тисяч по енергоносіям

економії спрямувати на придбання цього обладнання. Щоб не було нецільового використання коштів по ліцею.

Оце такі два доповнення прошу включити до проекту рішення.

Михайленко Г.В.

Є ще пропозиції? (Не надійшло). Є бажаючі виступити? (Не виявили бажання).

Шановні депутати, вам розданий проект рішення. Є пропозиція прийняти його за основу. ***(Рішення за основу приймається одноголосно).***

Кухно Федір Федорович вніс дві зміни до тих документів, які були нам роздані. Він їх озвучив. Хто за те, щоб ці поправки внести до проекту рішення, прошу проголосувати (***(за результатами проведеного голосування поправки вносяться до проекту рішення,1 депутат утримався).***

Хто за те, щоб прийняти рішення в цілому, прошу голосувати.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про внесення змін до рішення обласної ради від 12.05.2010 «Про обласний бюджет на 2010 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 15).

11. Слухали:

Про обласний бюджет на 2011 рік.

Кухно Федір Федорович – т.в.о. начальника головного фінансового управління облдержадміністрації

Кухно Ф.Ф.

Шановний Геннадію Володимировичу, шановні депутати, обласний бюджет на 2011 рік сформований на підставі положень Бюджетного кодексу, який був прийнятий 8 липня 2010 року, вимог Закону «Про Державний бюджет України на 2011 рік», Податкового кодексу.

Спостерігається позитивна динаміка щодо збільшення доходів обласного бюджету в 2011 році. Обсяг доходів, які мають поступити в обласний бюджет, планується в сумі 421 мільйон гривень. Це на 115 мільйонів більше ніж у 2010 році.

Основним бюджетоутворюючим показником залишається податок з доходів фізичних осіб. Це 287 млн. грн., або 69 відсотків у загальних надходженнях. Новий вид податку, який уводиться з 2011 року, це платежі за користування надрами. Він складає 102 мільйона гривень, це 25 відсотків загальних надходжень до обласного бюджету. Інші доходи: збори від використання водних і лісових ресурсів, реєстраційні збори, плата за видачу ліцензій – це 28 млн.грн., або 6 відсотків до загального обсягу надходжень. Плата за землю, а це 173 мільйони гривень, в повному обсязі, ви знаєте, буде надходити до бюджетів сіл, селищ, міст районного підпорядкування.

Доходи реальні і до виконання.

Що стосується доходів другого кошика, так званого, або доходів, які не враховуються при розрахунку міжбюджетних трансфертів, то вони визначені в обсязі 5,7 млн.грн., або в два рази більше ніж у цьому році – 2,3. Ці доходи будуть спрямовуватися на фінансування програмних заходів

обласного бюджету і інших видатків. Дотації на вирівнювання з державного бюджету на 2011 рік передбачено 305 мільйонів гривень, це на 11,4 мільйона більше ніж у 2010 році. Крім того, області виділено додаткову дотацію на вирівнювання фінансової забезпеченості, в обсязі 18 мільйонів гривень, яка розподіляється відповідно до статті 97 Бюджетного кодексу: 75 відсотків (13,5 мільйона) направляється районам і містам на вирівнювання бюджетної сфери, і 4,5 мільйона залишається в обласному бюджеті. Вони розподілені, на руках у депутатів є напрямки. Що стосується видатків на райони, то це медицина, освіта, територіальні центри.

Що стосується видаткової частини обласного бюджету, то вона по галузях і по управлінню складає 702 мільйона гривень і більша ніж у 2010 році на 103,9 мільйона гривень. Ви знаєте, що на видатки обласного бюджету передається фінансування профтехучилищ, на утримання яких виділено 135 мільйонів гривень.

Всі параметри щодо зростання заробітної плати: з 1 січня – 941 і з 1 грудня - 1004 гривні, витримані. Повністю галузі наші забезпечені коштами на оплату праці, на розрахунки за енергоносії. Крім того, розподілений додатковий фінансовий ресурс, те, що я називав – 4,5 мільйона гривень. Із 4,5 мільйона гривень направлено 2 мільйона на пільгові пенсії чорнобильцям і 2,5 мільйона гривень - на центр реабілітації, який ми будемо фінансувати з 2011 року. Ці всі показники дають можливість нам виплатити заробітну плату в бюджетних галузях, розрахуватися за енергоносії і провести інші першочергові видатки.

До речі, у пояснювальній записці, якщо ви з нею ознайомились, все розписано. Яке харчування буде забезпечено у наступному році – майже за 30 гривень у школах-інтернатах. Це набагато більші видатки ніж у 2010 році.

Крім того, пропонується спрямувати до бюджетів районів і міст 851,2 мільйона гривень субвенції з Державного бюджету: на надання пільг і субсидій 199 мільйонів гривень, на придбання пічного і твердого палива, скрапленого газу – 13,8 мільйона гривень, на компенсацію на інші пільги, і в тому числі – пільговий проїзд, 35 мільйонів гривень, на виплату державних допомог сім'ям з дітьми – 585 мільйонів гривень, або більше на 47 мільйонів ніж у 2010 році. І інші субвенції, які детально прописані у пояснювальній записці до рішення про обласний бюджет на 2011 рік.

На жаль, на багато зменшуються видатки на будівництво, ремонт і утримання доріг та екологічні видатки. Але в Законі «Про Державний бюджет України на 2011 рік», стаття 20, записано, що будуть субвенції обласні надаватися на ремонт і реконструкцію доріг комунальної власності по переліку об'єктів, який буде затверджуватися Кабінетом Міністрів.

Що стосується екологічних, то вони в обласний бюджет будуть надходити в меншій сумі, а все піде до бюджетів органів місцевого самоврядування.

Підсумовуючи, хочу сказати, що обласний бюджет за доходами і видатками реальний до виконання, але необхідно включити всі резерви наповнення всіх місцевих бюджетів, у тому числі обласного, і запровадити

режим жорсткої економії і раціонального використання ресурсів. За таких умов обласний бюджет на 2011 рік не гірший ніж бюджет 2010 року.

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, ми цього разу більше ніж 2 тижні обговорювали проект бюджету. Я думаю, цього разу ми дуже детально його вивчили і обговорили, всі його нюанси. І я певен, що більшість депутатів розуміє всі деталі цього бюджету. Є бажаючі виступити? Будь ласка.

Виступили:

Поляков Г.М. – депутат обласної ради, фракція КПУ

Уважаемые коллеги, когда говоришь о проблемах села, то без тревоги и боли говорить об этом нельзя. Поэтому эмоциональность тут присутствует естественно. Я хочу повторить то, что я сказал: коллеги, с которыми я общался, сельхозники, не считают, что в этом бюджете или в программе Сумщины село является приоритетом номер один. Я хочу это подтвердить цифрами.

Государственная поддержка программы практически не работает. Если в 2008 году область получила 113 миллионов, то в этом году мы ожидаем 19 миллионов. Из 6 программ всего по 6 программам в этом году. И посмотрите, куда идут эти деньги! По компенсации по бюджетной ставке – 604 тысячи. Только 4 предприятия получили компенсации. По 30-процентным компенсациям за технику отечественного производства – 3-4 предприятия, 1 миллион 400 тысяч. Семеноводство, селекция - 1 миллион 300 тысяч, 2 предприятия.

Хочу задать вопрос администрации: «Она воздействует на эти вопросы или нет?» Потому что в области 371 предприятие и 739 фермеров. Как задействованы остальные?

И если посмотреть сегодня последнее: по минеральным удобрениям. Хотим поддержать «Химпром». Принята программа Кабинета Министров – 630 гривен на тонну. Купили минеральные удобрения, ждут деньги – денег нет. А выделили лимит – 19 копеек на гектар.

У нас, в Белопольском районе, на гектар используем 46 килограммов действующего вещества! Что это такое? Это 100 килограммов НПК при посеве, что обязательно. А дальше? А дальше – нет.

И мы говорим о приоритете повышения плодородия почвы на 15 процентов, что записано сегодня в программе социально-экономического развития. За счет чего будет повышаться плодородие?

Если говорить об области. С 2007 года область ни копейки, бюджет областной, не дает для сельского хозяйства, кроме, ярмарочно-выставочных мероприятий. Это 100- 240 тысяч гривен. Мы в прошлой каденции приняли всего 2 программы по 150 тысяч. И то через фонд развития АПК. И то 80 тысяч, потому что дальше не было финансирования, «съели» сотрудники этого фонда. Приняли в 2008 программу по развитию кооперативного движения на селе – 9,3 миллиона. Дважды выделяли: 3 и 3,2, и дважды деньги до села не дошли.

Сегодня в этом бюджете предусматривается только 790 тысяч из 9, 3 на следующий год и 240 на ярмарочно-выставочное движение. И только всего 12 гривен на гектар идет по области. Рядом Курск – 294 гривны! Вот это – отношение.

В то же время, если мы говорим о наполнении бюджета – 112 миллионов дает сельское хозяйство. Мы говорим, что мало. Да, может быть, и мало. Но мы не учитываем, что 150 миллионов еще на паи идет. Так давайте же мы сегодня учитывать еще и то, что сельское хозяйство получает сегодня технику собственного производства, минеральные удобрения. Перерабатывающая промышленность – оттуда тоже идут налоги!

А руководство, во всяком случае, Сергей Николаевич Слызький должен понимать, что 1 гривна, вложенная в сельское хозяйство, дает 7-8 и до 10 гривен валового продукта. Почему такое безразличное отношение?

И вот смотрите, что получается. В области сегодня 43 процента, более 480 тыс. гектаров обрабатывается земельными компаниями. Давайте, чтобы они платили налоги не в Киеве. Потому что большинство из них зарегистрировано в Киеве. Если мы хотим наполнять бюджет области, давайте это решим, чтобы они платили налоги там, где они работают.

Второй момент. Фонд поддержки АПК. Мы хотим его закрыть. Но я уже три года ставлю вопрос. 140 миллионов сегодня идет продуктов питания на коммунальные учреждения. Из них только 10 процентов производства Сумщины. Почему мы не пустим это через фонд поддержки АПК? Это же деньги бюджетные! И мы на фонд, в наше коммунальное предприятие, выделяем на все закрытые учреждения! Почему мы этого не делаем? Потому что распорядители не хотят отдавать эти бюджетные деньги.

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, хто ще хоче виступити?

Шульга В.П. – депутат обласної ради, фракція ВО «Батьківщина»

У мене запитання до Федора Федоровича. На картинці ми бачили, що на утримання обласної ради – 3,8 млн.грн. А в книжці – 6,8. То скільки все-таки?

Кухно Ф.Ф. відповідає не від мікрофону: 6,8.

Шульга В.П. А скільки було в 2010 році? 7 млн.грн. Це витрачених чи запланованих? Запланованих і витрачених, зрозуміло.

Я розумію, але в бюджеті на 2010 рік було заплановано 4,5 млн.грн. на обласну раду.

Ми з попереднім роком збільшуємо на 2,3 млн.грн. на утримання обласної ради, в той час, як інші програми («Молодь», «Сім'я») недофінансовуються майже на 1 млн. По притулках дітей-сиріт – на 600 тисяч. В лікарнях ми на 3 мільйона скорочуємо на харчування. Ми, може, розпочнемо з себе, з обласної ради і на 4,5 млн.гривень залишимо при контрольній цифрі 3,7 млн. гривень, яка доведена Мінфіном? І все таки за рахунок себе допоможемо тим, кому ці гроші потрібні.

Ця пропозиція сьогодні обговорювалась на фракції. Це наша пропозиція до проекту рішення по бюджету.

Кухно Ф.Ф. відповідає на запитання депутатів не від мікрофону.

Поцелуєв В.І. - депутат обласної ради, фракція ВО «Батьківщина»

Користуючись нагодою, я хотів би акцентувати на проблемі Сумського району, мабуть, самій основній. Ви її знаєте, ми з Вами спілкувалися. Це проблема відсутності площ для Сумської центральної районної лікарні. Це на сьогодні єдина лікарня в області, яка не має свого приміщення. Враховуючи те, що сьогодні вже, мабуть, коректировку в ті цифри вже не можемо вносити, на наступне головному управлінню економіки і постійній комісії дуже важливе і болюче питання для мешканців Сумського району при наступних обговореннях бюджету до нього підійти ще раз. Дякую.

Доляр Г.Я. - депутат обласної ради, фракція ВО «Батьківщина»

З місця, запис не прослуховується.

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, ви слушні питання задаєте. Але це питання програми соціально-економічного розвитку, де ми стратегію плануємо. А тоді бюджет вже розподіляємо, і тут трішки інші завдання. Тут більше соціальної сфери. То ж давайте працювати разом над програмами соціально-економічного розвитку. І ті питання, що ми тут порушуємо, ми повинні ставити на своїй комісії разом з обласною державною адміністрацією.

Є ще бажаючі виступити? Будь ласка, Слизький С.М.

Слизький С.М. - депутат обласної ради, фракція Партії Регіонів

Шановний Геннадію Володимировичу, шановні колеги, я хотів би дати відповідь Полякову Г.М.

Справа в тому, що я не готувався до виступу, але все ж таки дозвольте декілька хвилин.

Щодо агропромислового комплексу. Дійсно, згідно зі стратегічною програмою розвитку «Сумщина-2015» агропромисловий комплекс є пріоритетним напрямком. Це – по-перше.

Друге. Щодо коштів, які виділялись або плануються виділятися з обласного і державного бюджетів. Не очікувані кошти, а кошти, які вже надійшли. Це – перше. З державного бюджету. Щодо обласного бюджету. Потрібно, я просто прошу Полякова і всіх інших у подальшому користуватися не популістськими діями, а з холодним розумом і з таким підходом аналізувати ситуацію, яка складається на сьогоднішній день.

Наступне. Щодо стратегічної програми, то я хотів би довести до відома, що на сьогоднішній день в стратегічній програмі розвитку «Сумщина-2015» є чотири кластери, які є якраз тим підгрунтям для подальшої роботи саме агропромислового комплексу.

На сьогоднішній день, я хотів довести до відома, що разом з обласною державною адміністрацією, разом з аграрним університетом, разом з обласним управлінням створено робочу групу, є координаційна рада в аграрному університеті. Ці чотири кластери розбиті на 16 робочих груп. Там залучені працівники аграрного університету, аграрії, керівники підприємств. Доводжу до вашого відома, що робота в цьому напрямку ведеться.

Питання до бездіяльності чи діяльності в цьому напрямку, то я хотів би сказати, що ця програма буде діяти постійно і в цьому напрямку ми будемо працювати постійно. Над цією програмою на сьогоднішній день працюють такі керівники саме нашої області, як Зубко, інші. Я вас залучаю до цієї роботи.

Щодо плати за землю, то нам потрібно, знову ж таки, спокійно розібратися в цьому питанні, тому що, коли говориться про Білопільський район і про інші райони, то якраз там є багато питань щодо використання землі. Тому що якраз там земля використовується без плати за землю.

І що хотілося б вам ще сказати. Всі ми чудово знаємо, що будь-яке виробництво, і агропромисловий комплекс, і будь-яке підприємство, і кошти, вони потребують спокою, а не якихось там заяв – чи-то політичних, чи ще якихось інших. Тому розробити програму і підійти до цього за один день чи місяць не можливо. Це потрібно робитись поетапно. Тому я і депутатів, і виробничників залучаю до цієї роботи. Я розумію, що кошти з державного бюджету у порівнянні з 2008 роком виділені не в тому обсязі, як би хотілося. Але вони виділені.

А ви знаєте, чому так відбулося. Тому що протягом деякого періоду були проблеми з державним бюджетом.

Тому все спокійно відпрацюємо і будемо в цьому напрямку працювати. Обов'язково.

Михайленко Г.В. Є ще бажаючі виступити? Будь ласка, депутат Хярм В.М. Шановні депутати, це в нас останній виступ по регламенту. Після цього виступу підводимо риску, так? Шановні депутати, хто за це рішення, прошу проголосувати. Хто за? Хто проти? Хто утримався? Приймається одноголосно.

Хярм В.М. – депутат обласної ради, фракція Партії Регіонів

Я хочу примирити аграріїв, я сам ще недавно працював у аграрному комплексі. Я вам скажу одне: пишіть програми, складайте їх – вони вам знадобляться. Ніхто по цих програмах ніколи працювати не буде.

Перше питання, яке треба вирішити, це – питання грошей. Їх немає. Коли вони надійдуть? Коли вирішиться ринок землі. Поки не вирішиться ринок землі, ніякі програми в Україні працювати не будуть.

Михайленко Г.В. Дякую. Слово надається голові постійної комісії обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики Коновалову Олександру Олександровичу.

Коновалов О.О.

Комиссия рассмотрела проект бюджета. На заседании комиссии мы рассмотрели обращения некоторых субъектов распоряжения бюджетными деньгами, обработали их, направили в профильные управления и в целом проект бюджета мы поддержали.

Михайленко Г.В.

Дякую. Шановні депутати, вам розданий проект рішення з цього питання. Є пропозиція прийняти його за основу. ***(Рішення за основу приймається: «за» - очевидна більшість, «проти - 0, «утримались» - 3).***

Є доповнення - пропозиція до проекту рішення депутата Шульги В.П.: «Видатки на утримання галузі «Державне управління» зменшити на суму 3,7 мільйона гривень».

Хочу сказати, що я, коли прийшов сюди, то думав, що взагалі їх зменшити, щоб їх не було. Але ви всі чули, що проходить зараз реформування управління в державі. І ви будете розглядати питання про скорочення. А це дуже не просте питання – скоротити людей. І в бюджеті не закладене зменшення від скорочення на перший рік. Коли ми були на нараді, то Президент сказав, що майже 5, може 10 відсотків ви скоротите. А людей треба і попередити, і працевлаштувати, і компенсації треба надати. Є певний процес.

Але надійшла пропозиція, і я ставлю її на голосування. Хто за те, щоб пропозицію: «Видатки на утримання галузі «Державне управління» залишити в межах 4,5 мільйона гривень і зменшити на суму 3,7 мільйона гривень. А ці кошти передати на управління молоді – 1 мільйон, утримання притулків для дітей-сиріт – 600 тисяч гривень, харчування хворих в інтернатах – 1,2 мільйона гривень», прошу голосувати. ***(За результатами проведеного голосування пропозиція не підтримується).***

Інші є пропозиції? (Не надійшло).

Я ставлю на голосування, хто за те, щоб прийняти рішення обласної ради «Про обласний бюджет на 2011 рік» в цілому. Прошу голосувати.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про обласний бюджет на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 16).

12. Слухали:

Про надання дозволу на переукладення договору оренди.

Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

Галінський А.Є.

З метою забезпечення виконання ліцензійних вимог щодо мінімальної площі для розміщення аптечних пунктів дозволити орендодавцю - комунальній установі «Сумська обласна дитяча клінічна лікарня» переукласти договір оренди нежитлового приміщення площею 18 кв.метрів, орендованим комунальним підприємством «Аптека № 228» на 1 поверсі, на інший кабінет.

Михайленко Г.В. проводить голосування за прийняття рішення.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про надання дозволу на переукладення договору оренди» приймається в цілому одноголосно (додаток 17).

13. Слухали:
Про внесення змін до рішення обласної ради п'ятого скликання від 29.09.2006 року «Про комунальну установу «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради».
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:
Рішення обласної ради шостого скликання «Про внесення змін до рішення обласної ради п'ятого скликання від 29.09.2006 року «Про комунальну установу «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради» приймається в цілому одноголосно (додаток 18).

14. Слухали:
Про розподіл орендної плати.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:
Рішення обласної ради шостого скликання «Про розподіл орендної плати» приймається в цілому одноголосно (додаток 19).

15. Слухали:
Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Сумської обласної ради Аптека № 175 м. Суми Проценко Н.І.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:
Рішення обласної ради шостого скликання «Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Сумської обласної ради Аптека № 175 м. Суми Проценко Н.І.» приймається в цілому одноголосно (додаток 20).

16. Слухали:
Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Аптека № 202 м. Ромни Кубрик Г.М.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:
Рішення обласної ради шостого скликання «Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Аптека № 202 м. Ромни Кубрик Г.М.» приймається в цілому одноголосно (додаток 21).

17. Слухали:
Про директора Глухівського медучилища – комунального закладу Сумської обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про директора Глухівського медучилища – комунального закладу Сумської обласної ради» приймається в цілому одноголосно (додаток 22).

18. Слухали:
Про директора Лебединського медичного училища імені професора М.І.Сітенка – комунального закладу Сумської обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про директора Лебединського медичного училища імені професора М.І.Сітенка – комунального закладу Сумської обласної ради» приймається в цілому одноголосно (додаток 23).

19. Слухали:
Про директора вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка».
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про директора вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка» приймається в цілому одноголосно (додаток 24).

20. Слухали:
Про директора Сумського медичного коледжу – комунального закладу Сумської обласної ради.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.
Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про директора Сумського медичного коледжу – комунального закладу Сумської обласної ради» приймається в цілому одноголосно (додаток 25).

21. Слухали:
Про надання дозволу на здійснення капітального ремонту об'єктів, що належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області.
Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради
Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про надання дозволу на здійснення капітального ремонту об'єктів, що належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області» приймається в цілому одноголосно (додаток 26).

22. Слухали:

Про чисельність та структуру управління майном обласної ради.

Галінський Анатолій Євгенович – начальник управління майном обласної ради

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про чисельність та структуру управління майном обласної ради» приймається в цілому одноголосно (додаток 27).

23. Слухали:

Про план роботи обласної ради на 2011 рік.

Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про план роботи обласної ради на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 28).

24. Слухали:

Про структуру та чисельність виконавчого апарату обласної ради.

Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

Толбатов В.М.

Шановні депутати, відповідно до Концепції по реформуванню системи державного управління і органів місцевого самоврядування вноситься на ваш розгляд проект рішення, яким передбачається скоротити чисельність виконавчого апарату обласної ради на 7 чоловік. Ми скоротили на минулій сесії 1 посаду голови постійної комісії і зараз вноситься пропозиція - 7 чоловік.

Питання не просте, питання дуже складне, тому що воно пов'язане з долею людей, це – по-перше. І по-друге, з нормальним забезпеченням діяльності обласної ради.

Пропозиції у вас є. Якщо є до мене запитання чи треба більш детально зупинитися на цьому питанні, я готовий це зробити.

Дорошенко Г.В. - голова постійної комісії обласної ради з питань розвитку місцевого самоврядування, територіального устрою, депутатської діяльності, регламенту, законності та правопорядку, зв'язків з громадськістю і інформаційної політики

Валерію Миколайовичу, Ви були присутні на засіданні нашої комісії. Звичайно, чули розмови, чули думки депутатів. На жаль, по двох питаннях були більш партійні розмови. Але про що йде мова?

Ми абсолютно підтримуємо реформу Президента. Її потрібно виконувати абсолютно всім, незалежно від партійної приналежності. Але не хотілося б заговорити цю реформу, як дуже багато чого ми вже заговорювали у нашій країні, в нашому житті. Мова йде про що? Будемо відверті: чи одного, чи двох, чи п'ятьох рядових працівників апарату – скорочуй, не скорочуй. Мова йде, що, поклавши руку на серце, більшість функцій ми передали обласній державній адміністрації, відповідно до структури, до повноважень, до всього. Тому потрібно все-таки, хай не сьогодні, а на перспективу, подумати про доцільність, чи потрібно нам 3 заступники голови обласної ради. Адже, коли взяти витрати, які йдуть на голову обласної ради, його заступників і забезпечення діяльності обласної ради, то вони складають майже ту суму, як на весь апарат, що залишився.

Тому розумію, що все буде залежати від рішення Партії Регіонів, більшість голосів, більшість усього, але повторюю, Президент у нас в країні один, і вважаю, що його треба підтримувати, а не заговорювати. Дякую.

Толбатов В.М.

Дякую за запитання. По-перше, ми передаємо тільки ті повноваження, які передбачені Законом про місцеве самоврядування. Це ті повноваження, які невірно висвітлює преса і по яких ми давали роз'яснення, що органи місцевого самоврядування не мають права виконувати ці обов'язки. Ми по закону повинні їх передати. Нова каденція обласної ради законом передає повноваження обласній державній адміністрації. У відповідності з тим, що в них є галузеві управління, яку готують галузеві програми, вносять пропозиції і так далі. Тому ми повноваження свої не урізали і не віддавали. Це – делеговані державою повноваження.

А по - друге, я і на комісії відповідав, що є така пропозиція скоротити заступників. Якщо є, давайте поставимо на голосування. Але хочу сказати, що в нас і заступники, і керівник апарату, і голова комісії – всього 5 чоловік керівництва. Двох із них ми скорочуємо. Якщо є необхідність, давайте ставити таке питання. Я не заперечую. Але ми виходили саме з питання нормального забезпечення діяльності обласної ради.

Михайленко Г.В.

Стосовно скорочення я скажу так: я певен, що ще буде скорочуватися апарат. А ви знаєте, що апарат не ми привели до 3 заступників. Так, Геннадію Володимировичу? Але не можна грюкнути кулаком по столу – і всіх звільнити.

Буде адміністративна реформа, я маю на увазі територіальну. Але потрібно працювати поступово.

А повноваження, я підтримую Валерія Миколайовича, давайте ми подивимося, які ми взяли на себе.

Ще є запитання? (Не надійшло). Є пропозиція проект рішення, який вам розданий прийняти за основу і в цілому. Хто за, прошу голосувати.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про структуру та чисельність виконавчого апарату обласної ради» приймається в цілому: «за» - очевидна більшість, «проти» - 0, «утримались» - 2 (додаток 29).

25. Слухали:

Про зміну складу представників обласної ради у раді співзасновників обласної газети «Сумщина».

Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про зміну складу представників обласної ради у раді співзасновників обласної газети «Сумщина» приймається в цілому одноголосно (додаток 30).

26. Слухали:

Про програму проведення заходів щодо відзначення та нагородження громадян, трудових та творчих колективів, представництва керівництва та депутатів обласної ради в заходах загальнодержавного і місцевого значення на 2011 рік.

Толбатов Валерій Миколайович – заступник голови обласної ради

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про програму проведення заходів щодо відзначення та нагородження громадян, трудових та творчих колективів, представництва керівництва та депутатів обласної ради в заходах загальнодержавного і місцевого значення на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 31).

27. Слухали:

Про закріплення майна за комунальним закладом Сумської обласної ради «Сумський обласний психоневрологічний диспансер»

Павлюк Петро Олександрович – начальник управління охорони здоров'я облдержадміністрації

Виступив Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про закріплення майна за комунальним закладом Сумської обласної ради «Сумський обласний психоневрологічний диспансер» приймається в цілому одноголосно (додаток 32).

28. Слухали:

Про кошторис витрат та план природоохоронних заходів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2011 рік.

Прудников Микола Олексійович – перший заступник начальника державного управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області

Виступили Токар В.М., Михайленко Г.В.

Вирішили:

Рішення обласної ради шостого скликання «Про кошторис витрат та план природоохоронних заходів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2011 рік» приймається в цілому одноголосно (додаток 33).

Михайленко Г.В.

Шановні депутати, перш ніж закрити пленарне засідання, вітаю вас з наступаючим Новим роком і Різдвом Христовим, щастя вам, здоров'я. Бажаю, щоб наступний рік приніс вам достаток у ваші оселі, був щедрим та привітним до вас і ваших близьких. Нових здобутків вам на професійній ниві та успіхів у роботі на благо жителів Сумщини.

Шановні депутати, у кого є оголошення, заяви? (Не надійшло).

Ми з вами розглянули всі питання порядку денного.

На цьому третя сесія обласної ради шостого скликання оголошується закритою.

Звучить Гімн України.

Голова обласної ради **Г.В. Михайленко**

Додаток 1
до протоколу третьої
сесії обласної ради
шостого скликання

С П И С О К

депутатів, відсутніх на пленарному засіданні
третьої сесії обласної ради шостого скликання
29 грудня 2010 року

Фракція Партії регіонів України

1. Бистрицький М.Я.
2. Вербовик А.М.
3. Єпіфанов А.О.
4. Зубко В.І.
5. Ладика В.І.
6. Линник А.І.
7. Чмирь Ю.П.

Фракція ВО «Батьківщина»

8. Загурський А.В.
9. Марюха В.І.
10. Сенько В.В.

Фракція ПП «Фронт змін»

11. Биков Г.М.
12. Сіденко Д.Є.

Додаток 2
до протоколу третьої сесії
обласної ради шостого скликання

СПИСОК
запрошених для участі в роботі третьої сесії обласної ради шостого скликання 29 грудня 2010 року

Члени колегії обласної державної адміністрації

1	**Іщенко Тамара Дмитрівна**	-	заступник голови облдержадміністрації
2	**Берфман Марк Абрамович**	-	голова обласної ради III-IV скликань, радник голови облдержадміністрації на громадських засадах
3	**Демченко Олена Миколаївна**	-	начальник обласного управління державної служби Головного управління Державної служби України
4	**Дяченко Петро Миколайович**	-	начальник управління МВС України в Сумській області
5	**Єсепчук Валентина Василівна**	-	голова обласної ради професійних спілок
6	~~**Зленко**~~ Рудень **Ірина Володимирівна** Роман Михайлович	-	~~голова~~ в.о. голова державної податкової адміністрації у Сумській області
7	**Ленський Сергій Володимирович**	-	прокурор Сумської області
8	~~**Курман Станіслав Євгенович**~~ Хворост Андрій Володимир.	-	начальник управління СБУ в Сумській області
9	**Михайловський Володимир Вікторович**	-	голова громадської ради при облдержадміністрації
10	**Фоменко Олександр Васильович**	-	начальник управління Національного банку України в Сумській області

Начальники відділів апарату та підрозділів обласної державної адміністрації

11	**Боярко Анатолій Андрійович**	-	начальник головного управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації
12	**Івченко Володимир Миколайович**	-	начальник головного управління агропромислового розвитку
13	**Крестенков Сергій Георгійович**	-	начальник головного управління промисловості та розвитку інфраструктури
14	**Калін Олександр Іванович**	-	начальник управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
15	**Король Микола Іванович**	-	начальник управління капітального будівництва
16	**Кухно Федір Федорович**	-	в.о. начальника головного фінансового управління
17	~~**Лата Олег Юрійович**~~	-	начальник управління у справах сім'ї, дітей і молоді
18	**Мельник Олена Петрівна**	-	начальник управління культури і туризму
19	**Павленко Олег Олександрович**	-	начальник відділу містобудування та архітектури
20	**Пшенична Любов Василівна**	-	начальник управління освіти і науки
	Стрельченко Олександр Юрійович	-	начальник управління з питань фізичної культури і спорту
22	~~**Шамрай**~~ Сергієнко **Володимир Михайлович** Олександр Васильович	-	начальник управління житлово-комунального господарства

Начальники управлінь і підрозділів, що підпорядковуються центральним органам виконавчої влади та керівники обласних підприємств, установ, організацій

23	**Базаров Геннадій Іванович**	-	начальник державної екологічної інспекції в Сумській області
24	**Бондаренко Віталій Олександрович**	-	обласний військовий комісар
25	**Варуха Світлана Миколаївна**	-	директор державного закладу післядипломної освіти (ЦППК)
26	**Ващенко Людмила Володимирівна**	-	начальник головного управління юстиції в Сумській області
27	**Волик Геннадій Борисович**	-	начальник головного управління МНС України в Сумській області
28	**Гайдаш Сергій Михайлович** Було	-	директор дочірнього підприємства «Сумський облавтодор» ВАТ ДАК «Автомобільні дороги України»
29	**Галінський Анатолій Євгенович**	-	начальник управління майном обласної ради
30	**Головащенко Олександр Федорович**	-	начальник територіального управління Держгірпромнагляду по Сумській області
31	**Дробязко Василь Михайлович**	-	генеральний директор обласного дочірнього підприємства ДАК «Хліб України»
32	**Касьян Євген Миколайович**	-	в.о. голови територіального відділення Антимонопольного комітету України
33	**Климов Валерій Олександрович**	-	начальник відділення Національної служби посередництва і примирення
34	**Коцупій Микола Михайлович**		начальник управління у справах захисту прав споживачів у Сумській області
35	**Кравченко Віктор Васильович** Єфремов Ігор Іванович	-	директор Сумської дирекції ВАТ "Укртелеком"
36	**Орлов Володимир Володимирович** Дмитрієв Юрій Васильович	-	т.в.о. начальника Сумської митниці

37	**Лісовий Олександр Васильович** Бутівн Микола Іванов.	-	начальник управління державного казначейства України в Сумській області
38	**Логвиненко Микола Іванович**	-	начальник територіального управління державної судової адміністрації в Сумській області
39	**Луговий Микола Григорович**		голова апеляційного суду Сумської області
40	**Машкіна Лілія Євгеніївна**	-	начальник головного управління Пенсійного фонду України в Сумській області
41	**Ничик Сергій Анатолійович**	-	начальник головного управління ветеринарної медицини в Сумській області
42	**Олехнович Людмила Іванівна** Цигельникова	-	начальник головного управління статистики в Сумській області
43	**Підлісний Володимир Ілліч** Павлик	-	директор обласного центру зайнятості населення
44	**Понікар Микола Іванович**	-	голова господарського суду Сумської області
45	**Псарьов В'ячеслав Михайлович** Зборівський	-	головний державний санітарний лікар Сумської області
46	**Прудников Микола Олексійович**	-	перший заступник начальника державного управління охорони навколишнього природного середовища у Сумській області
47	**Сумбатов Рубен Ашотович**	-	голова наглядової ради ВАТ «Сумибуд»
48	**Шпаченко Тетяна Василівна**	-	начальник державної інспекції з контролю за цінами в Сумській області
49	**Шаповал Євген Іванович**	-	директор обласного комунального підприємства «Фонд інвестування об'єктів соціальної сфери та промисловості»
50	**Шевченко Наталія Володимирівна**	-	начальник контрольно-ревізійного управління в Сумській області
51	**Якубенко Лариса Леонідівна**	-	генеральний директор обласної державної телерадіокомпанії
52	**Янківський Іван Іванович**	-	начальник головного управління Держкомзему у Сумській області

Голови міст обласного підпорядкування, районних рад та райдержадміністрацій

Бєстєнко Микола Григорович – І заступник

53	**Мінаєв Геннадій Михайлович**	-	міський голова м. Суми
54	**Бурлака Юрій Олександрович**	-	міський голова м. Глухів
55	**Дзед Василь Іванович**	-	міський голова м. Конотоп
56	**Троян Анатолій Григорович**	-	міський голова м. Лебедин
57	**Касьяненко Олег Володимирович**	-	міський голова м. Охтирка
58	**Калашник Микола Кирилович**	-	міський голова м. Ромни
59	**Нога Микола Петрович**	-	міський голова м. Шостка
60	**Кубрак Василь Іванович**	-	голова Білопільської районної ради
61	**Дурноп'ян Володимир Іванович**	-	т. в.о. голови Білопільської райдержадміністрації
62	**Нікітченко Григорій Петрович**	-	голова Буринської районної ради
63	**Товстуха Олександр Павлович**	-	голова Буринської райдержадміністрації
64	**Сипко Дмитро Дмитрович**	-	голова Великописарівської районної ради
65	**Гонтаренко Віктор Дмитрович**	-	голова Великописарівської райдержадміністрації

Гурова Віра Микол

66	**~~Цюкало~~ ~~Володимирович~~ Володимирович**	-	голова Глухівської районної ради д-к
67	**Ткаченко Олексій Олександрович**	-	голова Глухівської райдержадміністрації
68	**Боярчук Анатолій Васильович**	-	голова Конотопської районної ради
69	**Луговий Олександр Петрович**	-	голова Конотопської райдержадміністрації
70	**Кунець Олексій Миколайович**	-	голова Краснопільської районної ради
71	**Бірченко Микола Вікторович**	-	голова Краснопільської райдержадміністрації
72	**Авраменко Микола Вікторович**	-	голова Кролевецької районної ради
73	**Шприндель Олег Олександрович**	-	голова Кролевецької райдержадміністрації
74	**~~Гордіяш~~ Олексій Петрович** Горошко Св. Олекс.	- Усе	голова Лебединської районної ради
75	**Калита Василь Григорович**	-	голова Лебединської райдержадміністрації
76	**Жогло Михайло Володимирович**	-	голова Липоводолинської районної ради
77	**Мануша Іван Григорович**	-	т.в.о. голови Липоводолинської райдержадміністрації
78	**Кушніренко Олександр Миколайович**	-	голова Недригайлівської районної ради
79	**Коренев Олексій Іванович**	-	голова Недригайлівської райдержадміністрації

80	**Кірічко Сергій Борисович**	-	голова Охтирської районної ради
81	**Сугак Віктор Васильович**	-	голова Охтирської райдержадміністрації
82	**Фесенко Олексій Дмитрович**	-	голова Путивльської районної ради
83	**Южаков Євген Іванович**	-	голова Путивльської райдержадміністрації
84	**Хоронько Сергій Васильович**	-	голова Роменської районної ради
85	**Сєрік Віктор Петрович**	-	голова Роменської райдержадміністрації
86	**Шинко Валерій Миколайович**	-	голова Середино-Будської районної ради
87	**Ген Григорій Антонович**	-	голова Середино-Будської райдержадміністрації
88	**Бояринова Ірина Володимирівна**	-	голова Сумської районної ради
89	**Коваленко Валерій Іванович**	-	голова Сумської райдержадміністрації
90	**Липченко Олександр Григорович**	-	голова Тростянецької районної ради
91	**Новохатський Олексій Миколайович**	-	голова Тростянецької райдержадміністрації
92	**Федоренко Олександр Володимирович**	-	голова Шосткинської районної ради
93	**Притико Володимир Анатолійович**	-	голова Шосткинської райдержадміністрації
94	**Веретенник Олександр Григорович**	-	голова Ямпільської районної ради
95	**Палагин Ігор Миколайович**	-	голова Ямпільської райдержадміністрації

Інші запрошені

96	**Журавель Микола Андрійович**	-	**директор обласного комунального підприємства «Аеропорт Суми»**
97	**Кубрик Галина Миколаївна**	-	завідуюча комунальним підприємством «Аптека №202»
98	**Над'ярний Сергій Володимирович**	-	заступник начальника головного управління зв'язків з громадськістю облдержадміністрації
99	**Проценко Ніна Іванівна**	-	завідуюча комунальним підприємством «Аптека №175»
100	**Ричкіна Лілія В'ячеславівна**	-	директор комунальної установи «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради
101	**Рябченко Микола Іванович**	-	**директор обласного комунального підприємства «Автотранспортне підприємство обласної ради»**

Керівники галузевих ланок профспілок, головні редактори міськрайонних газет, представники ЗМІ, акредитованих при обласній раді за окремими списками

СПИСОК

керівників обласних галузевих профспілкових організацій , які об'єднує Сумська обласна рада профспілок

1. Єсепчук Валентина Василівна - голова облпрофради

2. Алексенко Наталія Євгенівна - представник Всеукраїнської профспілки працівників і підприємців торгівлі, громадського харчування та послуг у Сумській області

3. Гончарова Тамара Іванівна - голова обласної організації профспілки працівників текстильної та легкої промисловості

4. Євдокимова Тетяна Олександрівна - голова обласної організації профспілки працівників зв'язку УДППЗ «Укрпошта»

5. Калашник Дмитро Григорович - голова обласної організації профспілки працівників хімічних та нафтохімічних галузей промисловості

6. Корабельнікова Лідія Никифорівна - голова обкому обласної профспілкової організації працівників культури

7. Кузьменко Анатолій Андрійович - голова обласної профспілкової організації працівників агропромислового комплексу

8. Малимоненко Михайло Іванович - голова обласної організації профспілки працівників освіти і науки України

9. Маслова Лариса Григорівна - голова обкому обласної організації профспілки працівників охорони здоров'я України

10. Мірошниченко Василь Микитович - голова обласної профспілкової організації працівників машинобудування та металообробки

11. Пшеничний Іван Миколайович - голова обласної профспілкової організації працівників будівництва та промисловості будівельних матеріалів

12. Романенко Надія Василівна - голова обласної профспілкової організації працівників споживчої кооперації

(див. на звороті)

13.Степаненко Микола Олександрович-голова обласної організації профспілки працівників житлово-комунального господарства, місцевої промисловості, побутового обслуговування населення

14. Теліженко Ігор Михайлович - голова обласної профспілкової організації працівників держустанов

15. Шевченко Володимир Іванович - голова обласної організації профспілки працівників автотранспорту та шляхового господарства

16.Шпакович Михайло Миколайович - голова обласної організації профспілки працівників лісового господарства

17.Філатова Тетяна Аркадіївна - голова профспілкової організації Сумської філії ВАТ «Укртелеком»

42

Депутатська група «Сумщина»

Додаток 3
до протоколу пленарної сесії
обласної ради шостого скликання

Голові
Сумської обласної ради
Михайленку Г.В.

Подання

**Про утворення депутатської групи «Сумщина»
в Сумській обласній раді VI скликання**

Прошу зареєструвати депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання в складі 6 (шість) депутатів:

№ п\п	П.І.Б.	Партійна належність	Підпис
1.	Гончарук Володимир Станіславович	ВО «Батьківщина»	
2.	Малік Віталій Вікторович	ВО «Батьківщина»	
3.	Неофітна Лілія Павлівна	ВО «Батьківщина»	
4.	Кудін Олександр Анатолійович	ВО «Батьківщина»	
5.	Часник Микола Григорович	ВО «Батьківщина»	
6.	Федченко Віктор Іванович	ВО «Батьківщина»	

Підстава: протокол №1 від «08» грудня 2010р.
Додатки:

- заяви депутатів про їх входження до депутатської групи «Сумщина»
- повідомлення про створення депутатської групи «Сумщина»

Голова депутатської групи «Сумщина»
у Сумській обласній раді VI скликання _____/В.С. Гончарук

«08» грудня 2010 р.

Сумська обласна рада
Загальний відділ
Вх. № 10-1527/01-21
"16" грудня 2010р

Депутатська група «Сумщина»

Голові
Сумської обласної ради
Михайленку Г.В.

«08» грудня 2010 р.

Повідомлення про утворення

Повідомляємо про утворення депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання у складі 6 (шість) депутатів:

1. Гончарук Володимир Станіславович

2. Малік Віталій Вікторович

3. Неофітна Лілія Павлівна

4. Кудін Олександр Анатолійович

5.Часник Микола Григорович

6.Федченко Віктор Іванович

Підстава: протокол №1 від «08» грудня 2010р.

Додатки:

- заяви депутатів про їх входження до депутатської групи «Сумщина» (копії)

Депутати Сумської обласної ради:

Гончарук В.С. _____

Малік В.В. _____

Неофітна Л.П. _____

Федченко В.І. _____

Кудін О.А. _____

Часник М.Г. _____

44

Сумській обласній раді

VI скликання

Депутата Сумської обласної ради

Гончарука Володимира Станіславовича

Заява

Я, Гончарук Володимир Станіславович, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання з «08» грудня 2010р.

З положенням «Про депутатську групу «Сумщина» ознайомлений.

«08» грудня 2010р. _____

Сумській обласній раді
VI скликання
Депутата Сумської обласної ради
Кудіна Олександра Анатолійовича

Заява

Я, Кудін Олександр Анатолійович, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання з «08» грудня 2010р.

З положенням «Про депутатську групу «Сумщина» ознайомлений.

«08» грудня 2010р.

Сумській обласній раді
VI скликання
Депутата Сумської обласної ради
Часника Миколи Григоровича

Заява

Я, Часник Микола Григорович, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання з «08» грудня 2010р.

З положенням «Про депутатську групу «Сумщина» ознайомлений.

«08» грудня 2010р. _____

Сумській обласній раді
VI скликання
Депутата Сумської обласної ради
Федченка Віктора Івановича

Заява

Я, Федченко Віктор Іванович, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання з «08» грудня 2010р.

З положенням «Про депутатську групу «Сумщина» ознайомлений.

«08» грудня 2010р. _____

Сумській обласній раді
VI скликання
Депутата Сумської обласної ради
Неофітної Лілії Павлівни

Заява

Я, Неофітна Лілія Павлівна, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання з «08» грудня 2010р.

З положенням «Про депутатську групу «Сумщина» ознайомлений.

«08» грудня 2010р. _____

Сумській обласній раді
VI скликання
Депутата Сумської обласної ради
Маліка Віталія Вікторовича

Заява

Я, Малік Віталій Вікторович, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання з «08» грудня 2010р.

З положенням «Про депутатську групу «Сумщина» ознайомлений.

«08» грудня 2010р.

50

ПРОТОКОЛ № 1
Загальних зборів депутатської групи «Сумщина»
у Сумській обласній раді VI скликання.

м. Суми

«08» грудня 2010 року

Голова зборів Гончарук Володимир Станіславович
Секретар зборів Неофітна Лілія Павлівна

Присутні:
Депутат Сумської обласної ради Гончарук Володимир Станіславович,
Депутат Сумської обласної ради Малік Віталій Вікторович,
Депутат Сумської обласної ради Неофітна Лілія Павлівна,
Депутат Сумської обласної ради Кудін Олександр Анатолійович,
Депутат Сумської обласної ради Часник Микола Григорович,
Депутат Сумської обласної ради Федченко Віктор Іванович,

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Про утворення депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання.
2. Про затвердження Положення про депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання.
3. Про обрання голови, заступника голови та секретаря депутатської групи «Сумщина».
4. Про реєстрацію депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді.

1.Слухали:

Інформацію Голови зборів про необхідність утворення депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання. Виступаючий запропонував утворити депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді у складі:

1. Гончарук Володимир Станіславович
2. Малік Віталій Вікторович
3. Неофітна Лілія Павлівна
4. Кудін Олександр Анатолійович
5. Часник Микола Григорович
6. Федченко Віктор Іванович

Голосували:
«за» - 6 «проти» - 0 «утримались» - 0

Ухвалили:

Утворити депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді у складі:

1. Гончарук Володимир Станіславович
2. Малік Віталій Вікторович
3. Неофітна Лілія Павлівна
4. Кудін Олександр Анатолійович
5. Часник Микола Григорович
6. Федченко Віктор Іванович

2.Слухали:

Голова зборів запропонував затвердити Положення про депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання.

Голосували:

«за» - 6 «проти» - 0 «утримались» - 0

Ухвалили:

Затвердити Положення про депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання.

3.Слухали:

Запропоновано затвердити керівний склад депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді відповідно до положення про депутатську групу «Сумщина» в Сумській обласній раді.

Головою депутатської групи обрати Гончарука Володимира Станіславовича;
Заступником Голови депутатської групи обрати Федченка Віктора Івановича;
Секретарем депутатської групи обрати Неофітну Лілію Павлівну.

Голосували:

«за» - 6 «проти» - 0 «утримались» - 0

Ухвалили:

Головою депутатської групи обрати Гончарука Володимира Станіславовича;
Заступником Голови депутатської групи обрати Федченка Віктора Івановича;
Секретарем депутатської групи обрати Неофітну Лілію Павлівну.

3.Слухали:

Секретар зборів повідомив про необхідність реєстрації депутатської групи в Сумській обласній раді. Запропонував покласти обов'язок щодо реєстрації депутатської групи на Голову депутатської групи Гончарука Володимира Станіславовича.

Голосували:

«за» - 6 «проти» - 0 «утримались» - 0

Ухвалили:

Зареєструвати депутатську групу «Сумщина» у Сумській обласній раді та покласти обов'язок щодо її реєстрації на Голову депутатської групи Гончарука Володимира Станіславовича.

Підписи:

Гончарук В.С. _____

Малік В.В. _____

Неофітна Л.П. _____

Федченко В.І. _____

Кудін О.А. _____

Часник М.Г. _____

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Загальними зборами
депутатської групи

«Сумщина»

Протокол №1

"08"грудня 2010 р.

Положення
про депутатську групу «Сумщина»
в Сумській обласній раді

1. Загальні положення.

1.1. Метою створення та діяльності депутатської групи «Сумщина» у Сумській обласній раді (далі - рада) є реалізація та вирішення питань соціально-економічного розвитку регіону.

1.2. У своїй діяльності депутатська група «Сумщина» керується Конституцією України, Законами України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про статус депутатів місцевих рад", Регламентом ради та цим Положенням.

1.3. Порядок створення та діяльності депутатської групи «Сумщина», умови вступу депутата до депутатської групи, його виходу чи виключення з неї, визначаються Регламентом ради і цим Положенням.

1.4. Вся діяльність депутатської групи будується на основі спільних поглядів депутатів Ради з питань соціально-економічного розвитку відповідної території, спільності проблем, які вони вирішують та що забезпечується:

- прийняттям рішення про формування складу депутатської групи та її керівних органів;
- попереднім розглядом на засіданнях депутатської групи соціально значущих, політичних, економічних питань, внесених до порядку денного сесії, з обов'язковим прийняттям рішення для виконання депутатською групою, а також заяв від депутатської групи з важливих соціально-економічних і політичних питань;
- рекомендуванням кандидатури на посаду голови депутатської групи та затвердженням голови депутатської групи після обрання;
- рекомендуванням кандидатур на посади голів постійних комісій ради;

- визначенням стратегічних перспектив та поточних питань розвитку регіону і реалізація їх через діяльність депутатської групи;
- проведенням засідань депутатської групи з актуальних питань розвитку територіальних громад;
- рекомендуванням кандидатур на посади в раді, в депутатські постійні та тимчасові комісії від депутатської групи;
- погодженням графіку прийому виборців депутатами ради та закріплення за депутатами території для проведення зустрічей з виборцями;
- розглядом питань про діяльність депутатської групи, її керівництва, заслуховування звітів окремих депутатів по виконанню передвиборчої програми, доручень виборців, виконання депутатських повноважень;
- підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад шляхом їх навчання, особливо вперше обраних на керівні посади в раді;

2. Формування депутатської групи та зміни у її складі.

2.1. Депутатська група утворюється на загальних організаційних зборах депутатів, які виявили бажання об'єднатися у депутатську групу, на основі єдності поглядів або партійного членства, про що складається відповідний протокол, до якого додаються особисті заяви депутатів про входження їх до депутатської групи.

2.2. Вступ до депутатської групи нових депутатів, здійснюється на підставі подання депутатом особистої заяви про бажання бути членом депутатської групи «Сумщина». Рішення по кожній кандидатурі приймається на загальних зборах депутатської групи простою більшістю голосів депутатів членів депутатської групи від загального складу депутатської групи.

2.3. Депутатська група реєструється у секретаріаті ради у відповідності до Регламенту ради.

2.4. Депутатська група розпочинає свою діяльність після оголошення про її сформування на пленарному засіданні ради головуючим на пленарному засіданні ради.

2.5. Вихід із складу депутатської групи вільний. Підставою для виходу є особиста заява депутата.

2.6. Про зміни у складі депутатської групи письмово повідомляється голова ради. Повідомлення підписує голова депутатської групи і депутат, щодо якого воно подається, або тільки голова депутатської групи, якщо депутата виключено з неї.

2.7. У разі скорочення складу депутатської групи нижче від встановленої Регламентом ради кількості членів депутатської групи та після оголошення у встановленому Регламентом порядку про її розпуску, депутатська група припиняє свою діяльність.

2.8. Депутат ради може входити до складу лише однієї депутатської групи.

3. Про відповідальність членів депутатської групи «Сумщина» у раді.

3.1. За невиконання цього положення, вимог до депутата та вимог до члена депутатської групи застосовуються стягнення: попередження, догана та виключення з депутатської групи. Рішення про стягнення приймається простою більшістю голосів присутніх на зборах депутатської групи;

3.2.якщо виключений з депутатської групи депутат займав одну з керівних посад у депутатській групі чи постійній комісії, він звільняється з займаної посади про що голова депутатської групи повідомляє депутата та голову ради;

4. Члени депутатської групи.

4.1. Депутат - член депутатської групи має право:
- бути обраним головою депутатської групи, заступником голови, секретарем депутатської групи;
- бути обраним до органів ради виключно за поданням депутатської групи;
- пропонувати на розгляд депутатської групи проекти рішень ради для наступного подання їх від імені депутатської групи;
- виступати на зборах депутатської групи з питань, що розглядаються зборами депутатської групи, в тому числі оголошувати окрему думку стосовно рішення, за яке пропонується солідарне голосування;
- порушувати питання про висловлювання недовіри керівництву депутатської групи;
- на вільний вихід з депутатської групи;
- інші права, які гарантовані депутатам чинним законодавством України та Регламентом ради.

4.2. Депутат - член депутатської групи зобов'язаний:
- реалізовувати виборчу програму;
- вести прийом виборців за графіком затвердженим депутатською групою;
- проводити зустрічі з виборцями на території, яка закріплюється за депутатом рішенням депутатської групи;
- звітувати про виконання своїх депутатських повноважень перед депутатською групою на її зборах;
- виконувати всі рішення, прийняті зборами депутатської групи, в тому числі про солідарне голосування членів депутатської групи «за» чи «проти» окремих проектів рішень ради.

5. Керівні органи депутатської групи.

5.1. Вищим керівним органом депутатської групи є загальні збори депутатської групи. Загальні збори скликаються головою депутатської групи, або на вимогу третини депутатів-членів депутатської групи від загального складу депутатської групи. Збори є правомочними, якщо на них присутні більше половини депутатів членів депутатської групи від загального складу депутатської групи, всі рішення зборів, крім випадків передбачених цим

Положенням, приймаються більшістю голосів від загального складу депутатської групи.

5.1.1. Виключно на загальних зборах депутатської групи вирішуються питання:

- обрання голови та секретаря депутатської групи;
- визначення кількості та обрання за поданням голови депутатської групи заступників голови;
- затвердження функціональних обов'язків заступників голови за поданням голови депутатської групи;
- прийняття нових членів депутатської групи;
- виключення депутатів із депутатської групи;
- затвердження графіку прийому виборців депутатами - членами депутатської групи та керівництвом депутатської групи;
- утворення робочих груп з опрацювання окремих питань;
- затвердження кандидатур на посади голів, заступників голів, та секретарів постійних депутатських комісій ради, а також кандидатури інших керівників, яких відповідно до чинного законодавства та Регламенту ради пропонує депутатська група для обрання, призначення або затвердження радою;
- прийняття рішення щодо солідарного голосування членів депутатської групи «за» чи «проти» окремих проектів рішень ради;
- прийняття рішення про подання від імені депутатської групи проекту рішення на розгляд ради;
- заслуховування звітів голови депутатської групи, його заступників, голів постійних депутатських комісій ради - членів депутатської групи та членів депутатської групи про реалізацію виборчої програми;
- висловлювання недовіри керівництву депутатської групи та прийняття рішення про відставку голови депутатської групи та його заступників;
- до виключних повноважень зборів депутатської групи можуть відноситись інші питання діяльності депутатської групи, які затверджені депутатської групи в своєму положенні і не суперечать даному положенню.

5.2. Керівним органом депутатської групи є Президія депутатської групи.

5.2.1. Президія депутатської групи утворюється у випадку, коли чисельний склад депутатської групи не менше 15 осіб, або до складу керівництва постійних депутатських комісій обрано не менше чотирьох депутатів від депутатської групи.

5.2.2. До складу Президії депутатської групи входять голова депутатської групи, перший заступник та заступники голови депутатської групи, секретар депутатської групи та голови (в разі їх відсутності заступники голови або секретарі) постійних депутатських комісій ради - члени депутатської групи.

5.2.3. Президія депутатської групи попередньо розглядає, готує та пропонує для розгляду узгоджені пропозиції з усіх питань, які віднесені до компетенції загальних зборів депутатської групи. Засідання Президії депутатської групи є правомочними, якщо на них присутні більше половини членів Президії депутатської групи від її загального складу, рішення приймаються простою більшістю від загального складу Президії.

5.2.4. Керівництво та організація роботи депутатської групи та її Президії покладається на голову депутатської групи та його заступників, які обираються загальними зборами депутатської групи на два роки. Голова депутатської групи та його заступники є уповноваженими представниками депутатської групи у раді.

5.3. Голова депутатської групи:

- виконує загальне керівництво депутатською групою;
- веде загальні збори депутатської групи та засідання Президії депутатської групи;
- забезпечує поточне та перспективне планування роботи депутатської групи;
- представляє депутатську групу у взаємовідносинах з головою ради, фракціями ради, депутатськими групами з органами місцевої влади;
- звітує про свою роботу та діяльність Президії перед загальними зборами депутатської групи не рідше одного разу на рік;

5.3.2. Процедура голосування (таємне, відкрите, поіменне) при обранні голови депутатської групи визначається загальними зборами. Обраним вважається кандидат, який набрав більше половини голосів членів депутатської групи, при умові, якщо в голосуванні прийняло участь не менше 2/3 членів депутатської групи.

5.3.4. Повноваження голови депутатської групи припиняються достроково в разі:

- складання повноважень за його особистою заявою на ім'я загальних зборів;
- дострокового припинення повноважень депутата ради;
- виходу з депутатської групи;
- прийняття рішення загальними зборами про недовіру голові депутатської групи;

5.3.5. Прийняте рішення про відставку голови депутатської групи має наслідком відставку всіх заступників голови депутатської групи. У цьому випадку збори можуть призначити виконуючого обов'язки голови депутатської групи на строк до наступних зборів.

5.4. Перший заступник та заступники голови депутатської групи по напрямкам.

5.4.1. Перший заступник голови депутатської групи:

- за відсутністю голови виконує його обов'язки;
- вирішує організаційні питання;
- узагальнює проекти поточних та перспективних планів роботи депутатської групи;
- взаємодіє з партійними організаціями;
- контролює роботу громадських приймалень депутатів;
- контролює роботу секретаріату депутатської групи.

5.4.2. Заступники голови депутатської групи по напрямкам готують пропозиції щодо поточного та перспективного планування роботи депутатської групи, координують роботу депутатів в постійних комісіях:

***- юридично-правовий напрямок - правовий супровід діяльності депутатської групи; співпраця з юридичним управлінням, юридична експертиза проектів документів які готує депутатської групи, координація діяльності депутатів – членів**

комісій з питань правової політики, регламенту, депутатської етики, організації діяльності депутатів;

***- фінансово-економічний напрямок — координація діяльності депутатів - членів комісій з питань бюджету та соціально-економічного розвитку, земельних відносин;**

***- промислово-підприємницький напрямок - координація діяльності депутатів - членів комісій з питань промисловості, підприємництва та регуляторної політики, торгівлі, побутових послуг та ринків, науки та інноваційної політики, транспорту та зв'язку;**

***- гуманітарно-соціальний напрямок - координація діяльності депутатів - членів комісій з питань охорони здоров'я та соціального захисту, сім'ї, молоді, спорту та туризму, культури, інформаційної політики, освіти;**

5.4.3. Кандидати на посади першого заступника та заступників голови депутатської групи по кожному напрямку роботи рекомендуються головою депутатської групи.

5.4.4. Голосування по першому заступнику та кожному заступнику голови депутатської групи проводиться окремо. Процедура голосування (таємне, відкрите, поіменне) визначається загальними зборами. Обраним вважається кандидат, який набрав більше половини голосів членів депутатської групи, при умові, якщо в голосуванні прийняло участь не менше 2/3 членів депутатської групи.

5.5. Секретар депутатської групи:

- здійснює організаційне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення роботи депутатської групи та сприяє виконанню нею своїх функцій та повноважень;
- керує секретаріатом депутатської групи;
- відповідає за стан діловодства в апараті депутатської групи.

5.5.1. Кандидати на посаду секретаря депутатської групи рекомендується головою депутатської групи; третиною складу членів депутатської групи; в порядку самовисування.

5.5.2. Процедура голосування (таємне, відкрите, поіменне) визначається загальними зборами. Обраним вважається кандидат, який набрав більше половини голосів членів депутатської групи, при умові, якщо в голосуванні прийняло участь не менше 2/3 членів депутатської групи.

6. Організаційні принципи діяльності депутатської групи.

6.1. Депутатська група, на підставі прийнятих рішень подає на розгляд ради кандидатури на посади голів, заступників голів, та секретарів постійних депутатських комісій ради, а також кандидатури інших керівників, яких відповідно до чинного законодавства обирає, призначає, або затверджує рада, а також обговорює відповідні кандидатури, внесені іншими фракціями депутатськими групами або керівництвом ради.

6.2. Депутатська група має право:

- на представництво в усіх органах ради;
- на виступ свого представника на пленарному засіданні ради з кожного питання порядку денного сесії ради;
- об'єднувати зусилля з іншими фракціями та депутатськими групами для створення більшості, або опозиції в раді, які не користуються правами передбаченими цим положенням;
- готувати проекти рішень ради та подавати до розгляду на пленарних засіданнях ради.

6.3. Від імені депутатської групи проект рішення підписує та подає голова депутатської групи, а в разі його відсутності перший заступник або за рішенням Президії депутатської групи один із заступників голови, згідно з вимогами Регламенту ради.

6.4. Депутатська група може здійснювати інші права, передбачені чинним законодавством України.

6.5. Від імені депутатської групи виключно з офіційною позицією депутатської групи на пленарних засіданнях ради та її органів виступають голова депутатської групи, або за його дорученням - заступники голови депутатської групи, або інші уповноважені члени депутатської групи.

6.6. У разі відсутності голови депутатської групи його функції, виконує перший заступник голови або за рішенням Президії депутатської групи один із заступників голови депутатської групи.

6.7. Збори депутатської групи проводяться у міру необхідності, але обов'язково напередодні пленарного засідання ради, відкрито і гласно, і є правомочним, якщо в них бере участь більшість членів депутатської групи від загального складу депутатської групи. За рішенням депутатської групи можуть бути проведені закриті збори.

6.8. Збори депутатської групи проводить голова депутатської групи, або за його дорученням один з заступників голови.

6.9. На зборах депутатської групи ведеться протокол, який підписується головуючим та секретарем депутатської групи.

6.10. У випадку, якщо третина депутатів - членів депутатської групи вносить на розгляд зборів депутатської групи питання про недовіру керівництву депутатської групи (голові депутатської групи, голові, заступнику голови або секретарю постійної депутатської комісії, рекомендованим депутатською групою і які є членами Президії депутатської групи), то таке питання обов'язково включається до порядку денного зборів депутатської групи. Процедура голосування з цього питання визначається загальними зборами, рішення про недовіру вважається прийнятим якщо за нього проголосувала більшість депутатської групи від її загальної чисельності, при умові, що в голосуванні прийняло участь не менше 2/3 членів депутатської групи.

6.11. Інші питання створення та діяльності депутатської групи визначаються Регламентом ради та діючим законодавством України.

7. Забезпечення діяльності депутатської групи.

7.1. Організація діяльності депутатської групи (*Відповідно до Регламенту ради забезпечення депутатської групи окремим приміщенням, необхідним обладнанням тощо, а також закріплення за депутатською групою адміністративно-технічного персоналу, який користується їх довірою, для надання допомоги у здійсненні депутатською групою своїх функцій)*, покладається на голову відповідної місцевої ради, який сприяє депутатам ради у здійснені їх повноважень. (Ст. 50 п.7 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), (Ст. 27 п.3 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»).

7.2. Для забезпечення діяльності депутатської групи утворюється апарат депутатської групи із працівників, які працюють на контрактній основі.

7.3. Матеріально-технічне та організаційне забезпечення діяльності депутатської групи покладається на депутатів - членів депутатської групи.

8. Заключні положення.

8.1. Це Положення після утворення депутатської групи є обов'язковим для реєстрації у Сумській обласній Раді з уточненням повної назви місцевої ради та необхідними доповненнями, які можуть випливати з Регламенту відповідної місцевої ради.

9. Внесення змін до даного положення.

9.1. Зміни до цього положення можуть бути внесені рішенням депутатської групи, ухваленим не менше як 2/3 голосів від загального складу депутатської групи.

Підписи:

Гончарук В.С. _____

Малік В.В. _____

Неофітна Л.П. _____

Федченко В.І. _____

Кудін О.А. _____

Часник М.Г. _____

60

Депутатська група «Сумщина»

Голові
Сумської обласної ради
Михайленку Г.В.

«16» грудня 2010 р.

Повідомлення про прийняття

Повідомляємо про прийняття до складу депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання депутата Сумської обласної ради Дриги Володимира Олександровича.

Підстава: протокол № 2 від «17» грудня 2010р.

Додатки:

- заява депутата про його входження до депутатської групи «Сумщина»

Входження до депутатської групи «Сумщина»
в Сумській обласній раді VI скликання підтверджую _____В.О. Дрига

Голова депутатської групи «Сумщина»
в Сумській обласній раді: _____**В.С. Гончарук**

Сумська обласна рада
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
Вх. № 10-1544/01-21
"20" грудня 2010р.

61

ПРОТОКОЛ № 2
Загальних зборів депутатської групи «Сумщина»
у Сумській обласній раді VI скликання.

м. Суми

«16» грудня 2010 року

Голова зборів Гончарук Володимир Станіславович
Секретар зборів Неофітна Лілія Павлівна

Присутні:
Депутат Сумської обласної ради Гончарук Володимир Станіславович,
Депутат Сумської обласної ради Малік Віталій Вікторович,
Депутат Сумської обласної ради Неофітна Лілія Павлівна,
Депутат Сумської обласної ради Кудін Олександр Анатолійович,
Депутат Сумської обласної ради Часник Микола Григорович,
Депутат Сумської обласної ради Федченко Віктор Іванович.

Запрошений: депутат Сумської обласної ради Дрига Володимир Олександрович.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Про вступ до депутатської групи «Сумщина» в Сумській обласній раді VI скликання депутата Сумської обласної ради Дриги Володимира Олександровича.

1.Слухали:

Депутата Сумської обласної ради Дригу В.О., який виявив бажання вступити до депутатської групи «Сумщина» у Сумській обласній раді VI скликання.

Голосували:
«за» - 6 «проти» - 0 «утримались» - 0

Ухвалили:

1. Прийняти депутата Сумської обласної ради Дригу В.О., до депутатської групи «Сумщина» у Сумській обласній раді VI скликання.
2. Покласти обов'язок щодо повідомлення про вступ депутата Сумської обласної ради Дриги В.О., до депутатської групи «Сумщина» у Сумській обласній раді VI скликання на Голову депутатської групи Гончарука Володимира Станіславовича.

Голова зборів _____ **В.С.Гончарук**

Секретар зборів _____ **Л.П.Неофітна**

Сумській обласній раді
VI скликання
Депутата Сумської обласної
ради
Дріги Володимира Олександро-
вича

Заява

Я, Дріга Володимир Олександрович, депутат Сумської обласної ради оголошую про вступ до депутатської групи „Сумщина" в Сумській обласній раді VI скликання з 16 грудня 2010р.

З положенням про депутатську групу „Сумщина" ознайомлений.

„16" грудня 2010р.

Додаток 4
до протоколу третьої сесії
обласної ради шостого
скликання

С К Л А Д
робочих органів третьої сесії
обласної ради шостого скликання
29 грудня 2010 року

Лічильної комісії

Винниченко Сергій Андрійович	-	депутат від Партії регіонів (керівник)
Неофітна Лілія Павлівна	-	депутат від ВО «Батьківщина» (секретар)
Сахнюк Георгій Валентинович	-	депутат від ПП «Фронт змін»
Ляшенко Віктор Михайлович	-	депутат від КПУ
Будник Олександр Анатолійович	-	депутат від Партії регіонів

Секретаріату

Юденич Олена Єрастівна	-	депутат від КПУ (керівник)
Сергієнко Ніна Матвіївна	-	депутат від ВО «Батьківщина»
Богданова Ірина Володимирівна	-	депутат від Партії регіонів

Додаток 5
до протоколу третьої сесії
обласної ради шостого скликання

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

Суми

29.12.2010

Про депутатський запит
депутата обласної ради
Ребенка І.М.

Заслухавши депутатський запит депутата обласної ради Ребенка І.М. щодо фактів, викладених у зверненні до обласної ради керівництва обласного управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи з приводу тривалого невиконання ТОВ «Північспецбудмонтаж» умов договору про пайову участь у будівництві житла в м. Путивль та рішень судових органів про примусову передачу 65 квартир інвалідам - учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, керуючись пунктами 7, 8 статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статтями 21, 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», обласна рада вирішила:

1. Підтримати депутатський запит депутата обласної ради Ребенка І.М. щодо фактів, викладених у зверненні до обласної ради керівництва обласного управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи з приводу тривалого невиконання ТОВ «Північспецбудмонтаж» умов договору про пайову участь у будівництві житла в м. Путивль та рішень судових органів про примусову передачу 65 квартир інвалідам - учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

2. Направити депутатський запит прокурору Сумської області Ленському С.В. для розгляду порушених в ньому питань та надання відповіді по суті до 29.01.2011 (додається).

Голова **Г.В.Михайленко**

65

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
шостого скликання
депутат
РЕБЕНКО ІВАН МАКСИМОВИЧ

40030, м.Суми, пл..Незалежності, 2, обласна рада, тел. 050.407.26.62 e-mail:deputat@yandex.ru

№_____ від 09.12.2010 року

Прокурору Сумської області
С.В.Ленському

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Щодо застосування заходів прокурорського реагування

На звернення до обласної ради керівництва обласного управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи з приводу тривалого невиконання ТОВ «Північспецбудмонтаж» умов договору № 21-5/129 про пайову участь у будівництві житла за адресою: Сумська область, м. Путивль, вул. Ковпака, 7 та рішень судових органів про примусову передачу 65 квартир загальною площею 3887,19 кв. м. інвалідам з числа учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС **п р о ш у** Вас розглянути допущені ТОВ «Північспецбудмонтаж» порушення законодавства України і вжити заходи прокурорського реагування.

01.10.2010 року виконавчою службою Путивльського районного управління юстиції отримано від прокуратури м. Києва копію Постанови Господарського суду м. Києва від 21.08.2010 року за № 44/497-б «Про порушення справи про банкрутство ТОВ «Північспецбудмонтаж» та призначення арбітражного керуючого, що значно ускладнить і без того складну процедуру передачі 65 квартир до МНС України та соціальну напруженість у м. Путивль, районі та області.

З повагою І.М.Ребенко

66

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА У СПРАВАХ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ
вул. Шевченка, 9, м. Суми, 40030, тел./факс (0542) 27-23-49. тел. 61-11-84
E-mail: ch_set_in@state-gov.sumy.ua , ch_set@oblmail Код ЄДРПОУ 14373147

Голові Сумської
обласної ради
Михайленко Г.В.

Доповідна записка

Згідно Вашого доручення надаю інформацію про стан справ, щодо житлового будинку у м. Путивлі.

На підставі проведеної тендерної процедури закупівлі житла 20.09.2007 року між Міністерством з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (далі міністерство) та ТОВ «Північспецбудмонтаж» було укладено договір № 21-5/129 про пайову участь у будівництві житла у м. Путивлі Сумської області по вул.Ковпака, 7, згідно з яким Міністерство зобов'язане було перерахувати кошти в розмірі 12 млн.928 тис. гривень з метою отримання житла, а ТОВ «Північспецбудмонтаж» передати після стовідсоткової попередньої оплати 65 квартир загальною площею 3887,19 кв. метра в трьох місячний термін.

Міністерством 12.10.2007 року було здійснене стовідсоткове перерахування на розрахунковий рахунок ТОВ «Північспецбудмонтаж» кошти в сумі 12928797,27 гривні.

Відповідно до додаткової угоди від 14.12.2007 № 1 до Договору було продовжено термін передачі квартир у м. Путивлі Сумської області до липня 2008 року, проте квартири у визначений цією угодою термін не було передано.

З метою затягування процесу передачі квартир ТОВ «Північспецбудмонтаж» було подано позовну заяву до Господарського суду м. Києва про зобов'язання підписати додаткову угоду № 2 до Договору, згідно з якою збільшується вартість одного квадратного метра житла та, відповідно зменшується кількість квартир, які підлягають передачі, а саме: замість 65 квартир загальною площею 3887,19 кв. метра ТОВ «Північспецбудмонтаж» пропонувало для передачі 56 квартир загальною площею 3335,38 кв. метра.

Вищим Господарським судом України 11.02.2009 року у задоволенні позовних вимог до Міністерства було відмовлено у повному обсязі.

ТОВ «Північспецбудмонтаж» оскаржило вищевказану постанову в касаційному порядку.

Сумська обласна рада
Загальний відділ
Вх. № 06-1578/01-26
«23» грудня 2010 р.

Ухвалою Верховного Суду України від 09.04.2009 року у порушенні касаційного провадження відмовлено, а Господарським судом м. Києва видано наказ від 27.04.2009 року за №8/368 «Про зобов'язання ТОВ «Північспецбудмонтаж» передати МНС України 65 квартир загальною площею 3887,19 кв. метра у м. Путивлі Сумської області», який Міністерством направлено до відділу державної виконавчої служби Путивльського районного управління юстиції (далі – Відділ) для примусового виконання.

Враховуючи, що боржник, ТОВ «Північспецбудмонтаж» у визначений термін рішення суду не виконало, Відділом направлено подання до прокуратури м. Києва та клопотання до районного суду Шевченківського району м. Києва і Господарського суду м. Києва щодо вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб ТОВ «Північспецбудмонтаж».

У 2008 році керівництвом Сумської обласної державної адміністрації були направлені листи до МНС України, щодо ситуації навколо будинку і терміну його заселення. Повторно, в червні 2009 року управлінням з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи обласної державної адміністрації був направлений лист до МНС України, щодо надання інформації про строки заселення будинку. В жовтні 2009 року керівництвом Сумської обласної державної адміністрації були направлені листи до МНС України з проханням прискорити заселення будинку і збереження опалювальної системи. Сумська обласна організація Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України» зверталася листом від 9 листопада 2009 року №24 до Прем'єр – міністру України з проханням допомогти в вирішенні питання по виділенню житла для інвалідів, з числа учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

З у сих цих питань отримано відповідь, що порушене питання взято міністерством на постійний контроль, а також вживаються всі можливі заходи щодо сприяння виконавчій службі при здійсненні виконавчих дій.

01.10.2010 року виконавчою службою Путивльського районного управління юстиції отримано від прокуратури м Києва копію Постанови Господарського суду м. Києва від 21.08.2010 року за №44/497-б «Про порушення справи про банкруцтво ТОВ «Північспецбудмонтаж» та призначення арбітражного керуючого.

Ця постанова суду може значно ускладнити і без того складну передачу 65 квартир МНС України.

Начальник управління **О.І.Калін**

68

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

Суми

29.12.2010

Про депутатський запит
депутата обласної ради
Андрусенка М.А.

Заслухавши депутатський запит депутата обласної ради Андрусенка М.А. щодо можливості виділення коштів у сумі 211.378 тис. грн. на добудову зовнішньої каналізації будинку № 18 по вул. Маяковського в м. Ромни, керуючись пунктами 7, 8 статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статтями 21, 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», обласна рада вирішила:

1. Підтримати депутатський запит депутата обласної ради Андрусенка М.А. щодо можливості виділення коштів у сумі 211.378 тис. грн. на добудову зовнішньої каналізації будинку № 18 по вул. Маяковського в м. Ромни.
2. Направити депутатський запит голові обласної ради Михайленку Г.В. для розгляду порушених в ньому питань та надання відповіді по суті до 29.01.2011 (додається).

Голова **Г.В.Михайленко**

69

Голові Сумської обласної ради
Михайленку Г.В.

Депутатський запит

До мене звернулись жителі будинку № 18 по вул. Маяковського м.Ромни з проханням сприяти в облаштуванні зовнішньої каналізації вищезазначеного будинку.

На сьогодні розроблена проектно-кошторисна документація на суму 54.0 тис.грн, відповідно до якої загальна кошторисна вартість будівництва складає 265.378 тис. грн.

Зважаючи на актуальність та велике соціальне значення цього питання для жителів будинку № 18 по вул. Маяковського м.Ромни, прошу Вас, розглянути можливість виділення коштів у розмірі 211.378 тис. грн. на добудову зовнішньої каналізації.

21.12.2010

Депутат обласної ради **М.А. Андрусенко**

Сумська обласна рада
Загальний відділ
Вх. № 10-1548/01-21
"21" грудня 2010р.

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

Суми

29.12.2010

Про депутатський запит
депутата обласної ради
Троня А.В.

Заслухавши депутатський запит депутата обласної ради Троня А.В. щодо усунення недоліків під час виконання робіт по реконструкції теплозабезпечення Охтирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 імені Остапа Вишні, керуючись пунктами 7, 8 статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статтями 21, 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», обласна рада вирішила:

1. Підтримати депутатський запит депутата обласної ради Троня А.В. щодо усунення недоліків під час виконання робіт по реконструкції теплозабезпечення Охтирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 імені Остапа Вишні.
2. Направити депутатський запит голові обласної ради Михайленку Г.В. та голові обласної державної адміністрації Чмирю Ю.П. для розгляду порушених в ньому питань та надання відповіді по суті до 29.01.2011 (додається).

Голова **Г.В.Михайленко**

71

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ШОСТЕ СКЛИКАННЯ

Депутат обласної ради

ТРОНЬ АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

42700, Сумська область м.Охтирка т.сл. (0246) 246-89. моб. 095-824-62-07

від 16.12.2010 р. вих. № 2

Голові Сумської обласної ради
Михайленку Г.В.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Шановний Геннадій Володимирович!

У травні 2008 року управлінням капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації, як замовником, розпочато реконструкцію теплозабезпечення Охтирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 імені Остапа Вишні за адресою вул. Пушкіна, 4. На даний час не усунуті недоліки, зазначені у листах відділу освіти Охтирської міської ради від 26.08.2009 року № 787, від 16.10.2009 року № 968, від 26.10.2009 року № 1006, від 24.09.2010 року № 745 на адресу начальника управління капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації Короля М.І.

Технічна документація, сертифікати відповідності зазначеного будівництвом об'єкта проектній документації, вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил та підтвердження готовності об'єкта до експлуатації Державною інспекцією архітектурно-будівельного контролю по Сумській області представникам експлуатуючої організації управлінням капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації не надана.

У зв'язку з цим об'єкт вартістю 298 тис. грн. до цього часу не прийнятий на баланс відділу освіти Охтирської міської ради.

Сумська обласна рада
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
Вх. № 10-1536/01-21
"17" грудня 2010р.

На підставі викладеного вище прошу зобов'язати начальника управління капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації Короля М.І. :

1. Завершити усунення недоліків, допущених підрядною організацією ТОВ «Будсантехсервіс» під час виконання робіт по реконструкції теплозабезпечення Охтирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 імені Остапа Вишні.

2. Надати сертифікат відповідності зазначеного будівництвом об'єкта проектній документації, вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил та підтвердження готовності об'єкта до експлуатації Державною інспекцією архітектурно-будівельного контролю по Сумській області, іншу технічну документацію та передати на баланс відділу освіти Охтирської міської ради закінчений будівництвом об'єкт.

3. Проінформувати про притягнення до відповідальності винних осіб.

Депутат обласної ради **А.В. Тронь**

43

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

Суми

29.12.2010

Про депутатський запит
депутата обласної ради
Троня А.В.

Заслухавши депутатський запит депутата обласної ради Троня А.В. щодо усунення недоліків, допущених під час виконання робіт по реконструкції центрального приміщення Охтирської гімназії, керуючись пунктами 7, 8 статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статтями 21, 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», обласна рада вирішила:

1. Підтримати депутатський запит депутата обласної ради Троня А.В. щодо усунення недоліків, допущених під час виконання робіт по реконструкції центрального приміщення Охтирської гімназії.
2. Направити депутатський запит голові обласної ради Михайленку Г.В. та голові обласної державної адміністрації Чмирю Ю.П. для розгляду порушених в ньому питань та надання відповіді по суті до 29.01.2011 (додається).

Голова **Г.В.Михайленко**

74

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ШОСТЕ СКЛИКАННЯ

Депутат обласної ради

ТРОНЬ АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

42700, Сумська область м.Охтирка т.сл. (0246) 246-89, моб. 095-824-62-07

Від 16.12.2010 р. вих. № 1

Голові Сумської обласної ради
Михайленку Г.В.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Шановний Геннадій Володимирович!

У травні 2008 року управлінням капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації, як замовником, розпочато реконструкцію центрального приміщення Охтирської гімназії за адресою вул. Фрунзе, 4. Із обласного та міського бюджету протягом 2008-2010 р.р. було виділено 1244,99 тис. грн. на виконання передбачених проектно-кошторисною документацією робіт.

Проведення тендерних процедур, технічний нагляд за будівництвом, розрахунки з підрядником тощо проводилося управлінням капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації

На жаль, роботи по реконструкції центрального приміщення Охтирської гімназії виконані вкрай неякісно. Зокрема, вітробар'єр на 50 % даху відсутній, примикання із бруса відсутні на всіх парапетах, у кутових юндових відсутні брущаті кріплення , перекриття стелі виконано неякісно, сволоки не закріплені зверху і знизу дошками і не утеплені, над трьома кабінетами сволоки трухлі і потребують заміни, поставлені підпори виготовлені з вільхи, а не з сосни, розводка електромережі по стелі другого поверху виконана з алюмінієвого двохжильного проводу замість мідного трьохжильного, гіпсокартон на стелі закріплений неякісно, що призводить до його вібрації, стеля у багатьох місцях протікає тощо.

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
Вх. № 10-1535/01-21
"17" грудня 2010 р.

Вищезазначені порушення потребують негайного усунення на площі 293 м^3.

Неодноразові звернення адміністрації закладу, відділу освіти Охтирської міської ради (листи від 15.07.2008 р. №01-061, 26.11.2009 р. №698, 20.01.2010 р. № 19, 16.09.2010 р. № 347) , надсилання копії листа директора гімназії від 20.01.2010 року № 19 заступнику голови Сумської обласної державної адміністрації та обласному прокурору не вплинуло на стан справ і залишилися без відповіді.

На основі викладеного вище прошу зобов'язати начальника управління капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації Короля М.І. :

1. Негайно усунути недоліки, допущені підрядником ПП «Алекс» під час виконання робіт по реконструкції центрального приміщення Охтирської гімназії.

2. Надати керівнику експлуатуючої організації акти виконаних робіт, іншу технічну документацію з метою співставлення оплачених та фактично виконаних об'єктів та видів робіт.

3. Проінформувати про притягнення до відповідальності винних осіб.

Депутат обласної ради **А.В. Тронь**

76

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

Суми

29.12.2010

Про депутатський запит
депутата обласної ради
Галаєва М.Д.

Заслухавши депутатський запит депутата обласної ради Галаєва М.Д. щодо відновлення проводового радіомовлення в с. Ворожба Лебединського району, яке було пошкоджене внаслідок проведеної роботи по заміні старих опор та ліній електропередач на нові, керуючись пунктами 7, 8 статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статтями 21, 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», обласна рада вирішила:

1. Підтримати депутатський запит депутата обласної ради Галаєва М.Д. щодо відновлення проводового радіомовлення в с. Ворожба Лебединського району, яке було пошкоджене внаслідок проведеної роботи по заміні старих опор та ліній електропередач на нові.
2. Направити депутатський запит в.о. директора Сумської дирекції ВАТ «Укртелеком» Мариничу В.В., голові правління ВАТ «Сумиобленерго» Дирбавці І.Б. для розгляду порушених в ньому питань та надання відповіді по суті до 29.01.2011 (додається).

Голова **Г.В.Михайленко**

77

ДЕПУТАТ

СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

шостого скликання

40030, м.Суми, майдан Незалежності, 2

№___ від "___" _____ 2010 року

Директору Сумської дирекції
ВАТ "Укртелеком"
Кравченку В. В.
Директору Сумської дирекції
ВАТ «Сумиобленерго»
Дирбавкі І. Б.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Згідно ст. 12 та 13 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» звертаюся до Вас з проханням щодо відновлення проводового радіомовлення в с. Ворожба, Лебединського району, яке було пошкоджене, внаслідок проведеної роботи по заміні старих опор та ліній електропередач на нові.

Дане питання піднімав депутат Лебединської районної ради Коренєв М. В. у своєму запиті на сесії районної ради, але результату по відновленню трансляції радіопередач немає.

Сподіваюсь на вирішення даного питання та Ваше розуміння проблеми, яке виникло в с. Ворожба по вулицях: Низівська, Пролетарська, Степна, Шкільна, Берегова, Партизанська та переулках Калюжанський і Степний.

Відповідь прошу надіслати мені, а також директору Ворожбянського навчально- виховного комплексу: загально-освітньої школи I – III ступенів Коренєву Миколі Володимировичу за адресою: Сумська область, Лебединський р-н, Ворожбянська сільрада, Коренєву М.В.

З повагою,

Депутат обласної ради **М. Д. Галаєв**

78

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

29.12.2010 Суми

Про депутатський запит
депутата обласної ради
Галаєва М.Д.

Заслухавши депутатський запит депутата обласної ради Галаєва М.Д. щодо надання роз'яснення з приводу можливості виділення коштів для проведення ремонту аварійної спортивної зали, ремонту котельні та інше у Ворожбянському навчально-виховному комплексі: загальноосвітня школа I-III ступенів–дошкільний навчальний заклад, керуючись пунктами 7, 8 статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статтями 21, 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», обласна рада вирішила:

1. Підтримати депутатський запит депутата обласної ради Галаєва М.Д. щодо надання роз'яснення з приводу можливості виділення коштів для проведення ремонту аварійної спортивної зали, ремонту котельні та інше у Ворожбянському навчально-виховному комплексі: загальноосвітня школа I-III ступенів–дошкільний навчальний заклад.
2. Направити депутатський запит голові обласної державної адміністрації Чмирю Ю.П. для розгляду порушених в ньому питань та надання відповіді по суті до 29.01.2011 (додається).

Голова **Г.В.Михайленко**

ДЕПУТАТ

СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
шостого скликання

40030, м.Суми, майдан Незалежності, 2

№___ від "___" _____ 2010 року

Голові Сумської обласної державної адміністрації Чмирю Ю.П

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Шановний Юрію Павловичу !

Згідно ст. 12 та 13 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» надсилаю для розгляду та вирішення питань, порушених у зверненні депутата Лебединської районної ради, директора Ворожбянського навчально-виховного комплексу: загально-освітньої школи I – III ступенів Коренєва Миколи Володимировича.

З огляду на викладене у зверненні, звертаюся до Вас з проханням надати роз'яснення з приводу можливості отримання коштів, які необхідні для усунення проблем в цьому навчальному закладі, а саме:

- ремонт аварійної спортивної зали;
- ремонт котельні та інше.

Відповідь прошу надіслати мені, а також директору Ворожбянського навчально- виховного комплексу: загально-освітньої школи I – III ступенів Коренєву Миколі Володимировичу за адресою: Сумська область, Лебединський р-н, Ворожбянська сільрада, Коренєву М.В.

Копію наданого мені звернення додаю.

З повагою,

Депутат обласної ради **М. Д. Галаєв**

80

директора Ворожбянського НВК:

+ Клименко Наталі

ступенів - дошкільний навчальний заклад

Коренєва Миколи Володимировича,

депутата Лебединської районної ради

Шановний Магомед Джамалович!

Дирекція, батьківський та учнівський комітети Ворожбянського навчально-виховного комплексу: загальноосвітня школа 1-111 ступенів дошкільний навчальний заклад Лебединської районної ради просить Ва як депутата обласної ради допомогти нам у вирішенні таких питань:

1.Сприяти виділенню з обласного бюджету на заміну старих вікон на сучасні енергозберігаючі в приміщеннях:

- школи – 68 шт., площею 270 кв.м на суму 190 000 гривень;

- шкільної столової -15 шт., площею 37 кв.м, на суму 25 000гр;

- дошкільного навчального закладу -22 шт. , площею 62 кв.м на суму 43 000 гр.

Загальна кількість вікон -104штуки , площею -369 кв.м на суму 258 тисяч гривень.

2.Сприяти у виділенні коштів на придбання будівельних матеріалів для ремонту аварійної спортивної зали в сумі 35 тисяч гривень.

3.Сприяти виділенню коштів для ремонту котельні дошкільного навчального закладу та встановлення газової сигналізації в сумі 50 тисяч гривень.

Ми будемо вдячні Вам за надану допомогу нашому навчально-виховному комплексу.

Директор НВК М.В.Коренєв

FROM : UKR. SUMY. OFS PHONE NO. : 226360 Dec. 25 2010 11:19AM

Додаток 6
до протоколу третьої сесії
обласної ради шостого скликання

81

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

Суми

29.12.2010

Про інформацію прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області

Заслухавши інформацію прокурора Сумської області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області, відповідно до статті 51-1 Закону України «Про прокуратуру», керуючись статтею 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», обласна рада вирішила:

1. Інформацію прокурора Сумської області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області взяти до відома.

Голова **Г.В.Михайленко**

Додаток 7
до протоколу третьої сесії
обласної ради шостого скликання

82

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

29.12.2010

Суми

Про Стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015"

Розглянувши подану Сумською обласною державною адміністрацією Стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина – 2015», на виконання програми Президента України В.Ф. Януковича «Україна для людей», керуючись ст. 43 Закону України "Про місцеве самоврядування", обласна рада вирішила:

1. Затвердити Стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015" (додається).
2. Обласній державній адміністрації, територіальним підрозділам центральних органів виконавчої влади у Сумській області здійснити організаційно-практичні заходи щодо реалізації Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015".
3. Рекомендувати міським і районним радам при прийнятті програм економічного і соціального розвитку та інших цільових програм враховувати завдання Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015".
4. Доручити обласній державній адміністрації в термін до 31 березня 2011 року розробити додаткові розділи Стратегії: «Поводження з відходами та реформування систем організації санітарного очищення населених пунктів», «Промисловість», «Кадрове забезпечення», «Сучасний розвиток фізичної культури і спорту», «Розвиток споживчого ринку».
5. Рішення обласної ради четвертого скликання від 16.09.2004 "Про Стратегію соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 року" вважати таким, що втратило чинність.
6. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Сумської обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики.

Голова **Г.В. Михайленко**

83

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ на період до 2015 року

"НОВА СУМЩИНА - 2015"

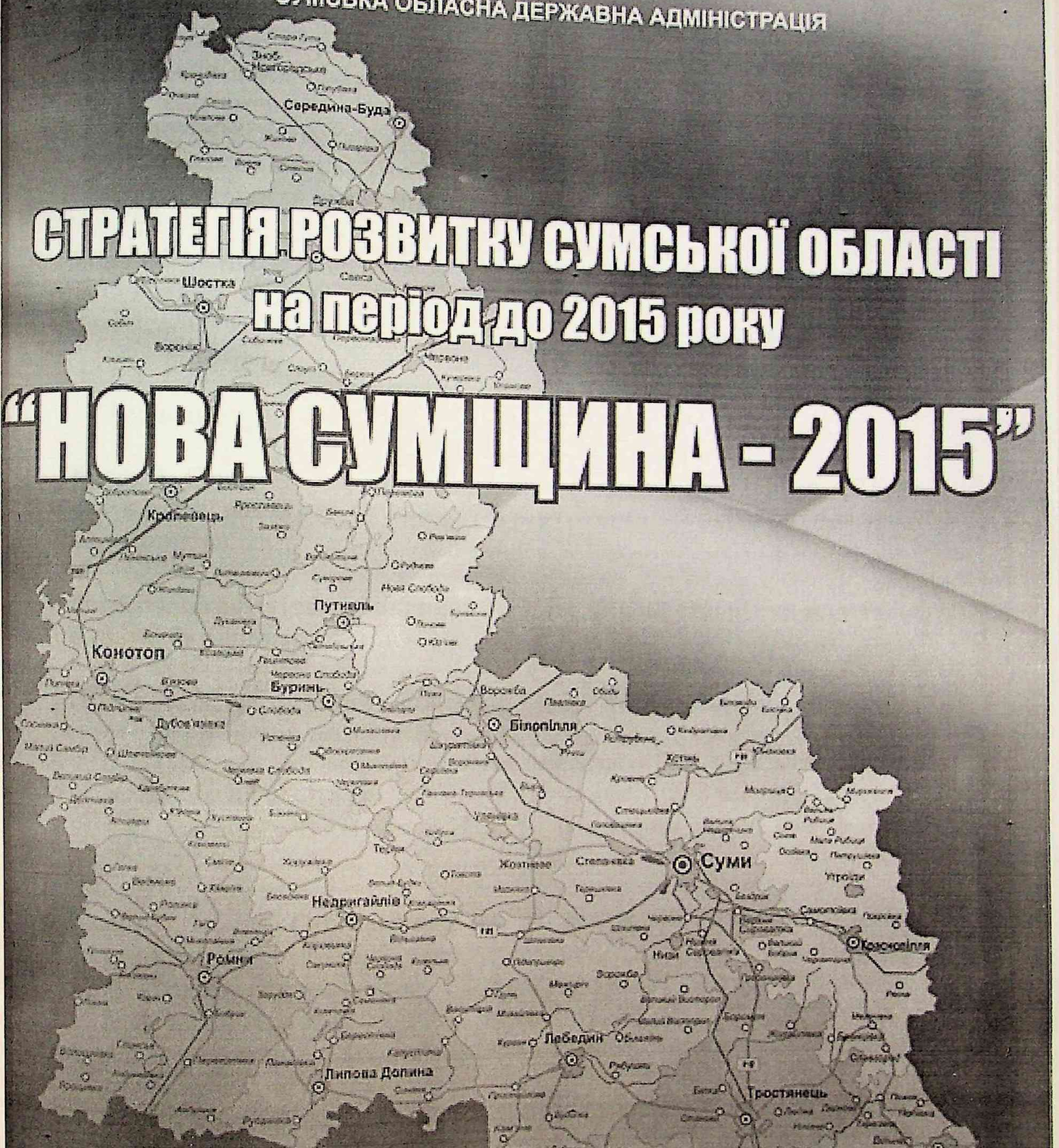

ЗНЯТТЯ ОБМЕЖЕНЬ ДЛЯ СТРІМКОГО ЗРОСТАННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП..... 3

Розділ 1. Загальна характеристика потенціалу Сумської області..... 7
1.1. Сумська область в загальному рейтингу регіонів України..... 7
1.2. Оцінка актуальності існуючої стратегії розвитку області..... 8
1.3. Економічний потенціал області: основні тенденції у 2005-2009 роках та поточна ситуація..... 9
1.4. Соціально-гуманітарний потенціал області: основні тенденції у 2005-2009 роках та поточна ситуація..... 18

Розділ 2. Стратегічна мета розвитку Сумської області на період до 2015 року..... 23
2.1 Оцінка конкурентних переваг та обмежень на шляху розвитку області..... 23
2.2. Бачення, місія, стратегічна мета та стратегічні напрямки «Нової Сумщини-2015»..... 24

Розділ 3. Стратегічний напрямок № 1. Створення кластерів в АПК за рахунок розвитку високотехнологічного агропромислового виробництва..... 27

Розділ 4. Стратегічний напрямок № 2. Потенціал створення кластерів в галузі будівництва..... 40

Розділ 5. Стратегічний напрямок № 3. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій..... 46
5.1. Політика підвищення енергоефективності в Сумській області на період 2010-2015 років 46
5.2. Політика реформування ЖКГ та підвищення якості комунальних послуг..... 57

Розділ 6. Стратегічний напрямок № 4. Розвиток інноваційно-інвестиційної інфраструктури..... 67
6.1. Розвиток транспортної інфраструктури як фактору підвищення інвестиційної привабливості..... 67
6.2. Формування інфраструктури регіонального інноваційного розвитку..... 71
6.3. Інструменти забезпечення стрімкого зростання..... 76
6.4. Розвиток інформаційного простору області та формування іміджу влади..... 80

Розділ 7. Стратегічний напрямок № 5. Розвиток малого та середнього бізнесу в пріоритетних напрямках..... 90

Розділ 8. Стратегічний напрямок № 6. Стратегія розвитку соціально-гуманітарної сфери на покращення рівня життя мешканців області.... 100

8.1. Сучасне управління освітою як фактор підвищення конкурентоспроможності області 100

8.2. Реформа галузі охорони здоров'я як інструменту покращення рівня життя мешканців області..... 109

Розділ 9. Етапи та очікувані результати реалізації стратегії «Нова Сумщина-2015»..... 116

Розділ 10. Механізми та організаційне забезпечення реалізації стратегії..... 118

Додатки 121

Додаток 1. Загальна характеристика регіону.

Додаток 2. Результати SWOT-аналізу Сумської області експертною групою проекту «Нова Сумщина 2015» при голові Сумської обласної державної адміністрації.

Додаток 3. Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області «Нова Сумщина 2015».

Додаток 4. Прогнозний обсяг фінансового забезпечення виконання завдань реформування житлово-комунального господарства Сумської області на 2011-2015 роки.

Додаток 5. Основні завдання щодо реалізації реформування і розвитку житлово-комунального господарства області.

Додаток 6. Основні показники ведення лісового господарства Сумської області.

Додаток 7. Площі посадки плодових насаджень в садівничих господарствах Сумської області у 2007-2010 роках.

Додаток 8. Пропозиції щодо реорганізації непрацюючих стаціонарних ліжок в ліжка сестринського нагляду та хоспісні.

Авторський колектив, залучені експерти

Вступ

Україна у XXI столітті є державою, що динамічно розвивається і прагне більш активно включитися у світові суспільно-економічні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки та життя населення.

Зміни міжнародної економічної кон'юнктури, глибоке ураження економіки України світовою фінансово-економічною кризою, негативні наслідки бездіяльності влади протягом останніх п'яти років, прогресивні політичні та суспільні зрушення сьогодення разом із завданнями програми Президента України «Україна для людей» висувають нові вимоги до пріоритетів розвитку країни та її регіонів. В умовах, коли джерела швидкого зростання докризових років **вичерпано**, єдиний шлях до виходу України на траєкторію сталого розвитку полягає в комплексному реформуванні системи державного та регіонального управління, націленому на суттєве підвищення конкурентоспроможності економіки країни в цілому та окремих її територій. Програма Президента України «Україна для людей» визначає цей напрям тезою «сильна економіка – сильна держава». Кардинальна зміна векторів пріоритетного розвитку регіонів України у світлі цих вимог ставить перед керівництвом Сумської області **принципово нові завдання**, що вимагають застосування новітніх методів та інструментів, розробки бачення, місії та стратегії розвитку області на довгостроковий період.

Традиційні кількісні показники розвитку області (максимізація валового регіонального продукту, обсягів інвестицій, доходу домогосподарств) без визначення чітких механізмів та інструментів їх досягнення є шлях до створення формального документа. Натомість, ураховуючи завдання та пріоритети державної стратегії регіонального розвитку, необхідно розробити дієву стратегію перетворення Сумської області на **конкурентоспроможний соціально-економічний комплекс**, який забезпечує створення гідного життєвого середовища для людей на основі оптимального використання всього наявного в регіоні економічного, управлінського та духовного потенціалу розвитку.

Це відповідним чином видозмінює підходи до формування стратегії розвитку області. Нові підходи мають полягати у формуванні бачення майбутнього області принаймні на 5-10 років наперед, визначенні її місії та стратегічної мети, встановленні інтегрованих показників розвитку, досягнення яких передбачатиме скоординовані дії місцевої влади та бізнесу на основі спільної зацікавленості в підвищенні інвестиційної привабливості пріоритетних галузей області, у стрімкому розвитку центрів економічного зростання, збільшенні кількості робочих місць та впровадженні енерго- та ресурсозберігаючих технологій, створенні сприятливого для ведення бізнесу та життя середовища.

Вимоги до формування стратегії розвитку територій сформульовані в Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів», постановах Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної

стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету», методичних рекомендаціях, затверджених наказом Міністерства економіки України від 27 липня 2002 року № 224 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку». Змістовні завдання регіональних стратегій розвитку випливають з розробленої Комітетом з економічних реформ при Президентові України програми реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Стратегія розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина – 2015» базується, конкретизує та доповнює ключовими пріоритетами «Концепцію стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року», що розроблена Національним інститутом стратегічних досліджень. Цей документ є сукупністю обґрунтованих довгострокових пріоритетів економічного розвитку та підвищення ефективності управлінського впливу на бізнес клімат, досягнення яких є передумовою розвитку соціально-гуманітарної сфери та підвищення якості комунальних та державних послуг.

Стратегія базується на використанні таких основних принципів:

- **програмуванні** – розвиток області здійснюється на основі взаємозв'язку стратегії та щорічних програм розвитку;
- **пріоритетності** – основою для економічного розвитку області визначаються декілька кластерів як центрів зростання;
- **додатковості** – передбачається, що фінансова підтримка регіонального розвитку здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів;
- **партнерстві** – передбачається тісна співпраця між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, суб'єктами господарювання в процесі реалізації Стратегії, проведення моніторингу та оцінки виконання визначених завдань;
- **єдності** – передбачається забезпечення єдності та відповідальності усіх верств населення області на шляху досягнення стратегічної мети;
- **відкритості** – передбачає широке залучення до робочої групи представників громадськості, вчених, підприємців та промисловців, політичних партій та громадських організацій, експертів та службовців місцевих та центральних органів виконавчої влади, запровадження збору пропозицій через офіційний сайт Сумської обласної державної адміністрації;
- **прозорості** – передбачає широке висвітлення ходу виконання робіт та обговорення результатів, донесення інформації через обласні та національні ЗМІ;
- **ефективності** – полягає у визначенні пріоритетів та концентрації всіх зусиль на вирішенні основних питань, зняття ключових обмежень.

Стратегія розвитку Сумської області «Нова Сумщина – 2015» визначає наступне бачення регіону в перспективі 5-10 років: ***Сумщина – це збалансована, економічно успішна, комфортна та безпечна для життя прикордонна область України, що має модернізовану конкурентоспроможну економіку та облаштовану інфраструктуру життєвого простору, досягла та відтворює належний рівень економічної самодостатності, є ініціатором інновацій та***

пілотних проектів щодо створення в Україні підґрунтя для зміцнення п'ятого та розбудови фундаменту для шостого технологічного укладу, та представлена на зовнішньому ринку в якості виробника та експортера інноваційних продуктів та послуг, нових перспективних моделей вирішення економічних, управлінських та соціокультурних проблем розвитку.

Стратегія розвитку Сумщини розробляється під гаслом підвищення конкурентоздатності області серед решти регіонів України.

Для **населення** області це означатиме міцний соціальний захист, стабільні робочі місця, високі стандарти комунальних та соціальних послуг. Для **бізнесу** це означатиме створення зрозумілих та сприятливих правил для ведення бізнесу, постійний конструктивний діалог з органами виконавчої влади задля визначення існуючих обмежень та їх подолання. Для **інвесторів** це означатиме перелік привабливих для вкладення інвестицій пріоритетних галузей економіки області, контрольований та мінімальний ризик інвестування, дієву інфраструктуру для супроводу інвестицій.

Досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності регіону здійснюється завдяки:

- **використання сильних сторін** області, ефективного використання наявного географічного, природного, економічного та людського потенціалу;
- **мінімізації слабких сторін**, пошуку недовикористаних ресурсів та визначення способів їх застосування;
- **використання можливостей**, створення сприятливих умов для залучення в область інвестицій як українського, так і іноземного походження;
- **мінімізації загроз**, побудові ефективного управління господарським комплексом, застосуванню управлінських інновацій, посиленню мотивації суб'єктів господарювання до саморозвитку, підприємницької активності.

Стратегічне програмування регіонального розвитку базується на відході від домінування бюджетних та адміністративних важелів та інструментів. Передбачається, що регіональний господарський комплекс розвивається на засадах **ефективної взаємодії** ділових одиниць. Така взаємодія здатна сформувати мультиплікативний ефект щодо поліпшення економічних та соціальних показників регіону. Тактичними завданнями соціально-економічного розвитку Сумської області мають стати: підвищення ефективності діяльності підприємств, покращення умов використання природних ресурсів, зростання якості людських ресурсів, підвищення якості життя населення регіону.

Стратегія перетворення Сумської області на сучасний конкурентоспроможний регіон передбачає формування сприятливих умов для функціонування ділових одиниць та забезпечення оптимального використання результатів їх діяльності для побудови комфортного середовища життєдіяльності. «Нова Сумщина-2015» розробляється з використанням унікального не лише для України, але й СНД **методу зняття обмежень**. Суть методу зняття обмежень полягає в тому, щоб зробити реєстр факторів, які стримують розвиток регіону, та зняти ці обмеження шляхом підвищення ефективності державного управління, високої відповідальності державних службовців, злагоджених дій різних гілок влади.

Сприятливі умови для функціонування ділових одиниць забезпечуються

шляхом зниження або повного зняття обмежень для їх розвитку: розбудови транспортної та логістичної, комунікаційної, комунальної, фінансової інфраструктури; забезпечення сприятливості регуляторного середовища; орієнтації державних послуг для бізнесу на зниження вартості використання місцевих ресурсів. Як результат, досягається максимізація прибутковості, мінімізація затратності, ефективне досягнення поставлених соціальних чи суспільних цілей, спроможність задовольнити внутрішні чи зовнішні потреби. Покращення функціонування ділових одиниць поповнює бюджети всіх рівнів, створює моральне та матеріальне підґрунтя для побудови комфортного середовища життєдіяльності, стимулює субрегіональне вирівнювання, забезпечує проведення ефективної бюджетної політики, активних заходів у сфері соціальної політики та розвитку соціальної інфраструктури.

Розділ 1. Загальна характеристика потенціалу Сумської області

1.1. Сумська область в загальному рейтингу регіонів України

Сьогодні в Україні розраховується декілька рейтингових оцінок розвитку регіонів як на загальнодержавному рівні, так і незалежними експертами. Так, Фондом «Ефективне Управління» разом із Всесвітнім економічним форумом проводиться моніторинг економічного розвитку регіонів України, ТОВ «Інформаційно-аналітична фірма ЕКСОР» проведено дослідження на тему «Когнітивні аспекти конкурентоспроможності вітчизняних підприємств-експортерів» та інші.

Для аналізу рейтингового місця області в національному вимірі використовуються:

комплексна рейтингова оцінка соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до Порядку проведення комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя та згідно Методики рейтингової оцінки (затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 р. № 833 «Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя»);

звіт про конкурентоспроможність України за 2009-2010 роки складений Фондом «Ефективне Управління» у партнерстві та за методологією Всесвітнього економічного форуму;

для порівняння з іншими країнами – статистична інформація Державного комітету статистики та розрахунки Міжнародного валютного фонду.

В останні роки спостерігається зростання основних показників розвитку регіону. Разом з тим, темпи зростання в деяких випадках нижчі, ніж в Україні в цілому та в інших регіонах держави.

За площею і населенням Сумська область відноситься до середньої групи областей і займає відповідно 16 та 17 місце серед регіонів України. Питома вага регіону по території становить 3,9%, по кількості населення – 2,6%.

По темпах валового регіонального продукту в загальнонаціональному рейтингу область у 2009 році має 14 місце. За темпами зниження ВРП область поступилася Чернігівській області (-11,9%), але мала менші темпи падіння ВРП, ніж у Полтавської (-15,1%), Харківської (-16,7%) та Кіровоградської (-13,3%) областях.

Частка регіону у ВВП України останні роки майже не змінюється і складає 1,7-1,8% і знаходиться на 16-му місці. Сумщина поступається Черкаській (2%), Полтавській (3,6%) та Харківській (6,3%) областям, але має більшу частку, ніж Чернігівська область (1,5%).

Разом з цим загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на 01.01.2010 склав 225,6 млн. доларів США (+42,8% до початку 2009 року, 3 місце, по Україні – 112,4%). Приріст сукупного обсягу іноземного капіталу склав 67,6 млн. дол. США, що становить 12 місце по країні. При цьому надходження іноземного капіталу у 2009 році склало 79,4 млн. дол. США, що вдвічі більше, ніж за 2008 рік, та є найбільшим показником надходження іноземного капіталу за останні сім років.

Інші показники рейтингової оцінки соціально-економічного розвитку області наведені в додатку 1.

За даними «Звіту про конкурентоспроможність України 2010», який був розроблений Фондом «Ефективне Управління» у співробітництві зі Всесвітнім економічним форумом, у регіональному рейтингу з дванадцяти складових конкурентоспроможності Сумщина має по більшості нижчі за середні показники.

Відображенням сильних сторін є 10 місце області в категорії «державні та приватні інституції». Досить високі результати – у категорії «інфраструктура» (12 місце). В області високий рівень якості забезпечення електроенергією (2 місце) та достатньо розвинена залізнична інфраструктура (8 місце).

Найбільшою проблемою в області, за опитуваннями підприємців у 2009 році, була інфляція і нестабільність обласної влади. Але досить низьким респонденти відзначають відсоток корупції як перешкоди бізнесу в області (5% проти 10% по Україні).

1.2. Оцінка актуальності існуючої стратегії розвитку області

Зміни міжнародної економічної кон'юнктури, глибоке ураження економіки України світовою фінансово-економічною кризою, політичні та суспільні зрушення висувають нові вимоги до завдань територіального розвитку.

Попередня Стратегія соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 року, яка була розроблена ще у 2004 році, містить низку недоліків, наявність яких не дозволила досягти закладених у цьому документі перспективних параметрів розвитку регіону, а також широкий спектр складових (починаючи від детального переліку галузей економіки, її підгалузей, інших сфер діяльності, соціальних складових тощо) та втратила свою актуальність.

Окремі рівні прогнозних показників на 2010 рік вже досягнуто за підсумками 2009 року, зокрема:

інвестиції в основний капітал склали 2185,3 млн. грн. при прогнозі на 2010 рік – 793-880 млн. грн.;

зовнішньоторговельний оборот за 2009 рік становив 1100,6 млн. дол. США (проноз – 813 млн. дол. США);

чисельність постійного населення 1170,1 тис. осіб (прогноз – 1117-1132,4 тис. осіб);

обсяг реалізованих послуг у розрахунку на 1 особу склав 1403,2 грн. (прогноз – 425-455 грн.).

Негативно впливає на практичне застосування попередньої Стратегії також зміна найменувань, основних методологічних підходів до проведення державних статистичних спостережень.

Крім того, змінено статистичну методологію визначення ряду показників розвитку. Починаючи з 2009 року Державним комітетом статистики України запроваджено нову методику розрахунку інтегрального індексу виробництва, адаптовану до міжнародних рекомендацій і стандартів в галузі статистики.

З огляду на це, фактичні дані стосовно ряду показників втратили зв'язок з реальністю та є неспівставними по суті з раніше прогнозованими значеннями.

Протягом тривалого періоду (з початку дії попередньої Стратегії й до сьогодні), незважаючи на зміну передумов розвитку та економічної ситуації в державі і регіоні (особливо у зв'язку із світовою економічною кризою 2008-2009 років), не здійснювалося її корегування, частина стратегічних цілей і завдань застаріли та не відповідають вимогам сьогодення. Виходячи з цього та за відсутності дієвого механізму реалізації стратегічних цілей майже втрачено зв'язок діючої Стратегії з реальністю.

1.3. Економічний потенціал області: основні тенденції у 2005-2009 роках та поточна ситуація

Сумська область розташована на північному сході України. З півночі на південь протяжність області 200 км, із заходу на схід – 170 км. На півночі та сході область межує з Брянською, Курською та Бєлгородською областями Російської Федерації. Протяжність державного кордону з Російською Федерацією, що проходить по території області, складає 498 км. На півдні і південному сході область межує з Полтавською і Харківською, на заході – з Чернігівською областями України. Відстань від міста Суми до столиці України – Києва залізницею становить 350 км, шосейним шляхом – 359 км.

Область створена 10 січня 1939 року, обласний центр – місто Суми. Територія області поділена на 18 районів, 7 міст обласного підпорядкування, 2 внутрішньоміських райони міста Суми, 384 сільські ради. В області налічується 8 міст районного підпорядкування, 20 селищ міського типу, 57 селищ, 1434 села.

Станом на 1 січня 2010 року в області проживає 1170,1 тис. осіб (2,6% від населення України), у тому числі в містах – 783,2 тис. осіб (66,9%), у сільській місцевості – 386,9 тис. осіб (33,1%). За площею і населенням Сумська область відноситься до середньої групи областей і займає відповідно 16 та 17 місце серед регіонів України.

Клімат області – помірно континентальний. Середня температура липня склала від +19° до +21° за Цельсієм, січня – 0–1° тепла за Цельсієм, середньорічна кількість опадів становить 500–600 мм.

Сумщина розташована в межах двох природо-кліматичних зон – Полісся і Лісостепу. У північній частині області переважають сірі лісові та дерново-підзолисті ґрунти, для південної частини області характерні типові чорноземи, глибокі малогумусні та вилужені середньогумусні чорноземи.

Через область проходить: міждержавна автомагістраль Київ – Москва; залізничні магістралі: Київ – Москва, Київ – Харків, Дніпропетровськ – Санкт-Петербург. Великі залізничні вузли: Конотоп, Ворожба, Смородино. Магістральні газопроводи: Уренгой – Помари – Ужгород, Єлець – Курськ – Суми – Диканька, Курськ – Суми – Київ, Суми – Конотоп, Бєльськ – Суми, Київ – Брянськ та нафтопроводи: магістральний Мічурінськ – Кременчук, республіканського значення – Мала Павлівка – Охтирка.

Всі корисні копалини належать до категорії нерудних: нафта, газ, торф, крейда, кам'яна і калійна солі, гіпс, вапняк, мергель, скляні піски, вогнетривкі та тугоплавкі глини, мінеральні фарби, будівельні піски та камінь.

Природно-заповідний фонд області налічує 102 заповідні території та об'єкти загальною площею більше 139,8 тис. га, у тому числі заповідник, заказники, пам'ятники природи, дендрологічний парк, національно-природний парк, парки-пам'ятники, заповідні урочища, які займають 5,9% території області.

Економічний потенціал. Сумщина має досить розвинений виробничий потенціал і за рівнем техногенного навантаження території займає місце в першій десятці областей України.

Область є індустріально-аграрним регіоном України. Виробнича спеціалізація області пов'язана з видобутком енергетичних ресурсів, розвитком машинобудування, хімічної і нафтохімічної промисловостей, переробних галузей сільського господарства. Сільське господарство представлене рослинництвом (вирощування зернових культур, картоплі, цукрових буряків, інших технічних культур) та тваринництвом.

Загальний валовий регіональний продукт у 2008 році складає 16210 млн. грн. або 13,62 тис. грн. на душу населення. За цим показником Сумщина поступається іншим регіонам України. Частка області у ВВП України складає 1,7%.

У структурі формування валової доданої вартості домінуюча позиція залишається за промисловістю та сільським господарством. Але за останні роки структура ВДВ зазнала змін у бік зниження частки промисловості (з 41,5% у 2005 році до 39,4% – у 2008 році) та сільського господарства (з 17,2% у 2005 році до 13,3% – у 2008 році), що супроводжується зростанням частки сфери послуг.

Для Сумщини основою економіки є – **промисловість**, яка являється важливою сферою зайнятості населення та бюджетоутворюючою галуззю.

Сьогодні промисловість Сумської області – це багатогалузевий комплекс, який об'єднує близько 270 великих та середніх підприємств та забезпечує роботою 77,5 тис. осіб або 29% зайнятих у економіці області.

Вартість основних засобів промисловості у фактичних цінах на кінець 2008 року наблизилась до 14 млрд. грн. (31,7% від загальної вартості по області).

Упродовж 2005-2008 років промисловість щороку нарощувала обсяги виробництва продукції. При цьому у 2005 та 2008 роках темпи росту обсягів промислового виробництва по області значно випереджали середні по Україні. У 2009 році відбувся спад промислового виробництва, спричинений світовою фінансово-економічною кризою, але падіння обсягів виробництва в області було менш глибоким, ніж у більшості регіонів України. Роль стабілізатора в кризовий період відіграла експортна орієнтація промисловості Сумщини.

Обсяг реалізованої промислової продукції за 2005-2009 роки мав стійку тенденцію до зростання за виключенням кризового 2009 року, коли цей показник зменшився проти попереднього року на 1,1 млрд. грн. (на 8,2%). За 2009 рік реалізовано промислової продукції на 12,7 млрд. грн.

Сумська область є одним із головних нафтогазовидобувних регіонів України. ***Паливно-енергетичний комплекс*** області представлено підприємствами з видобування паливно-енергетичних корисних копалин;

виробництва продуктів нафтоперероблення; постачання та збереження нафти, газу та нафтопродуктів; виробництва та розподілення електроенергії та газу.

У 2009 році на території області видобуто 46,6% української нафти та 7% газу. Видобування вуглеводнів відіграє роль бюджетоутворюючого фактору для області: частка підприємств комплексу добувної промисловості у відрахуваннях до бюджетів усіх рівнів складає 46,6% (2009 рік – надійшло 1731 млн. грн., по області – 3715,4 млн. грн.).

Торф'яні ресурси Сумської області складаються із 165 торф'яних родовищ з геологічними запасами 106,2 млн. т. Частка запасів торфу в області від загальних в Україні становить 5%.

Торф'яна промисловість Сумської області у 60-80 роки займала одне з провідних місць з видобутку торфу серед торфодобувних областей України. Галузь здійснювала вагомий внесок у забезпечення населення області паливом, а сільського господарства – органічними добривами. На сьогодні ведуться роботи щодо відновлення торф'яної промисловості області.

Регіон має значний ***машинобудівний комплекс***, який представлений рядом потужних підприємств. Найбільше з них – ВАТ «СНВО ім. М.В. Фрунзе», що є одним з найкрупніших у Європі виробників газоперекачувальних агрегатів та комплектних компресорних станцій різного призначення; відцентрових, вакуумних, хімічних насосів; центрифуг; обладнання для хімічної, газової та нафтопереробної промисловості. Крім того, успішно працюють на зовнішньому та внутрішньому ринку ВАТ «Насосенергомаш», концерн «Укрросметал», ТОВ «Мотордеталь-Конотоп» тощо. Підприємства машинобудівного комплексу є найбільшими роботодавцями області (38,3% від загальної зайнятості в промисловості) та значними платниками податків (8,2% від загальних платежів по області). На сьогодні 6 регіональних науково-дослідних інститутів займаються інноваційними розробками у галузі машинобудування.

Чверть загального обсягу реалізованої продукції галузі відповідає вимогам інноваційної. Щорічно підприємства машинобудування упроваджують у середньому по 45 нових технологічних процесів, десятки найменувань нових видів продукції. В основний капітал інвестується близько 100 млн. грн. Крім того, на 12 машинобудівних підприємствах працює іноземний капітал, загальна вартість якого оцінюється в 72,3 млн. дол. США.

Традиційно розвинена на Сумщині ***харчова промисловість***, оскільки область має значний сільськогосподарський потенціал. На підприємствах галузі випускається широкий асортимент молочної, м'ясної, хлібопекарської, кондитерської, пивобезалкогольної, лікерогорілчаної продукції.

У галузі успішно працює іноземний капітал. Найбільші обсяги внесені в акціонерні товариства «Крафт Фудз Україна» і «Шосткинський міськмолкомбінат». Отримані інвестиції дали можливість Шосткинському молочному комбінату розширити виробництво і диверсифікувати ринок збуту.

Підприємства ***хімічної і нафтохімічної промисловості*** територіально сконцентровані в містах Суми та Шостка. Вони випускають широкий асортимент продукції, у тому числі мінеральні добрива, кислоти, мінеральні пігменти, хімічні реактиви, лакофарбову продукцію, феєрверкові вироби, засоби ініціювання вибуху, мисливські набої, гумотехнічні вироби, вакцини для

ветеринарії і багато інших, а з 2010 року – лікарські засоби і вироби медичного призначення на введеному у м. Суми ТОВ «Кусум Фарм».

Понад 60% хімічної та нафтохімічної продукції поставляється на зовнішні ринки.

В останні роки активізували виробничу діяльність підприємства ***легкої промисловості***. У структурі товарів галузі 50% займає виробництво взуття, по 25% – виробництво швейних виробів та текстилю. Провідним підприємством є Роменське ТОВ «Таланпром», що випускає спеціальне взуття для підприємств різних галузей промисловості.

У територіальному розрізі найбільший промисловий потенціал припадає на міста Суми, Охтирку, Шостку, Конотоп, Тростянецький, Охтирський та Роменський райони. Підприємствам обласного центру належить половина обсягу реалізованої промислової продукції.

У структурі реалізованої продукції основна частка припадає на переробну промисловість (79,7%), у тому числі найбільше реалізується продукції підприємствами машинобудування (36,3%) та харчової промисловості (21,1%).

Структура обсягу реалізованої продукції у 2009 році (робіт, послуг)

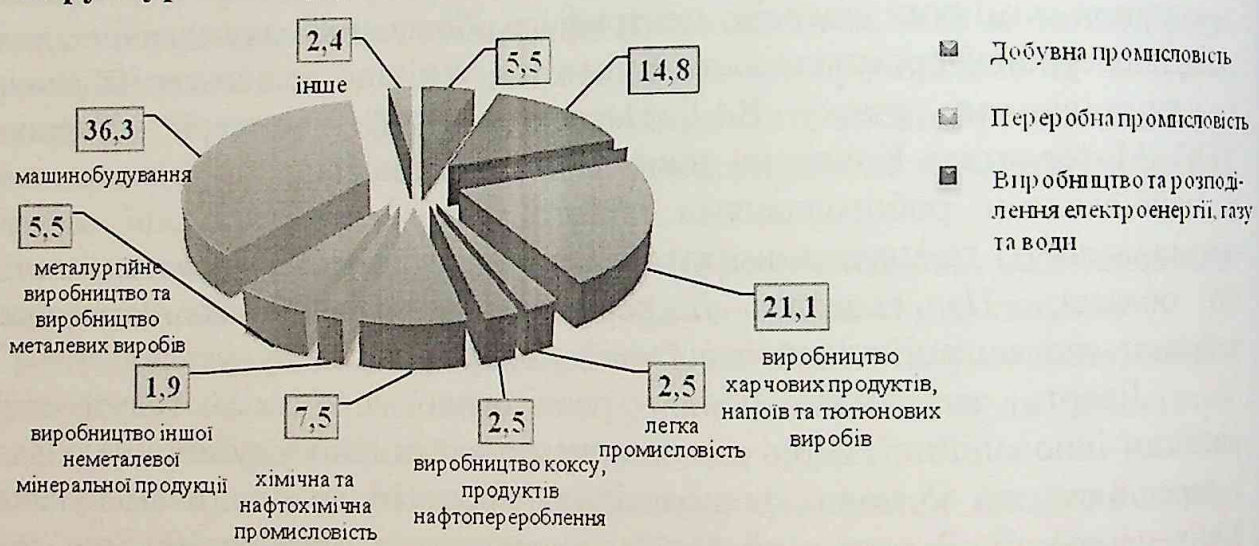

Разом з цим особливістю промисловості області є те, що кожна провідна галузь базується в основному на одному підприємстві. Так, обсяг виробництва добувної промисловості майже повністю формує НГВУ «Охриканафтогаз». Частка ВАТ «СНВО ім. М.В. Фрунзе» у структурі виробництва машинобудування перевищує 70%. Така ж частка у хімічній промисловості належить ВАТ «Сумихімпром». Ці три підприємства у докризовий період формували 50% загального обсягу реалізованої промислової продукції і найістотніше впливали на показники соціально-економічного стану області. Розвиток харчової промисловості визначає ЗАТ «Крафт Фудз Україна», на яке припадає третина обсягу реалізації галузі.

У 2005 році **інноваційною діяльністю** займалось 12 промислових підприємств або 4,3% від загальної кількості (по Україні – 8,2%). У 2009 році інноваційно активним є 41 промислове підприємство або 16,2% від загальної кількості підприємств. Область перевищила загальноукраїнський показник на 3,4 в. п.

За 2005-2009 роки підприємствами Сумської області освоєно 899 найменувань нових видів продукції, з них близько 52% або 466 найменувань нових видів техніки. Упроваджено 333 нові технологічні процеси, з них 164 – маловідходні та ресурсозберігаючі.

На підприємствах машинобудівного комплексу за п'ять останніх років упроваджено понад 75% усіх нововведень, а це – 254 нові технологічні процеси, 681 новий вид продукції. У хімічній промисловості впроваджено 46 нових технологічних процесів, освоєно виробництво 93 найменувань нових видів продукції.

Аграрний сектор області має значний потенціал для розвитку і є однією з провідних галузей економіки регіону. Сільське господарство Сумщини спеціалізується в рослинництві на вирощуванні зернових і технічних культур, у тваринництві – на виробництві молока та м'яса великої рогатої худоби і свиней.

Слід зазначити, що за природно-кліматичними умовами вирощування цукрових буряків, конопель, льону, картоплі, регіон є одним із найсприятливіших в Україні.

Загальна площа сільськогосподарських угідь області складає понад 1,7 млн. га, з якої понад 1,2 млн. га – рілля.

В агропромисловому комплексі області функціонує 378 сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, 739 фермерських господарств, понад 150 тис. особистих селянських господарств. У галузі працює 21,6 тис. чоловік.

В області налічується 42 сільськогосподарські кооперативи. Сервісне обслуговування худоби в господарствах населення здійснює 432 пункти штучного осіменіння. При державних установах ветеринарної медицини функціонує 161 амбулаторія, працює 69 аптечних кіосків.

Протягом останніх років аграрна галузь області демонструє стабільний розвиток і не втратила свої позиції навіть у кризовий період.

Обсяги виробництва валової продукції сільського господарства у 2008-2009 роках у порівняльних цінах 2005 року становили в межах 3,2 млрд. грн., з якої близько 67% – це рослинницька продукція, 33% продукція тваринництва.

За січень-липень 2010 року по всіх категоріях господарств області вироблено валової продукції сільського господарства в порівняльних цінах 2005 року на суму 922,8 млн. грн., що складає 107,1% до відповідного періоду попереднього року, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами – 489,8 млн. грн. (119,4%).

Транспортний комплекс Сумської області представлений такими складовими як залізничний, автомобільний, авіаційний та міський електричний транспорт.

Транспортна мережа автомобільних доріг загального користування в області у 2008 році складала 7,2 тис. км, у тому числі з твердим покриттям – 6,2 тис. км.

Перевезення пасажирів автомобільним транспортом в області здійснюють понад 1,9 тис. суб'єктів підприємницької діяльності. На

автомобільному транспорті регулярні пасажирські перевезення здійснюються на 451 маршруті загального користування, у тому числі: на 3 міжнародних; 42 міжобласних; 116 міжміських внутрішньообласних та 290 приміських. На сьогодні маршрутна мережа в області сформована і в повному обсязі забезпечує потребу населення в перевезеннях.

Енергоефективність та енергозбереження. Одними з найбільш гострих проблем області на сучасному етапі її розвитку є стабільне енергозабезпечення та ефективне використання енергоресурсів, від вирішення яких значною мірою залежить рівень економічного і соціального розвитку регіону.

Важливим напрямком вдосконалення структури паливно-енергетичного балансу є перехід до раціонального поєднання традиційних та нетрадиційних джерел енергії, розвиток і впровадження програми використання альтернативних джерел електроенергії, збільшення їх частки в загальному енергетичному балансі області.

Капітальні інвестиції, будівництво. Протягом 2005-2008 років інвестиції в основний капітал зросли з 1441 млн. грн. у 2005 році до 2185,3 млн. грн. у 2009 році. Головним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в області є власні кошти підприємств і організацій (2009 рік – 71,3%).

Складалася позитивна тенденція до нарощування обсягів інвестицій у житлове будівництво (крім 2006 року), однак у 2009 році, у зв'язку зі скороченням капітальних інвестицій у цілому по області, зменшились вони і у житлове будівництво (на 36,2%). Зменшення інвестицій у житлове будівництво вплинуло на темп обсягу введення в експлуатацію житла. Починаючи з IV кварталу 2008 року, цей показник скорочується, а у 2009 році він скоротився на 37,8 в. п. проти попереднього року.

Разом з цим починаючи з 2008 року в області спостерігається скорочення обсягів будівництва за всіма основними видами будівельної діяльності (2008 рік – на 18,4%, у 2009 році – на 50,9%). Найбільше скорочення відбулося на підприємствах, що займаються будівництвом будівель і споруд. Це пояснюється значним скороченням як внутрішніх, так і зовнішніх капітальних інвестицій.

У будівельній галузі здійснюють виробничу діяльність 548 підприємств різної форми власності, на яких працюють понад 9 тис. працюючих. На підприємствах будівельної індустрії працює майже 1500 осіб.

Будівельна індустрія області спирається на власну сировинну базу, яка представлена 132 родовищами і 5 об'єктами обліку, з яких 29 родовищ і 1 об'єкт обліку перебувають в промисловій експлуатації.

На території області розвідано 101 родовище і 3 об'єкти обліку цегельно-черепичної сировини, із яких в експлуатації перебуває 18 родовищ і 1 об'єкт обліку. Видобуток у 2009 році склав 106,3 тис. куб. м (4,32% від загального видобутку в Україні).

Сировина цементна представлена одним Середино-Будським родовищем крейди писальної глинистої та мергелю.

Також в області є 3 родовища керамзитової сировини (але через низьку її якість родовища не освоєні), 16 родовищ і 2 об'єкти обліку будівельних пісків (з яких 7 родовищ та один об'єкт обліку розробляються).

На території області розвідано 7 родовищ крейди будівельної, з яких в експлуатації перебуває 2. Видобуток сировини за 2009 рік склав 12,4 тис. т або 3,9% від загального видобутку в Україні.

Підприємства будівельної індустрії області виробляють: цеглу керамічну не вогнетривку будівельну; цеглу силікатну; блоки та цеглу з цементу, штучного каменю чи бетону для будівництва; суміші (товарні); суміші будівельні та бетоні (сухі); вироби будівельні та столярні; плитки тротуарні та інше.

Житлово-комунальне господарство області складається з 11 підгалузей, у тому числі житлове господарство; водозабезпечення; водовідведення; теплозабезпечення; санітарна очистка; дорожньо-мостове господарство; благоустрій; зовнішнє освітлення; міськелектротранспорт; зелене господарство; ритуальне обслуговування населення; технічна інвентаризація.

Усього на ринку житлово-комунальних послуг працює 168 підприємств різних форм власності з загальною чисельністю 8520 працюючих.

Послуги з централізованого теплопостачання надає 21 підприємство, у тому числі 11 підприємств комунальної форми власності. Протягом останніх років має місце значне погіршення технічного стану об'єктів теплопостачання. У цілому знос основних фондів у тепловому господарстві області становить 52%.

Централізованими системами водопостачання забезпечено всі міста і селища міського типу та 19% сіл від їх загальної кількості, при цьому середній показник по Україні складає відповідно 100%, 87,1% та 22,2%.

Централізованими системами водовідведення забезпечено всі міста від загальної їх кількості, 95% селищ і 2,9% сіл, середній показник по Україні складає відповідно 96,9%, 56,8% та 2,6%.

Централізоване водопостачання області забезпечується питною водою із артезіанських свердловин Дніпровського артезіанського басейну.

Загальний житловий фонд області складає 328,3 тис. будинків загальною площею 27,7 млн. кв. м, у тому числі житловий фонд комунальної власності – 5154 будинки загальною площею 7594,1 тис. кв. м або 1,6% будинків житлового фонду області. Зберігається тенденція старіння житлового фонду, який здебільшого перебуває в незадовільному технічному стані. Більшість житлових будинків (87%) збудовані понад 10 років тому, мають недостатню комфортність, низьку енергоефективність та потребують вирішення проблеми капітального ремонту (реконструкції) житла із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій.

Загальна протяжність дорожньої мережі в населених пунктах області становить 7393,1 км або 45,2 млн. кв. м, з них протяжність доріг з твердим покриттям – 4450,8 км або 60,2% від загальної протяжності.

З 395 мостів та шляхопроводів, розташованих в містах та селищах області, близько 11% мають обмежену несучу спроможність або аварійні (по Україні – 7%).

Загальна протяжність мереж зовнішнього освітлення в населених пунктах області становить 2699 км, з них: вулиць і доріг із штучним освітленням – 1677,4 км, що складає 23% від загальної протяжності дорожньої мережі. Загальна кількість світлоточок становить 44,65 тис. одиниць, з них енергозберігаючих лише 14,6 одиниці.

Динаміка обсягів **зовнішньоторговельного обороту** товарами Сумської області, у тому числі експортних постачань, за останні 5 років має тенденцію до зростання. Протягом 2005-2009 років підприємствами області експортовано товарів кумулятивно майже на 3400 млн. дол. США. Лише у 2009 році, як і в цілому для України, відбувся значний спад обсягів зовнішньої торгівлі на 28% (обсяг світової торгівлі в 2009 році скоротився на 12% порівняно з попереднім роком), пов'язаний зі світовою фінансовою та економічною кризою.

Тенденції зовнішньої торгівлі товарами у 2010 році мають позитивну динаміку. У порівнянні з I півріччям 2009 року за I півріччя 2010 року зовнішньоторговельний оборот області товарами склав 542,1 млн. дол. США і збільшився на 8%. При цьому експорт збільшився на 4,6% і склав 361,8 млн. дол. США, імпорт збільшився на 14,7% і склав 180,4 млн. дол. США.

Сальдо зовнішньої торгівлі області у 2010 році позитивне і становить 181,4 млн. дол. США (по Україні – сальдо від'ємне).

Упродовж 2005-2010 років спостерігається підвищення **інвестиційної** активності. В області працюють 165 підприємств з іноземними інвестиціями з 40 країн світу. З 2005 року в регіон надійшло майже 170 млн. дол. США, що на сьогодні становить близько 80% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку Сумщини за цей період.

Успішними прикладами таких інвестиційних проектів є:

відкриття нової лінії з виробництва шоколаду "Milka" та "Корона" і фасування кавових міксів Jacobs швейцарською компанією ЗАТ "Крафт Фудз Україна" (Швейцарія);

виробництво стінового клінкеру ТОВ "Керамейя" за участю іноземного інвестора компанії Horizon Capital (США);

створення "Соснового спа-курорту Буймерівка 1936" інвестором з Індії Vaishali Group;

виробництво пакувальних матеріалів ЗАТ "Технологія" (Нідерланди) та ТОВ "ГУАЛА КЛОЖЕРС УКРАЇНА" (Італія);

пошив взуття ТОВ "Теско Індастрі" (Італія);

виробництво будівельних матеріалів ТОВ "Укрросгіпс" (Росія);

виробництво будівельних матеріалів ЗАТ "Слобожанська будівельна кераміка" (Австрія).

У сфері **малого бізнесу** області протягом 2005-2009 років відстежується позитивна тенденція щодо зростання кількості малих підприємств. Так, у 2005 році їх налічувалось 5921 одиниця, у 2009 році – на 1,9% більше, що складає 6038 малих підприємств, при цьому найбільша їх чисельність становила у 2008 році – 6306 одиниць. Це пояснюється перш за все змінами в чинному законодавстві, що створили умови для роботи малих підприємств. Починаючи з 2005 по 2009 рік кількість суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб збільшилась з 40,7 тис. осіб до 53,2 тис. осіб, що становить 30,7%.

Одночасно збільшились обсяги реалізованої продукції малими підприємствами та суб'єктами підприємницької діяльності (робіт, послуг), які склали 5292,3 млн. грн. у 2009 році, що у 3,6 раза більше, ніж у 2005 році (1474 млн. грн.). При цьому цей показник найбільший у 2008 році – 5782,9 млн. грн. Питома вага реалізованої малими підприємствами продукції в загальних обсягах реалізації становить 26,2%.

В області здійснюють діяльність 479 **банківських установ**, у тому числі два самостійні банки (ТОВ КБ «Володимирський» та ВАТ АБ «Столичний»), 31 філія та одне представництво, крім того, працює 442 відділення.

Протягом 2005-2008 років відбулося значне зростання кредитування – з 3398,4 млн. грн. у 2005 році до 8407,4 млн. грн. у 2008 році (майже у 2,5 раза). Але у зв'язку з поширенням фінансової кризи у 2009 році відбулося різке падіння обсягу наданих кредитів до 2379,8 млн. грн. (у порівнянні з 2008 роком майже на 72%).

При цьому у 2009 році в порівнянні з 2005-2008 роками відбувалося зростання обсягів коштів, залучених на депозитні рахунки (у 2005 році – 2070,1 млн. грн., у 2006 році – 3012 млн. грн., у 2007 році – 4501,2 млн. грн.). У 2009 році вони склали 9056,7 млн. грн. і зросли на 1282,9 млн. грн. (+14,2%), у тому числі суб'єктів господарювання збільшилися на 8,6%, населення – на 18,7%. У загальній структурі депозити населення складають 81,2%.

Протягом 2005-2009 років завдяки злагодженій роботі всіх учасників **бюджетного процесу** в області перевиконувалися як доведені Міністерством фінансів України контрольні показники по власних і закріплених доходах, так і затверджені місцевими радами.

Основним джерелом наповнення доходної частини місцевих бюджетів області є податок з доходів фізичних осіб (від 72,3% до 78,7% у структурі власних і закріплених доходів). За 2009 рік цього податку надійшло 852,2 млн. грн., що майже втричі більше, ніж у 2005 році, а в розрахунку на 1 жителя отримано 727 грн., що на 466,9 грн. більше.

Наступним бюджетоутворюючим джерелом в області є надходження плати за землю (від 8,5% до 13,8% у загальній сумі надходжень). За 2009 рік надійшло 119,9 млн. грн., що у 3,3 раза більше, ніж за 2005 рік. Надходження на 1 жителя склали 133 грн. проти 39 грн. у 2005 році.

Завдяки завершенню проведення нормативно-грошової оцінки земель населених пунктів на загальній площі 239 тис. га, передачі в оренду 123 земельних ділянок площею 4,9 тис. га з річним розміром орендної плати 2,6 млн. грн., проведенням інвентаризації договорів оренди та підвищенням розміру орендної плати до 3% від нормативно-грошової оцінки земель, у порівнянні з 2008 роком цього податку надійшло на 36,4 млн. грн. або на 30,5% більше проти 2008 року.

Стабільне виконання доходної частини місцевих бюджетів протягом 2005-2009 років дозволило забезпечити майже в повному обсязі виконання видатків, затверджених місцевими радами.

Найбільшу питому вагу в обсязі видатків загального фонду становлять видатки соціального спрямування. На фінансування галузей соціально-культурної сфери та соціальний захист населення кожного року спрямовувалось

від 85% до 89% видатків загального фонду місцевих бюджетів. У структурі видаткової частини за економічними категоріями найбільшу частку займають видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями працівникам бюджетних установ – від 70% до 85% загального фонду міст та районів області.

1.4. Соціально-гуманітарний потенціал області: основні тенденції у 2005-2009 роках та поточна ситуація

Протягом останніх років **демографічна ситуація** в області, як і в цілому по Україні, характеризується скороченням чисельності населення, зниженням тривалості життя, від'ємним сальдо міграції.

Для області, як і для України в цілому, протягом останніх років характерне скорочення кількості населення. Лише за 2005-2009 роки населення області скоротилося на 71,6 тис. осіб. При цьому за рахунок природного скорочення чисельність населення області за 2005-2009 роки зменшилася на 61,4 тис. осіб (або на 12,3 тис. осіб у середньому за рік).

Протягом останніх п'яти років в області відбувалися негативні тенденції на **ринку праці області**.

У 2009 році рівень зайнятості населення віком 15-70 років зменшився у порівнянні з 2008 роком на 3,9 в. п. і склав 55,5%. Чисельність зайнятого населення становила 500,1 тис. осіб, що на 43,6 тис. осіб менше проти відповідного періоду минулого року. При цьому відбулося зростання чисельності безробітних громадян, визначених за методологією МОП, з 43,7 тис. осіб у 2008 році до 62,2 тис. осіб у 2009 році. Рівень безробіття за вищезгаданий період зріс на 3,7% і був одним з найвищих по Україні (Україна – 8,8%, Рівненська область – 12,7%, Тернопільська – 11,3%, Сумська та Чернігівська – 11,1%).

Загальна продуктивність праці в області залишається невисокою. Так, у регіоні проживає 2,6% від всього населення України, а частка зайнятого населення області в чисельності зайнятого населення України за 2009 рік складає 2,5%, у той час як частка валового регіонального продукту, що виробляється в області в загальному ВВП країни складає 1,6%.

За січень-серпень 2010 року послугами обласної служби зайнятості скористалися 43,6 тис. незайнятих трудовою діяльністю громадян. За цей період працевлаштовано – 13,7 тис. осіб, рівень працевлаштування становив 31,5%, що менше, ніж у середньому по Україні (39%). По Житомирській, Кіровоградській, Черкаській, Чернігівській областях цей показник становив відповідно 30,1%, 41,9%, 40,8%, 31,5%. Шляхом надання дотації роботодавцям працевлаштований 881 безробітний.

Станом на 01.09.2010 відбулося зменшення чисельності безробітних з 19,7 тис. осіб на 01.01.2010 до 15,9 тис. осіб та зменшення рівня зареєстрованого безробіття відповідно з 2,7% до 2,3%.

Упродовж останніх п'яти років середня **заробітна плата** зростала досить швидкими темпами і досягла рівня 1593 грн., що на 40,3% більше у відношенні з 2005 роком (проти 36,5% в Україні).

У 2010 році середньомісячна заробітна плата в регіоні продовжує зростати. Її розмір за І півріччя становив 1758 грн. При цьому темп її росту за

6 місяців поточного року вищий за минулорічний на 7,4 в. п. За 6 місяців цього року приріст номінальної заробітної плати до відповідного періоду 2009 року склав 16,8% (по Україні – 18,7%).

Разом з цим за 2005-2009 роки зменшилася частка працівників, які отримують заробітну плату нижчу за прожитковий мінімум, з 31,8% до 9,7%.

У 2009 році частка Сумської області від загального обсягу доходів населення України складає 2,3%. Загальна сума наявного доходу населення по області становила 20,4 млрд. грн. При цьому в розрахунку на одну особу наявний дохід на 6,5% менше, ніж у середньому по Україні. Для області характерна менша роль заробітної плати в доходах населення (39,6% проти 41,9 % у середньому по Україні) та більша питома вага прибутку й змішаного доходу (18,2% проти 14,6%), що свідчить про вищу підприємницьку активність населення регіону.

Витрати домогосподарств Сумщини на поточне споживання складають 67,8% проти 79,4% по Україні, а частка фінансових заощаджень складає 24,9% проти 7,8% в середньому по країні. За цим показником Сумщина поступається лише Луганській області, населення якої заощадило у фінансових активах 27,1% загального доходу.

Структура витрат населення деяких регіонів України у 2009 році, %

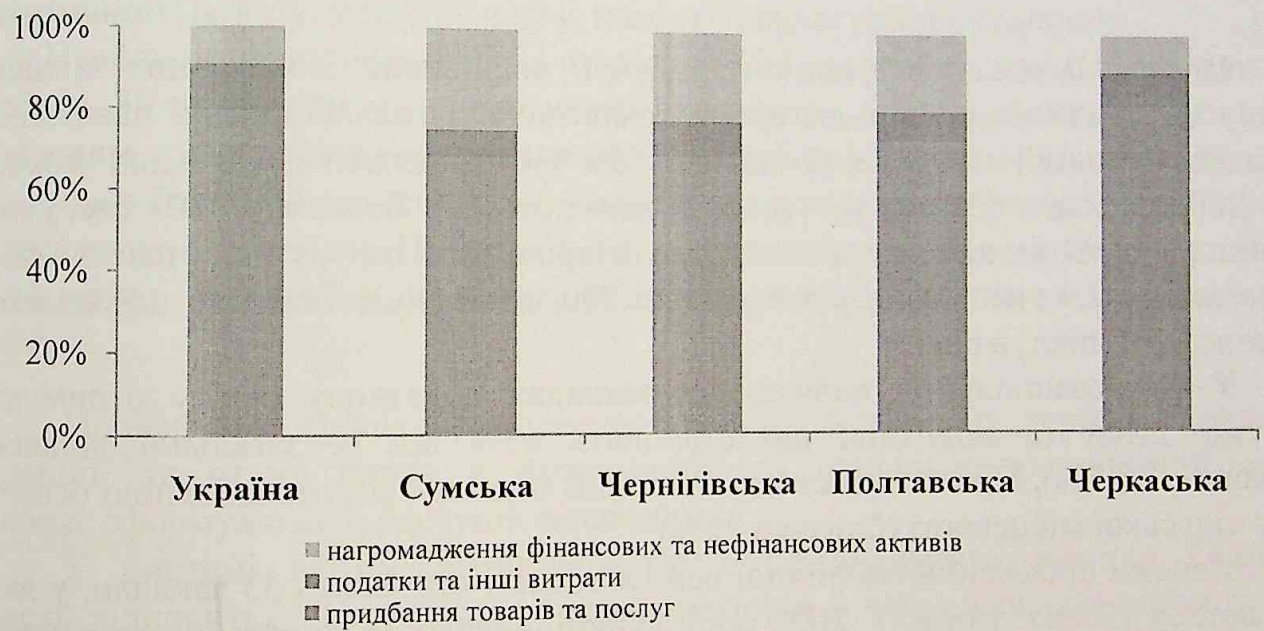

У регіоні збережена мережа територіальних центрів **соціального обслуговування**, якими надається близько 50 видів соціальних послуг майже 30 тис. осіб, із них на дому обслуговується 17,5 тис. осіб.

На 2010 рік у державному бюджеті на виплату різних видів державної допомоги передбачені кошти у сумі 538,9 млн. грн., у порівнянні з 2005 роком витрати бюджету на ці цілі зросли більше, ніж у 8 разів.

На кінець 2009 року субсидії на житлово-комунальні послуги одержували 53,8 тис. сімей, що становило 11,7% (найвищий показник по Україні) від загальної кількості сімей в регіоні, при середньому показнику по Україні – 5,1%. У Чернігівській області субсидію отримували 3,4% сімей.

В області функціонує 835 закладів **охорони здоров'я**, з них 30 обласних закладів, 18 центральних районних лікарень, 1 районна лікарня, 17 сільських

дільничних лікарень, 131 міська та сільська лікарська амбулаторія, 550 ФАП/ФП та 4 лікарські і 36 фельдшерських здоровпункти на підприємствах та в учбових закладах, 2 станції швидкої медичної допомоги, 18 відділень та 38 пунктів невідкладної допомоги в сільській місцевості.

Крім цього, 17 медичних закладів відомчого підпорядкування та 337 приватних підприємців з медичної практики – 290 фізичних осіб і 47 юридичних суб'єктів.

Протягом останніх п'яти років реорганізовано 44 заклади первинної медико-санітарної допомоги в заклади сімейної медицини. На 01.07.2010 в області нараховується 95 сімейних амбулаторій (у тому числі 1 – в складі лікарні), 14 відділень сімейної медицини та 299 дільниць.

В області працює 232 сімейних лікаря, які обслуговують 45% населення області та 57% сільського населення. Забезпеченість сімейними лікарями складає 2 на 10 тис. населення (Україна – 1,8).

Всього в області працюють 4096 лікарів та 12089 середніх медичних працівників, серед яких особи пенсійного віку складають 20,8% та 8,3% відповідно. Забезпеченість лікарями зросла до 34,7, але залишається нижче середньодержавного рівня (Україна – 39,9). Лише в 4 областях України забезпеченість лікарями нижча, ніж в Сумській області (Херсонська – 30,3 на 10 тис. населення, Миколаївська – 31,2; Кіровоградська – 32,1; Чернігівська – 34,1).

Освіта. В області функціонують: 490 дошкільних навчальних закладів, у тому числі 214 навчально-виховних комплексів: загальноосвітній навчальний заклад-дошкільний навчальний заклад; 592 загальноосвітні навчальні заклади (у 2005 році – 658), у яких навчаються близько 101 тис. учнів; 20 загальноосвітніх навчальних закладів інтернатного типу, у яких навчаються і виховуються 2,9 тис. учнів, у тому числі 700 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У 48 позашкільних навчальних закладах додаткову освіту отримують 45,9 тис. дітей та підлітків, що становить 45% від їх загальної кількості (Україна – 35,5%). Проте недостатнім є рівень охоплення позашкільною освітою учнів сільської місцевості (близько 22%).

Мережа професійно-технічної освіти області становить 33 заклади, у яких навчаються 12 тис. учнів. У 2005 році функціонувало 36 професійно-технічних навчальних закладів, у яких навчалися 15,1 тис. учнів. Заклади професійно-технічної освіти потребують оновлення матеріально-технічної бази, а випускники – забезпечення першим робочим місцем.

Мережа вищих навчальних закладів області нараховує 23 вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, у яких навчаються 13,9 тис. студентів, та 5 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, у яких навчаються 42,1 тис. студентів. У 2005 році у ВНЗ I-II рівнів акредитації навчалися 17,2 тис. студентів, у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 41,3 тис. студентів.

Культура. В області діє 609 клубних та 575 бібліотечних закладів, 12 музейних установ, 2 державні історико-культурні заповідники в містах Путивль та Ромни, 35 початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, обласний науково-методичний центр культури і мистецтв, 2 обласні

театри, філармонія, вище училище мистецтв і культури ім. Д. Бортнянського. Традиційно в області щороку проводяться 11 міжнародних та всеукраїнських заходів, до 30 мистецьких заходів обласного рівня.

Сумська область є одним з найбільш насичених об'єктами **історичної** та **архітектурної** спадщини регіонів України. На її території знаходяться 6 пам'яток історії, 3 пам'ятки монументального мистецтва, 20 пам'яток археології, 46 пам'яток архітектури національного значення та 327 пам'яток місцевого значення. В області налічується 15 історичних населених пунктів, діють 3 державні історико-культурні заповідники: Путивльський, Глухівський та заповідник "Посулля", який базується на комплексі пам'яток Роменського та Недригайлівського районів.

Поступово розвивається **туристична галузь**. За 2005-2009 роки кількість суб'єктів туристичної діяльності збільшена з 26 одиниць до 119, кількість обслужених туристів зросла з 14,4 тис. до 23,3 тис. осіб. Відповідно збільшились обсяги наданих послуг з 8,2 тис. грн. до 22,9 тис. грн. та платежі до бюджету з 292 тис. грн. до 540 тис. грн. При цьому в порівнняні з іншими областями України Сумську область ще не можна віднести до областей з розвинутою туристичною галуззю, стримують розвиток туризму відсутність належної інфраструктури, незадовільний стан доріг, їх невідповідність сучасним транспортним навантаженням, а також потребують значного ремонту об'єкти туристичного показу, у першу чергу, пам'ятки культурної спадщини.

В області функціонують 23 стадіони, 494 спортивні зали, 15 плавальних басейнів, 39 майданчиків з синтетичним покриттям, 14 спортивних майданчиків з сучасним тренажерним обладнанням, 337 футбольних полів, 21 тенісний корт, 13 лижних баз, 2 кінно-спортивні бази, 2 веслувально-спортивні бази, критий легкоатлетичний манеж. Працюють 54 дитячо-юнацькі школи. Область займає перші позиції в України по спорту вищих досягнень з літніх та зимових видів спорту.

Проведений аналіз природно-ресурсного потенціалу території області, тенденцій та стану справ в економічній та соціально-гуманітарній сфері дозволяє сформулювати наступні **висновки**.

У системі загальнонаціонального і регіонального вимірів Сумська область відноситься до середньої групи регіонів з високими, але недостатньо реалізованими на теперішній час можливостями для розвитку. Ефективність використання природних та людських ресурсів для виробітку валового регіонального продукту відстає від середніх показників по Україні і значно поступається кращим регіонам країни. Як наслідок цього, спостерігається розвиток економіки області середніми, у порівнянні з іншими регіонами України, темпами. Рівень конкурентоспроможності області серед інших регіонів України, так само як і інвестиційної привабливості території, залишаються невисокими.

Нестабільність влади останніх років в області, неефективність управління, відсутність чітко визначених та обґрунтованих пріоритетів у забезпеченні розвитку, низька ефективність використання бюджетних коштів у соціально-гуманітарній сфері не дало можливості подолати негативні тенденції в

посиленні диспропорцій та відмінностей економічного і соціального розвитку окремих територій регіону та перешкоджало поступовому наближенню рівня стандартів життя до національних та європейських.

Потенціал екстенсивного, інерційного розвитку Сумщини вичерпаний повністю. На порядок денний постає **очевидна гостра необхідність здійснення радикальних інституційних перетворень у системі державного та регіонального управління, установлення обґрунтованих пріоритетів та вибору нової моделі використання економічного, інтелектуального, науково-технічного та соціального капіталу області.**

2.1 Оцінка конкурентних переваг та обмежень на шляху розвитку області

Для оцінки загального бачення сильних та слабких сторін на шляху розвитку області застосовано методологію SWOT-аналізу, до проведення якого залучено достатню кількість місцевих та залучених експертів. Зведені результати аналізу приведені в додатку 2. На підставі проведеного аналізу сформульовано наступні висновки.

Важливими конкурентними перевагами Сумщини на шляху до бажаного майбутнього передусім є наявність природних ресурсів для прискореного розвитку підприємств в агропромисловому комплексі (АПК), у будівництві, у сфері видобування нафти та газу, наявність передумов для створення та подальшого розвитку економічних кластерів в АПК та в будівництві, зміцнення центрів росту в хімічній промисловості та машинобудуванні. Використання цих рушійних факторів розвитку базується на вигідному географічному розташуванні області (пов'язаним з наявністю кордонів з Росією), сприятливих кліматичних умовах, достатньому природно-ресурсному потенціалі, накопиченому досвіду інноваційного розвитку, високому рівні освіти населення. Необхідними передумовами успіху вбачаються високий рівень свідомості населення, наявність ідеології суспільної відповідальності за розвиток області, досить висока якість розвитку медіа і забезпечення свободи слова, консолідація політичної структури та влади в області, відсутність тиску з боку місцевої влади на розвиток бізнесу та незначна її корумпованість.

Однією з найбільш слабких сторін є відсутність чіткого та послідовного стратегічного бачення розвитку області, що спричинено нестабільністю та частими змінами влади в області протягом 2005-2009 років, на подолання якої саме і направлена «Нова Сумщина-2015».

Серйозними обмеженнями на шляху реалізації місії області є застарілість технологій у більшості промислових виробництв хімічної галузі та машинобудування, значний рівень зношеності основних фондів, як наслідок цього – недостатній рівень конкурентоспроможності продукції місцевих підприємств на зовнішніх ринках, незадовільний стан транспортної інфраструктури, відсутність підготовлених до впровадження інноваційно-інвестиційних рішень. Недостатній рівень орієнтованої на розвиток бізнесу інформації, незбалансованість ринку праці в окремих районах області та відтік освіченої робочої силі за її межі, нескоординовані дії органів місцевої виконавчої влади посилює негативний вплив цих факторів.

Головні можливості забезпечення бажаного рівня конкурентоспроможності області вбачаються передусім у розвитку пріоритетних галузей, зокрема, у розбудові сучасного агропромислового виробництва та будівництва на підставі створення кластерів та впровадження нових технологій за рахунок залучення масштабних інвестицій у галузі. Передумовою для цього є консолідація влади усіх рівнів у форматі Ради регіону для послідовного та ефективного управління економічним розвитком та покращення рівня життя мешканців області, а також створення дієздатного Координаційного комітету з впровадження завдань та пріоритетів Стратегії «Нова Сумщина – 2015».

2.2. Бачення, місія, стратегічна мета та стратегічні напрямки «Нової Сумщини-2015»

Визначення майбутнього бачення розвитку області на період до 2015 року базується на наступних факторах базового сценарію розвитку зовнішнього середовища, як національного так і міжнародного:

- Зусилля міжнародної спільноти призведуть до відсутності другої хвилі світової кризи, Президент та Уряд України разом з Верховною Радою запровадять послідовний курс на розбудову та зміцнення економіки країни.
- Україна отримує кредити МВФ і це стане позитивним фактором для стабілізації валютної системи, обмінного курсу, призведе до зменшення вартості кредитів.
- Одним з ключових напрямків випереджаючого розвитку України буде визначено якнайшвидший перехід від використання базису економіки третього-четвертого технологічного укладу до створення передумов запровадження п'ятого та шостого укладів шляхом пріоритетного розвитку біо- та нанотехнологій, робото-технічних комплексів та систем штучного інтелекту, екологічно чистих енергоносіїв та технологій енергозбереження, високошвидкісних інформаційних та транспортних систем.
- Державний бюджет 2011 та наступних років буде прийнятий вчасно та з урахуванням пропозицій від області.
- Реформа судової системи забезпечить більший ступінь захищеності суб'єктів господарювання та громадян.

Виходячи з зазначеного базового сценарію, «Нова Сумщина – 2015» визначає наступне бачення регіону в перспективі 5-10 років: *Сумщина – це збалансована, економічно успішна, комфортна та безпечна для життя прикордонна область України, яка має модернізовану конкурентоспроможну економіку та облаштовану інфраструктуру життєвого простору, досягла та відтворює належний рівень економічної самодостатності, є ініціатором інновацій та пілотних проектів щодо створення в Україні підґрунтя для зміцнення п'ятого та розбудови фундаменту для шостого технологічного укладу, та представлена на вітчизняному та зовнішньому ринках в якості виробника та експортера інноваційних продуктів та послуг, нових перспективних моделей вирішення економічних, управлінських та соціокультурних проблем розвитку.*

Однією з сучасних концептуальних моделей, що покладена в основу створення стратегії «Нова Сумщина-2015», є модель, згідно якої область розглядається як своєрідна регіональна корпорація. У межах області здійснюється виробництво товарів та послуг, їх споживання, у кожній області є слабкі та сильні сторони, зовнішні фактори оточення впливають на регіон, і він конкурує з іншими регіонами держави та світу за ресурси, намагаючись реалізувати краще майбутнє. Сумська область, як і велика корпорація, має розвиватись за сучасними законами менеджменту. Ці закони вимагають чіткого визначення мети та методу її досягнення, ефективного управління задля реалізації майбутнього образу області.

Таке бачення майбутнього відповідає ***місії області*** – стати унікальною в Україні територією стрімкого зростання без обмежень, забезпечити збалансований простір як для інноваційно-підприємницької діяльності, так і для комфортного проживання населення, посилити імідж регіону як привабливого для залучення інвестицій в напрямку випереджаючого розвитку технологій п'ятого і шостого укладів та розвитку людського потенціалу.

Девіз «Нової Сумщини-2015» – «зняття обмежень для стрімкого зростання» – має поєднати навколо реалізації стратегії розвитку області здорові та конструктивні сили місцевого бізнесу та громадськості, консолідувати органи влади усіх рівнів задля досягнення майбутнього бачення регіону.

Стратегічною метою розвитку Сумщини на період до 2015 року визначено суттєве підвищення рівня конкурентоспроможності області з-проміж решти регіонів України.

Для населення області це означатиме міцний соціальний захист, стабільні робочі місця, високі стандарти комунальних та соціальних послуг. Для бізнесу це означатиме створення зрозумілих та сприятливих правил для ведення бізнесу, постійний конструктивний діалог з органами виконавчої влади задля визначення існуючих обмежень та їх подолання. Для інвесторів це означатиме перелік привабливих для вкладення інвестицій пріоритетних галузей економіки області, контрольований та мінімальний ризик інвестування, дієву інфраструктуру для супроводу інвестицій.

Досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності регіону здійснюється завдяки:

- використанню сильних сторін області, ефективному використанню наявного географічного, природного, економічного та людського потенціалу;
- мінімізації слабких сторін, пошуку недовикористаних ресурсів та визначенню способів їх застосування;
- використанню можливостей, створення сприятливих умов для припливу до області інвестицій як українського, так і іноземного походження;
- мінімізації загроз, побудові ефективного управління господарським комплексом, застосуванню управлінських інновацій, посиленню мотивації суб'єктів господарювання до саморозвитку, підприємницької активності.

Досягнення стратегічної мети передбачає концентрацію потрібних зусиль на виконанні наступних пріоритетних завдань:

Стратегічний напрямок №1. Визначити потенціал створення економічних кластерів у окремих підгалузях АПК, націлених на розвиток замкнутого високотехнологічного агропромислового виробництва та на створення екологічно чистої конкурентоздатної продукції, розробити механізми розвитку та підтримки кластерних структур.

Стратегічний напрямок №2. Визначити потенціал створення економічних кластерів у будівництві базуючись на існуючому в області досвіду, націлених на створення замкнутих циклів від виробництва будівельних матеріалів до будівництва готового житла та його обслуговування.

Стратегічний напрямок №3. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій як у пріоритетних галузях при створенні

економічних кластерів, так і на підприємствах машинобудування, хімічної галузі, підприємствах житлово-комунального господарства.

Стратегічний напрямок №4. Створення необхідної для залучення інвестиції інфраструктури, зміцнення іміджу регіону як привабливого для інвесторів і націленого на інновації та застосування прикладних наукових розробок.

Стратегічний напрямок №5. Стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в пріоритетних напрямках по створенню туристично-рекреаційних кластерів, активізації транскордонного співробітництва, по наданню інформаційних послуг при супроводженні інвестицій, по інноваціям у застосуванні ресурсо- і енергозберігаючих технологій.

Стратегічний напрямок №6. Розвиток соціально-гуманітарної сфери щодо покращення рівня життя в області за рахунок кардинальних змін в системі управління освітою, охороною здоров'я, духовного виховання та ідеологічної свідомості населення.

Окремим завданням є розробка дієвих механізмів застосування стратегії виявлення і зняття обмежень та використання можливостей для забезпечення бажаного розвитку окремих галузей та сфер діяльності області, організаційно-розпорядчих інструментів по координації дій та контролю виконання встановлених пріоритетних завдань (додаток 3). Важливою складовою «Нової Сумщини-2015» є стратегія розвитку інформаційного простору області та формування іміджу влади.

Розділ 3. Стратегічний напрямок №1. Створення кластерів в АПК за рахунок розвитку високотехнологічного агропромислового виробництва

Агропромисловий комплекс відіграє особливу роль в економіці України та Сумської області. Протягом останніх років аграрна галузь області демонструє стабільний розвиток і не втратила свої позиції навіть в кризовий період.

У структурі валового регіонального продукту регіону за 2005-2009 роки доля аграрного виробництва коливалась в межах 14-17%. В обсягах загальноукраїнського виробництва частка сільського господарства Сумської області складає: виробництво зерна – 4,4%, цукрових буряків – 3,3%, картоплі – 5%, м'яса – 2,2%, молока – 3,9%.

Загальна площа сільськогосподарських угідь Сумської області складає понад 1,7 млн. га, з якої понад 1,2 млн. га – рілля. Посівна площа сільськогосподарських культур у 2010 році по всіх категоріях господарств склала 985,9 тис. га. Не обробляється майже п'ята частина ріллі області.

Загальна чисельність сільського населення області перевищує 386,9 тис. осіб, з яких понад 230 тис. осіб працездатного віку. У той же час лише 50% працездатного сільського населення зайняте в народному господарстві.

Таким чином, Сумська область має значний ресурсний та трудовий потенціал для подальшого розвитку агропромислового комплексу. Значення агропромислового комплексу полягає не тільки в забезпеченні потреб людей у продуктах харчування, але і в тому, що він істотно впливає на зайнятість населення й загальну ефективність національного виробництва.

Сучасному агропромисловому комплексу притаманні різні форми кооперації та інтеграції, які характеризуються виникненням вертикально інтегрованих компаній, агропромислових холдингів та ін. Наступною формою на ієрархічному рівні інтегрованих утворень є **кластерні структури**.

Аграрний сектор економіки області представлений декількома великими вертикально інтегрованими структурами та значною кількістю невеликих сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств. Саме в цих невеликих підприємствах сконцентрована основна частка зайнятості сільського населення. На сьогодні необхідне збереження цього сегменту аграрного виробництва як носія сфери прикладання праці сільського населення, його доходів та збереження сільської самобутності нашого регіону та розвитку сільських територій.

У той же час розрізненість таких невеликих сільськогосподарських товаровиробників досить часто призводе до значних втрат кінцевої вигоди від реалізації власної продукції через неможливість формування справедливої ціни на неї та внаслідок конкуренції, яка складається між такими товаровиробниками.

Саме тому, кластерний підхід в реалізації стратегії подальшого розвитку аграрного виробництва в області є одним з найбільш привабливих для його подальших перспектив за рахунок об'єднання зусиль, направлених на підвищення ефективності виробничої діяльності.

Кластерна структуризація економічних відносин – це одна із форм адаптації економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств до умов конкуренції, забезпечення цілісності формування

господарського і ринкового механізму функціонування, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції (послуг), підприємств і країни в цілому.

Кластерна модель розвитку агропромислового комплексу зменшує ризики, пов'язані з технологічними обмеженнями, дає можливість виступати на аграрних ринках у вигляді вагомого учасника, мінімізувати конкуренцію всередині кластеру, чітко оцінювати довгострокову перспективу розвитку та можливість залучення вагомих інвестицій, підвищити рівень інноваційної діяльності; лобіювати інтереси учасників кластеру щодо державної та регіональної аграрної політики, забезпечити ефективний інформаційний обмін між учасниками кластеру, створити систему підготовки спеціалізованих кадрів для забезпечення потреб агропромислового кластеру.

У Сумській області є багато передумов до **створення агропромислового кластера**: присутній достатньо розвинений сільськогосподарський сектор; є переробна промисловість; функціонують наукові і освітні інститути; є розвинена сфера торгівлі; присутні інституції державного управління; успішно діє вертикально-інтегрований бізнес.

Таким чином, у регіоні є всі передумови для формування точки економічного зростання АПК відповідно до потреб сучасної економіки.

З метою визначення стратегічних пріоритетів розвитку агропромислового комплексу та визначення галузевих кластерів був проведений детальний аналіз, який базувався на таких основних критеріях:

- питома вага в структурі валового виробництва продукції;
- можливість залучення значних інвестицій;
- спроможність швидкого і якісного розвитку на основі існуючих технологій;
- відповідність державним пріоритетам розвитку агропромислового комплексу.

Враховуючи встановлені державною політикою в агропромисловому комплексі України пріоритети, а також базуючись на питомій вазі виробництва окремих видів продукції в структурі валового виробництва сільськогосподарської продукції та на потенціалі залучення інвестицій було визначено чотири підгалузі як пріоритетні для створення на їх основі кластерів у агропромисловому комплексі області. Перші дві – це зернове господарство, питома вага якого коливається в межах 25-28% в структурі валового виробництва сільськогосподарської продукції, та молочне скотарство, яке займає близько 15%. Наступні – це цукрова галузь та свинарство, які мають можливість швидкого і якісного розвитку та значний інвестиційний потенціал.

Саме тому на базі окремих найбільш розвинених підприємств цих галузей планується створення чотирьох кластерів:

- зерновий кластер;
- бурякоцукровий кластер;
- молочний кластер;
- кластер свинарства.

Аграрний кластер – це добровільне територіальне об'єднання підприємств АПК з метою забезпечення конкурентоспроможності виробництва

сільськогосподарської продукції та продовольства за рахунок формування ефективних внутрішньогалузевих зв'язків, диверсифікації каналів збуту, створення сприятливих умов для залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій, а також адаптації галузі до вимог світового ринку. Основною метою кластеру є задоволення потреб вітчизняних споживачів у якісній та доступній продукції.

Кластер має виконувати наступні **завдання:**

- сприяти розвитку місцевої промисловості та активізації господарської діяльності;
- нарощувати обсяги виробництва продукції для задоволення місцевого, вітчизняного ринку та формування експортного потенціалу;
- створення додаткових робочих місць;
- збільшення відрахувань до бюджетів різних рівнів.

Зерновий кластер

Виробництво зерна займає провідне місце в структурі регіонального валового виробництва продукції рослинництва. Його питома вага за 2005-2009 роки складає в межах 40-45%.

У 2009 році виробництво зернових та зернобобових культур сільськогосподарськими підприємствами в порівнянні з 2005 роком збільшилося на 885,8 тис. тонн або у 1,8 раза та склало 2005 тис. тонн.

Середня урожайність основних сільськогосподарських культур складала 30,6 ц/га у 2009 році, що на 44,3% вище відповідного показника 2005 року. Посівні площі за цей період зросли на 126,8 тис. га або на 24%. За останні роки значно покращилась інфраструктура зернового ринку. Потужність елеваторів зросла більш, ніж на 30%. Ці дані свідчать про те, що зернове господарство області має стабільний поступальний розвиток.

Проте ускладнюють ситуацію різкі коливання ринкових цін і, все ж таки, недостатня розвиненість інфраструктури.

На першому етапі планується наступне **ядро кластеру**:

- ⇨ Північне регіональне управління ПАТ «Райз-Максимко»;
- ⇨ Степанівська філія ПАТ компанії «Райз»;
- ⇨ Сумська філія ПАТ компанії «Райз».

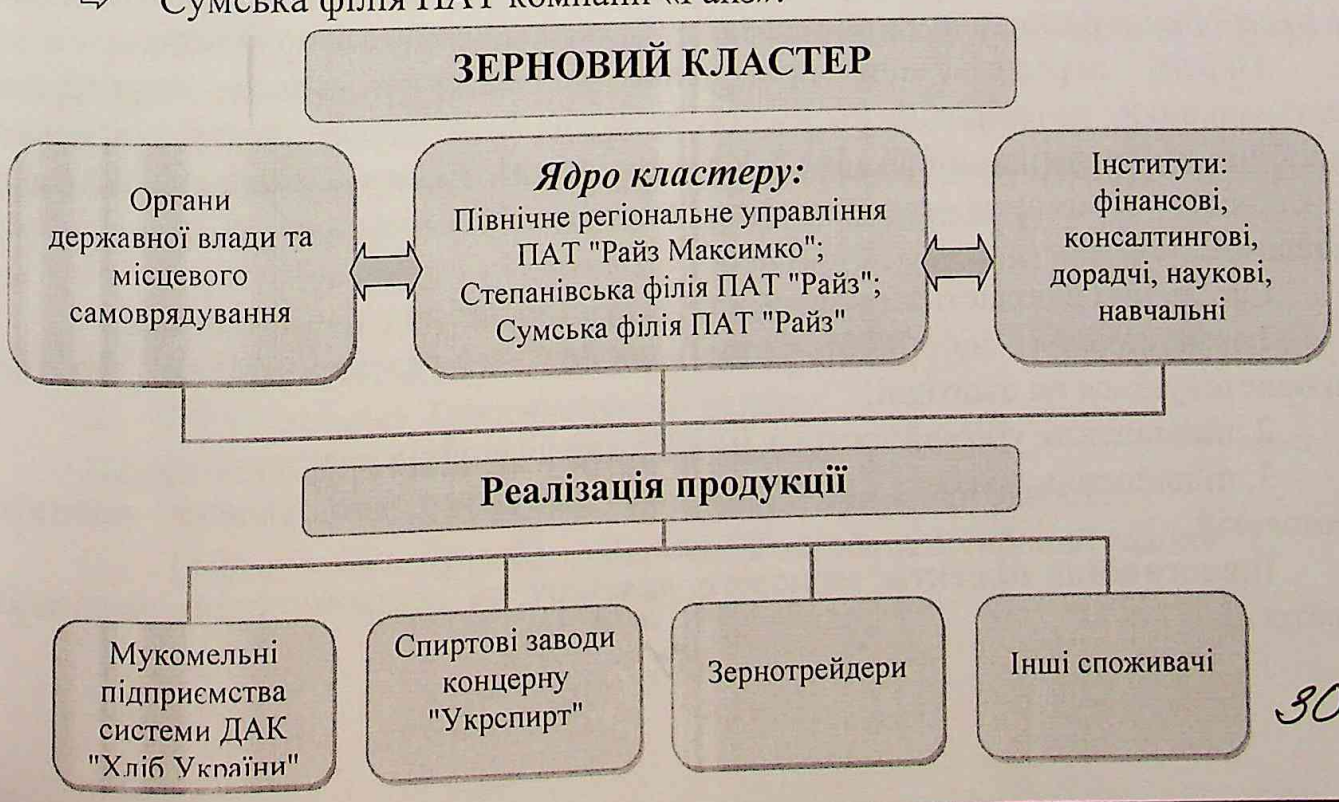

Обсяги виробництва зерна за останні 5 років господарствами, які відносяться до Північного регіонального управління ЗАТ «Райз-Максимко» мають постійну тенденцію до збільшення. Якщо у 2005 році ними було вироблено 17,7 тис. тонн, у 2007 році – 41,6 тис. тонн, то у 2009 році обсяги виробництва зерна склали 304,5 тис. тонн. Відповідно в структурі виробництва зерна по області господарства Північного регіонального управління ЗАТ «Райз-Максимко» займали у 2005 році – 2%, у 2007 році – 4%, то у 2009 році – 16,3%.

Рівень технологій, який застосовується господарствами Північного регіонального управління ПАТ «Райз-Максимко» дозволяє отримувати одні з найвищих урожаїв зернових культур. Середня урожайність озимої пшениці коливається в межах 65-70 ц/га, а кукурудзи понад 90 ц/га.

Степанівська філія ПАТ компанії «Райз» представлена зерновим елеватором потужністю 300 тис. тонн і є одним з найбільш високотехнологічних підприємств України такої спеціалізації.

Сумська філія компанії «Райз» є одним з найбільших постачальників матеріально-технічних ресурсів (насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, сільськогосподарська техніка) для виробництва зерна. У структурі постачання окремих видів матеріально-технічних ресурсів для сільськогосподарських виробників області філія займає від 20 до 40%.

Враховуючи потенціал підприємств ядра кластеру, до нього можуть залучатися цілий ряд підприємств області, що також працюють на ринку виробництва зерна, його переробки та постачання матеріально-технічних ресурсів для його виробництва.

У першу чергу, до зернового кластеру можуть бути долучені виробники зерна, що дозволить їм отримати максимальні вигоди від застосування новітніх технологій вирощування зернових культур, можливості якісної доробки виробленого зерна на елеваторі та збільшення ціни реалізації за рахунок підвищення якості зерна та можливості приймання участі у формуванні великотоварних партій.

Значні економічні переваги при приєднанні до кластеру отримають переробні підприємства. А саме: мукомельні підприємства, спиртові та комбікормові заводи. Зазначені підприємства мають можливість придбати зерно на переробку гарантованими обсягами та гарантованою високою якістю.

Окремі переваги при приєднанні до кластеру також отримають постачальники матеріально-технічних ресурсів і, в першу чергу, місцевий виробник мінеральних добрив ВАТ "Сумихімпром". Ці переваги визначаються в можливості отримання гарантованих обсягів збуту за вже сформованими каналами.

Створення в області зернового кластеру створює ряд **можливостей:**

1. розширення на 10% площі посіву за рахунок ріллі, що не використовується на сьогодні;
2. підвищення урожайності на 30-40% для учасників кластеру;
3. підвищення якості продукції за рахунок застосування новітніх технологій.

Інвестиційні проекти зернового кластеру на першому етапі реалізації стратегії:

розширення елеваторних потужностей до 600 тис. тонн (вартість проекту 480 млн. грн.);

створення регіонального сервісного центру ПАТ компанії «Райз» (вартість проекту 1 млн. грн.).

Прогноз основних показників розвитку зернового кластеру

Показники	2015 рік
Щорічне зростання обсягів виробництва учасників кластеру, %	5-7
Щорічний обсяг залучення інвестицій, млн. грн.	100
Щорічне зростання чисельності робочих місць, %	2-3
Щорічне зростання доходів працівників учасників кластеру, %	15-20
Щорічне збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, %	15-20

Бурякоцукровий кластер

До останніх років Сумщина традиційно являлась однією з основних виробників цукру в Україні. За обсягами виробництва цукрових буряків та цукру-піску постійно знаходилась в десятці кращих областей нашої держави. У 2007 році на Сумщині було вироблено понад 50 тис. тонн цукру, що перевищувало загальнообласні потреби. У 2008-2009 роках у регіоні цукор не вироблявся. Причиною цього стало припинення діяльності цукрових заводів через нестабільний фінансовий стан. Проте сільськогосподарські підприємства та дрібні господарства продовжували вирощувати цукрові буряки. У 2008 році з площі 9,6 тис. га було отримано 329 тис. тонн солодких коренів, що на 35% менше в порівнянні з попереднім роком. Товарна частина вирощеного врожаю повністю реалізовувалася за межі області.

У 2010 році на Сумщині проведено реконструкцію та відновлено спроможність переробки цукрового буряку на 2-х цукрових заводах загальною потужністю 3950 тонн цукрового буряку на добу.

Виходячи з вищевикладеного, виникає потреба у створенні сприятливих умов для розвитку підприємств галузі та забезпеченні потреб області в цукрі за доступними для споживачів цінами.

На першому етапі планується наступне **ядро кластеру**:

Сільськогосподарські підприємства-виробники цукрових буряків:

- ⇨ ТОВ «Агрофірма «Вікторія» Білопільського району;
- ⇨ ТОВ «Агрофірма «Калинівка-2005» Білопільського району;
- ⇨ ТОВ «Псьол» Краснопільського району;
- ⇨ СТОВ ім. Шевченка Лебединського району,
- ⇨ СЗАТ «Маяк» Тростянецького району.

Переробні підприємства – цукрові заводи:

- ⇨ ТОВ «Ук.-Аз. Дружба» «Угроїдський цукровий завод»;
- ⇨ ТОВ «Ук.-Аз. Дружба» «Велико-Жовтневий цукровий завод».

Формування бурякоцукрового кластеру базується на роботі двох реконструйованих цукрових заводів та основних виробниках цукрового буряку, що територіально розташовані в зоні доступної логістики.

До зазначеного кластеру можуть приєднатися сільськогосподарські підприємства – виробники цукрового буряку, сільськогосподарські підприємства тваринницької спеціалізації – споживачі продуктів переробки буряку (жом, патока), спиртові заводи, технологія яких базується на переробці меляси.

Також, доцільне приєднання до цього кластеру місцевого виробника мінеральних добрив ВАТ «Сумихімпром».

Зазначені вище можливі приєднання до кластеру дозволяють отримати окремі переваги всім учасникам кластеру:

- цукровим заводам забезпечити себе гарантованими обсягами сировини;
- сільськогосподарським підприємствам – виробникам цукрового буряку – гарантований збут високорентабельної для вирощування культури;
- сільськогосподарським підприємствам тваринницької спеціалізації – можливість зміцнення кормової бази;
- для спиртових заводів отримати гарантовані обсяги сировини;
- для місцевого виробника мінеральних добрив гарантовані обсяги збуту.

Перелік **можливостей** кластеру складається з:

1. розширення на 15% площі посіву за рахунок ріллі, що не використовується на сьогодні; 33

2. підвищення урожайності цукрового буряку на 15-20%.

Інвестиційні проекти бурякоцукрового кластеру на першому етапі реалізації стратегії:

відновлення експлуатації Угроїдського цукрового заводу;

розширення площ посівів цукрових буряків до 25 тис. га по області (вартість проекту 80 млн. грн.).

Прогноз основних показників розвитку бурякоцукрового кластеру

Показники	2015 рік
Щорічне зростання обсягів виробництва учасників кластеру, %	10-12
Щорічний обсяг залучення інвестицій, млн.грн.	100-120
Щорічне зростання чисельності робочих місць, %	10-15
Щорічне зростання доходів працівників учасників кластеру, %	15-20
Щорічне збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, %	20-25

Молочний кластер

Сумська область одна з небагатьох областей, що зберегла потенціал розвитку молочного скотарства. За обсягами виробництва молока та чисельністю поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах область посідає 6 місце серед регіонів України. Проте постійні коливання цін на молочному ринку, недостатня підтримка з боку держави, значний період обороту капіталу несуть негативний вплив на функціонування галузі. Він проявляється в постійному скороченні поголів'я молочних корів у сільськогосподарських підприємствах та зменшенні виробництва. Так, у 2009 році сільськогосподарськими підприємствами області було вироблено 150,8 тис. тонн молока (на 12% менше від рівня 2005 року). Поголів'я корів за цей же період скоротилось на 31,6 тис. голів або на 43%.

В області працює молокопереробна галузь, яка налічує 6 підприємств. У 2009 році ними було вироблено 254,3 тис. тонн продукції, що на 0,7 тис. тонн менше показника 2005 року. У 2009 році завантаження виробничих потужностей галузі склало лише 40%. Окремі підприємства завантажені лише на 17-20%.

На першому етапі планується наступне **ядро кластеру**:

сільськогосподарські підприємства-виробники молока:

- ⇨ ТОВ «Беєве» Липоводолинського району,
- ⇨ СТОВ «Вітчизна» Конотопського району,
- ⇨ СЗАТ «Маяк» Тростянецького району,
- ⇨ СВК АФ «Перше травня» Сумського району.

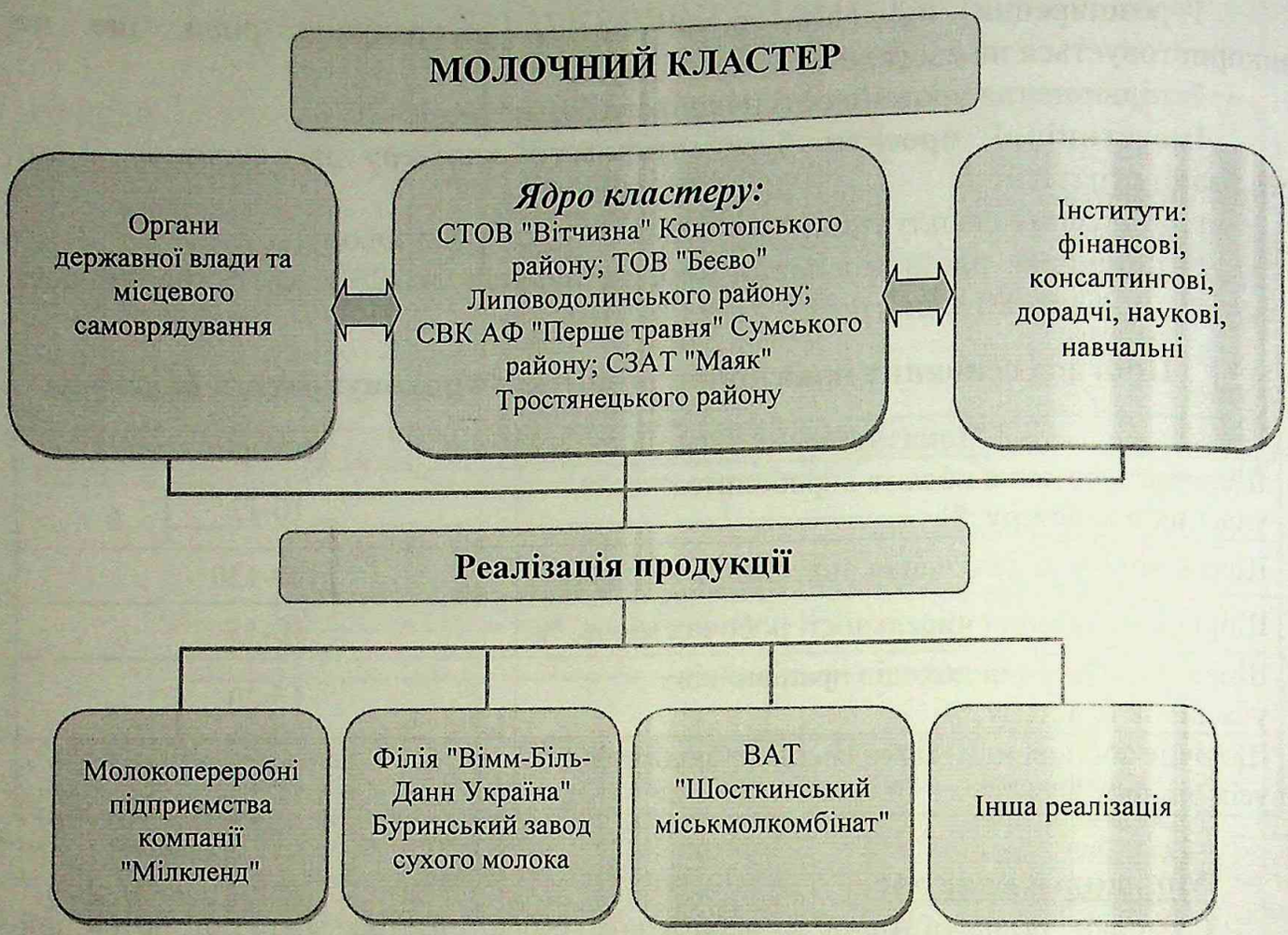

Ядро молочного кластеру представлене найбільшими виробниками молока, питома вага виробництва молока яких в загальному обсязі виробництва по сільськогосподарських підприємствах зросла за період з 2005 по 2009 рік з 5% до 11%. При цьому кожне з підприємств кластеру стабільно нарощує обсяги виробництва.

Планується залучення до кластеру ще декількох виробників молока, що також використовують сучасні технології його виробництва та нарощують обсяги.

Крім того, до цього кластеру можуть бути залучені об'єднання домогосподарств населення (молочарські кооперативи, об'єднання громадян, тощо).

Окремими учасниками кластеру можуть стати молокопереробні підприємства, які працюють на території області, і які зможуть мати гарантовані обсяги якісної сировини та підвищити рівень завантаженості виробничих потужностей.

Також до участі в кластері можуть бути залучені комбікормові заводи, що отримають гарантовані обсяги збуту своєї продукції.

При цьому одним із основних напрямків роботи учасників кластеру стане не лише обсяги виробництва, а й якість виробленої продукції.

Планується реалізація наступних **можливостей** у межах кластеру:

збільшення поголів'я корів у підприємств учасників кластеру на 5-7% щорічно;

можливість будівництва молочних комплексів потужністю 20 і більше тис. голів корів (наявні вільні земельні ділянки, достатній трудовий потенціал, достатні потужності для його переробки).

Інвестиційні проекти молочного кластеру на першому етапі реалізації стратегії:

реконструкція молочного комплексу з будівництвом доїльного залу на 1200 голів (вартість проекту 12 млн. грн.);

будівництво доїльного залу на 500 корів (вартість проекту 5 млн. грн.);

будівництво сучасного дольового (за рахунок членів кластеру та залучених інвестицій) молокопереробного підприємства.

Прогноз основних показників розвитку молочного кластеру

Показники	2015 рік
Щорічне зростання обсягів виробництва учасників кластеру, %	8-10
Щорічний обсяг залучення інвестицій, млн. грн.	20-30
Щорічне зростання чисельності робочих місць, %	5-6
Щорічне зростання доходів працівників учасників кластеру, %	15-20
Щорічне збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, %	10-15

Кластер свинарства

У галузевій структурі тваринництва регіону провідну роль відіграє свинарство. Свинина займає одну з найбільших часток у структурі виробництва м'яса – 26,4% у 2009 році. Свинарство має значні економічні переваги над іншими галузями тваринництва за рахунок таких технологічних властивостей свиней, як велика плодючість, короткий ембріональний період розвитку, скоростиглість, висока окупність корму, вихід м'яса.

Поголів'я свиней в сільськогосподарських підприємствах Сумської області станом на 1 січня 2010 року становило 55 тис. голів або зменшилося на 40% за останні 5 років. У сільськогосподарських підприємствах спостерігається низький рівень ефективності галузі свинарства, що пояснюється дрібнотоварним виробництвом. Лише декілька підприємств, що стабільно розвиваються за рахунок свинарства, мають поголів'я понад 2 тис. голів.

На першому етапі планується **ядро кластеру** з наступних сільськогосподарських підприємств по вирощуванню свиней:

- ⇨ ТОВ "Ряснянське" Краснопільського району;
- ⇨ ТОВ АФ "Низи" Сумського району;
- ⇨ ТОВ АФ "Вперед" Сумського району;
- ⇨ СЗАТ "Маяк" Тростянецького району.

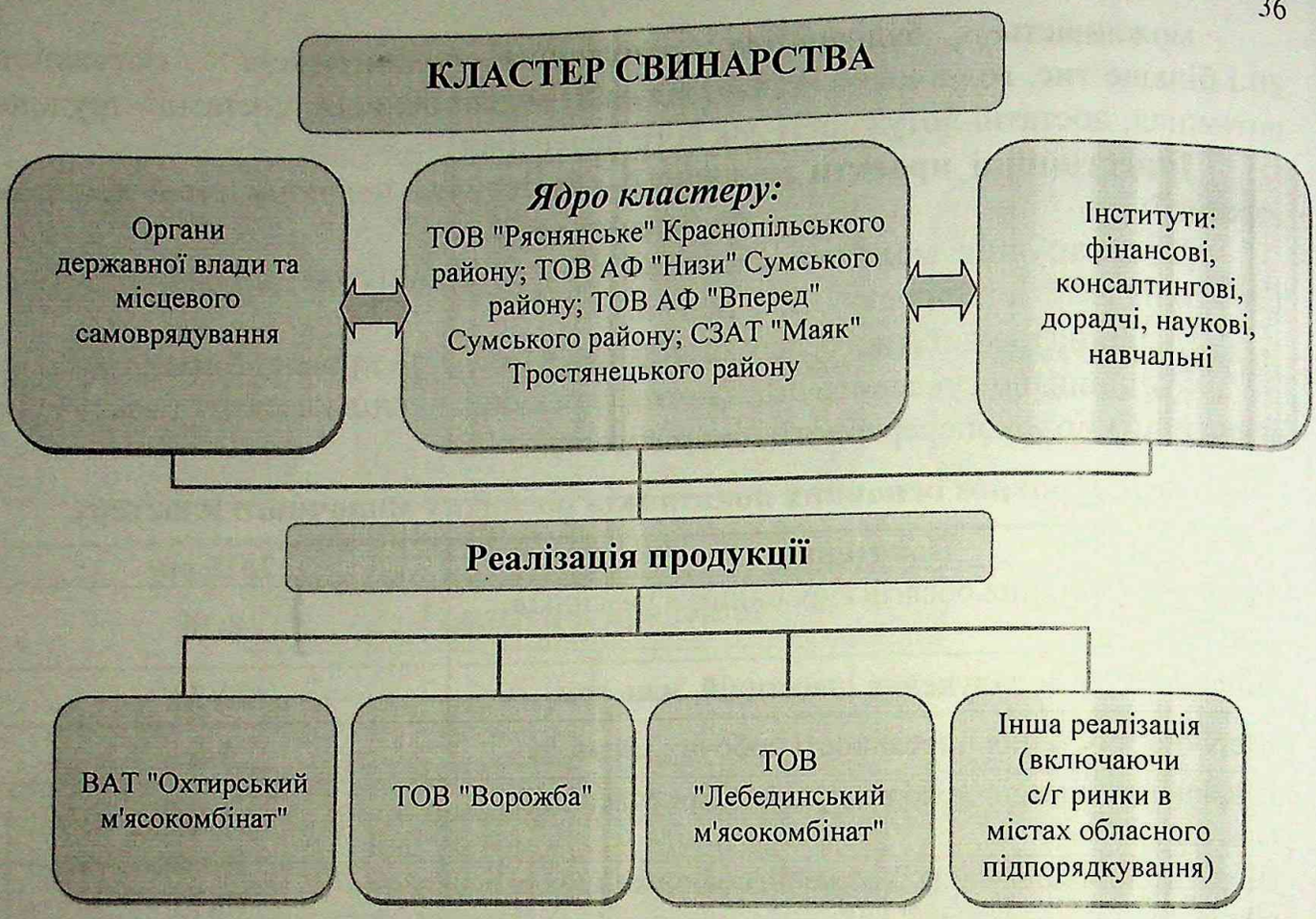

Ядро кластеру представлене найбільшими підприємствами по вирощуванню свиней в області, питома вага яких у виробництві свинини по сільськогосподарських підприємствах області зросла за період з 2005 до 2009 року з 33% до 44%.

До цього кластеру можуть бути залучені інші сільськогосподарські підприємства по вирощуванню свиней. Учасниками зазначеного кластеру можуть стати м'ясопереробні підприємства області, які матимуть гарантовану сировинну базу та комбікормові заводи, що матимуть гарантовані обсяги збуту своєї продукції.

Створення кластеру **уможливлює** збільшення поголів'я свиней у підприємств учасників кластеру на 6-8% щорічно.

Інвестиційні проекти кластеру свинарства на першому етапі реалізації стратегії націлені на реконструкцію свинокомплексу потужністю 10 тис. голів (вартість проекту – 5 млн. грн.).

Прогноз основних показників розвитку кластеру свинарства

Показники	2015 рік
Щорічне зростання обсягів виробництва учасників кластеру, %	5-7
Щорічний обсяг залучення інвестицій, млн. грн.	15-20
Щорічне зростання чисельності робочих місць, %	7-8
Щорічне зростання доходів працівників учасників кластеру, %	15-20
Щорічне збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, %	15-20

До участі у створенні та діяльності кластерів агропромислового комплексу планується залучити:

- органи державної влади та місцевого самоврядування;
- фінансові інститути (комерційні банки, інвестиційні та страхові компанії);
- консалтингові та аудиторські компанії, дорадчі служби;
- аграрні наукові та науково-дослідні установи;
- аграрні навчальні заклади.

Крім того, планується створення **асоціації сільськогосподарських товаровиробників**, основними завданнями якої стане:

- сприяння аграрним підприємствам у нарощуванні обсягів виробництва;
- сприяння аграрним підприємствам у підвищенні ефективності господарювання;
- сприяння у поліпшенні добробуту, умов життя і праці селян;
- підтримка діяльності агропромислових кластерів.

Це дасть можливість:

1. Залучити до обробітку понад 200 тис. га ріллі, що не обробляється.
2. Створити реєстр вільних земельних ділянок під будівництво тваринницьких комплексів з наявною частковою інфраструктурою.
3. Залучити інвестиції під будівництво тваринницьких комплексів значної потужності.
4. Створити в області оптовий ринок сільськогосподарської продукції.

Загальним проектом, який повинен стати брендом усіх місцевих агропромислових кластерів, стане випуск готової продукції з маркуванням **«Зроблено на Сумщині»**. Цей бренд буде підтверджувати, що продукт вироблений на Сумщині має високі якісні та споживчі показники і буде конкурентоздатний на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Агрокластери є привабливими для **потенційних інвесторів**, так як мають значний потенціал розвитку. Світове зростання чисельності населення та обмеженість сільськогосподарських угідь потребують застосування новітніх технологій направлених на інтенсифікацію аграрного виробництва для збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Потенційні **вигоди** для учасників кластерів та інвесторів описуються такими чинниками:

- використання прогресивних технологій;
- залучення більш дешевих інвестицій;
- постійний попит на продукцію впродовж року;
- вирішення поточних та перспективних питань зі збуту та забезпечення сировиною;
- підвищення доходності діяльності;
- оптимізація витрат;
- перерозподіл ризиків між усіма учасниками кластеру.

Проте навіть при таких перспективних умовах функціонування та існуючих вигодах агрокластери можуть піддатися впливу **ризиків**. Головні серед них такі:

- економічні (насичення внутрішнього ринку, перевиробництво продукції);
- політичні (зміна державної цінової політики, квотування обсягів виробництва, ембарго на зерно);
- соціальні (зниження рівня добробуту населення, зміна вподобань споживачів на ринку тощо);
- зовнішні (зміна кон'юнктури світового ринку);
- насичення ринку аналогічною імпортною продукцією.

Необхідно також відмітити і **стримуючі** фактори створення та функціонування кластеру. Частковий перелік їх включає наступні фактори:

- обмеження обсягів виробництва та цінової ситуації органами державної влади;
- невідповідність продукції світовим стандартам;
- висока конкуренція на світовому ринку;
- великий період окупності капіталовкладень;
- великі відсотки за користування банківськими кредитами;
- нестабільність податкової політики;
- недосконаліть земельних відносин;
- технологічні фактори;
- недостатній розвиток логістичної інфраструктури.

Подолання цих обмежень можливо за рахунок таких чинників:

- підтримка місцевих органів державної влади;
- можливість залучення значних обсягів дешевих інвестиційних ресурсів;
- підвищення рівня доходів учасників кластеру та оптимізація витрат;
- гарантовані канали логістики;
- створення сприятливого мікроклімату в перспективі;
- сприяння розвитку суміжних галузей;

Кластер може розвиватися за умови створення сприятливої інвестиційної політики, а також при наявності перспективи подальшого поступального розвитку. При цьому важливу роль у створенні та успішному подальшому функціонуванні кластерів покладається на органи державної влади та місцевого самоврядування, які повинні стати каталізатором цих процесів.

У першу чергу **роль органів влади та місцевого самоврядування** в проекті має **полягати в наступному**:

призначення координатора від місцевої адміністрації по кожному кластеру;

регулярна участь у робочих зустрічах, засіданнях підприємств-членів кластеру з метою визначення та розв'язання проблем;

забезпечення інформаційної підтримки заходів та проектів в рамках розвитку кластеру;

залучення представників підприємницьких структур до формування кластеру.

Конструктивна та дієва позиція місцевої влади в питаннях створення та функціонування агропромислових кластерів позитивно впливатиме на прискорення розвитку АПК шляхом:

створення можливостей для залучення дешевих інвестиційних ресурсів для реалізації бізнес проектів;

стимулювання використання учасниками кластеру інноваційних та новітніх технологій;

створення повноцінної інфраструктури аграрного ринку, включаючи оптові ринки сільськогосподарської продукції.

Необхідною умовою функціонування кластеру є розробка етапів створення, функціонування та розвитку агропромислових кластерів в Сумській області.

Модель розвитку кластеру

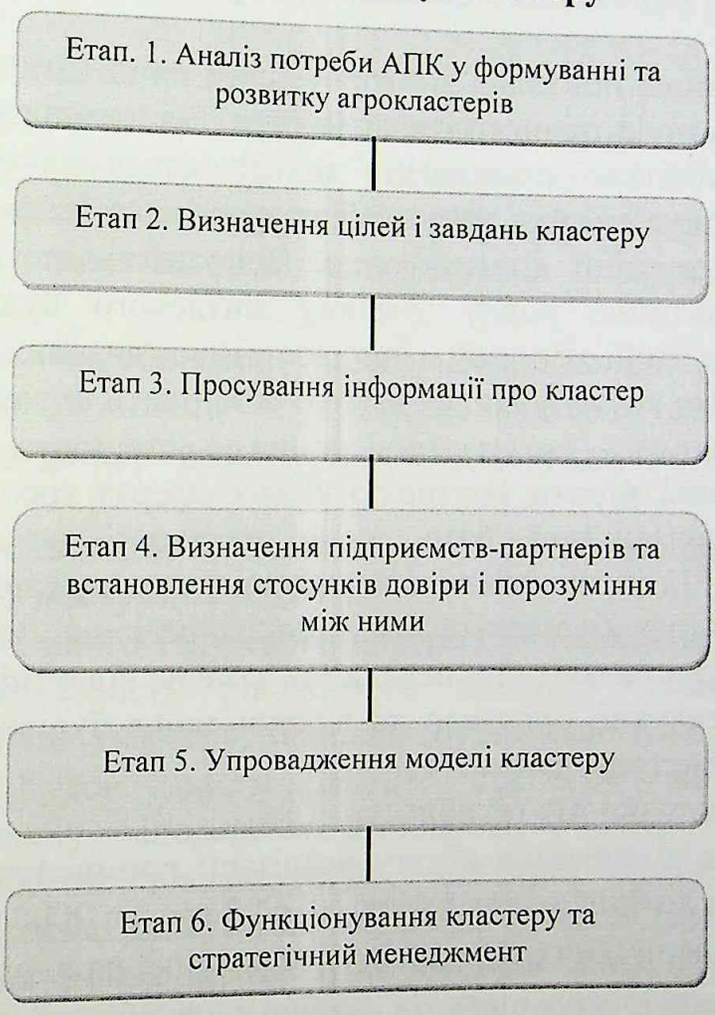

Кластерна модель сприяє активізації позитивних змін в місцевому економічному розвитку і є досить прийнятним та ефективним підходом для розвитку агропромислового комплексу Сумської області.

Розділ 4. Стратегічний напрямок №2. Створення кластерів в галузі будівництва

Сумська область за рівнем виробничого потенціалу входить у першу десятку серед регіонів України. Серед найбільш розвинутих галузей виділяється будівельна галузь. До 2008 року будівельна галузь характеризувалась стабільним ростом, спостерігалося не тільки зростання обсягів будівництва, а й використання в будівництві нових прогресивних технологій – це оснащення житла автономними енергозберігаючими двуконтурними котлами, лічильниками газу, електроенергії, води та використанням сучасних будівельних матеріалів.

На сьогоднішній день в області, як і в цілому по Україні, склалась ситуація, коли зупинилась робота практично всіх будівельних організацій: у 2009 році обсяг виконаних будівельних робіт **скоротився** порівняно з 2008 роком більш, ніж на 50%.

Тому є декілька причин. Перша – це бюрократична система розробки, погодження та отримання дозвільної, правової, технічної, землебудівної документації.

Друга причина пов'язана зі скороченням на початку, а в подальшому – з повною відсутністю іпотечного кредитування. Так, починаючи з весни 2008 року з підвищенням облікової ставки НБУ до 12%, стали відчутними зміни ситуації на ринку нерухомості. Банки почали збільшувати відсоткові ставки за кредитами та скорочувати терміни кредитування. Відсутність іпотечного кредитування спричинило практично повну зупинку житлового будівництва. Будівельні компанії, що на той час не мали достатньо власних обігових коштів, а працювали завдяки кредитуванню, взагалі опинились на межі банкрутства.

Третя причина – це постійні зміни в структурі обласної влади, що призвели до повної втрати контролю у всіх сферах господарської діяльності: відсутність інформаційної бази щодо наявності земельних ділянок під будівництво; не підтримка місцевого забудовника: передача вільних земельних ділянок під забудову будівельникам з інших регіонів, та безконтрольність за своєчасним використанням цих переданих земель; відсутність дієвого контролю за будівельною галуззю призвело до використання будівельних матеріалів, що вже раніше використовувались.

Як наслідок, у цілому по області:

- відбулося зменшення обсягу реалізації промислової продукції на одну особу у 2009 році до 9602,6 грн. проти 10344,3 грн. за 2008 рік;
- на 27% впали обсяги кредитів в розрахунку на одну особу;
- загальна заборгованість із виплати заробітної плати по області за 2009 рік зросла на 61,3%, найбільш – у будівництві та переробній промисловості;
- за перше півріччя 2010 року будівельниками області виконано робіт на 34,2% менше порівняно з аналогічним періодом минулого року, за темпами будівництва область займає 18 місце серед інших регіонів України;
- збільшилась вартість квадратного метру новозбудованого житла до 30%.

Стратегія перетворення Сумської області на конкурентоспроможний регіон має ґрунтуватися на активному спілкуванні влади, бізнесу та громадськості, які дозволять посилити участь бізнесу та громадськості в

розробці запитів, побажань та вимог до центральних органів влади, формуванні цілей, завдань та стратегії розвитку області, сприятливого бізнес-середовища та інвестиційного клімату в області.

Одним із можливих та перспективних напрямків залучення інвестицій у будівництві є використання кластерної моделі, яку необхідно розглядати як одну із передумов покращення бізнесового клімату в галузі та області в цілому. Наявність в області сучасних форм господарювання, які спроможні розробляти та втілювати інвестиційні програми, підтримка та сприяння органів місцевої влади – є позитивними факторами для потенційних інвесторів.

Будівельний кластер – це особлива форма кластерної моделі, бо будівництво орієнтовано на внутрішній ринок, продукт якого це житло та його обслуговування. На даний час в області є підприємства, заклади науки та освіти, проектні організації, що спроможні розробляти та втілювати інноваційні проекти, вивчати та застосовувати досвід упровадження нових технологій та інновацій. Для створення будівельного кластеру в області першочергово необхідно:

- взаємовигідна співпраця влади та бізнесу;
- об'єднання незалежно від партійної приналежності;
- залучення висококваліфікованих спеціалістів, які б в достатній мірі володіли знаннями в сфері економіки, виробництва, управління;
- забезпечення оптимального використання результатів праці на професійній основі;
- налагодження виробництва нових будівельних матеріалів через співпрацю з науковими організаціями, упровадження нових технологій;
- збалансування ринку праці у відповідності до потреб та реальних ресурсів.

Побудова ефективно діючого кластеру в будівельній галузі можливо **на підставі застосування наступних підходів**:

1. Формування єдиного галузевого інформаційно-економічного простору, що включає в себе єдність фінансового простору шляхом проведення взаємозаліків всередині кластеру, єдність будівельного простору завдяки узгодженню переліку будов, єдність правового простору у вигляді практичної допомоги з питань захисту господарської діяльності.

2. Удосконалення та збалансування основних будівельних процесів шляхом розроблення схем планування території області та адміністративних районів, упровадження нових архітектурно-планувальних рішень та відбору проектів житла, застосування нових видів будівельних машин і обладнання, упровадження ефективних будівельних технологій, у тому числі завдяки будівництву експериментальних житлових будинків з урахуванням сучасних вимог споживачів.

3. Формування злагодженої комерційної політики на підставі участі в інвестиційних проектах, конкурсах, колективного придбання необхідних ресурсів.

Будівельний кластер відрізняється від інших типів об'єднання на зразок концерну або тресту тим, що має значно ширше членство та специфічні цілі. Він

об'єднує усі компоненти виробничого процесу – від постачальників сировини до споживачів кінцевого продукту.

Структурна побудова будівельного кластеру

За статусом будівельний кластер являє собою об'єднання юридичних осіб на добровільних засадах з колегіальною формою управління: юридичні особи делегують окремі свої повноваження загальним зборам як вищому керівному органу кластеру.

Застосування кластерної моделі розвитку будівельної галузі дає наступні переваги учасникам кластеру:

- повний доступ до інформації;
- наближення до ринків;
- забезпечення спеціалізованою робочою силою;
- економія за рахунок масштабів виробництва;
- зниження собівартості будівельної продукції;
- об'єднання фінансових можливостей для забезпечення гарантій на отримання кредитних ресурсів;
- залучення до співробітництва зовнішніх інвесторів;
- реалізація учасниками кластеру державної програми будівництва доступного житла, що забезпечить завантаженість будівельної галузі та суміжних галузей;
- можливість відстоювання інтересів кластеру на рівні органів місцевої влади.

Кластер в будівництві слід вибудовувати в наступній послідовності.

Формування ініціативної групи полягає в об'єднанні виробників та інших суб'єктів, які погоджуються з ідеєю створення кластеру. Ця згода затверджується прийняттям протоколу про наміри.

Розробка проекту. При розробці проекту необхідно врахувати потреби членів майбутнього кластера та їх можливості, джерела формування матеріальної бази.

Створення координаційного центру кластера та визначення кола суб'єктів кластера. На цьому етапі розробляється статут, проводяться установчі збори та реєстрація учасників кластеру.

Початок діяльності кластера. На цьому етапі розробляються Правила внутрішньої господарської діяльності кластера та бізнес-план.

Подібний підхід відпрацьований в області на практиці при створенні кластероподібної групи на базі компанії «Будівельна виробничо-комерційна компанія «Федорченко». На сьогодні будівельна компанія являє собою багатогалузеву організацію, основним напрямком діяльності якої є будівництво багатоповерхових житлових будинків, сучасних котеджів поліпшеного планування на індивідуальне замовлення, об’єктів соціально-культурного призначення, а також власне виробництво будівельних матеріалів (цегли, залізобетону, столярних виробів, будівельних розчинів, виробів з металопластику).

Будівництво має завершений цикл: від його проектування (будівельна компанія має власний проектний інститут), будівництва, яке виконується будівельними матеріалами власного виробництва, за рахунок власних коштів, та до обслуговування вже введеного в експлуатацію житлового фонду через власну житлово-експлуатаційну дільницю.

Структурна побудова будівельного кластеру на базі «БВК Компанія «Федорченко»

Всі ці структури «кластеру Федорченко» внутрішньо тісно пов'язані між собою, продукція та послуги кожного підрозділу передаються за призначенням іншому в суворо установлений термін з оплатою за системою госпрозрахунку за введеним безготівковим розрахунком. Така збудована система дозволила ефективно працювати кожному структурному підрозділу: збільшити обсяги виробленої продукції, скоротити строки будівництва до одного року, бути гарантованому в потребі своєї продукції та послуг, бути впевненому в своєчасному отриманні якісних будматеріалів.

Потужність такого кластеру дозволяє щорічно будувати до 200 тис. кв. м житла, але при перспективі створення будівельного кластеру в межах області обсяги виробництва можуть зрости. Так, потенціал власного виробництва цегли та залізобетону на підприємствах «кластеру Федорченко» дозволяє збільшити обсяги виробництва в 2 рази без залучення додаткових інвестицій в основні фонди: обсяги виробів з залізобетону можуть збільшитися з 17 до 30 тис. куб. м, товарного бетону з 19 до 40 тис куб. м, будівельної цегли з 5 до 12 млн. шт. на рік.

На сьогоднішній день потреба в житлі по області складає до 1,8 млн. кв. м. Для забезпечення такої потреби за п'ять років, враховуючи прогнозні показниками розвитку ринку, треба будувати щорічно приблизно 350 тис. кв. м. житла. У тому числі у відповідності до урядової програми «Доступне житло», якою передбачено побудувати 1,2 млн. кв. м доступного житла за ціною на 24% меншою ніж та, що склалася в галузі в до кризовий період. При створенні будівельного кластеру в області таку ціль можливо досягти як за обсягами будівництва, так і за собівартістю одиниці площі. Зокрема, потенціал «кластеру Федорченко» зможе забезпечити до 40% запланованого будівництва на рік. Решта обсягів будівництва розподілиться між іншими будівельними компаніями області: «Сумбуд», «ВКП «Нотекс», «Номак – Інвест», «Будукрінвест», «Екобуд». За розрахунками для досягнення такої потужності необхідно щорічно залучати інвестиції в обсязі близько 1,7 млрд. грн.

Очевидні деякі фактори, які є перепоною в створенні кластеру в області:

- значний рівень зношення основних фондів в індустрії будівництва;
- неможливість отримати дозволи на землевідведення у встановлені законодавством терміни;
- відплив кваліфікованої робочої сили за межі області;
- недостатній рівень розвитку інфраструктури для ведення бізнесу;
- недостатній рівень інформації, орієнтованої на розвиток бізнесу;
- відсутність серйозних пакетів інвестиційних проектів;
- адміністративна незахищеність інвесторів.

Розділ 5. Стратегічний напрямок № 3. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій

5.1. Політика підвищення енергоефективності в Сумській області на період 2010-2015 років

Політика **енергозбереження та підвищення енергоефективності** в усіх сферах суспільного життя держави є важливим чинником впливу на сучасну енергетичну безпеку України, стабільного забезпечення виробництва та населення енергоносіями. Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. № 145 «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року», у 2030 році прогнозується збільшення майже у 3 рази обсягу ВВП порівняно з 2005 роком, а споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів – тільки на 47,5% (з 205,2 до 302,7 млн. т умовного палива). При цьому енергоємність ВВП повинна знизитися з 0,5 до 0,24 нафтового еквівалента на 1 дол. США. У 2015 році зазначений показник становитиме 0,31 кг нафтового еквівалента на 1 дол. США за рахунок використання потенціалу енергоефективності та енергозбереження.

Рівень **енергозалежності** України можна позиціонувати як середньо-європейський (близько 55%), але він характеризується відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, насамперед нафти, природного газу та ядерного палива. Так, за даними Міністерства палива та енергетики України, у 2008 році на нафтопереробні заводи України надійшло 10,2 млн. т нафти, з них 3,6 млн. т – власного видобутку (35,3% від загального обсягу поставки), 6,5 млн. т – імпортної (63,7%), у тому числі 6,2 млн. т – з Росії (60,8%), 0,3 млн. т – з Іраку (2,9%) та 0,1 млн. т – з Білорусії (1%). Усім категоріям споживачів реалізовано 42,3 млрд. куб. м імпортного природного газу, обсяг власного видобутку склав 21 млрд. куб. м.

Структура споживання первинної енергії в 2005 році, %

Енергоносії	Світ	ЄС	США	Україна
Газ	21	22	24	41
Нафта	35	41	38	19
Вугілля	23	16	23	19
Уран	7	15	8	17
Гідроресурси та інші відновлювальні джерела	14	6	7	4
Разом	**100**	**100**	**100**	**100**

Джерело: А. Гудима «Енергоощадна Україна як альтернатива диверсифікації поставок газу», «Дзеркало тижня», № 9, березень 2008 року.

Сумська область є невід'ємною складовою паливно-енергетичного комплексу України. Його основу як у регіоні, так і в цілому в Україні та світі, складають нафта, вугілля, природний газ. Питома вага природного газу в національному енергетичному балансі значно перевищує загальноєвропейський і світовий рівень, а використання відновлюваних джерел суттєво не досягає їх рівня.

Як наслідок, у структурі споживання енергоресурсів підприємствами Сумщини домінуюча частка припадає на природний газ.

Структура споживання паливно-енергетичних ресурсів у Сумській області, %

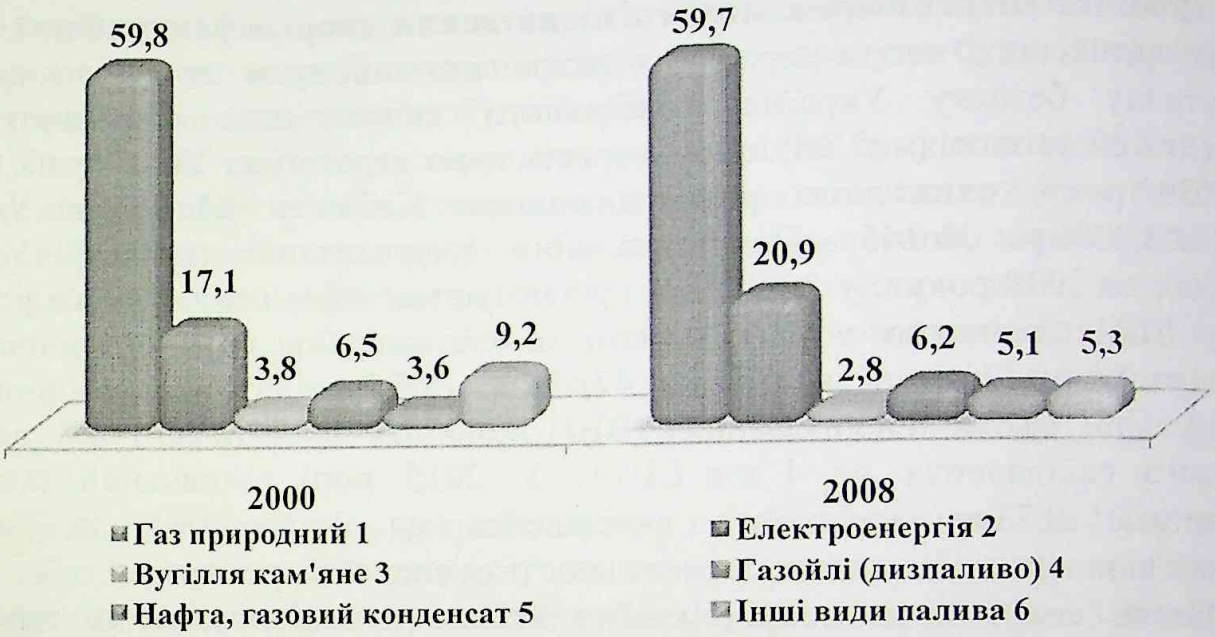

Джерело: за даними обласного управління статистики.

Упродовж 2000-2008 років індекси фізичного обсягу внутрішнього регіонального продукту Сумської області перевищували індекси споживання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР). Слід зазначити, що за останні чотири роки при зростанні обсягів ВРП споживання ПЕР скорочувалось, що свідчить про зменшення енергоємності продукції. Порівняно з 2000 роком енергоємність ВРП зменшилась на третину, а починаючи з 2004 року щорічне скорочення цього показника в середньому складало 6,4%.

Проте енергоємність ВВП України у 3 рази перевищує середній рівень країн світу, а області – у 2 рази перевищує цей показник по Україні. Така ситуація є наслідком істотного технологічного відставання більшості галузей економіки (у тому числі житлово-комунальної сфери), низької ефективності імпортно-експортних операцій ПЕР і впливу «тіньового» сектора економіки.

Тому при зменшенні енергоємності вироблених товарів, виконаних робіт та наданих послуг слід приділяти першочергову увагу підвищенню енергоефективності продукції, упровадженню нових технологій та поступової заміни природного газу альтернативними видами палива.

Через високі ціни, низьку платоспроможність підприємств-споживачів та підсилення режиму економії енергоресурсів у 2000-2002 роках спостерігалось зменшення споживання усіх видів енергоносіїв. Поступове нарощування промислового виробництва у 2003 році (на 17,1%), холодний зимовий сезон 2004-2005 років призвели до збільшення використання природного газу. Починаючи з 2006 року, нестабільність поставок газу та збільшення його ціни, переведення невеликих підприємств та організацій, а також закладів бюджетної сфери на індивідуальне газове, альтернативне або опалення вугіллям, сприяли зменшенню використання газу.

Споживання природного газу споживачами Сумської області по рокам

млн. куб. м

№ п/п	Категорія споживачів	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Промисловість	498,5	491,2	571,6	545	515,3	464,8	420,3	371	252
2	Населення	442,4	462,6	504,5	506,5	539,4	586,1	514,1	519,5	498,6
3	Бюджет	27,4	28,4	32,1	31,8	34,1	35,3	30,9	30,1	27,8
4	Підприємства ТКЕ	291,4	287,4	304,5	263,5	263,4	259,7	244,5	232,8	225
	Всього	1259,6	1269,6	1412,7	1346,7	1352,2	1345,8	1209,8	1153,4	1003,4
	у тому числі позиції 2-4	761,1	778,4	841,1	801,7	836,9	881	789,4	782,4	751,4

Джерело: за даними ВАТ «Облгаз».

Комунальній теплоенергетиці вкрай потрібна модернізація (знос основних засобів склав близько 80%). У середньому ККД котлів централізованого опалення складає 70%, при цьому під час транспортування та безпосередньо в будинках втрачається до 40% виробленого тепла. Таким чином, до споживачів доходить, у кращому випадку, 60% тепла. Слід зазначити, що європейські споживачі розраховуються за теплову енергію не за квадратний метр житлової площі, а за спожиті ГДж, що стимулює теплопостачальників до скорочення втрат.

Аналіз регіонального споживання паливно-енергетичних ресурсів свідчить, що великі міста і райони області з розгалуженою мережею об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення, в яких розташовані потужні промислові підприємства (міста Суми, Шостка, Конотоп, Охтирка, Сумський, Охтирський райони), значно випереджають за обсягами споживання палива і електроенергії невеликі сільськогосподарські райони Сумщини, які використовують менше 1% загальноспожитих ПЕР: Буринський, Великописарівський, Краснопільський, Кролевецький, Липоводолинський, Недригайлівський, Путивльський, Середино-Будський, Тростянецький, Ямпільський.

У порівнянні з 2007 роком збільшили енерговитрати райони: Липоводолинський (на 16,7%), Путивльський (на 12,6%), Кролевецький (на 12,5%), Глухівський (на 9,9%), Сумський (на 0,3%).

Розрахунки експертів показують, що Україна гостро потребує скорочення в паливно-енергетичному балансі питомої ваги природного газу. У країні на кожний долар ВВП витрачається у 6,4 раза більше газу, ніж у Німеччині, яка також залежить від імпорту російського газу. ККД газового устаткування найбільшого побутового споживача – населення становить близько 40%, аналогічного європейського споживача – 80%. ККД підприємств комунальної теплоенергетики становить близько 50%, аналогічного європейського споживача – 90%. Таку саму ситуацію можна спостерігати і в структурі промислових споживачів.

Таким чином, за рахунок використання всіх напрямків підвищення енергоефективності Україна повинна у 2015 році зменшити використання природного газу на 30-35% у порівнянні з 2007 роком.

Базова динаміка газового балансу України до 2015 року

млрд. куб.м

	2007 рік	2015 рік	±	%
Ресурс газу	69,8	45,4	-24,4	-35
Видобуток	21,5	22,3	+0,8	+3,7
Імпорт	49,1	23,1	-25	-51
Споживання	69,8	45,4	-25	-35
у тому числі:				
1. комунальна теплоенергія	10,5	5,5	-5	-48
2. бюджетні установи	0,95	0,55	-0,4	-42
3. населення	16,9	12,3	-4,6	-27
Усього по 1-3	**28,35**	**18,35**	**-10**	**-35**

Джерело: А.Гудима «Енергоощадна Україна як альтернатива диверсифікації поставок газу». «Дзеркало тижня», № 9 березень 2008 р.

Реалізація **потенціалу енергозбереження** полягає в структурно-технологічній перебудові економіки регіону і подальшому удосконаленні адміністративних та економічних механізмів, що сприяють підвищенню енергоефективності та енергозбереженню.

Цей процес передбачає виведення з роботи морально застарілого, зношеного устаткування, припинення випуску неефективної (з точки зору енерговикористання) продукції та впровадження нових технологій, обладнання і побутових приладів.

Поряд з цим частина технологічних заходів пов'язана зі скороченням використання енергоресурсів за рахунок підвищення рівня експлуатації існуючого енергетичного обладнання, модернізації технологічних процесів, перш за все, за рахунок маловитратних заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання ПЕР, зменшення втрат, оптимізацію режимів роботи.

Існуюча практика оцінки енергоефективності господарського комплексу України та її різноманітних територіальних утворень у вигляді енергоємності виготовлення продукції та надання послуг диктує переважно галузевий принцип формування регіональних програм енергозбереження. У зв'язку з переходом більшості промислових і сільськогосподарських підприємств із державної власності в приватну, можливість місцевих влад впливати на обсяги та терміни проведення енергозберігаючих заходів значно зменшилась. Це ж відноситься до функціонування казенних підприємств і базових об'єктів електро- і теплоенергетики централізованого підпорядкування.

При розгляді структури енергозберігаючих заходів і черговості їх реалізації доцільно застосування не тільки галузевого, але й територіального принципу, оскільки саме місцеві державні адміністрації найбільш наближені до виробництва та споживання енергоресурсів і місцеві бюджети несуть основне навантаження зі сплати коштів за ці ресурси.

Територіальний принцип дозволяє розробити єдину методологію та стандарти вибору, фінансування та реалізації енергозберігаючих проектів, що

сприяє притягненню інвесторів і створює передумови для прийнятного інвестиційного клімату в регіоні.

Упродовж останніх років в області за рахунок переходу на індивідуальне опалення простежується тенденція до скорочення обсягів використання теплової енергії (з 2,8 млн. Гкал у 2000 році до 1,9 млн. Гкал у 2008 році). В Україні споживання теплоенергії у 2008 році проти 2007 року знизилось на 3% і становило 96,3 млн. Гкал.

У процесі реалізації стратегії в галузі підвищення енергоефективності повинні бути реалізовані наступні **завдання:**

1. Зменшення обсягів використання паливно-енергетичних ресурсів споживачами області.
2. Оптимізація паливно-енергетичного балансу області.
3. Комплексне використання місцевих джерел енергії та видів палива.
4. Мінімізація витрат бюджетних коштів та коштів громадян на потреби опалення та підігріву води.
5. Залучення наукового та виробничого потенціалу Сумщини до виконання програми енергоефективності.
6. Побудова системи управління енергозбереженням у регіоні, у тому числі залученням інвестицій.
7. Створення сприятливого екологічного середовища.

З метою оптимізації паливно-енергетичного балансу Сумщини обласною державною адміністрацією видано розпорядження від 31.07.2008 № 539 «Про скорочення споживання природного газу за рахунок використання місцевих видів палива на підприємствах комунальної енергетики, установах бюджетної сфери та населення області у 2009-1015 роках».

Завдання зі скорочення споживання природного газу Сумською областю по категоріям споживання

млн. куб. м

№ п/п	Категорія споживачів	Обсяги споживання газу		Обсяги скорочення споживання газу в 2015 році, %
		2007 рік	2015 рік	
1	Населення	514,1	372	27,6
2	Бюджет	30,9	17	43,3
3	Комунальна теплоенергетика	244,5	125	48,9
4	Промисловість	420,3	272	35,3
	Усього	1209,8	786	35

Джерело: розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації від 31.07.2008 № 539.

Завдання було доведено до всіх міст обласного підпорядкування та районів області.

При визначенні шляхів заміщення природного газу іншими енергоносіями критично важливою є мінімізація розміру капіталовкладень на одиницю заміщення. Як видно з рівнів капіталовкладень на одиницю зменшення (заміщення) енергоспоживання найбільш економічно привабливим є застосування біомаси в якості палива для виробництва тепла. Хоча цей захід не є

зменшенням енергоємності, але дозволяє замістити викопні енергоресурси і на 100% зменшує викиди парникових газів.

Капіталовкладення на одиницю заміщеного (зменшеного) обсягу споживання ПЕР, тис. грн./т. у. п.

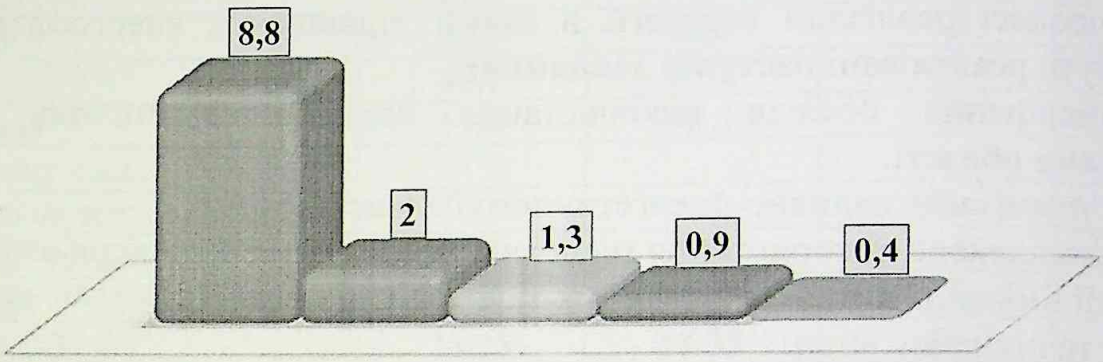

1. Використання енергії сонця для виробництва електроенергії
2. Санація (утеплення) житлових та громадських будівель
3. Використання енергії сонця для виробництва тепла на ГВП
4. Використання теплонасосів і електричних теплоакумуляторів
5. Переведення котелень на альтернативні види палива

Джерело: Є.Р. Крамаренко (експертний центр НАЕР) «Біоенергетична безпека України».

За оцінками експертів національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів, оприлюднених у Національній доповіді «Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку», вартість 1 кВт-год. сонячної електроенергії у світі зрівняється з вартістю традиційної електроенергії не пізніше за 2015 рік, а до 2010 року сонячна енергетика з відновлювальних джерел може стати переважаючою. Однією з причин недостатнього розвитку в Україні сонячної енергетики експерти вбачають у відсутності власного виробництва чистого та надчистого кремнію. Тим не менш, на національному рівні започаткований пілотний проект будівництва сонячної електростанції в АР Крим для відпрацювання технології та оцінки економічного ефекту впровадження. Зменшення собівартості виробництва фотоелементів зможе суттєво покращити показники економічної ефективності сонячної енергії як джерела заміщення традиційних ПЕР. Аналогічною є ситуація і з вітроенергетикою. Враховуючи сказане, найбільш привабливим з точки зору мінімізації капіталовкладень є використання в енергобалансі України та її регіонів альтернативних, зокрема, біоенергетичних паливно-енергетичних ресурсів.

Енергетичний потенціал біомаси та обсяги його використання в Європі та Україні, 2009 рік, млн.т.у.п.

Джерело: Є.Р. Крамаренко (експертний центр НАЕР) «Біоенергетична безпека України».

У 2009 році науковцями Сумського національного аграрного університету були зроблені розрахунки ресурсного біоенергетичного потенціалу Сумської області:

Назва ресурсу	Річні обсяги в натуральних одиницях	Річні обсяги в перерахунку на умовне паливо, тис. тн у.п/рік
Надлишок соломи злакових культур, стебла та стрижні качанів кукурудзи, стебла та кошики соняшника	950 тис. т	437
Виробництво біогазу при переробці гною	62900 тис. куб. м	50
Ресурси дров, лісосічних відходів та відходів деревообробки	409 тис. куб. м	142
Торф (витрати на паливні потреби)	100 тис. т	40
Енергетичні рослини	486 тис. т	253
Сумарний енергетичний потенціал		920

Джерело: Сумський національний аграрний університет «Біоенергетичний потенціал лісостепової і поліської зон України та перспектива його використання».

Використання біоенергетичного потенціалу позитивно вплине також і на екологічний стан області. Програмою Президента України передбачено збалансоване та стале використання природних ресурсів, їх відновлення та гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення шляхом збереження та відновлення природних екосистем на всій території України. Вирішення цих стратегічних екологічних завдань запроваджується в наступних напрямках:

1. підвищення рівня суспільної екологічної свідомості;
2. поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;

3. досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;

4. інтеграція екологічної політики;

5. припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі;

6. забезпечення збалансованого використання природних ресурсів;

7. удосконалення регіональної екологічної політики.

У Сумській області розроблено цілий ряд інвестиційних програм та проектів по використанню місцевих поновлюваних видів палива. На стадії впровадження знаходяться:

1. Проект «Організація виробництва та використання місцевих поновлюваних видів палива в Сумській області на 2009-2015 роки», який затверджений Сумською обласною радою в січні 2009 року.

2. Проект «Реконструкція системи теплозабезпечення м. Шостка з переводом водогрійних і парових котлів на альтернативні види палива».

3. За участю програми TACIS проводиться оснащення котелень твердопаливними котлами в Роменському районі.

Розроблений проект «Організація заготівлі та виробництва біопалива в північних районах Сумської області», який передбачає вирощування енергетичних культур. Стратегічним для області є інвестиційний проект «Розвиток виробництва фосфорних мінеральних добрив в Україні», який передбачає будівництво цеху потужністю 618 тис. т сірчаної кислоти на рік з виробництвом 183 млн. кВт-год. за рахунок використання тепла хімічних реакцій.

На підприємствах області впроваджуються розроблене Сумським державним університетом енергоефективне обладнання:

- багатофункціональні теплогенеруючі агрегати для приготування кормових сумішей у тваринництві та нагрівання води – діє 25 установок;
- топкові пристрої для сушки зерна (упроваджений у 2009 році на Сумському елеваторі пристрій забезпечив економію газу на рівні 60%);
- турбодетандер – електрогенераторні агрегати.

Цілий ряд підприємств області освоїв випуск піролізних твердопаливних котлів та твердого палива з відходів виробництва.

Певні **фактори обмежень** перешкоджають успішній роботі з підвищення енергоефективності промисловості та галузі ЖКГ в області. Нижче наведений перелік таких обмежень та запропоновані пропозиції по їх усуненню.

1. Відсутність системної роботи по залученню інвестицій у підвищення енергоефективності.

Вирішальним фактором для успішної роботи по підвищенню рівня енергоефективності в області є значне збільшення обсягів зовнішніх інвестицій.

Згідно з Державною цільовою економічною програмою енергоефективності на 2010-2015 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243, протягом 2010-2015 років витратити на заходи з підвищення енергоефективності для Сумської області повинні складати орієнтовно 5,4 млрд. грн.

Для їх пошуку, координації розробки та черговості впровадження інвестиційних проектів та пропозицій в області необхідно створити **Агентство регіонального розвитку**, в якому повинен бути підрозділ (відділ) енергоефективності.

2. Відсутні постійні джерела фінансування інвестиційних проектів на період їх реалізації. Для вирішення цього питання необхідно надати:

пропозиції Мінрегіонбуду при доопрацюванні проекту Закону України «Про основи державної регіональної політики» передбачити в ньому створення **Агентств регіонального розвитку та Фондів регіонального розвитку**, з внесенням змін до Бюджетного Кодексу по наділенню цих Фондів постійними джерелами наповнення;

пропозиції Кабінету Міністрів України про внесення змін до Бюджетного Кодексу, які б дозволили брати запозичення під реалізацію конкретних інвестиційних проектів областям та районам.

3. Нераціональний порядок прийняття рішень по фінансуванню інвестпроектів за рахунок бюджетів всіх рівнів.

Міністерства, відомства приймають рішення по фінансуванню тільки при наявності затвердженої технічної документації. Цей порядок приводить до значних витрат на розробку робочих проектів, які згодом не фінансуються, що суперечить існуючій світовій практиці.

Пропонується ввести наступний порядок розробки та реалізації проектів по енергозбереженню.

Етапи інвестиційного проекту

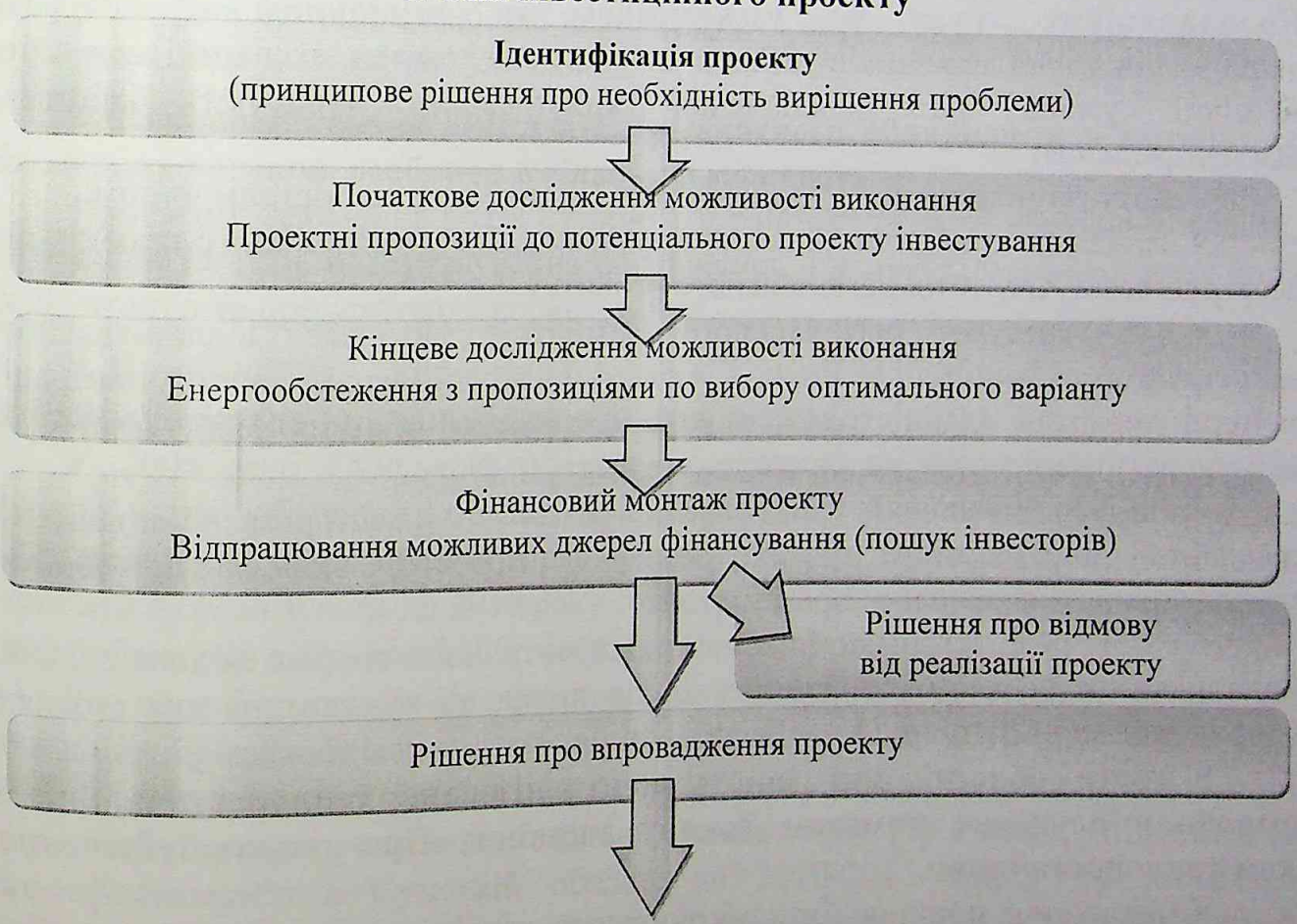

Впровадження проекту

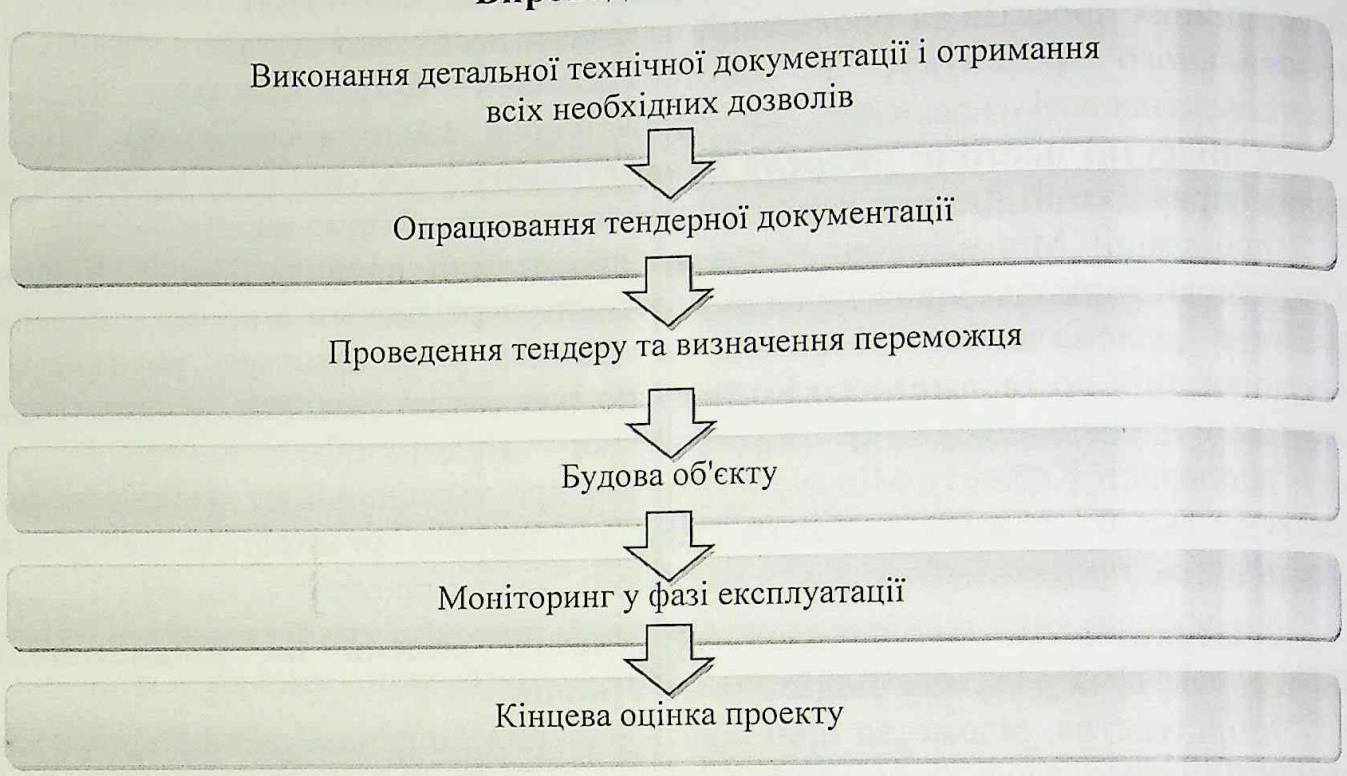

4. Тяганина в процесі одержання дозволів та погоджень, виділення земельних ділянок, необхідних для реалізації інвестиційних проектів.

Для моніторингу перебігу впровадження інвестиційних проектів (включаючи розробку технічної документації) створити під головуванням першого заступника голови Сумської обласної державної адміністрації **Координаційну групу по узгодженням та дозвільним процедурам**, включивши до неї керівників установ, що надають дозволи, експертні висновки, технічні умови на підключення комунікацій, вирішують питання землевідведення.

Роботу по моніторингу пропонується організувати наступним чином:

✓ Після прийняття рішення про реалізацію інвестиційного проекту він реєструється в Агентстві регіонального розвитку.

✓ Агентство регіонального розвитку визначає відповідального виконавця (галузеве управління Сумської обласної державної адміністрації, районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад), який буде здійснювати моніторинг впровадження проекту.

✓ Відповідальний виконавець разом з інвестором (замовником) складають директивний графік реалізації проекту, включаючи терміни проведення всіх дозвільних процедур.

✓ У разі затримки виконання директивного графіка відповідальний виконавець готує необхідні пропозиції по ліквідації відставання для розгляду Координаційною групою, на засіданні якої приймаються відповідні рішення.

5. Міста області, які мають централізоване теплопостачання, не розробили всупереч вимогам Закону України «Про теплозабезпечення» схем теплопостачання.

У цих схемах повинна бути обґрунтована технічна можливість, економічна доцільність та господарська необхідність проектування та будівництва, розширення та модернізація діючих котелень та теплових мереж. У результаті їх

відсутності приймаються та реалізуються необґрунтовані проекти, без урахування фактичних та перспективних навантажень систем теплозабезпечення.

Протягом 2011 року необхідно розробити схеми теплопостачання.

6. Незацікавленість, перш за все, керівників бюджетних установ, у впровадженні енергозберігаючих заходів.

Оплата енергоносіїв згідно з Бюджетним Кодексом належить до «захищених» статей бюджету, на яку при будь-якому випадку забезпечується стовідсоткове фінансування. При таких умовах керівники установ зацікавлені у збереженні більш простих в експлуатації газових котелень. Разом з цим, кошти, зекономлені в установі, не залишаються для її фінансування по іншим статтям. Так, при реалізації в опалювальному сезоні 2009-2010 років пілотного проекту по переведенню 7 котелень шкіл Сумського району на тверде паливо була досягнута економія більш 600 тис. грн. Але жодна копійка не була використана ні на потреби шкіл, де впроваджувався проект, ні на преміювання виконавців. Районний бюджет використав їх на оплату енергоносіїв в школах, які опалювались газом. У той час, як, наприклад, в Швеції, власники приватних будинків можуть одержати податкові пільги в розмірі 30% вартості установки системи опалення, що використовує біомасу, або енергоефективних вікон.

Пропозиції на покращення ситуації:

- ✓ внести зміни до діючого законодавства, які б дозволили залишати зекономлені кошти в тій установі, яка їх зекономила;
- ✓ надати пропозиції щодо розробки на державному рівні системи заохочення для фізичних осіб, які впроваджують енергозберігаючі заходи, як це зроблено в більшості європейських країн.

7. Некваліфікована експлуатація сучасного обладнання в котельних бюджетних установ, особливо в сільській місцевості.

Протягом 2010-2011 років створити в районах області сервісні компанії, які б взяли на себе обслуговування обладнання, а в необхідних випадках його експлуатацію та продаж тепла користувачам.

8. Припинення виробництва в Сумській області торфу та торфобрикетів для використання в якості палива.

У 2006 році Сумською обласною радою була затверджена програма розвитку торфодобування в області до 2009 року, яка не виконана. Підприємства та установи вимушені завозити торфобрикети з Чернігівської області. Необхідно розробити та реалізувати до 2015 року інвестиційний проект по видобутку торфу та торфобрикетів в кількості 100 тис. т на рік.

До переліку **основних завдань** по реалізації стратегічних напрямків підвищення енергоефективності в Сумській області на 2010-2015 роки слід віднести такі завдання:

1. Забезпечити реалізацію завдань, визначених Програмою підвищення енергоефективності в Сумській області на 2010-2015 роки, передбачивши постійний енергомоніторинг для виявлення невикористаних резервів економії різних форм енергії.

2. Створити «Агентство регіонального розвитку».

3. Продовжити реалізацію інвестиційних проектів:

• «Організація виробництва та використання місцевих поновлювальних видів палива в Сумській області на 2009-2015 роки»;

• «Реконструкція системи теплозабезпечення м. Шостка з переводом водогрійних і парових котлів на альтернативні види палива»;

• по заміні вікон на металопластикові на об'єктах бюджетної сфери.

4. На основі схем теплозабезпечення міст розробити та реалізувати проекти переводу ТЕЦ та великих котелень на альтернативні види палива.

5. Завершити до 2015 року оснащення всіх користувачів централізованого теплозабезпечення засобами обліку тепла та гарячої води.

6. Поновити видобуток торфу та виготовлення торфобрикетів у області.

7. Розпочати поетапну реалізацію інвестиційного проекту «Організація заготівлі та виробництва біопалива в північних районах Сумської області» в частині вирощування енергетичних рослин.

8. Задіяти для потреб енергопостачання відходи виробництва:

• лісопереробки, лісокористування та сільгоспвиробництва – для виготовлення паливних брикетів, пілетів та енергетичної щепи;

• стічних вод очисних споруд – для одержання теплоенергії за допомогою теплових насосів;

• збору та утилізації метану на полігонах твердих побутових відходів;

• отримання біогазу з відходів тваринництва.

9. Реалізувати на ВАТ «Сумихімпром» інвестиційних проект «Розвиток виробництва фосфорних мінеральних добрив в Україні».

5.2. Політика реформування ЖКГ та підвищення якості комунальних послуг

Мета розвитку галузі на період до 2015 року полягає у реформуванні житлово-комунального господарства задля підвищення ефективності та надійності його функціонування, задоволення потреб населення і господарського комплексу в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів і соціальних стандартів, забезпечення розвитку інвестиційної привабливості для бізнесу.

5.2.1. Теплопостачання.

В області теплозабезпечення населених пунктів здійснюється за рахунок поєднання централізованого, автономного та індивідуального опалення. На цей час в області централізованим теплопостачанням населення та соціальної сфери забезпечені 8 міст області, що складає 56% від загальної кількості населення (в Україні 74%).

Загальний річний обсяг споживання централізованої теплової енергії складає 1740 тис. Гкал. Розрахунковий обсяг споживання в рік для потреб народного господарства складає 325 тис. Гкал, для житлових приміщень – 1115 тис. Гкал, для установ та організацій бюджетної сфери – 300 тис. Гкал.

Протягом останніх років має місце значне погіршення технічного стану об'єктів централізованого теплопостачання. У цілому знос основних фондів в тепловому господарстві області станом на 01.09.2010 складає 52%. Так, із

загальної кількості котлів та котельного обладнання, які експлуатуються в комунальній теплоенергетиці, 34% – експлуатуються більше 20 років (у середньому по Україні рівень застарілого котельного обладнання становить 28%), більш ніж 47% теплових мереж знаходиться у ветхому та аварійному стані (у середньому по Україні – 15,8%). Унаслідок цього найбільші обсяги теплової енергії втрачаються при її виробництві: цей показник складає 20% (при нормах 16,8%; при транспортуванні втрати складають 18,2% при нормі 12% (середній показник по Україні становить 13,5%), тобто всього втрачається близько 83,15 тис. Гкал на рік, що орієнтовно становить 18,7 млн. грн. за рік.

Понаднормові втрати теплової енергії відносяться на фактичну собівартість виробництва теплової енергії, як результат, збільшуються збитки підприємств. За 2009 рік збитки підприємств комунальної теплоенергетики становлять 1,922 млн. грн., що менше, ніж у 2008 році лише на 3% при тому, що у 2009 році в порівнянні з 2008 роком загальний обсяг відпущеної теплової енергії зменшився на 40%, а загальний обсяг споживання природного газу підприємствами збільшився на 10,9%. У результаті в опалювальному сезоні 2009-2010 років на послуги з теплопостачання для населення по базовому підприємству міста Суми діє тариф у розмірі 202,86 грн. за 1 Гкал/рік, який є нижче середнього по обласних центрах України (254,11 грн.) та діючих тарифів у Полтаві (263,7 грн.), Харкові (265,12 грн.) та Чернігові (210 грн.).

Унаслідок ситуації, що склалася, є нагальна потреба в **модернізації** всього теплоенергетичного комплексу області. Цього можливо досягти шляхом усунення основних чинників неефективності управління та енергозатратності виробництва послуг з теплопостачання, якими є технічна застарілість теплогенеруючих та теплотранспортуючих об'єктів теплового господарства, неадекватна сучасним умовам система управління ЖКГ.

Одним з напрямків, що розглядаються в рамках стратегії для зменшення вартості послуг з надання тепла, є запровадження використання місцевих поновлювальних видів палива.

Показовим прикладом запровадження ефективного використання місцевих поновлювальних видів палива є проект по реконструкції Шосткинської ТЕЦ шляхом встановлення котельного обладнання, яке використовує технологію «киплячого шару». Роботи з впровадження даного проекту тривають протягом останніх трьох років за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів. Запровадження використання альтернативних видів палива, а саме торфу та відходів деревини, дозволить зекономити понад 30 млн. куб. м природного газу на рік. Проте відсутність фінансування даного проекту в поточному році не дає змоги завершити весь комплекс робіт.

За розрахунками, упровадження проектів з використання в теплоенергетиці місцевих поновлювальних видів палива та модернізація існуючого обладнання дасть змогу до 2015 року зменшити обсяг використання природного газу для виробництва теплової енергії, необхідної для опалення житлового фонду, на 60%, будівель бюджетних установ – на 35%. Враховуючи те, що на сьогодні заклади бюджетної сфери споживають близько 28 млн. куб. м природного газу на рік, зменшення споживання на 35% дасть змогу економити

близько 16 млн. грн. бюджетних коштів (при вартості 1 тис. куб. м природного газу близько 3000 грн.). Відповідно економія 60% природного газу, який використовується підприємствами для опалення, зменшить навантаження на домогосподарства в частині оплати комунальних послуг на 210 млн. грн. на рік, що дозволить створити інвестиційний потенціал подальшого сталого розвитку галузі, який в свою чергу планується вкласти в модернізацію внутрішньобудинкових систем опалення та існуючого котельного обладнання, створення експлуатуючих сервісних центрів.

Прогнозний обсяг фінансових ресурсів на заходи з енергозбереження, у тому числі на реконструкцію та розвиток систем теплопостачання, складає 631,2 млн. грн. Ці кошти можуть бути перекриті наявним інвестиційним потенціалом області шляхом модернізації протягом 3-4 років. Перелік запланованих заходів наведено в додатку 4.

Таким чином, загальний розмір ринку з надання послуг централізованого теплопостачання в області складає близько 280 млн. грн. на рік. І за рахунок переходу на поновлювані види палива та модернізації теплових мереж (зменшення втрат при виробництві та постачанні) він може зменшитися на 7-10%. Тобто, ринок послуг з ліквідації втрат тепла та переводу централізованого теплопостачання на альтернативні види палива становить близько 25-30 млн. грн. у рік, що рівнозначно потенціалу створення 150-200 робочих місць.

Визначені основні **фактори обмежень**, які перешкоджають успішній роботі по модернізації теплоенергетики області, та пропозиції по їх подоланню.

1. Відсутність системної роботи по залученню інвестицій в область.

Вирішальним фактором для успішної роботи з підвищення рівня розвитку теплоенергетики області є значне збільшення обсягів зовнішніх інвестицій.

Консолідація зусиль місцевих органів самоврядування та керівників теплопостачальних підприємств по залученню інвестицій в дану підгалузь дасть змогу значно покращити стан системи теплопостачання області. Наприклад, проведена плідна робота Роменського міськвиконкому по залученню міста до участі в Проекті «Сталий місцевий розвиток в Україні», що фінансується Європейським Союзом. Проектом уже надана дієва допомога в постачанні обладнання і спецтехніки підприємствам міста, що надають житлово-комунальні послуги по тепло-, водопостачанню та водовідведенню, збору та утилізації твердих побутових відходів, електронної системи адміністрування на загальну суму 2,3 млн. євро. Місцеві комунальні теплопостачальні підприємства отримали 16 газових котлів та попередньо ізольовані труби.

Дану співпрацю необхідно підтримати з боку органів державної влади з метою спрощення дозвільних процедур з використання коштів отриманих від іноземних інвесторів шляхом прискорення етапів погодження необхідних документів.

2. Нераціональний порядок прийняття рішень по фінансуванню проектів за рахунок бюджетів усіх рівнів.

Міністерства та відомства приймають рішення по фінансуванню проектів тільки при наявності затвердженої технічної документації. Враховуючи, що місцеві бюджети в переважній більшості є дотаційними, кошти в них на виготовлення проектно-кошторисної документації не закладаються і, як наслідок, навіть для інвестиційно привабливих об'єктів відсутня необхідна проектно-кошторисна документація.

З метою покращення цієї ситуації необхідно ініціювати питання подання на розгляд міністерствам і відомствам лише економічних обґрунтувань впровадження проектів, з подальшим виготовленням після погодження проекту повного комплекту проектно-кошторисної документації.

У свою чергу, в місцевих бюджетах щороку при формуванні бюджетів передбачати ліміт коштів на виготовлення і погодження проектно-кошторисної документації по інвестиційно привабливим об'єктам.

3. Відсутність використання потенціалу теплової енергії очисних споруд шляхом впровадження застосування теплових насосів.

Спланувати за рахунок коштів Стабілізаційного фонду, передбачених у державному бюджеті для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві, пілотний проект «Реконструкція системи теплопостачання комплексу міських очисних споруд КП «Міськводоканал» шляхом впровадження енергозберігаючого теплонасосного обладнання» на базі комунального підприємства «Міськводоканал» Сумської міської ради. За попередніми розрахунками кошторисна вартість реконструкції системи теплопостачання всього комплексу очисних споруд буде складати 3,6-3,8 млн. грн. і термін окупності протягом 2-3 сезонів при діючих тарифах на газ.

Упровадження в повному обсязі даного проекту дозволить повністю відмовитись від споживання газу, витрати якого в середньому протягом п'яти останніх років складали 245 тис. куб. м на рік.

4. Відсутність контролю за якістю надання теплопостачальними підприємствами послуг з централізованого теплопостачання населенню.

Обов'язкове встановлення протягом 2011-2012 років в містах з централізованим опаленням побудинкових приладів обліку споживання теплової енергії з відповідними регуляторами температур.

5. Неефективне та некваліфіковане управління об'єктами теплопостачання.

Стратегічно важливим для реформування галузі є проведення оптимізації схем теплопостачання населених пунктів у цілому та окремих енергоємних об'єктів з подальшим запровадженням системи постійно діючого енергетичного аудиту об'єктів теплового господарства, створення енергосервісних компаній, які будуть надавати послуги з утримання та обслуговування теплогенеруючих об'єктів бюджетної сфери, та безумовно модернізація існуючого теплового господарства.

5.2.2. Водопостачання та водовідведення.

В області централізованими системами водопостачання забезпечено всі міста і селища міського типу та 19% сіл від їх загальної кількості. Централізованими системами водовідведення забезпечено всі міста від загальної їх кількості, 95% селищ і 2,9% сіл.

Питне водопостачання в Україні здійснюється за рахунок використання поверхневих (70%) і підземних (30%) вод. Централізоване водопостачання області забезпечується питною водою із артезіанських свердловин Дніпровського артезіанського басейну. Таким чином, вода може подаватися населенню без очищення та знезараження, що знижує витрати з експлуатації систем централізованого водопостачання, за винятком водозаборів в містах Суми, Ромни, та селищі міського типу Недригайлів, де зміст заліза в воді перевищує норму в 2-3 рази і досягає в окремих випадках до 1,6 мг/л. У 2009 році розпочато будівництво станції знезалізнення у місті Ромни, планується будівництво таких станцій у місті Суми та селищі міського типу Недригайлів.

Потужність всіх водозаборів області у 2009 році становила 325 тис. куб. м на добу, а фактичний обсяг виробництва питної води склав 115 тис. куб. м на добу, при цьому використання виробничого ресурсу підприємствами водопровідного господарства складає тільки 35,4%. Витрати електроенергії в області на підйом води насосами за 2009 рік склали 40,96 млн. кВт-год. за рік.

З 2001 року в області спостерігається значне скорочення виробництва питної води (на 33,3% у 2009 році у порівнянні з 2001 роком) за рахунок зменшення споживання води промисловістю та населенням. Економія споживання питної води спостерігається в житловому секторі при встановленні квартирних лічильників холодної та гарячої води. Так, на 01.01.2004 рівень оснащення квартир приладами обліку складав 30,9%, на 01.01.2010 – 58,9%, на 01.09.2010 – 59,8%, при цьому на 01.09.2010 встановлено більше 212,7 тис. квартирних лічильників в багатоквартирних будинках, а всього в житловому фонді області приладів обліку працює 250,9 тис. одиниць.

До великих втрат питної води в мережах при її транспортуванні приводить значна зношеність водопровідно-каналізаційних об'єктів, яка досягає 60% (середній показник по Україні – 64%), у тому числі відсоток ветхих та аварійних мереж складає: водопровідних мереж – 21,7% або 731 км від загальної протяжності (при середньому показнику по Україні – 37%); каналізаційних мереж – 29,4% або 297,6 км (при середньому показнику по Україні – 34,8%).

Нераціональні витрати та втрати питної води у зовнішніх мережах досягли 30,3% від води відпущеної всім споживачам (при середньому показнику по Україні – 40,5%), що складає 31 тис. куб. м води на добу або 60 тис. грн. на добу від втрат недопоставленої води та 50 тис. грн. недоотриманого доходу від послуг водовідведення. Загалом неефективність водопостачання та водовідведення надає галузі втрат 40 млн. грн. в рік. За розрахунками, на такому ринку послуг з раціоналізації водопостачання можна створити близько 300-350 робочих місць.

Питомі витрати електроенергії в середньому по області складають на 1 куб. м поданої води 1,43 кВт/куб. м (показник по Україні – від 1,9 до 0,65 кВт/куб. м), на очищення та транспортування 1 куб. м стічних вод – 1,04 кВт/куб. м (показник по Україні – від 1,7 до 0,4 кВт/куб. м).

Тариф на послуги з водопостачання для населення в розмірі 1,97 грн. за 1 куб. м є нижчим середнього тарифу по обласних центрах України (2,56 грн.) та в порівнянні з сусідніми областями – нижче діючого тарифу в Полтаві (2,74 грн.), дорівнює розміру тарифу в Харкові (1,97 грн.), дещо перевищує тариф в Чернігові (1,7 грн. за 1 куб. м). Тариф на послуги з водовідведення в розмірі 1,67 грн. за 1 куб. м також є нижчим середнього по обласних центрах України (1,89 грн. за 1 куб. м), декілька перевищує тариф у Полтаві (1,6 грн.) та є вищим діючих тарифів у Харкові (0,93 грн.) та Чернігові (1,39 грн.).

Шляхи реалізації обласної програми **реформування водопровідно-каналізаційного господарства** – це підвищення рентабельності виробництва питної води та зниження її собівартості через впровадження сучасних енергозберігаючих технологій та скорочення енергоспоживання. При впровадженні сучасних автоматизованих систем управління виробничим процесом, у тому числі частотного регулювання роботи насосного обладнання, досягається економія електроенергії до 9%, при заміні застарілого насосного обладнання на енергозберігаюче досягається економія електроенергії до 11% або додатково економія електроенергії складе до 20%, у натуральних показниках – до 8 млн. кВт-год. електроенергії або 6 млн. грн.

Пріоритетними напрямками стратегії реформування водопровідно-каналізаційного господарства Сумської області залишаються підвищення якості питної води, упровадження та стимулювання енергозберігаючих технологій, споруд, реагентів, матеріалів і обладнання, у тому числі теплових насосів на КНС очисних споруд для подальшого отримання теплової енергії. Реформування та розвиток житлово-комунального господарства Сумської області на 2011-2015 роки в частині модернізації та розвитку систем водопостачання та водовідведення передбачає обсяг фінансування на заходи 352,8 млн. грн. протягом п'яти років. Перелік запланованих заходів наведено в додатку 5.

Виконання основних заходів в частині модернізації та розвитку систем водопостачання та водовідведення реформування та розвитку Сумської області передбачають підняти рівень надання послуг у частини надання якісної питної води споживачам області відповідно вимогам ГОСТу «Питна вода», підвищити рентабельність виробництва питної води і знизити її собівартість у частині енерговитрат через упровадження сучасних енергозберігаючих технологій, при цьому знизити показники по питомим витратам електроенергії на 1 куб. м поданої води - з 1,43 кВт/куб. м до 0,566 кВт/куб. м, на очищення та транспортування 1 куб. м стічних вод з 1,04 кВт/куб м до 0,476 кВт/куб. м; продовжити нарощування об'ємів виробництва шляхом розширення мережі споживачів, у тому числі в сільський місцевості, покращити екологічну ситуацію на території області, у тому числі охороняти водні ресурси та навколишнє природне середовище.

Основними **проблемами підприємств водопровідно-каналізаційного господарства** області є відсутність фінансування загальнодержавної програми «Питна вода» на 2006-2020 роки з державного бюджету, не збалансована тарифна політика, необхідність вирішення на законодавчому рівні питання організації спеціальних рахунків на підприємствах водо-, теплопостачання, на

яких би акумулювалися кошти отримані за рахунок економії від впровадження новітніх технологій та обладнання.

Це крок до необхідних обігових коштів та вільних фінансових ресурсів на проведення заходів з технічного переоснащення, будівництва та реконструкції нових об'єктів для розширення виробничого потенціалу, відновлення та розвитку розподільчих систем, спроможних забезпечити всіх споживачів області, особливо в сільський місцевості.

5.2.3. Житлове господарство.

В області зберігається тенденція старіння *житлового фонду*, який здебільшого перебуває в незадовільному технічному стані. До категорії ветхих та аварійних рішеннями місцевих рад віднесено 112 житлових будинків загальною площею 20,4 тис. кв. м, тобто 0,07% (середній по Україні – 0,6%) житлового фонду області, де постійно проживають 919 мешканців. Водночас витрати на капітальний ремонт житлового фонду склали у 2009 році 6,7 млн. грн. (10% від потреби).

Більшість житлових будинків (87%) збудовані понад 10 років, тому мають недостатню комфортність, низьку енергоефективність та потребують вирішення проблеми капітального ремонту (реконструкції) житла із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій. Втрати тепла в таких будинках становлять від 10 до 30%. До значних втрат тепла у житлових будинках можна віднести: недостатнє утеплення даху (до 10%), розгерметизація міжпанельних швів у будинках (до 5%), відсутність теплоізоляції труб у підвалах (до 5%), зниження теплотехнічної якості стінових панелів (до 10%).

Європейський досвід (Румунія, Болгарія, Чехія) проведення енергозберігаючих заходів у житлових будинках довів, що термомодернізація панельних будинків та так званих «хрущевок», встановлення системи обліку та регулювання теплової енергії, перехід населення до ощадливого використання ресурсів дає змогу зекономити споживання теплової енергії в таких будинках до 50%.

Не менш гострою на сьогодні є проблема відновлення *ліфтового господарства* в наявному житловому фонді. Ліфтове господарство області налічує 1512 ліфтів. Кількість ліфтів, які мають термін експлуатації 25 і більше років становить 582 одиниці, що складає 38% ліфтового господарства області. Недостатнє фінансування робіт, які необхідні для забезпечення безпечної експлуатації ліфтів та належної їх роботи призводить до того, що з кожним роком кількість ліфтів, що потребують негайного ремонту збільшується. На цей час (2010 рік) не працюють 82 ліфти.

Одним із **напрямків реформування житлового господарства** є ***залучення населення до управління та утримання житлового фонду***. На сьогодні в області зареєстровано 197 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, що складає лише 6% (середній по Україні – 14%) від загального обсягу багатоквартирних будинків, у яких потрібно створити ОСББ.

Негативно впливає на процес створення та діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних житлових будинків в області відсутність управляючих компаній у сфері управління та утримання житлового фонду, брак фахівців у сфері будинкоуправління, невирішеність питання щодо участі

колишнього власника будинку в передбаченому законодавством фінансуванні капітальних ремонтів при передачі житлового фонду на баланс об'єднань.

Для вирішення питань, пов'язаних з функціонуванням об'єднань необхідно:

- активізувати роботу місцевих органів влади зі створення органів самоорганізації населення;
- організувати підготовку управителів будинків;
- у місцевих бюджетах передбачати кошти на капітальний ремонт житлових будинків, у яких створюються об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

Враховуючи значний фізичний і моральний знос житлових будинків та критичний стан ліфтового господарства прогнозний обсяг фінансових ресурсів на капітальний ремонт (модернізацію) комунального та громадського житлового фонду області на 2010-2015 роки складатиме 385,1 млн. грн. Перелік запланованих заходів наведено в додатках.

Виконання заходів у частині модернізації житлового господарства (капітальний ремонт покрівель, внутрішньобудикових мереж, ліфтів) надасть можливість покращити стан житлових будинків, підвищити їх енергоефективність, відновити роботу ліфтового господарства та у подальшому передачі житлових будинків на баланс об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

На низькому рівні вирішуються проблеми щодо оснащення житлового фонду приладами обліку води та теплової енергії.

На початок 2010 року встановлено лічильників з будинкового обліку:

холодної води – 304 одиниці (або 18% від загальної кількості п'ятиповерхових і вище багатоквартирних будинків);

теплової енергії – 685 одиниць (або 45% від загальної кількості п'ятиповерхових і вище багатоквартирних будинків).

З урахуванням завдань з обладнання наявного житлового фонду засобами обліку холодної води та теплової енергії, визначених Загальнодержавною програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства та прогнозного обсягу фінансування 27,6 млн. грн., рівень забезпеченості багатоквартирних будинків приладами обліку холодної води складатиме у 2015 році 92%, а теплової енергії – 66,4%.

5.2.4. Благоустрій населених пунктів області.

Одним з основних елементів благоустрою населених пунктів у системі житлово-комунального господарства є вулично-дорожня мережа та розташовані на ній штучні споруди.

Загальна протяжність *дорожньої мережі* в населених пунктах області становить 7393,1 км, з них протяжність доріг з твердим покриттям – 4450,8 км або 60,2% від загальної протяжності. Близько 11% мостів та шляхопроводів мають обмежену несучу спроможність або аварійні (середній по Україні – 7%).

Щорічне зростання інтенсивності руху транспорту веде до більш інтенсивного руйнування дорожнього покриття, але фактично через обмеженість коштів в місцевих бюджетах на реконструкцію та ремонт вулично-дорожньої мережі виділяється від 1 до 15% коштів від нормативної потреби. Через

обмеженість коштів повільними темпами проводиться паспортизація доріг та вулиць.

Тісно пов'язана з вулично-дорожньою мережею підгалузь *зовнішнього освітлення*. Загальна протяжність мереж зовнішнього освітлення в населених пунктах області становить 2699 км.

Загальна кількість світлоточок становить 44,65 тис. одиниць, з них енергозберігаючих 14,6 одиниць. Середній тариф на освітлення становить 0,662 грн. кВт/год. Для його зменшення доцільно розробити та впровадити програму світлодіодного освітлення з використанням багаторежимних (2-3 тарифних) систем, що дозволяють в нічний час платити за електроенергію по іншому тарифу, а також систем з сонячними акумуляторними батареями, які в день заряджаються і віддають енергію до часу, коли спрацьовує «нічний тариф».

Важливою складовою сфери благоустрою є *санітарна очистка.* У населених пунктах області налічується 337 полігонів та сміттєзвалищ загальною площею 411,8 га, з них 146 (43%) – не відповідають санітарним і природоохоронним нормам.

Щорічно утворюється майже тисяча стихійних звалищ. Роздільне збирання відходів упроваджується повільно і лише в окремих містах області на початковій стадії. Досвід розвинених країн світу свідчить, що впровадження роздільної системи збирання твердих побутових відходів дозволяє у 4-5 разів зменшити його обсяг, який надходить на знешкодження. Із загальної кількості твердих побутових відходів, що утворюється в житловій забудові, 1-3% складають чорні та кольорові метали, 4-10% – полімери, 20-25% – макулатура, 25-40% – харчові відходи. Вилучення та перероблення цих матеріалів дозволить заощадити первинну сировину, природні ресурси та одержати додаткові види товарів широкого вжитку. Зокрема, 1 т макулатури замінює 3,5 куб. м ділової деревини; використання 1 т полімерних відходів дає можливість заощадити 5 т нафти та виготовити дешеві будівельні матеріали; перероблення 1 т металобрухту на 86% зменшує забруднення атмосфери в порівнянні з металургійним циклом перероблення руди, на 76% – забруднення води, на 97% зменшує обсяг відходів у металургійному виробництві тощо.

Окремо слід розглядати відходи рослинного походження (відходи деревини, листя, гілок). У даний час ці ти рослинної маси частково санкціоновано спалюються, а частково вивозяться на сміттєзвалища. Проте без великих затрат можливо налагодити переробку їх у біогумус з наступним поверненням його в обіг землекористування для збагачення та рекультивації земель паркової зони. Після запуску в дію такого типу обладнання буде повністю вирішено проблему стихійних звалищ зеленої маси, що кожної весни формується на вулицях населених пунктів.

З метою впровадження сучасних методів та технологій у сфері поводження з твердими побутовими відходами, відповідно до рішення Сумської міської ради від 16.12.2009 № 3314 МР «Про затвердження інвестиційної Програми у сфері поводження з твердими побутовими відходами» протягом 2013-2014 років передбачено розпочати спорудження сміттєпереробного заводу у місті Суми. Упровадження в повному обсязі даного проекту дозволить

збільшити глибину переробки ТПВ при їх значних обсягах. Відокремлення сухих відходів з високою теплотворністю надасть можливість виробляти альтернативне паливо. Оціночна вартість будівництва сміттєпереробного заводу складає 16 млн. грн.

Пріоритетними напрямками у сфері благоустрою є збільшення обсягів інвестицій, упровадження енергозберігаючих технологій (встановлення енергозберігаючих джерел освітлення, приладів диференційного обліку електричної енергії), упровадження сучасних методів та технологій у сфері поводження з твердими побутовими відходами, поліпшення рівня благоустрою населених пунктів.

Розділ 6. Стратегічний напрямок №4. Розвиток інноваційно-інвестиційної інфраструктури

6.1. Розвиток транспортної інфраструктури як фактору підвищення інвестиційної привабливості

На сьогодні в області розробляється ряд стратегічно важливих інфраструктурних проектів, реалізація яких дозволить не лише позитивно вплинути на якість та безпеку транспортного сполучення, а й дозволить суттєво покращити інвестиційну привабливість регіону.

6.1.1. Створення міжнародного центру авіаційних перевезень і логістики на базі обласного комунального підприємства «Аеропорт Суми»

Метою проекту є налагодження міжрегіональних та міжнародних зв'язків, інтеграція України у світове співтовариство з використанням транзитного потенціалу Сумщини, підвищення ефективності використання транспортної системи області, задоволення потреби регіону й держави в авіаційних пасажирських та вантажних авіаперевезеннях згідно із європейськими стандартами.

Сумщина має всі передумови для створення міжнародного центру авіаперевезень і логістики, зокрема:

- регіон є транспортним коридором між європейським ринком та Росією; зручним є розташування аеропорту на перехресті повітряних трас, що з'єднують область і Україну з Росією, Європою, Туреччиною, Єгиптом;
- вигідне географічне розташування: область межує з Брянською, Курською, Бєлгородською областями Росії та з Харківською, Чернігівською, Полтавською областями України;
- приваблива транспортна інфраструктура – міжнародна автомагістраль Київ-Москва, залізничні шляхи Київ-Москва, Дніпропетровськ-Санкт-Петербург, аеропорт розташований на відстані 5,2 км від обласного центру;
- суттєві вантажні потоки по території Сумщини (експортно-імпортні операції з понад 100 країнами світу, щорічний зовнішньоторговельний оборот області перевищує 1 млрд. дол. США, щороку в області автомобільним та залізничним транспортом перевозиться близько 5 млн. тонн вантажу);
- потужний потенціал для розвитку міжнародної торгівлі та привабливий споживчий ринок: у радіусі 300 км мешкає більше 5 млн. осіб – потенційних споживачів продукції та функціонує понад 80 тис. бізнес-структур. Значний попит на пасажирські перевезення: пасажиропотік за основними напрямками (центр – Суми-Київ; захід – Суми-Львів; південь – Суми-Сімферополь) становить до 200 тис. чол. із щорічним приростом 10-15%;
- створено передумови для міжнародного співробітництва: на території Сумської і Курської областей функціонує Єврорегіон «Ярославна».

Реалізація проекту надасть можливість забезпечити:

- підвищення транзитного та інвестиційного потенціалу області та України;
- здійснення злету і посадки до 32 повітряних суден всіх видів на день та їх наземне обслуговування;

- збільшення у 4,5 раза обсягів пасажирських та у 10 разів обсягів вантажних перевезень, підвищення рівня безпеки польотів;
- підвищення ефективності використання транспортної системи області, забезпечення доставки товарної продукції, що перевозиться в режимі експорту, імпорту та транзиту в найкоротші строки та з мінімальними втратами;
- розвиток туристичної галузі області, зокрема, виїзного туризму, завдяки якому буде можливо формувати авіарейси до країн світу – традиційних для відпочинку.

Загальна вартість робіт становить 272,5 млн. грн. Фінансування реалізації проекту частково планується шляхом його включення до Угоди щодо регіонального розвитку Сумської області між Кабінетом Міністрів України та Сумською обласною радою на 2011-2013 роки.

6.1.2. Проведення капітальних ремонтів та реконструкції автомобільних доріг державного та міжнародного значення.

Проведення капітальних ремонтів та реконструкції забезпечить доведення покриття автодоріг до параметрів, що відповідають вимогам державних будівельних норм, дасть можливість пропуску великогабаритного та великовагового транспорту, збільшить транзитні можливості області по міжнародних автоперевезеннях на 25% у порівнянні з 2009 роком, сприятиме зниженню аварійності на автодорогах. Реалізація відповідних проектів буде враховуватись при формуванні бюджетних запитів на наступні роки при виконанні Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015".

Реалізація відповідних проектів буде враховуватись при формуванні бюджетних запитів на наступні роки при виконанні Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина – 2015».

Перспективні інфраструктурні проекти ремонтів та реконструкції автомобільних доріг державного та міжнародного значення:

1. Капітальний ремонт та реконструкція автодороги Н-07 Київ-Суми-Юнаківка з обходом міста Суми та підходом до міжнародного переходу через кордон з Російською Федерацією.

Вказана автодорога з'єднує місто Київ з обласним центром Сумської області та забезпечує вихід до пункту пропуску через Державний кордон з Російською Федерацією (КПП "Юнаківка"). Розроблені проекти капітального ремонту та реконструкції ділянок цієї дороги, потреба в коштах становить 2,2 млрд. грн.

2. Капітальний ремонт доріг у напрямку міст Харків та Шостка. Зазначена автодорога є одним із основних транспортних коридорів області, що забезпечує рух на ділянках автомобільних доріг Суми-Полтава, Харків-Охтирка, Суми-Путивль-Глухів-Шостка-Новгород-Сіверський з виходом на транзит до Чернігова, Києва, Білорусії та Росії. Для виконання зазначених робіт потрібно 1,7 млрд. грн.

3. Проект реконструкції автомобільної дороги М-02 (Кіпті-Глухів-Бачівськ) та створення сервісної інфраструктури навколо неї. Дорога М-02 Кіпті-Глухів-Бачівськ є частиною міжнародного транспортного коридору № 9 та європейської автомагістралі Е-101 Київ – Москва. У Сумській області

автомагістраль проходить через Кролевецький (46 км) та Глухівський (52 км) райони. На сьогодні ця дорога є основним виходом з країн Європи до Росії та навпаки, туристичним маршрутом міжнародного значення, але на ній практично відсутні об'єкти сервісної інфраструктури (за винятком кількох невеликих закладів ресторанного типу). Дана система повинна включати, зокрема, ресторанно-готельні комплекси з місцями паркування, автозаправні станції, торгівельні точки, пункти надання медичної допомоги, місця технічного обслуговування автомобільного транспорту тощо.

Загальна вартість робіт з реконструкції дороги складає 1,2 млрд. грн.

Для реалізації проекту зі створення сервісної інфраструктури вздовж траси Кіпті-Глухів-Бачівськ пропонується 9 земельних ділянок загальною площею 99,4 га, з них 5 ділянок знаходиться у Кролевецькому районі та 4 – у Глухівському районі.

6.1.3. Створення технологічних та індустріальних парків для стимулювання інноваційних та венчурних проектів

Одним з пріоритетних напрямків розвитку інфраструктурних проектів є виділення земельних ділянок для розбудови на них індустріальних парків та спеціальних, галузевого спрямування виробничих центрів.

Проект **створення логістичного центру** в Глухівському районі Сумської області. Географічною перевагою для вибору саме цього району є те, що на кордоні розташовано пункти пропуску залізничним та автомобільним транспортом, загальний зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг по області у 2009 році склав 1195,6 млн. дол. США. Проект має потенціал стати інвестиційно привабливим для бізнесу. Для залучення інвестицій пропонується дві земельні ділянки, що розташовані вздовж автотраси Київ-Москва. Орієнтовний обсяг інвестицій у створення логістичного центру складає 50 млн. дол. США (розрахунки та додаткова інформація буде викладена в окремому проекті).

Стратегія розвитку області визначає знаковими інфраструктурними проектами проекти створення індустріальних парків у містах Конотоп та Шостка. Так, створення **Конотопського промислового парку** спрямоване на оновлення інфраструктури промислових підприємств міста та створення найбільш оптимальних умов для його розвитку. Створення Конотопського промислового парку представлятиме інженерно підготовлені земельні ділянки і розміщені на них виробничі, складські та адміністративні приміщення, призначені для виробничої діяльності, роботу якого організовує керуюча компанія.

В організаційній основі створення Конотопського промислового парку лежить кластерний механізм. Тобто, центр як індустріальний комплекс буде сформований на базі територіальної концентрації зв'язаних технологічним ланцюгом постачальників, основних виробників і споживачів продукції, спеціалізація яких спрямована на забезпечення будівельної галузі. У межах кластера будуть об'єднані підприємства, що вироблятимуть більшість складових для виробництва будівельних матеріалів. Інакше кажучи, зберігаючи фінансову незалежність кожного підприємства, створюється єдиний організм, робота якого спрямована на досягнення європейського рівня якості виготовленої продукції та

організації виробництва. Тісна співпраця всіх учасників виробничого процесу – від постачальників сировини до споживачів кінцевого продукту, забезпечує планування роботи кластера на перспективу, дає повну завантаженість, зменшує собівартість продукції.

Розроблено землевпорядну документацію, здійснено відведення вільної земельної ділянки загальною площею 40 га, забезпечено доступ до комунальної, автомобільної та залізнично-транспортної інфраструктури. Передбачається розробка інвестиційного бізнес-плану подальшого розвитку Конотопського промислового парку в рамках конкретизації проектів стратегії розвитку області «Нова Сумщина-2015». Орієнтовний обсяг інвестицій у створення промислового парку складає близько 220 млн. дол. США.

Ще одним стратегічно важливим є проект створення **індустріального парку «Свема»** з використанням інженерно підготовлених земельних ділянок та розташованих на них виробничих, складських та адміністративних приміщень колишнього НВО «Свема», що призначені для здійснення виробничої та комерційної діяльності, а також розміщення соціальної інфраструктури.

В основі індустріального парку «Свема» лежить ідея залучення інвесторів шляхом надання земельної ділянки з розвинутою інфраструктурою (комплекс інженерно-комунікаційних та інформаційних послуг), з подальшим викупом або наданням в оренду землі та будівель для організації виробництв або іншої комерційної діяльності. За цим проектом пропонується площа виробничих та складських приміщень – 100000 кв. м, торгових та адміністративних – 50000 кв. м. Адміністративна зона – корпуса, де розміщена дирекція по управлінню парком, офісні приміщення, конструкторські бюро, конференц-зал, експоцентр промислової зони, заклади громадського харчування. Проектом передбачено профільні направлення виробничих площ в індустріального парку «Свема» – виробництво електричної та теплової енергії, машинобудування, хімічне виробництво, переробка деревини, виробництво виробів із відходів деревини, металообробка, виробництво будівельних матеріалів, підприємства легкої промисловості.

Загальна площа земельної ділянки 326 га, у тому числі ВАТ АК «Свема» – 209 га, прилегла територія – 117 га. Вся територія індустріального парку «Свема» розділяється на 8 територій. Розроблено детальне планування території індустріального парку «Свема», де зазначені основні коридори проходження інженерних мереж та комунікацій, розміщення автомобільних доріг, залізничних колій, проведена розбивка земельних ділянок.

Слід відмітити, що індустріальний парк «Свема» відповідає своєму призначенню. Крім промислових зон, на території індустріального парку будуть проводитися роботи з озеленювання та «оживлення» ландшафту, декоративного облаштування промислових зон. Оцінка інвестиційної привабливості проекту буде здійснена протягом розробки конкретних планів та програм упровадження стратегії розвитку області «Нова Сумщина-2015». Орієнтовний обсяг інвестицій у створення промислового парку складає близько 200 млн. дол. США.

За результатами стратегічного аналізу та планування території навколо міста Суми як обласного центру, та враховуючи перспективи відновлення роботи Сумського аеропорту і сучасне розміщення виробництв крупних

іноземних компаній на території області, визначено перспективним створення в місті Тростянець **промислового парку «Тростянець»**. Під цей проект на околиці Тростянця планується відвести 78,23 га земель, що зараз знаходяться частково у власності міста Тростянець та частково закріплені за Станівською сільською радою Тростянецького району.

Інвестиційна привабливість цієї ділянки для розбудови промислового парку полягає у вдалому географічному розташуванні (вона розміщена на відстані лише 50 км від міста Суми, у 1,5 км від залізничної станції «Смородино» Південної залізниці та на аналогічній відстані від автомагістралі, що з'єднує місто Суми з містом Харків та місто Полтава, повз даної території походить дорога районного значення Тростянець-Лебедин), наявності інженерних комунікацій (магістральний газопровід високого та середнього тиску, потужні електричні мережі, наявна поруч інфраструктура водопостачання та водовідведення та очистки стоків).

Концептуальний дизайн промислового парку розроблено за консультативною підтримкою проекту USAID «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» (проект ЛІНК Україна) із залученням фахівців по прямим іноземним інвестиціям та промисловому проектуванню з Чехії. Згідно з розробленою експертами «ЛІНК Україна» концепцією вся територія промислового парку розподіляється на функціональні зони відповідно до призначення: на одних передбачається створення виробничих потужностей для підприємств легкої промисловості, деревообробки, харчової промисловості, машинобудування та електроніки, інші мають привабити інвесторів для запровадження бізнес-послуг та забезпечення життєдіяльності основних виробництв промислового парку. Концепцією передбачено також і створення науково-технологічного інкубатора для відпрацювання новітніх технологій.

За розрахунками експертів промисловий парк «Тростянець» має локально-регіональне значення для Сумської області з районом охоплення близько 50 тис. мешканців прилеглих до Тростянця міст та селищ у радіусі до 50 км. Упровадження виробничих потужностей цього парку дасть можливість створити додатково близько 4000 робочих місць та освоїти більш, ніж 95 тис. кв. м виробничих та офісних площ. Загальний обсяг інвестицій, що планується залучити в промисловий парк «Тростянець» складає близько 55 млн. євро, у тому числі 3,5 млн. євро для облаштування та утримання спільних територій.

6.2. Формування інфраструктури регіонального інноваційного розвитку

Реальна стратегія економічного прориву Сумщини може базуватися на прискореному розвитку тих виробництв, які довели конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках. Збільшення податкових надходжень від таких підприємств дозволить сформувати фінансово-бюджетну основу регіональної підтримки наукомістких виробництв 4 та 5-го, а в перспективі – і 6-го технологічних укладів.

Як відомо, еволюція **економічних укладів** розвитку суспільства розподіляється на декілька етапів. На сьогодні їх нараховують шість. Найбільш значущими для використання в інноваційному розвитку області є наступні.

Третій уклад. Базувався на використанні в промисловому виробництві електроенергії, розвитку важкого машинобудування та електротехнічної промисловості на основі сталевого прокату, нових відкриттях у галузі хімії, становленні хімічної промисловості. То був період нафтового буму, створення потужного військово-промислового комплексу в Європі, широкого впровадження радіозв'язку і телекомунікацій.

Четвертий – характеризується становленням укладу, який базується на подальшому розвитку енергетики із використанням нафти, нафтопродуктів та газу, а також засобів зв'язку, нових синтетичних матеріалів. Це ера масового виробництва автомобілів, тракторів, літаків, різноманітних видів озброєнь, товарів тривалого користування, будівництва швидкісних автомагістралей, аеропортів. З'являються та інтенсивно поширюються комп'ютери і програмні продукти для них. Атом спочатку використовується у воєнних, а згодом і в мирних цілях.

П'ята хвиля, що почалася в середині 80-х рр. XX ст., спирається на досягнення в галузі мікроелектроніки, інформатики, біотехнології, генної інженерії, освоєння нових видів енергії, космічного простору, супутникового зв'язку тощо. Відбувається перехід від розрізнених фірм або навіть транснаціональних корпорацій до кластероподібної мережі компаній, що з'єднані електронними засобами зв'язку, тісно взаємодіють у галузях технології, контролю якості продукції, планування інвестицій.

Сьогодні все помітнішими стають ознаки наступних – шостого і сьомого – технологічних укладів. **Шостий** дає поштовх до нового етапу в розвитку медицини та біотехнологій, **сьомий** — до створення технологій «холодного термоядерного синтезу», що має докорінно змінити енергетичний потенціал земної цивілізації.

За даними експертів, в Україні за таким показником, як випуск продукції, вищі технологічні уклади – 5-й та 6-й – становлять близько 4%, причому 6-й технологічний уклад, що визначає перспективи високотехнологічного розвитку країн у майбутньому, у нашій країні майже відсутній (менше 0,1%). Близько 58% виробленої продукції припадає на найнижчий, 3-й технологічний уклад (технології промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, оброблення металу, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості) та 38% – на 4-й. За показником фінансування науково-технічних розробок склалася така ситуація: майже 70% коштів сьогодні поглинає 4-й і лише 23% – 5-й технологічний уклади. Інноваційні витрати розподіляються таким чином: 60% – 4-й технологічний уклад і 30% – 3-й (сумарно — 90%), а 5-й становить лише 8,6%. Стосовно інвестицій, які, власне, і визначають майбутнє на найближчі 10–15 років, маємо такі пропорції: 75% спрямовуються у 3-й технологічний уклад і лише 20% та 4,5% – у 4-й і 5-й технологічні уклади відповідно. У технологічній частині капітальних вкладень (технічне переозброєння та модернізація) 83% припадає на 3-й технологічний уклад і лише 10% – на 4-й.

Наведені дані свідчать про надзвичайно загрозливу картину, що спостерігається в економіці України та її регіонів, оскільки сьогодні

закладається майбутня структура випуску продукції, де домінуватиме 3-й технологічний уклад.

Саме тому «Нова Сумщина-2015» ставить за ***мету закласти фундамент інноваційного розвитку економіки області шляхом стимулювання залучення інвестицій у перспективні науково-технологічні розробки та налагодження економічно-вигідної співпраці наукових закладів та бізнесу, венчурних фондів при впровадженні нових технологій у виробництво.***

6.2.1. Інноваційний розвиток області.

Наявність потужних академічних та науково-дослідних інститутів, ВНЗ, проектних організацій закладає серйозний фундамент для створення низки **інноваційних, проривних кластерів** в машинобудуванні, хімічній промисловості, біотехнології, інформаційних системах. Такий шлях визначається як стратегічний пріоритет випереджального розвитку області на перспективу до 2015 року та на подальші роки.

Використання наукового потенціалу ВНЗ і наукових установ для підвищення конкурентоспроможності економіки області визначається одним з пріоритетних напрямків реалізації стратегії.

Основна мета цього напрямку полягає у сприянні комерціалізації нових знань і інновацій, що створені в результаті фундаментальних та прикладних наукових досліджень та, як наслідок, у забезпеченні технологічного і технічного оновлення підприємств області, створення нових робочих місць. Досягнення поставленої мети обумовить поширення ідеології інноваційного мислення в органах влади та в керівництві бізнесу.

Передбачається, що бажаний образ майбутнього потенціалу інноваційного розвитку області характеризується наступними рисами:

- визначено та постійно оновлюється перелік науково-технічних розробок світового рівня (в області та в Україні), які готові до впровадження у виробництво;
- підготовлено інформаційні матеріали з обґрунтованими показниками конкурентоспроможності науково-технічних розробок на світовому рівні;
- запроваджено тісний та регулярний контакт органів виконавчої влади, бізнесу та наукових кіл у напряму визначення пріоритетних потреб бізнесу в технологічному оновленні;
- відбувається регулярне залучення наукових кіл до вирішення проблем розвитку області як на стратегічному, так і оперативному рівнях;
- запроваджено у ВНЗ і наукових установах постійно діючі виставки наукових досягнень та науково-технічних розробок;
- засоби масової інформації висвітлюють наукові досягнення ВНЗ і наукових установ та публікують інтерв'ю з науковцями.

Разом з цим на шляху до бажаного майбутнього існує певний набір **обмежень**, що стримують (на сьогодні) використання потенціалу науково-технічних та технологічних розробок вчених:

- відсутній єдиний центр інформаційного забезпечення потреб місцевого бізнесу, сторонніх інвесторів стосовно переліку науково-технічних розробок (в області та в Україні), які готові до впровадження у виробництво;

- відсутній банк потреб бізнесу (області, України і іноземних країн) щодо переліку науково-технічних розробок;
- недостатній рівень інформаційних матеріалів (структура, оформлення) з обґрунтованими показниками конкурентоспроможності науково-технічних розробок;
- відсутня сучасна база даних інвестиційних і венчурних фондів, окремих підприємств України і світу, які потенційно зацікавлені в сучасних конкурентоспроможних науково-технічних розробках;
- недостатньо розвинута сучасна інфраструктура для проведення галузевих інвестиційних форумів;
- стосунки органів виконавчої влади та наукових кіл більшою мірою формальні, нерегулярні, переважно стосунки науки і бізнесу виключно індивідуальні і несистемні;
- відсутність систематизованих даних щодо прогнозу потреб бізнесу (місцевого, вітчизняного і світового) в сучасних технологіях та обладнанні;
- бізнес вирішує проблемні питання технологічного розвитку без урахування можливостей науки і влади та не сподівається на їхню підтримку;
- відсутня дієва система заохочення підприємств щодо впровадження інновацій, у тому числі пов'язана із зменшенням податків;
- залучення наукових кіл до вирішення стратегічних та оперативних проблем розвитку області має формальний та нерегулярний характер;
- не існує перспективного плану пріоритетних науково-технічних та технологічних розробок в інтересах підприємств області;
- виставки, що проводяться для демонстрації потенціалу області, спрямовані на формально-представницькі цілі, а не на справжнє сприяння залученню інвестицій та демонстрації нових технологій;
- практично відсутнє державне (обласне, міське) замовлення на нові науково-технічні розробки для потреб місцевого господарства та комунального сектору.

Основні завдання інноваційного розвитку області на період до 2015 року:

- виробити регіональну інноваційну політику, що дозволить створити в області середовище, яке буде гармонійно поєднувати зусилля науковців, промисловості, бізнесу та влади, що направлені на досягнення відповідних результатів;
- створити обласний науково-аналітичний центр моніторингу технологічних проривів та інновацій по рейтингових галузях області для сприяння впровадженню наукових розробок на підприємствах області і України, експертизи інноваційних проектів, складання бізнес-планів упровадження нових технологій або створення нової продукції, маркетингових досліджень ринку для продукції, яку випускає або буде випускати конкретне підприємство області;
- створити систему підтримки потрібних області прикладних наукових досліджень у ВНЗ і наукових установах через надання на конкурсних засадах відповідного фінансування;

- створити в області мережу бізнес-інкубаторів для надання підприємцям-початківцям доступу до необхідної інфраструктури, послуг і консультативної підтримки;
- для підтримки інноваційних проектів створювати і розвивати структури, які працюють на принципах венчурних фондів, фондів підтримки підприємництва тощо;
- розробити систему підготовки та перепідготовки менеджерських кадрів для роботи в органах державної влади і місцевого самоврядування із залученням наукового потенціалу ВНЗ і наукових установ;
- організувати вивчення та впровадження досвіду регіональної інноваційної політики в інших регіонах Україна та за її межами, у тому числі за рахунок участі у відповідних міжнародних грантових програмах.

Визначені Стратегією завдання забезпечуватимуть підвищення ефективності управлінського впливу на прискорення використання потенціалу науково-технічних та технологічних розробок.

6.2.2. Підвищення інвестиційної привабливості області.

Важливим напрямком підвищення інвестиційної привабливості області є створення інфраструктури, необхідної для безпосереднього залучення **інвестиційних ресурсів** та управління ними. Мова іде про створення інформаційно-консультаційного агентства регіонального розвитку «Нова Сумщина: інвестиції у майбутнє». Це агентство має за **мету** організацію робіт по залученню інвестицій до впровадження пріоритетних для розвитку області проектів.

Серед важливіших завдань агентства є наступні:

- визначення переліку пріоритетних напрямків інвестування в комерційні, комунальні та соціально-гуманітарні проекти розвитку області, розробки інвестиційного паспорту області;
- допомога в розробці та експертизі інвестпроектів, залучення до цього сторонніх експертів;
- поширення інформації про наявні інвестпроекти в області шляхом проведення інвест-турів по показовим підприємствам області, що вже залучили інвестиції, створення спеціалізованого сайту агентства, проведення конференцій та інвестфорумів, розповсюдження буклетів, організації бізнес-місій, засідань "круглого столу" та інших форм встановлення контактів з інвестиційною спільнотою України та світу;
- підготовка офісних приміщень та залучення відомих вітчизняних та міжнародних інвестиційних компаній, фондів, рейтингових агентств до створення в області своїх представництв.

До створення такого агентства будуть залучені відповідні підрозділи обласної адміністрації, торгівельно-промислової палати, міськвиконкомів.

Стратегічно важливим інструментом на озброєння інформаційно-консультаційного агентства регіонального розвитку «Нова Сумщина: інвестиції у майбутнє» має стати використання інструментів довгострокового прогнозування технологічного розвитку та інновацій, які відомі під назвою “technology foresight”. Такі підходи набули широкого застосування у світі, і не

тільки у розвинутих, а й в економіках що розвиваються, зокрема, в Російській Федерації нараховується досить велика кількість проектів регіонального розвитку, основа яких базується на результатах застосування інструментів "technology foresight".

Досвід застосування цих інструментів визначає таку найбільш ефективну послідовність:

- розробка методології застосування у відповідності з особливостями регіону, що вимагає встановлення принципів відбору регіональних пріоритетів розвитку, формулювання критеріїв відбору проектів та вибір методів використання експертів;
- аналіз стану економіки та науково-інноваційної сфери регіону, для чого проводиться аналіз сильних та слабких сторін наявного потенціалу регіону, оцінюються майбутні виклики та можливості, діагностуються проблемні зони та обмеження у розробці та застосуванню результатів науково-технічних розробок;
- встановлення послідовності та процедури відбору інноваційних пріоритетів шляхом формування експертних груп, опитування фахівців і потенційних інвесторів, застосування фокус-груп;
- вибір інноваційних проектів і підготовка плану заходів по їх впровадженню, для чого формується список готових до реалізації та таких що пройшли експертизу проектів, відбувається погодження з потенційними інвесторами та регіональною владою, встановлюється перелік ключових показників успішності проектів, розробляються інвестиційні плани та методи контролю їх виконання.

6.3. Інструменти забезпечення стрімкого зростання

До останнього часу галузевий підхід був провідним при розробці регіональних стратегій. Кожна область України визначала свої пріоритетні галузі та намагалася сфокусувати власні зусилля на розвитку обраних перспективних напрямків. Однак, в умовах глобалізації та зростаючої міжнародної конкуренції найбільшого поширення набули кластерні стратегії, які почали застосовуватися для розробки промислової політики з 1995 року.

У різних країнах з ринковою економікою спостерігалася загальна закономірність, що виявилася в найбільш успішному розвитку співтовариств малих і середніх підприємств, згрупованих довкола лідируючих крупних фірм на основі виробничо-технологічних, науково-технічних і комерційних зв'язків у межах географічно обмежених територій. Цей феномен вперше був детально вивчений відомим вченим М. Портером при дослідженні умов розвитку та діяльності 100 найбільш конкурентоздатних угрупувань великих, середніх та безлічі малих підприємств, розташованих у різних країнах світу. Такі утворення отримали назву **кластери**. На даний момент можна без зайвих коливань стверджувати, що створена М. Портером і іншими вченими теорія кластерних механізмів лежить в основі розвитку найбільш процвітаючих фірм і економічних систем і служить основою для конструктивного діалогу між представниками підприємницького сектора і держави.

У даний час підхід до регіонального розвитку, заснований на кластерах, все активніше починає входити в практику як в Росії, так і в Україні.

Кластер в економіці представляє зв'язані між собою компанії і суміжні організації, розташовані в одному регіоні, залучені в один напрям бізнесу і взаємно сприяючі зростанню конкурентоспроможності один одного. Для економіки держави **кластери виконують роль точок зростання** внутрішнього ринку. Вслід за першим досить часто утворюються нові кластери і міжнародна конкурентоспроможність країни в цілому збільшується. Вона тримається саме на сильних позиціях окремих кластерів, тоді як без них, навіть найрозвиненіша економіка може давати лише середні результати.

Стратегічне завдання держави реалізується, коли вона розробляє єдине бачення, визначає «ігрове поле» і набір правил, а також створює єдину систему ухвалення рішень на всіх рівнях. Як наслідок, компанії звільняються від витрат, пов'язаних з недосконалим законодавством і отримують можливість розробляти довгострокову стратегію розвитку.

Роль регіональних державних органів полягає в створенні умов, що дозволяють компаніям приймати вірні стратегічні рішення і конкурувати на міжнародному рівні. Кластерний підхід здатний принципово змінити зміст державної промислової політики. У цьому випадку зусилля органів державної влади мають бути направлені не на підтримку окремих підприємств і галузей, а на розвиток взаємних зв'язків: між постачальниками і споживачами, між кінцевими споживачами і виробниками, між самими виробниками і урядовими інститутами і так далі.

Для визначення точок економічного зростання в регіоні (кластерів) можуть використовуватися наступні **критерії** або їх певна комбінація:

1. Динаміка зростання галузі.
2. Рівень зайнятості населення в даній сфері діяльності.
3. Висока доля продукції з доданою вартістю.
4. Вклад в економіку регіону.
5. Економічний потенціал (наприклад, наявність попиту на продукцію галузі).
6. Високий рівень заробітної плати.
7. Можливість використання наявних в регіоні активів.
8. Міжнародна конкурентоспроможність.
9. Використання потенціалу малого і середнього бізнесу.
10. Сінергетичний ефект від взаємодії між кластерами.
11. Широта географічного обхвату.
12. Участь у стійкому соціальному розвитку.
13. Підтримка з боку жителів регіону.
14. Наявність у регіоні ресурсів і суміжних виробництв.

Основні етапи алгоритму розробки стратегії регіонального розвитку на основі кластерного підходу включають в себе наступні кроки.

1. Визначити конкурентоздатні кластери: зібрати і проаналізувати дані для побудови карти кластерів регіону з точки зору їх розміру, динаміки зростання, вкладу в економіку і добробут.

2. Вибрати пріоритетні кластери для розвитку: визначити пріоритетні кластери на підставі чітких критеріїв відбору (наприклад, стабільне зростання, роль в економіці і так далі).

3. Проаналізувати показники ефективності кластерів: порівняльний аналіз показників ефективності кластерів зі схожими регіонами для визначення потенціалу і ключових сфер зростання.

4. Визначити ключові бар'єри конкурентоспроможності кластерів (зробити реєстр обмежень): отримати розуміння ключових бар'єрів, які перешкоджають розвитку відібраних кластерів, і основних причин існування цих бар'єрів.

5. Визначити ключові сфери розвитку кластерів: визначити 3-5 сфер розвитку кластерів, у які необхідно інвестувати.

6. Розробити рекомендації: розробити конкретний набір дієвих рекомендацій для кожної із сфер розвитку кластерів з одночасним забезпеченням зацікавленості і підтримки з боку ключових зацікавлених сторін, перш за все, бізнесу.

7. Сформулювати довгострокове бачення для регіону: сформулювати бачення розвитку регіону і представити його широкій громадськості і інвесторам.

8. Розробити конкретні ініціативи для реалізації і робочі плани на їх основі з вказівкою чітких термінів і відповідальних: представити пріоритетні ініціативи у вигляді набору ключових дій з вказівкою терміну виконання і відповідальними особами.

9. Розробити цільові показники для виміру прогресу: цільові показники повинні відображувати потенціал регіону, але в той же час бути досить амбітними, щоб мотивувати зацікавлені сторони.

10. Залучити ключових лідерів реалізації на ранніх етапах: залучити потенційних лідерів для реалізації і представників ключових зацікавлених сторін на ранніх етапах розробки стратегії, а також для їх подальшої участі і підтримки.

11. Сформувати організацію для реалізації стратегії, активувати її і запустити процес упровадження: створити чітку структуру з числа представників регіональних властей, бізнесу і асоціацій для керівництва процесом впровадження. Сформувати і активувати робочі групи.

Одним з найважливіших кроків розробки стратегії розвитку регіону на основі кластерного підходу є побудова **реєстру обмежень**, які заважають досягненню встановлених цілей.

У даному контексті під обмеженнями розуміються штучні або об'єктивні бар'єри, які перешкоджають подальшому економічному та соціальному розвитку регіону. Вони можуть бути економічними, правовими, інформаційними і навіть культурними, тобто пов'язаними з певними традиціями. Приклад побудови реєстру обмежень наведений у додатках.

Створення реєстру здійснюється по кожному кластеру окремо з використанням методів експертного опитування. Члени робочих груп мають визначити ті проблеми, які впливають найбільшою мірою на розвиток певного економічного утворення (кластера), додати власні пропозиції.

Можливі **приклади обмежень**:

- висока орендна плата за торгові та офісні приміщення;
- корупція в органах виконавчої влади;
- складні процедури отримання ліцензій на певні види діяльності;

- високі ринкові норми відсотка за кредитами;
- нерозвиненість інфраструктури бізнесу, відсутність спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, бірж та ін.;
- політична та правова нестабільність;
- відсутність єдиного інформаційного порталу підприємств Сумщини на англійській та китайській мовах;
- недостатній рівень економічної освіти серед підприємців та керівників підприємств;
- недостатня кількість робітників високої кваліфікації (наприклад, зі знанням іноземних мов);
- низький рівень доходів та відповідно попит населення;
- висока конкуренція в галузі;
- морально застарілі технології та обладнання;
- неповна інформація про інновації в світовій економіці;
- відсутність програм підтримки науково-дослідницької та винахідницької діяльності;
- неоднозначне, більш негативне ставлення суспільства до жінки-підприємця та жінки-керівника;
- незахищеність інтелектуальної власності.

Узагальнення **досвіду зарубіжних країн** у питаннях застосування кластерного підходу до управління територіями дозволяє сформулювати певні рекомендації по стимулюванню підприємств у рамках кластерних промислових систем:

- пряме фінансування (субсидії, позики), які досягають 50% витрат на створення нової продукції і технологій (Франція, США і ін.);
- полегшення оподаткування для підприємств, що діють в інноваційній сфері, у тому числі виключення з сум оподаткувань витрат на НДДКР і списанні інвестицій на НДДКР, пільгове оподаткування університетів і НДІ (Японія);
- законодавче забезпечення захисту інтелектуальної власності і авторських прав;
- надання позик, у тому числі без виплати відсотків (Швеція);
- цільові дотації на науково-дослідні розробки (практично у всіх розвинених країнах);
- створення фондів упровадження інновацій з врахуванням можливого комерційного ризику (Англія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди);
- безвідплатні позики, що досягають 50% витрат на впровадження нової продукції (Німеччина);
- зниження державних мит для індивідуальних винахідників і представлення податкових пільг (Австрія, Німеччина, США, Японія і ін.), а також створення спеціальної інфраструктури для їх підтримки і економічного страхування (Японія);
- відстрочення сплати мит або звільнення від них, якщо винахід стосується економії енергії (Австрія);

- безкоштовне ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, безкоштовні послуги патентних повірених, звільнення від сплати мит (Нідерланди, Німеччина);
- державні програми по зниженню ризику і відшкодуванню ризикових збитків (Японії);
- програми пошуку і залучення іноземних талановитих фахівців, що включають прискорене оформлення ним віз, представлення стипендій для вчення і поліпшення умов мешкання (Японія, США, Австралія).

6.4. Розвиток інформаційного простору області та формування іміджу влади

В Україні, як і у всьому світі, триває перехід від індустріального суспільства до інформаційного. Відбувається кардинальна зміна способів виробництва, світогляду громадян, владних відносин. Рівень розвитку інформаційного простору суспільства вирішальним чином впливає на економіку, політику, формування громадських рухів і соціальну стабільність.

Цілями інформатизації є найбільш повне задоволення інформаційних потреб суспільства в усіх сферах діяльності, поліпшення умов життя населення, підвищення ефективності суспільного виробництва, сприяння стабілізації соціально-політичних відносин у державі на основі впровадження засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій.

Інформаційний простір Сумщини включає в себе сукупність баз та банків даних, технологій їх ведення і використання, інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж, які функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами для задоволення інформаційних потреб організацій і громадян.

Сегментами інформаційного простору області є:

- інформаційні ресурси – бази і банки даних, усі види архівів, бібліотеки, музейні сховища;
- інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура: державні і корпоративні комп'ютерні мережі, телекомунікаційні мережі і системи спеціального та загального призначення, засоби комутації та управління інформаційними потоками;
- науково-виробничий потенціал у галузях зв'язку, телекомунікацій, інформатики, обчислювальної техніки, поширення і доступу до інформації; ринок інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизації і телекомунікацій, інформаційних продуктів і послуг;
- система забезпечення інформаційного захисту (безпеки);
- система масової інформації;
- система інформаційного законодавства.

Реалізація державної політики формування і розвитку єдиного інформаційного простору в Сумській області здійснюється з урахуванням інтересів органів державної влади, юридичних і фізичних осіб, а також можливостей внутрішнього та зовнішнього співробітництва в сфері інформаційних технологій, продуктів та послуг, інформаційної індустрії в умовах розвитку ринкової економіки області.

Основними ***принципами розвитку інформаційного простору*** області є:

- забезпечення конституційного права кожного мешканця області на збирання, зберігання, використання й поширення інформації;
- забезпечення розвитку інформаційної сфери області, яка сприятиме духовному розвитку особистості, поширенню суспільних цінностей, формуванню демократично орієнтованої громадської свідомості населення, інтелектуального потенціалу Сумщини, збереженню її національної та культурної самобутності;
- забезпечення розвитку громадянського суспільства, вільного і безперешкодного функціонування засобів масової інформації;
- створення рівних умов для роботи установ, організацій, які виробляють, зберігають та розповсюджують інформаційний продукт;
- утвердження позитивного іміджу Сумської області.

Формування і розвиток єдиного інформаційного простору Сумщини потребує вирішення складних організаційних і техніко-технологічних питань, значних витрат, врахування соціально-економічних, правових і політичних аспектів інформатизації суспільства.

Друковані ЗМІ Сумської області. В області зареєстровано 357 друкованих ЗМІ та виходять у світ близько 180 видань. За сферою розповсюдження – усі місцеві, з них понад 300 – газети, 28 – журнали. За тематичним спрямуванням: загальнополітичні – понад 200, з питань економіки та бізнесу – понад 30, навчальні – більше 20, а також спортивні, юридичні, медичні, релігійні, екологічні, рекламні, молодіжні, розважальні, дитячі, туристичні. За мовою видань: українською – понад 200, українською і російською – більше 100. Засновники друкованих ЗМІ: органи виконавчої влади – 20, суб'єкти підприємництва – 128, органи місцевого самоврядування – 41, а також фізичні особи, політичні партії, релігійні організації, громадські організації, навчальні заклади.

Разовий тираж періодичних видань становить близько 670 тис. примірників, у тому числі 74 тис. – комунальні ЗМІ.

Телерадіоорганізації Сумської області. Ліцензії Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення мають 42 телерадіоорганізації: з них: 1 – державна, 25 – приватні, 16 – комунальні. За способом розповсюдження: ТРК – 6, кабельні мережі – 20.

Територія області найкраще покривається телесигналами загальноукраїнських каналів: державного каналу УТ-1 і комерційних «1+1» та «Інтер». Сигналом Сумської ОДТРК область покривається до 30%, сигналом ТРК «Відікон» – понад 80%, «Академ-TV» – тільки місто Суми.

В області діє 21 радіоорганізація: 1 державна, 5 приватних та 15 комунальних. За способом розповсюдження: проводове мовлення – 16, FM-мовлення – 5. Охоплення населення проводовим радіо становить 60% або 70% території області; ефірним радіо – 50% та 80% території області.

Серед проблем проводового мовлення – стійка тенденція до зменшення кількості абонентів, низька якість зв'язку, орієнтованість на старшу вікову групу. Щільність радіоточок становить 20 одиниць на 100 сімей.

Згідно з рішенням Національної ради з питань телебачення і радіомовлення № 1156 від 29.08.2007 р. область є пріоритетною щодо впровадження цифрового мовлення.

Телекомунікаційні технології, засоби зв'язку. В області триває реорганізація магістральної та зонової IP-мережі, що дає змогу проводити розширення пропускної здатності мережі та поліпшувати якість надання послуг.

Триває розбудова мережі широкосмугового доступу до мережі Інтернет, що на сьогодні складається з 57 вузлів загальною ємністю близько 30 тис. портів, у тому числі в місті Суми та Сумському районі – 16, в районних центрах області – 41. Майже кожен абонент ВАТ «Укртелеком» має змогу отримати високоякісний швидкісний доступ до мережі Інтернет. Побудовано вузли широкосмугового доступу в ряді крупних сіл області.

Книговидання. В області діють 36 видавничих організацій, 17 міських і районних та 1 обласна друкарня. Випуск книжкової продукції за видами: 76,9% – наукова, науково-пізнавальна та навчальна література; 15,4% – художня література, 5,2% – краєзнавча література, інше. Річний тираж книг та брошур складає в середньому складає 155 тисяч примірників.

Бібліотечна система. У регіоні працюють 575 публічних та спеціалізованих бібліотек. Їх послугами користується майже кожен другий житель області. Книжкові фонди налічують більше 10 млн. документів. Щорічне списання з фондів бібліотек майже в 2 рази перевищує надходження. Середня кількість комп'ютерів на одну публічну бібліотеку становить 3%, доступ до Інтернету надають 0,2% загальної кількості бібліотек.

Якість інформаційного простору.

Якість інформаційного простору будь-якого регіону сьогодні постає важливим засобом покращення його інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. Саме тому в програмі «Нова Сумщина-2015» передбачена необхідність вже в середньостроковій перспективі реалізувати наявний духовний, культурний, освітній та науково-технологічний потенціал області та інтегруватися до єдиного інформаційного простору України.

Для реалізації цього завдання встановлені наступні **пріоритети**.

Пріоритет 1. Доступність та ефективне використання інформаційних ресурсів області. Формування єдиного інформаційного простору регіону шляхом:

- ***Забезпечення рівних прав та можливостей доступу до інформації, усунення інформаційної нерівності.***

Інформаційні послуги, ресурси і програмні продукти поширені по території області нерівномірно. Ними в основному забезпечені центральні райони. Тому першочерговим є завдання щодо вирівнювання інформаційного потенціалу. Досягнення цілі передбачає, у першу чергу, проведення аудиту в інформаційній галузі та моніторинг потреб в інформації, запровадження стратегічного планування в інформаційній галузі, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

кількість та якість діючих в області інформаційних систем та баз даних;

кількість та якість інформаційних потреб в розрізі галузей народного господарства та домашніх господарств;

рівень поінформованості громадян, їх ділової та суспільної активності;

використання інформаційних та телекомунікаційних технологій для розвитку нових форм та методів діяльності в галузях економіки, бізнесу, освіти, медицини, культури, соціального захисту, державних послуг;

кількість об'єктів, що буде введено в дію згідно з запровадженим довгостроковим планом розвитку інформаційної галузі;

кількість об'єктів в галузі інформації, готових для зовнішнього та внутрішнього інвестування.

- ***Формування єдиного інформаційного реєстру області. Переведення в електронну систему баз даних галузей державного управління, економіки, освіти, соціального захисту, медицини, культури.***

Формування єдиного інформаційного простору області та інтегрування в єдиний інформаційний простір України передбачає запровадження єдиних принципів користування і поповнення інформаційних баз даних, вироблення єдиної системи захисту інформації, аналізу її функціонування та підвищення її ефективності.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

кількість інформаційно-довідкових баз регіону, переведених в електронну систему;

попит на інформацію суб'єктів господарювання фізичних та юридичних осіб;

кількість та якість надання державних послуг громадянам;

кількість електронних звернень громадян до органів виконавчої влади;

кількість створених об'єднаних інформаційних ресурсів та засобів пошуку в них;

кількість працівників (у розрізі галузей), які пройшли фахову підготовку в системі інформаційних технологій.

<u>Пріоритет 2.</u> Розвиток сучасної телекомунікаційної інфраструктури, високоякісні телекомунікаційні послуги шляхом:

- ***Підвищення рівня поширення та використання в області телекомунікаційних технологій.***

Серед першочергових дій, які необхідно здійснити в даному напрямку – провести технічну експертизу матеріально-технічних засобів: серверів, операційних систем, мережевого обладнання, каналів зв'язку. Визначити потребу суб'єктів господарювання фізичних та юридичних осіб у використанні телекомунікаційних технологій. Визначити завдання щодо поширення інформаційно-телекомунікаційних технологій в межах області.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

стан матеріально-технічних засобів системи телекомунікаційних технологій;

потреба у використанні телекомунікаційних технологій (у розрізі галузей народного господарства);

кількість, якість та оперативність надання державних послуг громадянам;

ефективність інформаційної взаємодії громадянського суспільства та бізнесу з органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

- ***Забезпечення високого рівня доступності для населення і організацій базових якісних послуг у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій.***

Досягнення поставленої цілі зумовлене необхідністю надання населенню якісних державних послуг, розширення зони доступу громадян до державних інформаційних ресурсів, у тому числі державної системи правової інформації. Серед шляхів та методів розв'язання проблеми – розроблення єдиного інформаційного інтернет-порталу, розвиток мережі громадських центрів доступу населення до електронної інформаційної системи, розвиток мережі електронних бібліотек, електронних архівів.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

обсяг інвестицій у розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій;

рівень використання ліній широкосмугового доступу до мережі Інтернет;

кількість персональних комп'ютерів з доступом до мережі Інтернет в державних установах, домашніх господарствах;

частка державних послуг, які надаються громадянам з використанням інформаційних телекомунікаційних технологій.

Пріоритет 3. Покриття області сигналами місцевого телерадіомовлення та провідних загальноукраїнських каналів шляхом:

- ***Поетапного переходу від аналогового до цифрового телевізійного мовлення у рамках державної програми впровадження цифрового мовлення в Україні.***

З метою розширення інформаційного простору області, враховуючи мінімальний відсоток покриття північних районів області сигналом місцевого державного та національного мовлення, ліквідації білих плям на інформаційній мапі області необхідно:

визначити орган місцевої державної виконавчої влади, який нестиме відповідальність за виконання дій, які необхідно здійснити;

провести моніторингове дослідження щодо кількості населених пунктів, які не отримують сигнали місцевого та національного каналів телевізійного мовлення;

підвищити ефективність використання кабельних мереж для поширення сигналу місцевих каналів мовлення;

розробити план переходу від аналогового до цифрового мовлення, що передбачатиме проведення ряду моніторингових економічних та соціальних досліджень та значних бюджетних та позабюджетних витрат;

поставити питання щодо створення сучасного каналу подачі телевізійного та радіомовного сигналів місцевого мовлення до діючих передавачів з організацією подачі сигналів до віддалених регіонів області.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

кількість районів, що почали отримувати сигнали місцевого телевізійного мовлення за певний період часу;

канали доставки сигналу місцевого та національного телевізійного мовлення до споживача;

якість подачі сигналу місцевого та національного телевізійного мовлення до споживача;

поінформованість керівників організацій та громадян щодо переваг переходу на цифровий формат мовлення;

прийняті владні рішення щодо плану переходу від аналогового до цифрового формату мовлення, розроблення та реалізація галузевих програм;

угоди, укладені представниками влади та бізнесу в частині впровадження в області цифрового телевізійного мовлення.

- ***Поетапного переходу від дротового радіомовлення до ефірного з подальшим переходом на цифровий формат системи радіомовлення.***

Оскільки в розвитку дротового мовлення як в Сумській, так і в більшості інших областей України, упродовж останніх 5 років спостерігається стійка тенденція до зменшення абонентів, виходу з ладу мереж, припинено виробництво приймачів, на часі перехід до якісно нової системи цифрового мовлення, проміжним етапом у цьому процесі буде ефірне мовлення.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

кількість абонентів проводового та ефірного мовлення;

зона поширення сигналу радіомовлення із застосуванням аналогово-цифрової системи мовлення;

якість подачі сигналу аналогово-цифрової системи мовлення.

Пріоритет 4. Забезпечення високої якості місцевого інформаційного продукту шляхом:

- ***Підвищення якості інформаційного продукту місцевого виробництва.***

З метою повної реалізації економічного, наукового, культурного, природного, туристичного потенціалу Сумщини, необхідно поліпшити в цьому процесі інформаційну складову. З одного боку, інформаційний продукт, виготовлений у Сумському регіоні підприємствами галузей економіки, науки, освіти, культури, засобів масової інформації, телекомунікаційних технологій має бути конкурентоспроможним на вітчизняному ринку інформації. З іншого – здійснювати виховну, ідеологічну функцію для населення. Так, духовне підґрунтя моральних норм життя молодих мешканців нашого регіону є доволі низької якості, несформованим, нестійким, далеким від бажаного сучасного рівня відповідності передовим світовим гуманістичним принципам, що є запорукою низького рівня якості життя нащадків, незадовільного стану їх фізичного та морального здоров'я, а, отже, і нашого суспільства в цілому.

Інформаційні продукти мають забезпечити формування у населення області сучасних наукових світоглядних позицій; розуміння пріоритетних позицій загальнолюдських моральних цінностей; патріотизму, гордості за свою Батьківщину; інтернаціоналізму, визнання рівних прав та свобод громадян усіх націй та національностей, у тому числі тих, які проживають на території області;

почуття своєї причетності до державних та місцевих справ; особистої відповідальності за майбутнє української держави, зокрема свого регіону; впевненості у власній значущості щодо участі в суспільному житті Сумщини, вагомості внеску кожного у справу створення регіональної конкурентоздатності; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; формування працелюбності, поваги до людської праці; формування активної життєвої позиції.

Ураховуючи той факт, що на сьогодні відсутній вплив з боку громадськості за розвитком інформаційної галузі, необхідно ***створити обласну громадську раду з питань створення та розвитку єдиного інформаційного простору***. На раду покладатимуться повноваження щодо формування державного замовлення на виготовлення інформаційного продукту, його змістового наповнення, розробки критеріїв якості інформаційного продукту та контролю за дотриманням сумлінної конкуренції на інформаційному ринку. Рада здійснюватиме експертизу програм державної підтримки державних та недержавних підприємств та організацій за їхній внесок у збереження та примноження історичних, культурних, моральних цінностей, традицій патріотизму та гуманізму.

Результативність досягнення цієї цілі вимірюється наступники показниками:

показники єдиного реєстру інформаційного продукту місцевого виробництва;

показники ефективного просування сумського інформаційного продукту в межах інформаційного простору України;

кількість державних замовлень на виготовлення місцевого інформаційного продукту;

показники розвитку міжнародного співробітництва у сфері інформаційних і комунікаційних технологій;

кількість угод, укладених між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства щодо спільних дій з підвищення якості інформаційного продукту.

У процесі формування єдиного інформаційного простору області та ефективного запровадження у всі сфери суспільної діяльності телекомунікаційних технологій є значна кількість **обтяжливих факторів**, які заважають швидкому досягненню зазначених цілей.

1. Високий рівень галузевої та відомчої роз'єднаності в питаннях формування інформаційного простору та активного впровадження у всі сфери життєдіяльності телекомунікаційних технологій.

2. Некомпетентність керівників органів державної влади в питаннях запровадження телекомунікаційних технологій, їх стримувальна реакція процесів розвитку, спричинена незнанням тенденцій та актуальних питань на інформаційному ринку.

3. Відсутність бюджетного фінансування на потреби розвитку інформаційного простору.

4. Відсутність відповідних програм розвитку інформаційної галузі області.

5. Відсутність моніторингових досліджень щодо потенціалу, потреб та критеріїв оцінки інформаційної галузі.

6. Низький рівень комп'ютеризації громадян, мешканців області.

7. Високий ступінь інформаційної нерівності, пов'язаний з концентрацією баз даних та інформаційних технологій у центральних районах області.

8. Відсутність єдиного органу – координатора процесу формування інформаційного простору області.

9. Невисокий рівень та відсутність зворотного зв'язку у співпраці органів державної влади з громадським сектором.

10. Невисокий рівень співпраці органів державної влади з бізнесом.

Серед **сприятливих** факторів варто відзначити наступні:

1. Наявність в області науково-педагогічного потенціалу для підготовки фахівців та програм з розробки та впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, та переведення баз даних в електронну систему.

2. Прикордонний статус області, що слугує як проблемою, так і стимулом у питаннях переходу на цифровий формат телерадіомовлення. За умови позитивного вирішення даного питання область одразу набуває додаткових балів у питанні інвестиційної привабливості регіону.

3. Відсутність негативного досвіду (оскільки не існує будь-якого досвіду) у питаннях формування інформаційного простору, є запорукою успішного старту та прийняття неупереджених владних рішень.

4. Відсутність негативного досвіду дає можливість ефективного запровадження механізмів приватно-державного партнерства.

Зняття обмежень, які заважають досягненню цілей у питаннях формування інформаційного простору регіону:

розробити ряд розпорядчих актів, що відрегулюють галузеву взаємодію у питанні формування інформаційного простору області;

створити дієвий орган управління процесу формування єдиного інформаційного простору області;

організувати навчання з питань розвитку та впровадження телекомунікаційних технологій для керівництва та персоналу підприємств та організацій усіх форм власності;

якісно оновити методи співпраці з громадським сектором та з бізнесом області;

забезпечити ефективний комунікативний зв'язок у діяльності влади й громадськості.

Формування іміджу влади.

Важливим інструментом виконання вищезазначених завдань має стати цілеспрямоване формування іміджу влади в області – комплексу заходів та дій, що формує образ органів влади усіх рівнів як лідерів та локомотивів економічного розвитку області, підвищення якості державних та комунальних послуг, створення комфортного для життя мешканців області середовища, розвитку інституцій громадянського суспільства. У питаннях формування позитивного іміджу обласної влади визначено наступні **пріоритети**.

Пріоритет 1. Забезпечити скоординовану діяльність всіх органів державної влади та місцевого самоврядування області на забезпечення потреб громадян.

Пріоритет 2. Підвищити рівень довіри громадськості до обласної влади та прийнятих нею рішень.

Забезпечити активну участь громадян, громадських організацій у визначенні пріоритетних завдань для органів влади різного рівня шляхом створення активно діючих осередків соціально-інформаційних мереж.

Пріоритет 3. Встановити ефективний зворотний зв'язок між владою й громадськістю області.

Для забезпечення вищезазначених пріоритетів необхідно запровадити у практику державного управління інноваційні методи та механізми управління державними та місцевими справами, демократичної співпраці з громадськістю, а також підвищити ефективність діючих форм та засобів роботи.

- ***Надати нового змісту Раді регіону при голові Сумської обласної державної адміністрації як колегіального органу погодження стратегічно важливих для області рішень між усіма гілками влади, бізнесом та громадськістю.***

Установити, що Рада регіону з питань взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є консультативно-дорадчим органом при голові Сумської обласної державної адміністрації, утвореним з метою забезпечення взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у вирішенні питань реалізації державної регіональної політики, системного вдосконалення моделі місцевої влади, проведення адміністративно-територіальної реформи, подолання міжрегіональних диспропорцій, забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць Сумської області, підвищення їх конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості.

- ***Запровадити системність та планування у напрямок зв'язків з громадськістю в органах виконавчої влади.***

Підрозділи із зв'язків з громадськістю мають виконувати стратегічні завдання, пресові служби – тактичні. Підрозділи зв'язків з громадськістю здійснюють моніторинг громадської думки, соцопитування, досліджують реакцію та оцінки громадськості, прогнозують суспільно-політичні процеси. Прес-служби організовують оперативне інформування шляхом організації для ЗМІ брифінгів, прес-конференцій, круглих столів, підготовки інформаційних повідомлень, проведення інформаційних кампаній, формують громадську думку, забезпечують участь ЗМІ у нарадах та інших заходах, що організовують та проводять органи влади. За умови чіткого розподілу та виконання функцій цих підрозділів влада працюватиме на випередження негативних тенденцій у громадських настроях та незадовільних оцінок дій влади.

- ***Активізувати шляхи та методи громадської участі в процесі прийняття управлінських рішень.***

Необхідно активно залучати громадськість до прийняття та обговорення владних рішень шляхом проведення публічних звітів представників влади, громадських слухань, консультацій з громадськістю, в тому числі за рахунок створення та широкого впровадження соціально-інформаційних мереж, запровадження громадського контролю та громадської експертизи в діяльності

влади. Установити в приміщеннях органів виконавчої влади електронні кіоски для поінформування громадян та забезпечення зворотного зв'язку з ними.

- ***Проводити роз'яснювальну роботу щодо актуальних правових економічних, соціальних та інших питань державотворення.***

Необхідно роз'яснювати позицію органу влади щодо визначеної ситуації. Залучати до цієї роботи знаних фахівців у тій чи іншій галузі, використовувати увесь арсенал форм та методів роботи.

- ***Вивчати громадську думку, потреби громадськості та громадську оцінку з тих чи інших питань для вироблення ефективного владного рішення та коригування політики обласної влади.***

Необхідно проводити соціологічні опитування мешканців області, акумулювати пропозиції та зауваження, аби враховувати їх у процесі прийняття рішення, спрямованого на задоволення потреб громадськості.

Розділ 7. Стратегічний напрямок № 5. Розвиток малого та середнього бізнесу в пріоритетних напрямках

Мале підприємництво – це одне з найбільш розповсюджених організаційних форм підприємництва, що дозволяє позитивно вирішувати економічні та соціальні проблеми.

Узагальнюючи позитивні і негативні сторони розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, можна зазначити, що за кількісними оцінками розвиток цього сектору економіки практично відповідає європейським показникам. Це підтверджує показник кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва на тисячу населення, який у 2007 році досяг 56,6 одиниць (у Великій Британії – 59, Німеччині – 43, Франції – 42, Португалії – 66, Італії – 72).

Разом з тим, за якісними показниками вітчизняне підприємництво значно відстає від європейського стандарту. Так, наприклад, у Великобританії малий і середній бізнес становить 96%, охоплює зайнятість робочої сили 25% і виробляє 20% валового продукту. В Японії 80% працездатного населення зайняте у сфері дрібних та середніх підприємств. В Італії частка дрібних і середніх підприємств становить 99%.

За останні 5 років роки спостерігається незначне коливання динаміки малих підприємств в області на +-5% та зростання кількості СПДФО на 30,7% (на 12,5 тис.), малі підприємства становлять 91,8% кількості всіх підприємств (12 місце по Україні). У середньому на 10 тис. наявного населення припадало 51 мале підприємство (по Украйні – 72).

Динаміка кількості малих підприємств 2005-2009 роках, одиниць

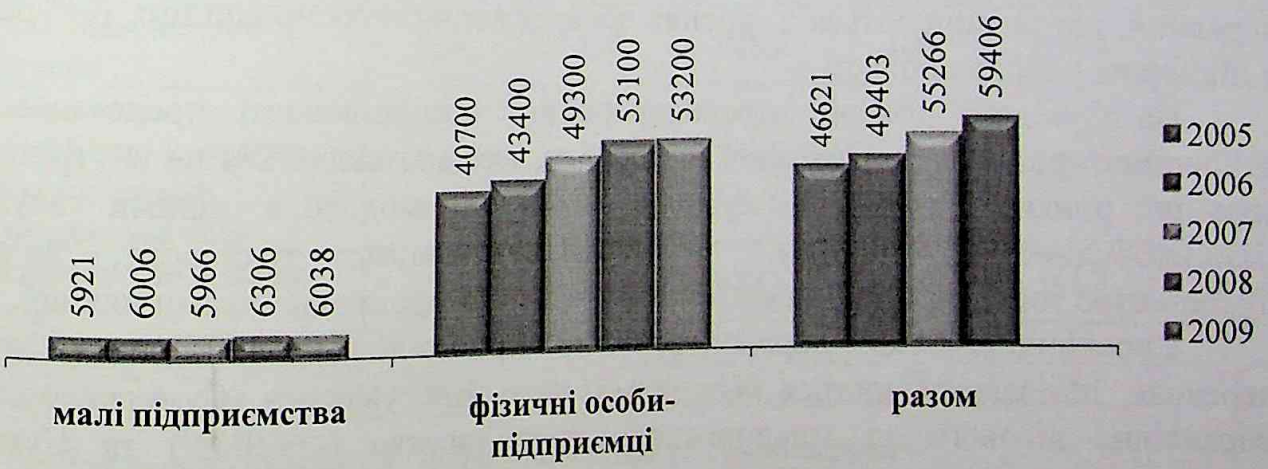

Питома вага прибуткових підприємств в області за підсумками роботи 2009 року становила 64,8% (6 місце по Україні) від загальної кількості малих підприємств, у 2008 році – 67,5%, у 2007 році – 69,3%, у 2006 році – 68,2%, у 2005 році – 65,4%.

У 2008 році в структурі діяльності малих підприємств переважає невиробнича сфера – 78% (67,5% – торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів; 6,5% – операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям; 2% – діяльність готелів та ресторанів; 0,8% – діяльність транспорту і зв'язку; 0,6% – надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту; 0,6% – інше). У виробничій сфері

переважає промисловість – 8,5%; будівництво – 7,8%; сільське господарство, мисливство, лісове господарство – 5,8%. За експертною оцінкою ситуація станом на 2010 рік суттєво не змінилась.

Розподіл обсягів реалізованої продукції (робіт послуг) малих підприємств за видами економічної діяльності у 2008 році, %

Невиробнича сфера (78%):	
67,5%	торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів
6,5%	операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
2%	діяльність готелів та ресторанів
0,8%	діяльність транспорту і зв'язку
1,2%	інше

Питома вага надходжень до бюджетів всіх рівнів від діяльності суб'єктів малого підприємництва в 2009 році склала 11% у загальних обсягах по області, у 2008 році – відповідно 5,8%, у 2007 році – відповідно 5,3%. Основні показники розвитку підприємств малого бізнесу наведені у додатку 1.

Одна з важливіших галузей промисловості, яка взаємопов'язана з багатьма іншими галузями економіки та відіграє особливу роль у становленні економічного розвитку регіону є – **деревопереробна галузь**. На Сумщині вона представлена переважно підприємствами малого та середнього бізнесу – близько 318, на яких задіяно більше 1000 осіб. Характерною ознакою підприємств деревопереробної промисловості є концентрація заготівлі та споживання деревини, що розміщуються в місцях зосередження лісосировинних ресурсів – у північних районах області.

На Сумщині товари деревопереробної промисловості представлені в основному продукцією первинної переробки, яка поставляється на внутрішній і зовнішні ринки, що супроводжується тісною взаємодією з іншими галузями (машинобудівельна, хімічна, легка промисловість, транспорт, зв'язок, будівництво тощо) та виступають споживачами та постачальниками для неї.

Сировинною базою деревопереробної промисловості в області виступає деревина, що заготовлюється місцевими лісокористувачами (Сумське обласне управління лісового та мисливського господарства (ОУЛМГ) та Сумське комунальне агролісогосподарське підприємство «Сумиоблагроліс»), та деревини, яка завозиться з Полтавської та Чернігівської областей (додаток 6).

Лісовий фонд регіону представлений понад 30 видами деревних порід, серед яких домінують сосна, дуб, береза, клен, який має значний економічний і природоохоронний потенціал. Середній щорічний обсяг заготівлі необробленої ліквідної деревини в області становить біля 900 тис. куб. м, перехідні залишки лісогосподарських підприємств складають близько 100 тис. куб. м, тоді як у Чернігівській області обсяг заготовленого лісу – близько 1200 тис. куб. м.

З метою прозорості та удосконалення організації продажу деревини для забезпечення нею зростаючих потреб вітчизняних переробних підприємств був затверджений наказ Держкомлісгоспу України від 19.02.2007 № 42 «Щодо

вдосконалення механізмів продажу необробленої деревини» та «Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини». Згідно з ними вся заготовлена необроблена деревина, за винятком дров паливних та власних потреб для забезпечення роботи виробничих деревообробних підрозділів, підлягає реалізації через аукціони, що проводяться один раз у квартал на базі обласних товарних бірж (в області – СТБ «Сумиагропромбіржа»).

В області протягом трьох останніх років спостерігається тенденція до зменшення рубок головного користування, як наслідок, зменшення обсягів використання лісосировини основними лісокористувачами: у 2008 році – на 10%, у 2009 році – на 7%. Власними деревопереробними цехами місцевих лісокористувачів переробляється в середньому 20% необробленої деревини, у Чернігівській області – 19%. Більше 50% вільних обсягів лісової продукції реалізується за прямими угодами, через аукціони реалізуються незначні обсяги: у 2007 році – 17%, 2008 році – 24%, 2009 році – 1%, 2010 році – 6% заготовленої ліквідної деревини. Експорт постійних лісокористувачів області складає до 15% заготовленої ліквідної необробленої деревини в Германію, Бельгію, Голландію, Італію, Туреччину, Ізраїль, у тому числі Сумським ОУЛМГ – 20%, ОКАП «Сумиоблагроліс» у 2007-2008 роки – до 9%, 2009 рік – 0,7% (по Україні – 19%, на Чернігівщині – 15%, у Латвії – 30%).

Напрямки використання необробленої деревини на Сумщині протягом 2007-2009 років*

Напрямки використання ліквідної необробленої деревини	2007 рік		2008 рік		2009 рік	
	тис.куб.м	%	тис.куб.м	%	тис.куб.м	%
Обсяг використаної деревини	1031	100	928,5	100	854,8	100
у тому числі: перероблено у власних цехах місцевими лісокористувачами	188	18	176,4	19	176,6	21
реалізовано по прямим угодам	533,2	52	419,6	45	544,7	64
реалізовано через аукціон	178,4	17	219,4	24	5	1
експортовано	131,4	13	113,1	12	128,5	15

**за даними Сумського ОУЛМГ та ОКАП «Сумиоблагроліс»*

Таким чином, на внутрішньому ринку залишається близько 88% заготовленої постійними лісокористувачами області ліквідної необробленої деревини (у Чернігівській області – 85%, у Латвії – 70%).

За даними райдержадміністрацій планова річна потреба в необробленій деревини приватних деревообробних підприємств області складає близько 300 тис. куб. м (35% річного обсягу реалізації необробленої деревини), значну частину якої вони придбають у місцевих постійних лісокористувачів за прямими угодами.

Канали забезпечення приватних підприємств (підприємців) Сумщини необробленою деревиною, тис. куб. м

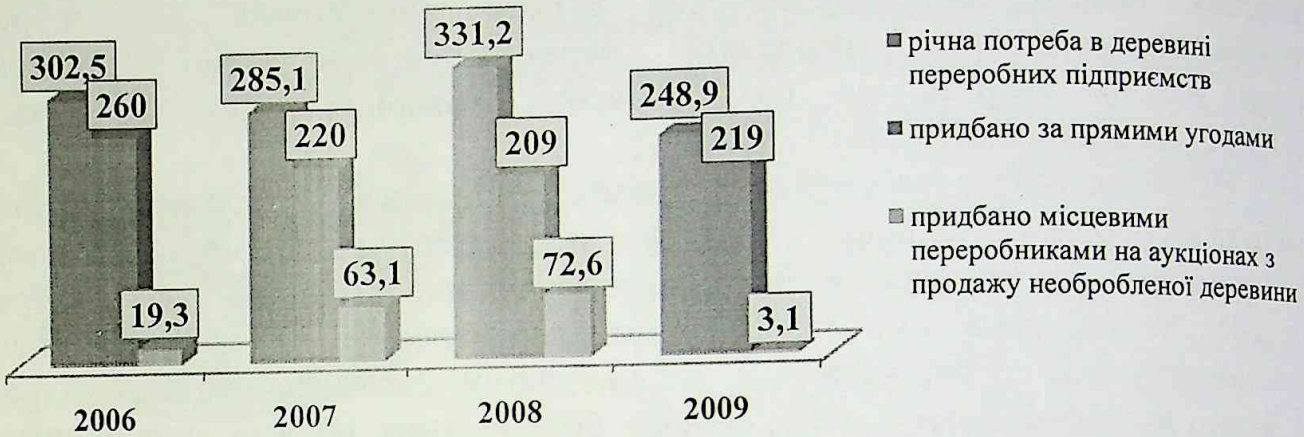

Як свідчить практика, місцеві приватні деревопереробні підприємства області не активно приймають участь в аукціонах з продажу необробленої деревини. Так, за результатами біржових торгів у 2010 році через аукціони з продажу необробленої деревини ними придбано 19,45 тис. куб. м, у 2009 році – 3,1 тис. куб. м, у 2008 році – 72,6 тис. куб. м.

Значні обсяги необробленої деревини на аукціонах придбають ТОВ «Кроно Україна» Львівської області, ТОВ «Експрес-Сервіс» Донецької області, ПФ «Бобр» Харківської області, ТОВ «Примула Трейд» Донецької області, ВАТ «Жидачівський ЦПК» Львівської області, ПП «Дондрев» Донецької області, ТОВ «Залізпром» Сумської області.

Характерною ознакою деревопереробної промисловості Сумщини є зменшення обсягів виробництва продукції та диспропорція в перевищенні темпів зростання продукції первинної обробки над темпами виробництва поглибленої переробки. Крім цього, майже 40% виготовленої товарної продукції реалізується за межі України. Так, у 2009 році експортовано 42% річного обсягу реалізації продукції (у 2006 році – 33%, 2007 році – 46%, 2008 році – 37%).

Динаміка обсягів реалізації деревопереробної продукції місцевими підприємствами, млн. грн.

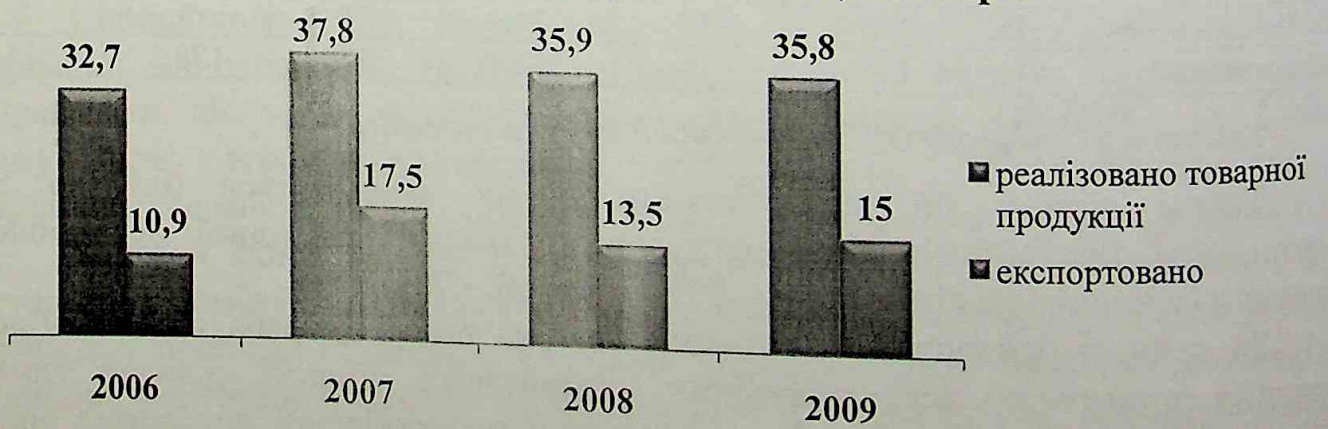

Крім цього, з метою налагодження дієвої співпраці між господарюючими суб'єктами деревообробної галузі, підвищення конкурентоспроможності продукції деревопереробників та розширення ринків її збуту, створення нових робочих місць, обміну інформації та вирішення спільних завдань в області засновані на

добровільному об'єднанні учасників Сумська обласна галузева організація роботодавців деревообробної промисловості та Сумська обласна організація роботодавців деревообробного та меблевого виробництва, які об'єднують 25 учасників.

Незважаючи на всі позитивні моменти актуальним залишається питання пошуку шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності деревопереробної галузі. Для досягнення цієї мети необхідно налагодити ефективну взаємодію між виробниками, споживачами, фінансово-кредитною системою, органами місцевої влади та елементами інфраструктури.

Виходячи з вищевикладеного, можна виділити наступні основні проблеми, що виникають у деревопереробній галузі області:

- якість заготовленого лісу значно перевищує якість наявного в галузі виробничого обладнання, що використовується для переробки необробленої деревини, та технологій виготовлення готової продукції. Так, рівень зносу обладнання сягає до 50%, відходність виробництва сягає 40%;
- недостатній рівень забезпечення приватних деревообробних підприємств лісосировиною – необробленою деревиною у зв'язку з монополією постійних лісокористувачів на лісові ресурси. Неповною мірою місцевим деревопереробникам дозволяє використовувати позитивні аукціонні форми придбання лісу;
- лісокористувачами застосовується практика формування лотів шляхом нав'язування покупцям низькоякісної деревини, зокрема внаслідок включення до привабливих лотів низькосортної деревини малих діаметрів, яка не користується попитом у деревопереробників;
- наслідки економічної кризи: відсутність попиту на деревну продукцію, порушення роботи банківської системи, спад обсягів виробництва, фактичне використання виробничих потужностей приватних деревопереробних підприємств складає до 50%;
- підприємства несуть збитки, що призводить до вимушеного припинення їх діяльності та руйнації деревопереробної галузі в області.

Усі ці проблемні питання розвитку галузі мають негативні наслідки як в соціальній (скорочення робочих місць, зниження доходів населення області), так і в економічній (дефіцит продукції деревообробної галузі на споживчому ринку, зменшення надходжень до бюджетів) сферах.

Враховуючи результати аналізу функціонування деревообробної промисловості Сумщини, доцільно окреслити коло першочергових **завдань**:

- налагодити ділові взаємозв'язки деревопереробної галузі із суміжними галузями, зокрема лісовою та хімічною промисловістю, будівництвом, транспортною галуззю, які локально сконцентровані в області;
- активізувати роботу асоціацій, що діють на території області та забезпечити надання практичної допомоги членам асоціації в розвитку і зміцненні виробничої, технічної та соціальної бази, організації виставок, конференцій і семінарів з напрямків діяльності деревопереробних підприємств.

Разом з цим на сьогодні з метою підтримки вітчизняної деревопереробної галузі на території України прийнятий Податковий Кодекс України, згідно з яким виключено поняття відшкодування ПДВ при експорті лісу. Таким чином,

лісокористувачам буде економічно не вигідно експортувати ліс та понад 12% високоякісної деревини залишиться в області для забезпечення нею зростаючих потреб вітчизняних деревообробних підприємств, установ, організацій.

Разом з цим в умовах системної перебудови економіки України формування сучасної системи управління малим підприємництвом і, зокрема інноваційним, на підставі впровадження кластерної моделі, передбачає упорядкування, відбір та організаційне об'єднання самодостатніх об'єктів господарської діяльності з метою підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності цих підприємств в умовах трансформації економіки регіону.

Завдання кластеру – управляти науково-виробничими процесами ефективним сучасним способом для прискорення розробки, передачі та комерціалізації технологій, товарів з метою зміцнення позицій у сфері скорішого просування на ринок принципово нової продукції з найменшим ризиком. Кластери малих підприємств збільшують темпи інновацій, визначають напрямок і характер їх використання, тому створюють фундамент стійкого економічного зростання регіону на стратегічну перспективу.

Для реалізації стратегії розвитку потенціалу області на основі кластерів в області необхідно здійснити вибір стратегічних одиниць і ланцюгів суміжних виробництв, які забезпечують розвиток регіональних стратегічних пріоритетів, визначених рішенням органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. ***Процес інтеграції ізольованих підприємств у кластери***, що базуються на соціально-економічних ресурсах та співпраці суб'єктів господарювання області ***доцільно провести в два етапи***.

На ***першому етапі*** утворюються асоціації – проміжні форми об'єднання суб'єктів господарювання, які добровільно погоджуються проводити свою діяльність, спираючись на ідеологію співпраці. На ***другому етапі*** асоціації перетворюються в повноцінні територіально-виробничі кластери.

Головним завданням діяльності асоціації є постійна координація діяльності учасників об'єднання шляхом централізації окремих управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників Асоціації, які поділяють спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки та послуги, та мають спільні економічні потенційні можливості або загрози.

За результатами проведеної підготовчої роботи в області визначено пріоритетними роботи щодо створення **кластеру у садівництві**.

В області по сільськогосподарських підприємствах налічується 973,3 га садів і ягідників, у тому числі зерняткових – 821,7 га, кісточкових – 19,4 га, ягідників – 132,2 га. У плодоносному віці – 548,5 га, зерняткових – 518,5 га, кісточкових – 10 га і ягідників – 20 га. У 2006 році посаджено 108 га садів і ягідників, у тому числі зерняткових – 69,8 га і ягідників – 38,2 га. У програмі розвитку садівництва у 2006 році було задіяно 8 господарств, яким з державного бюджету надано фінансової підтримки на суму 1003 тис. грн. (додаток 7).

Для визначення максимально прибуткових галузей у садівництві наводяться основні складові прибутковості деяких культур за 2008 рік:

Культура	Урожайність, т/га	Собівартість 1т, тис.грн.	Витрати на холод, тис.грн./т	Ціна* реалізації продукції, тис. грн./т		Виручка з 1 га, тис. грн.	
				свіжої	охолодж. (заморож.)	свіжа продукції	охолодж. та заморож. продукція
Зерняткові	15-20	0,6	0,3	1,5-2,0	5-6	30,6	96,2
Кісточкові	6-8	0,8	1,0*	2-3	20-25*	17,5	157,5**
Ягоди	6-8	ІД	1,0*	2-3	25-30*	17,5	192,5**

** - за цінами 2008 року*

*** - заморожена продукція*

Як бачимо, при реалізації плодоягідної продукції навіть у свіжому вигляді, за умов високої агрокультури та ефективного посередника з ланцюга «сад-споживач», виробник може мати достатньо високу прибутковість (до 10-15 тис. грн. з 1 га).

Основні економічні показники ефективності розвитку садівництва в області за 2006-2010 роки

Показники	Плодові насадження
Площа насаджень, га	1443
Валовий збір, тис. тн	47694
Валові затрати, тис. грн.	80289,74
Вартість валової продукції, тис. грн.	95388
Собівартість, 1 ц/грн.	169
Ціна, 1 ц/грн.	200
Прибуток, тис. грн.	15098,26
Рентабельність, %	19

На першому етапі планується наступне ядро кластеру в галузі садівництва (**«Садівничий кластер»**) з наступних малих та середніх підприємств-виробників продукції садівництва:

- ⇨ ПСП «Мир», Конотопський район;
- ⇨ ТОВ «Садівник», Конотопський район;
- ⇨ ПСП «Обрій сад», Конотопський район;
- ⇨ ПСП «Сейм-4», Конотопський район;
- ⇨ ЗАТ «Сад», Охтирський район;
- ⇨ ТОВ АФ «Яблучне», Великописарівський район.

Малі та середні підприємства – переробники продукції садівництва:

- ⇨ ЗАТ «Глухівське», м. Глухів;
- ⇨ ТОВ «Грицеве», Лебединський район;
- ⇨ ТОВ «Дружба», Лебединський район;
- ⇨ ПАФ «Агро світ», Сумський район;
- ⇨ ТОВ АФ «Садівник», Сумський район.

Організаційна структура створення територіально-виробничої системи – кластеру у галузі садівництва в Сумській області та схема взаємодії елементів представлено на схемі.

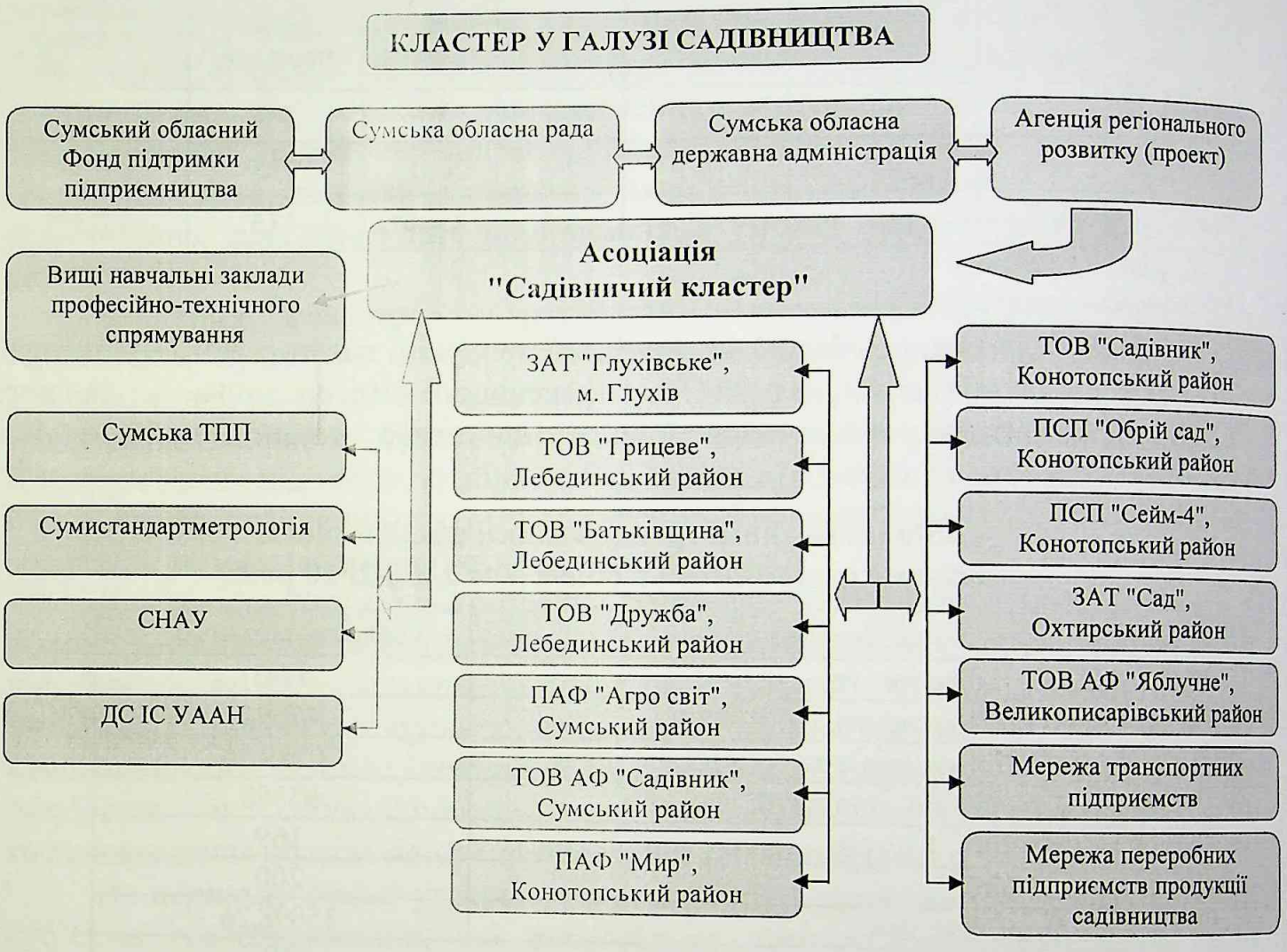

Матеріально-технічне забезпечення здійснюється за рахунок фінансових ресурсів Асоціації «Садівничий кластер», для створення та утримання якої в 2011 році необхідні кошти в сумі близько 100 тис. грн.

Вказані висновки щодо розвитку галузі садівництва базується на кількісному аналізі окремих економічних показників розвитку регіонів області:

коефіцієнт локалізації (фактор концентрації зайнятості – ФКЗ) характеризує взаємодію підприємств та їх мережування. За цим показником найвищий рівень локалізації об'єктів у галузі садівництва мають Південно-Центральні райони області (Сумський, Конотопський, Лебединський, Великописарівський, Охтирський) у галузі садівництва;

сила взаємовідносин між галузями у кластері. Для визначення відносин між регіональними галузями доцільно використати економічну модель «витрати – випуск» (ВВ). Отримані результати підтверджуються також середнім відсотком закупівель, зроблених найбільшими постачальниками;

коефіцієнт економічної успішності – дозволяє серед потенційних учасників кластерів виявити експортні галузі виробництва із високооплачуваними робочими місцями. Це показник економічної значущості галузі, який дорівнює відношенню річної заробітної плати на одного працівника до середньої річної заробітної плати на одного працівника. Якщо відношення є

більшим одиниці, то економічна значущість галузі в регіоні є вищою за регіональну середню.

Таким чином, запропонований для організації кластер в галузі виробництва (садівництво) повинен забезпечити для Південно-Центрального регіону області:

збільшення доходу для вказаної місцевості від експорту;

утворення мережі компаній, пов'язаних між собою;

провідну роль кластерного утворення в місцевій економіці або суттєвий вплив на неї;

привабливість для засновників нових малих підприємств.

Ще одним з перспективних напрямків для залучення малого бізнесу є **туристичний**, який представлений на Сумщині 5 туристичними операторами та 115 туристичними агентствами (2005 рік – 21 фірма) розташованими переважно в м. Суми.

В області є об'єкти, які представляють історичну і архітектурну цінність, мають міжнародне значення і є готовими функціонувати в мережі структур, де всі партнери доповнюють один одного, кожен створюючи свою частку додаткової вартості. До перспективних слід віднести не лише екскурсійно-історичні тури, але й спортивно-оздоровчі заходи.

За даними статистики, у 2009 році в Україну в'їхало більш, ніж 17 тис. туристів, у той же час в Сумщину місцевими операторами було залучено тільки 134 особи. Кількість туристів, виїжджаючих за кордон у 2009 році склала 6003 особи (у 2005 році – 3019 осіб).

Потенціал збільшення потоку туристів у Сумську область, пов'язаний з ознайомленням туристів з більш, ніж 2600 історичними пам'ятками різних епох, з історичними містами Путивль, Ромни, Національним природним парком «Деснянсько-Старогутський», Михайлівською цілиною і багатьма іншими визначними пам'ятками регіону.

За даними експертів галузі область має перспективи для розвитку на базі релігійного туризму (центри – міста Путивль, Охтирка та селище Миропілля), подієвого туризму (Миропільський ярмарок, ярмарок «Кролевецькі рушники», традиційний розважальний захід «Конотопська відьма», свято Івана купала в смт Недригайлів та інші), сільського зеленого туризму, екологічного туризму, рибальського, мисливського, культурно-пізнавального туризму, активного туризму: сплави на байдарках, велосипедні, кінні, автомобільні походи та інші.

Стримуючими факторами розвитку туризму в Сумській області є наступні:

- кількість туроператорів, що мають право створювати туристичний продукт Сумщини, за останні 5 років не змінилась (5 фірм, що зареєстровані в м. Суми) у зв'язку з занадто високою вартістю ліцензії оператора;
- для обслуговування туристів потрібен кваліфікований персонал – готельні службовці, туристичні агенти, екскурсоводи, водії та інший обслуговуючий персонал, який володіє іноземними мовами. Кількість екскурсоводів, які можуть обслуговувати туристів, складає 19 осіб та тільки 2 – мають можливість вести екскурсії на іноземній (англійській) мові. Середній вік екскурсоводів значно вище середнього;

- недостатній розвиток інфраструктури, необхідний для підтримки росту галузі. В області недостатня кількість закладів готельного господарства, місць для ночівлі туристів. Всього сертифіковані 24 готелі та зареєстровані 11 сільських зелених садиб. Більшість готелів не мають електронної системи бронювання номерів, що унеможливлює вільний доступ іноземців до можливих місць розташування на ніч;
- низький рівень популяризації туристичного потенціалу області в цілому та окремих районах, відсутність туристичного паспорту області, спеціалізованого Інтернет-порталу цих послуг.

Завданням для подолання обмежень розвитку туристичної галузі є створення умов та виділення земельних ділянок для стимулювання залучення інвестицій у будівництво готелів, атракціонів; формування позитивного іміджу області серед потенційних туристів; стимулювання підвищення якості місцевих пам'яток культури та архітектури; збереження та розумна експлуатація природних об'єктів (яблуні-саду, національних парків, заповідників та заказників).

Доцільно ***створити громадське об'єднання туристичних фірм*** та інших зацікавлених у розвитку галузі суб'єктів господарювання. Завдання такого об'єднання включають:

- налагодження ділових зв'язків з українськими та міжнародними туроператорами для розширення власних можливостей;
- налагодження співпраці з туроператорами в Полтавській, Харківській та Курській областях;
- створення курсів підготовки екскурсоводів на базі навчальних закладів області;
- розвиток зв'язків навчальних закладів з бізнесом;
- проведення досліджень рівня потенційного попиту туристичних об'єктів в нашій області та інше.

Розділ 8. Стратегічний напрямок №6. Стратегія розвитку соціально-гуманітарної сфери на покращення рівня життя мешканців області

8.1. Сучасне управління освітою як фактор підвищення конкурентоспроможності області.

Перед системою освіти Сумської області стоїть ряд гострих проблем:

- недостатність фінансового і матеріально-технічного забезпечення, що поставила багато установ освіти на межу виживання;
- невідповідність рівня оплати праці, пенсійного забезпечення і статусу працівників усіх установ освіти, їх ролі в забезпеченні сьогодення і майбутнього нашої держави;
- скорочення мережі дошкільної освіти;
- невідповідність вмісту і структури загальної середньої освіти інтересам і можливостям учнів та їх сімей;
- невизначеність соціально-економічних прогнозів підготовки кадрів для всіх галузей народного господарства;
- незабезпеченість своєчасної і достатньої післядипломної освіти;
- відсутність розвиненої індустрії дидактичного забезпечення освіти та інше.

Однією з головних причин такого стану є необхідність підвищення ефективності управління галуззю. Традиційний підхід до цього – управління окремими ланками освітнього процесу – не витримує іспиту часу. Наразі постала потреба реформування системи управління освітніми послугами. Основна ***концепція*** цього – ***розглядати систему надання освітніх послуг як безперервний ланцюг, починаючи від дошкільного виховання дітей і завершуючи підготовкою спеціалістів для народного господарства області та країни***. Така концепція відразу вирішить основну проблему – незбалансованості потужностей окремих ланок всього ланцюга.

Дошкільна освіта. Головними пріоритетами сучасної дошкільної освіти є виховання здорової та життєво компетентної особистості, забезпечення якісної та доступної дошкільної освіти кожній дитині.

Сучасна школа вимагає від майбутніх першокласників міцного здоров'я, володіння складними формами розумової, аналітично-синтетичної діяльності, пізнавальної активності, працездатності, певного обсягу знань, умінь та навичок. Готовність дитини до школи в загальному розумінні – це, передусім, фізичний, психологічний, розумовий, соціально-особистісний, морально-вольовий розвиток, засвоєння нею загальнонавчальних умінь та навичок, сформоване бажання вчитися.

В області гостро стоїть проблема щодо різниці в охопленні суспільним вихованням дітей, які мешкають у містах і селах. На особливу увагу заслуговує питання перевантаження груп дошкільних навчальних закладів, особливо в містах. На сьогоднішній день проігноровані соціальні питання даної сфери, тобто питання недостатньої кількості шкіл та дитячих садків, інфраструктури взагалі. У перспективі очікується збільшення кількості дітей як у дошкільних

закладах, так і в початковій школі. Але з огляду на загальноєвропейські тенденції, немає підстав очікувати найближчим часом істотного збільшення сумарних коефіцієнтів народжуваності. У зв'язку з тим, що відкрите суспільство сприяє орієнтації на західні високі стандарти рівня життя, більшість сімей відмовлятиметься від народження другої дитини і дітей наступної черговості, тобто репродуктивна діяльність обмежуватиметься. Але в перспективі своїй вона не має тенденцію скорочення. Тому постає питання збалансування кількості дошкільних закладів та початкової школи.

Нормативними документами не визначено впровадження соціально-педагогічного патронату сімей, у яких виховуються діти дошкільного віку.

Середня освіта. Наявна мережа загальноосвітніх навчальних закладів області гарантує конституційне право для кожного громадянина на доступність до якісної освіти.

Освітня система Сумщини, як і в цілому України, розвивається в умовах серйозного демографічного спаду. Унаслідок скорочення контингенту загальноосвітніх навчальних закладів (протягом 2005-2010 років на 38,4 тис. учнів) закрито 66 загальноосвітніх шкіл I та I-II ступенів, збільшилася кількість шкіл з малою чисельністю учнів, переважно в сільській місцевості.

У цих навчальних закладах вартість утримання одного умовного учня перевищує нормативні показники у 1,5 – 3 рази.

Одним із засобів забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей та підлітків, які проживають у сільській місцевості, є створення освітніх округів, визначення опорних шкіл. Як засвідчує вітчизняний досвід створення освітніх округів, повну загальну середню освіту сільські учні повинні отримувати в опорних навчальних закладах освітніх округів, що мають старшу профільну школу з допрофесійною або професійною підготовкою учнів.

Проблемними питаннями у наданні якісних освітніх послуг загальноосвітніми навчальними закладами, у тому числі сільської місцевості, є:

- невиконання програми «Шкільний автобус» за рахунок коштів державного та місцевих (районних) бюджетів;
- незадовільний стан забезпечення сучасною комп'ютерною технікою загальноосвітніх навчальних закладів I-II ступенів, підключення їх до інформаційної мережі Інтернет;
- низький рівень (30-40% від потреби) забезпечення загальноосвітніх шкіл навчальним обладнанням з природничо-математичних та технологічних дисциплін;
- недостатній рівень забезпечення шкільних бібліотек методичною, довідковою, науково-популярною літературою, відсутність комп'ютерної техніки.

У зв'язку зі збільшенням кількості *дітей з особливими потребами* актуальності набуває забезпечення їх права на якісну освіту. В області налічується майже 21 тис. дітей з вадами психофізичного розвитку, що становить 12,4% від загальної кількості дитячого населення, із них 2,9 тис. – діти з інвалідністю. Мережа спеціальних інтернатних закладів задовольняє освітні потреби дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Розроблений план

заходів щодо впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах області на період до 2012 року. Фахівцями обласної психолого-медико-психологічної консультації щороку обстежуються близько 2,2 тис. дітей зазначеної категорії, визначаються форми корекційної роботи.

Разом з цим у 15 районах і 5 містах області не створені психолого-медико-педагогічні консультації, що негативно впливає на проведення корекційної роботи.

Сумська область займає одне з провідних місць в Україні по охопленню дітей та підлітків *позашкільною освітою*. Однак недостатнім є рівень охоплення позашкільною освітою учнів сільської місцевості. Протягом останніх рівнів не вирішено питання фінансування позашкільних навчальних закладів. Видатки на утримання цих закладів не враховуються при розподілі міжбюджетних трансфертів.

Однією з найбільш численних груп населення на Сумщині є педагоги. У навчальних закладах різних типів і форм власності працюють 23 тис. *педагогічних працівників*.

Аналіз складу педагогічних працівників зі стажем роботи показав, що 51% учителів працюють у загальноосвітніх навчальних закладах понад 20 років (по Україні – 52%). Молодих спеціалістів (стаж роботи до 3 років) налічується 1,8 тис. осіб, що становить 14,3% (по Україні – 7,6%). 92,5% педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів мають вищу освіту.

Протягом останніх п'яти років відбувається процес старіння педагогічних кадрів. У загальноосвітніх навчальних закладах працюють 1,3 тис. (10,3%) вчителів пенсійного віку (по Україні – 16,4%).

Заклади професійно-технічної освіти щорічно забезпечують підготовку понад 6 тис. кваліфікованих робітників за 183 професіями, з них 100 – інтегровані за 17 напрямками економічної діяльності.

Відповідно до потреб ринку праці області за 5 останніх років у професійно-технічних навчальних закладах відбулося коригування переліку професій, за яким здійснюється підготовка кваліфікованих робітників. Намітилась позитивна динаміка щодо підготовки робітничих професій для промисловості, транспортної галузі.

Незважаючи на вжиті заходи, протягом останніх 5 років спостерігається тенденція зменшення кількості випускників професійно-технічних навчальних закладів, які працевлаштовуються за набутою професією. У 2005 році працевлаштовано 91% (по Україні – 85,3%), у 2009 році – 79% (по Україні – 94,5%). Через економічну кризу і масові скорочення, працедавці втрачають останній інтерес до фахівців, які тільки що закінчили навчання. Ще однією важливою проблемою є те, що в очах сучасної молоді професійно-технічна освіта виглядає далеко не у веселковому світлі. Але ситуація на ринку праці доводить необґрунтованість такої думки. Сьогодні, як ніколи, потрібні робочі кваліфіковані кадри: електрики, будівельники, столяри, водії, продавці. На одного випускника профтехучилища нині доводиться чотири інженери-випускники вузу. Фахівці прогнозують – у 2015 році потреба промисловості в кваліфікованих кадрах у регіоні буде забезпечена лише на 40%.

Попит на робочі спеціальності на ринку праці завжди стабільний, але за умови, якщо профтехосвіта відповідає новітнім стандартам і враховує сучасні досягнення. Для цього необхідна співпраця з профільними виробничими фірмами. Єдиний вихід з ситуації, що склалася, за відсутності необхідного державного фінансування – якомога раніше «вивести» учнів на виробничу практику, де використовуються новітні технології. Щоб підвищити попит на випускників профтехучилищ на сучасному ринку праці, робочі спеціальності необхідно освоювати інтегровано: це дає можливість значно розширити спектр діяльності і сферу вживання навиків.

Проблемним залишається забезпечення професійно-технічних навчальних закладів сучасним комп'ютерним обладнанням. Середній показник кількості учнів на один комп'ютер становить 19 осіб. Середній показник по Україні - 15 учнів. Із 33 навчальних закладів лише 24 (73%) забезпечені навчальними комп'ютерними комплексами, з них 16 – за кошти державного бюджету.

Система вищої освіти області спрямована на задоволення потреб особистості, ринку освітніх послуг, ринку праці регіону та держави в цілому. Вона включає підготовку кадрів з вищою освітою за спектром напрямів, спеціальностей та освітньо-кваліфікованими рівнями молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста та магістра. У ВНЗ I-II рівнів акредитації здійснюється підготовка за 69 спеціальностями, у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – за 38 напрямами підготовки.

Для більш ефективної реалізації системи ступеневої освіти, скорочення термінів навчання, зменшення витрат на підготовку фахівців окремі вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації увійшли до складу університетів.

Затверджений новий Перелік напрямів підготовки та спеціальностей у вищих навчальних закладах. Він укрупнений майже вдвічі, до нього включено ряд нових, перспективних спеціальностей. Вищим навчальним закладам надана можливість уводити спеціалізації, щоб самим гнучко реагувати на потреби ринку праці в нових висококваліфікованих спеціальностях. Кінцева мета цього заходу – розширити профіль підготовки, підвищити її універсальність, академічну та професійну мобільність випускників у виборі подальшого місця роботи.

Аналізуючи стан працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, можна зробити висновок, що його рівень досить низький. Причиною є невідповідність напрямів підготовки і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців, потребам ринку праці. Останні роки найбільшим попитом серед абітурієнтів користуються спеціальності юридичного, фінансового, економічного напрямів, попиту на які на ринку праці немає. Не користуються попитом спеціальності інженерно-технічного напряму підготовки.

Майже 40% випускників педагогічних вищих навчальних закладів, які навчалися за державним замовленням, не з'являються за направленням на перше робоче місце. Не вирішуються соціальні проблеми молодих фахівців, пов'язані, у першу чергу, із наданням житла.

Метою реалізації Стратегії «Нова Сумщина – 2015» є підвищення конкурентоспроможності області **за рахунок корінного реформування системи управління освітою.**

Головна концепція – забезпечити єдиний освітній простір області за рахунок збалансування всіх ланок ланцюга надання освітніх послуг та економічно обґрунтованого завантаження кожної ланки.

Для досягнення цієї мети визначені такі пріоритети:

Пріоритет 1. Освіта, як якість життя:

- комплексна характеристика соціально-економічних, політичних, культурно-ідеологічних, екологічних чинників і умов існування особи, положення людини в суспільстві;
- концепція виразної державної молодіжної політики;
- вирішення проблеми отримання освіти;
- вирішення проблеми працевлаштування в молодіжному середовищі;
- відновлення повноцінної системи військової освіти.

Пріоритет 2. Забезпечити рівний доступ до якісної освіти всіх мешканців області:

- запровадження обов'язкової дошкільної освіти дітей 5-ти річного віку;
- оптимізація мережі дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням демографічної та економічної ситуації в регіонах;
- забезпечення ефективного функціонування освітніх округів;
- розробка й запровадження нових підходів до вирішення завдань інтеграції в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- підвищення ефективності функціонування системи позашкільної освіти.

Пріоритет 3. Підвищити якість освіти (надання освітніх послуг):

- створення умов для раннього виявлення творчих нахилів дитини;
- широке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах;
- забезпечення у навчальних закладах середовища, що сприяє збереженню здоров'я;
- покращення навчально-матеріального забезпечення закладів освіти.

Пріоритет 4. Підвищити соціальний статус педагогічних працівників:

- створення дієвого механізму забезпечення педагогічних працівників житлом;
- запровадження підтримки педагогічних працівників, які досягли високих результатів у праці, з боку органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Пріоритет 5. Удосконалити систему професійно-технічної та вищої освіти:

- посилення ролі органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування у формуванні замовлень на підготовку кваліфікованих робітників;
- приведення підготовки фахівців з вищою освітою до потреб ринку праці;
- мотивація роботодавців до участі в підготовці кваліфікованих фахівців;
- оптимізація мережі професійно-технічних навчальних закладів з урахування потреб ринку праці;

• оптимізація мережі вищих навчальних закладів шляхом утворення багатопрофільного регіонального університету.

На шляху реалізації встановлених пріоритетів існує низка **обмежень**, які стримують реалізацію сучасного розвитку освіти:

не розроблена обласна програма розвитку дошкільної освіти на 2011-2015 роки;

відповідно до пункту 6 статті 11 Закону України «Про загальну середню освіту» реорганізація та ліквідація загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості, заснованих на комунальній формі власності, допускається лише за згодою територіальних громад, що обмежує здійснення оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів;

не в повній мірі виконується державна програма «Шкільний автобус» у частині придбання автобусів за рахунок коштів районних бюджетів. Зі 163 шкільних автобусів, які здійснюють підвезення учнів сільської місцевості до місць навчання, тільки 60 закуплені за рахунок коштів місцевих бюджетів;

відсутній механізм нормативно-правового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з вадами психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах;

не виконано розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації від 23.07.2007 № 445 «Про створення районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій» (створені тільки в Буринському, Краснопільському, Путивльському районах, містах Суми, Охтирка);

відповідно до Бюджетного кодексу України видатки на утримання позашкільних навчальних закладів не враховуються при розподілі міжбюджетних трансфертів;

відсутня обласна програма забезпечення навчальних закладів сучасною комп'ютерною технікою на 2011-2015 роки;

обсяг видатків з місцевих бюджетів на організацію безкоштовного харчування учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів становить лише 59,3% від потреби;

не в повній мірі виконується розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації від 21.12.2004 № 464 «Про затвердження комплексної програми забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін». Відповідні районні (міські) програми не забезпечені належним фінансуванням з місцевих бюджетів;

через відсутність фінансування не діє програма сприяння забезпечення житлом педагогічних та науково-педагогічних працівників у Сумській області на 2008-2017 роки. У 2008 та 2010 роках кредит на придбання житла наданий лише двом педагогічним працівникам;

не встановлені премії голів районних державних адміністрацій, міських голів педагогічним працівникам, які досягли високих результатів у праці;

неефективний моніторинг потреб ринку праці;

неефективна система управління професійно-технічними навчальними закладами;

відсутність дієвого механізму визначення переліку спеціальностей та напрямів підготовки фахівців у вищих навчальних закладах у відповідності до потреб ринку праці регіону, держави;

недостатня участь суб'єктів господарювання у виконанні завдань професійно-технічної освіти в частині укладання договорів на підготовку кваліфікованих робітників, удосконалення навчально-матеріальної бази професійно-технічних навчальних закладів;

відсутність механізму відшкодування коштів до державного бюджету випускниками вищих навчальних закладів, які навчалися за державним замовленням, у разі їх неприбуття до місця роботи за розподілом;

падіння престижу робітничих професій.

Для усунення зазначених обмежень та перешкод пропонується низка наступних **заходів:**

- розробка та запровадження обласної програми розвитку дошкільної освіти на 2011-2015 роки;
- надання пропозицій Верховній Раді України щодо внесення змін до пункту 6 статті 11 Закону України «Про загальну середню освіту». Абзац другий цього пункту викласти у такій редакції: «Ліквідація власником (замовником) діючих загальноосвітніх, позашкільних, дошкільних навчальних закладів, заснованих на комунальній формі власності, допускається лише за згодою відповідного органу місцевого самоврядування за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який здійснює управління у сфері освіти»;
- розробка та запровадження обласної програми «Шкільний автобус» на 2011 – 2015 роки;
- запровадження механізму нормативно-правового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з вадами психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах, дитячих будинках, інтернатах;
- проведення моніторингу потреб у нормативно-правовому, матеріально-технічному, кадровому забезпеченні впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Розроблення відповідної обласної програми;
- забезпечення безумовного виконання розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації від 23.07.2007 № 445 «Про створення районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій у 15 районах та 5 містах області;
- надання пропозицій Верховній Раді Україні щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України в частині врахування при розподілі міжбюджетних трансфертів видатків на утримання позашкільних навчальних закладів;
- розроблення та запровадження обласної програми забезпечення навчальних закладів сучасною комп'ютерною технікою;
- збільшення в місцевих бюджетах видатків на організацію харчування учнів 1-4 класів загальноосвітніх шкіл. Залучення на ці цілі позабюджетних, спонсорських коштів;

- визначення окремим рядком у місцевих бюджетах видатків на придбання сучасного навчального обладнання з природничо-математичних і технологічних дисциплін для навчальних закладів, дидактичних та методичних матеріалів для вчителів;
- внесення змін до Програми сприяння забезпеченню житлом педагогічних та науково-педагогічних працівників у Сумській області на 2008-2017 роки в частині обсягів та джерел фінансування;
- запровадження щорічних премій голів районних державних адміністрацій, міських голів педагогічним працівникам, які досягли вагомих результатів у праці;
- створення при Сумській обласній державній адміністрації робочої групи з питань визначення потреб ринку праці в кваліфікованих робітниках, фахівцях з вищою освітою. Проведення моніторингу кадрового забезпечення всіх галузей економіки, визначаючи потребу для територій, а не лише для підприємств;
- надання пропозицій Верховній Раді України щодо внесення змін до Закону України «Про професійно-технічну освіту» в частині удосконалення системи управління професійно-технічною освітою, передачу функцій управління професійно-технічними навчальними закладами на обласний рівень;
- відновлення соціального партнерства професійно-технічних навчальних закладів з роботодавцями – замовниками кадрів. Уведення нового механізму працевлаштування випускників на основі багатосторонніх договорів між професійно-технічними навчальними закладами, підприємствами, установами, організаціями – замовниками робітничих кадрів та учнями;
- створення профільних центрів з сучасною навчально-матеріальною базою з підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів за сільськогосподарським, будівельним, машинобудівним, хімічним напрямами, напрямом сфери послуг, у тому числі за участю роботодавців – замовників кадрів. Упровадження висококонкурентних на світовому ринку праці спеціальностей, таких як генна інженерія, матеріалознавство тощо;
- запровадження соціальної реклами престижності робітничих професій, формування позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів, проведення регіональних ярмарок-виставок робітничих професій;
- надання Кабінету Міністрів України пропозицій щодо розроблення Порядку відшкодування коштів до державного бюджету випускниками вищих навчальних закладів, які навчалися за державним замовленням, у разі їх неприбуття до місця роботи за розподілом, що передбачено пунктом 14 Постанови Кабінету Міністрів України від 22.08.1996 р. № 992 «Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням»;
- запровадження регіональної стипендії для молодих спеціалістів строком до 3 років. Створення сприятливих соціальних умов для працівників, які працевлаштовуються в сільській місцевості;
- розроблення регіональної програми «Перше робоче місце», у якій буде передбачене перше працевлаштування випускника. Згідно цієї програми перший

рік роботи заробітна плата виплачується за рахунок держави, а в подальшому за рахунок підприємства;

- надання пропозицій Верховній Раді України щодо цільового державного кредитування. Практика безпроцентних кредитів, які розраховані на 10-20 років і починають виплачуватися вже після закінчення вищого учбового закладу. Аналогічні програми також активно можуть проводити і приватні банки, хоча і не на настільки пільгових умовах. Очевидно, що на Сумщині можливо лише державне кредитування. Це одночасно підтримає систему державної вищої освіти, яка фізично не може вижити за рахунок більш, ніж скромних бюджетних коштів. Форми подібного кредитування можуть бути різними, не виключаючи створення спеціального кредитного банку;
- розробка заходів щодо відшкодування коштів підприємствам та установам які приймають на виробничу практику студентів вищих навчальних закладів;
- надання пропозицій щодо внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», згідно з якими працедавцями стане вигідно приймати на роботу випускників середніх учбових закладів: менше стягуватиметься загальна сума податку. Таким чином, можна вирішити проблему комплексно — забезпечити стабільне економічне зростання і надати молодим гарантії зайнятості;
- внесення пропозиції щодо повернення в область Сумського військового інституту ракетних військ і артилерії ім. Б.Хмельницького;
- розробка заходів щодо залучення приватного бізнесу до підготовки спеціалістів з вищою освітою, створення резерву кадрів на підприємстві з попереднім розподілом випускників вищих навчальних закладів;
- створення Обласної ради молодих вчених, як консультативного органу при голові Сумської обласної державної адміністрації, до якого ввійдуть представники всіх вищих навчальних закладів області з метою забезпечення діалогу влади з молодими вченими та використання їх творчого наукового потенціалу.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме досягненню наступних **результатів:**

- забезпечення охоплення дошкільною освітою не менше 75% дітей дошкільного віку;
- забезпечення охоплення дошкільною освітою 100% дітей 5-тирічного віку;
- забезпечення транспортними послугами 100% учнів сільської місцевості, які проживають на відстані понад 3 км від школи за державною програмою «Шкільний автобус»;
- забезпечення соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку в суспільство;
- підвищення ефективності діяльності позашкільних навчальних закладів;
- створення здоров'єзберігаючого середовища в навчальних закладах;
- підвищення якості надання освітніх послуг;

- поліпшення соціального статусу педагогічних працівників;
- підвищення рівня працевлаштування випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів. Забезпечення потреб ринку праці регіону в кваліфікованих кадрах.

8.2. Реформа галузі охорони здоров'я як інструменту покращення рівня життя мешканців області

У програмі економічних реформ Президента України на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» зазначено, що сучасна система охорони здоров'я характеризується суттєвою нерівністю доступу до медичних послуг та вкрай низькою їх якістю. Головними причинами такого стану справ у галузі є:

- відсутність зв'язку між якістю медичних послуг та видатками на охорону здоров'я;
- неефективне використання бюджетних коштів;
- низький рівень профілактики та частки первинної медико-санітарної допомоги в структурі медичних послуг;
- неефективна система управління медичною галуззю як єдиного простору з охорони здоров'я.

Подолання існуючого стану передбачено за рахунок кардинального підвищення ефективності управління сферою охорони здоров'я та його фінансового забезпечення, у тому числі – шляхом створення основ для переходу до моделі соціального медичного страхування, а також наближення рівня доступності та якості медичних послуг до середньоєвропейських показників.

В області функціонує 835 закладів охорони здоров'я системи МОЗ України. Загальна кількість лікарняних закладів складає 69 одиниць, що в розрахунку на 100 тис. населення області становить 5,9 при середньому по Україні рівні 5,4 та середньоєвропейському – 3, тобто перевищує загальнодержавний показник та значно вище середньоєвропейського.

Ліжковий фонд стаціонарних закладів становить 10809 ліжок (у 2005 році – 10844). Забезпеченість населення області стаціонарними ліжками складає 92,4 на 10 тис. населення, (у 2005 році – 88,6) і поступово зростає у зв'язку із щорічним зменшенням населення на 1% (для порівняння – у цілому по Україні цей показник склав 87; у країнах Євросоюзу – 57), тобто перевищує загальнодержавний показник на 6,2%.

Згідно постанови Кабінету Міністрів України № 640 від 28.06.1997 р. «Про затвердження нормативів потреб у стаціонарній меддопомозі в розрахунку на 10 тис. населення» в області повинно бути 80 на 10 тис. населення або 9358 ліжок, а на даний час розгорнуто 10809 ліжок, що на 1451 ліжка більше. Забезпеченість ліжками хірургічного профілю – 23 на 10 тис. населення при середньому по Україні – 21,2.

В області працюють 4096 лікарів та 12089 середніх медичних працівників. Особи пенсійного фонду складають 20,8% та 8,3% відповідно. Забезпеченість лікарями складає 34,7 (у 2008 році – 34,3), та залишається нижчою, ніж у середньому по Україні (39,9), проте в країнах ЄС кількість лікарів на 10 тис. населення – 32,2. Лише в 4 областях України забезпеченість лікарями

менша, ніж у Сумській області (Херсонська – 30,3 на 10 тис. населення, Миколаївська – 31,2; Кіровоградська – 32,1; Чернігівська – 34,1).

У сільську місцевість у первинну ланку за 2005-2009 роки направлено 113 молодих спеціалістів-лікарів (у 2005 році – 46, 2006 році – 16, 2007 році –32, 2008 році – 8, 2009 році – 11, 2010 році – 12). Станом на 01.07.2010 в області не укомплектовані лікарями 16 сільських лікарських амбулаторій, у 17 лікарських амбулаторіях та 1 СДЛ посади лікарів займані сумісниками.

Без медичних працівників залишаються 24 ФАП/ФП, на 35 ФАП/ФП посади середніх медичних працівників зайняті сумісниками. Укомплектованість лікарських посад дільничних лікарень і лікарських амбулаторій фізичними особами – 56,8% і є найнижчою серед областей України (у середньому в державі – 69,9%). Укомплектованість фізичними особами посад середніх медпрацівників ФАП і ФП – 83,9% (по Україні – 91,6%).

Видатки на охорону здоров'я задовольняють потребу галузі лише на 40-50%. Незважаючи на це, обсяги фінансування щорічно збільшуються і у 2009 році склали 682,4 млн. грн. (2005 рік – 274,5 млн. грн., 2006 рік – 363,4 млн. грн., 2007 рік – 465,8 млн. грн., 2008 рік – 625,7 млн. грн., 6 міс. 2010 року – 839,9 млн. грн.).

Витрати на охорону здоров'я з розрахунку на одного жителя області у 2009 році склали 586,54 грн. (за 6 місяців 2010 року – 319,74 грн.) і залишаються нижчими середньоукраїнських (748,55 грн.), а в цілому по регіонах коливаються від 412,4 грн. у Рівненській області до 1084,7 грн. у Харківській області. Вартість одного ліжко-дня в стаціонарах області в 2010 році досягла 122,16 грн. проти 109,52 грн. у 2009 році, зокрема, на харчування – 7,59 грн. та на медикаменти – 11,7 грн. (у 2009 році – 7,14 грн. та 11,67 грн. відповідно). У той же час фінансування одного амбулаторного відвідування по статті «медикаменти» навіть зменшилась з 1,15 грн. у 2006 році до 1,03 грн. у 2007 році.

Але, незважаючи на збільшення фінансування та розвиток високоспеціалізованої медичної допомоги (створено центр екстракорпоральної детоксикації та гемодіалізу, гепатологічний центр, центр ендопротезування суглобів, ендовідеолапароскопічної хірургії, кабінети магнітно-резонансної томографії, комп'ютерної томографії, центр тромболізу), стан здоров'я населення області погіршується.

У цілому демографічна ситуація в області несприятлива. Протягом останніх п'яти років рівень смертності не зменшився і у 2009 році склав 18 на 1000 населення (у 2005 році – 19,3, 2006 році – 18,4, 2007 році – 18,6, 2008 році – 18,7) та значно перевищує загальноукраїнський (15,3) і середній показник по країнах ЄС (10,8). По рівню смертності область знаходиться на передостанньому місці серед областей України. Серед сільських жителів смертність у 1,7 раза вище, ніж міських.

Хоча народжуваність у 2009 році зросла до 9,1 на 1000 населення, але вона залишається найнижчою по Україні (Україна – 11,1, Рівненська область – 15,2; Волинська – 14,7; Житомирська – 11,7; країни ЄС – 10,6).

Природний приріст від'ємний і у 2009 році становить -8,9, Україна – -4,2, країни ЄС – +0,9. Показники по демографічної ситуації в області наведені у додатку 1.

Загальна захворюваність населення області має тенденцію до підвищення і у 2009 році зросла на 2,7% (зареєстровано 1832014 хвороб або 155013,5 на 100 тис. населення). Первинна захворюваність складає – 596029 хвороб або 50432,2 на 100 тис. населення (6 місяців 2010 року – 25720,1 на 100 тис. населення, Україна – 71865,4). Зростає захворюваність на злоякісні новоутворення (у 2005 році – 365; 2006 році – 357,9; 2007 році – 360,9; 2008 році – 361,9; 2009 році – 373,1 на 100 тис. населення; 6 місяців 2010 року – 190,9). Питома вага занедбаних випадків (4 стадія) у цілому зросла з 10,4% до 10,5%.

Зростає з року в рік захворюваність на ВІЛ – інфекцію і у 2009 році склала 18 на 100 тис. населення проти 7,4 у 2005 році (Україна – 43,2; країни ЄС –5,76). За рік кількість померлих від СНІДу зросла з 12 до 22 осіб.

Залишається високим первинний вихід на інвалідність, у тому числі зростає і серед працездатного населення і у 2009 році становив 46,1 на 10 тис. населення (у 2005 році – 45,4, 2006 році – 44,9, 2007 році – 45,5, 2008 році – 44,6, 6 місяців 2010 року – 23).

Зменшилась кількість флюорографічних обстежень з 602,2 на 1 тис. населення до 599.

Незадовільно проводиться реорганізація закладів в амбулаторії загальної практики – сімейної медицини (у 2005 році реорганізовано – 14, 2006 році – 13, 2007 році – 6, 2008 році – 8, 2009 році – 2).

Кількість денних стаціонарів залишається низькою – 14 на 10 тис. населення (Україна за 2008 рік – 14,4).

Потребує покращення матеріально-технічна база лікувальних закладів сільської місцевості. Так, тільки 44,2% лікарських закладів та 58% фельдшерсько-акушерських пунктів розташовані в пристосованих приміщеннях. Без санітарного автотранспорту залишається 10 сільських лікарських амбулаторій. Електрокардіографи відсутні у 14 лікарських закладах області. Як наслідок, рівень смертності від хвороб системи кровообігу в цих районах вищий, ніж по області. Тонометри Маклакова для вимірювання очного тиску відсутні в 13 лікарських закладах.

Погіршення стану здоров'я населення, високі показники смертності осіб працездатного віку, скорочення очікуваної тривалості життя, яскраво виражена нерівність у доступності медичної допомоги, зумовлені, зокрема, недоліками в організації охорони здоров'я.

Світовий досвід свідчить, що одним із головних пріоритетів розбудови національних систем охорони здоров'я в умовах дефіциту фінансових і кадрових ресурсів, повинен бути розвиток первинної медико-санітарної допомоги (далі ПМСД) на засадах загальної практики/сімейної медицини. Загальна практика/сімейна медицина спрямована на вирішення проблеми збереження і зміцнення здоров'я всього населення і є підвищення результативності системи охорони здоров'я в цілому, а також справедливого розподілу та раціонального використання коштів у галузі.

У системі медичного обслуговування ПМСД є складовою, яка потребує найменше ресурсів. У той же час, як свідчить світовий досвід, ПМСД може забезпечити найбільший вплив на загальний стан здоров'я населення, особливо за умов упровадження засад сімейної медицини.

В Україні недоліки в організації ПМСД і пріоритет «вузької» спеціалізації привели до невиправданого використання витратних видів медичної допомоги – амбулаторної спеціалізованої та стаціонарної. Протягом багатьох років на утримання позалікарняних закладів, де можливо розпочинати і закінчувати лікування понад 80% пацієнтів, витрачалось менше 20% загальних бюджетних витрат на охорону здоров'я, у тому числі на ПМСД – лише приблизно 5%. Така диспропорція в умовах різкого дефіциту фінансових ресурсів, що виділяються на охорону здоров'я, ускладнює, навіть практично унеможливлює забезпечення населення безоплатними медичними послугами на будь-якому рівні медичної допомоги.

Реформування галузі управління охорони здоров'я в області має відбуватись у наступних пріоритетах.

Пріоритет 1. ***Забезпечення доступності і якості первинної медико-санітарної допомоги всьому населенню держави, передусім сільським жителям, максимальне наближення установ з надання медичних послуг до споживача.***

Для досягнення цього необхідно реалізувати комплекс ***заходів***:

- розбудова мережі амбулаторій загальної практики/сімейної медицини, наближення її до місць проживання громадян, особливо на селі;
- матеріально-технічне оснащення амбулаторій загальної практики/сімейної медицини;
- створення належних соціально-побутових умов (житло) для медичних працівників, особливо в сільській місцевості;
- забезпечення якісної підготовки та підвищення кваліфікації достатньої кількості лікарів, медсестер первинної медико-санітарної допомоги (на базі медичного факультету Сумського державного університету);
- розробка та запровадження стандартів ПМСД та критеріїв оцінки якості первинної медико-санітарної допомоги;
- упровадження ефективних методів фінансування (оплати послуг) закладів і підрозділів ПМСД;
- запровадження методів заохочення медпрацівників з метою підвищення якості і ефективності роботи;
- упровадження системи оцінки задоволеності якістю медичних послуг з боку споживачів, системи швидкого анкетування пацієнта поліклініки та стаціонару при відвідуванні (обробка анкет тільки незалежними комісіями з залученням представників громадськості).

Пріоритет 2. ***Створення єдиного медичного простору області, реорганізація та підвищення ефективності системи управління галуззю охорони здоров'я на обласному, районних та міських рівнях, забезпечення керованості процесу реформування і діяльності первинної медико-санітарної допомоги.***

Основними **завданнями** є:

- створення вертикалі управління ПМСД;
- здійснення поетапної реструктуризації амбулаторно-поліклінічних закладів/підрозділів з чітким розмежуванням ПМСД та інших рівнів медичної допомоги;
- відокремлення центрів ПМСД у самостійні медичні заклади з юридичним статусом комунальних підприємств;
- запровадження сучасних інформаційних технологій (телевідеодіагностики).

Пріоритет 3. ***Науково-методичне та нормативно-правове забезпечення реорганізації первинної медичної допомоги та її ефективного функціонування.***

Основними **завданнями** є:

- проведення ретельного аналізу якості надання первинної та вторинної медичної допомоги в районах області: рівень госпіталізації, показники лікування хворих в умовах цілодобових стаціонарів;
- здійснення аналізу в медичній потребі прикріпленого населення, виявивши їх «вузькі» місця;
- на виконання вимог «Концепції управління якістю медичної допомоги в галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2010 року» розроблення та впровадження «Методології клінічного аудиту на основі стандартизації медичної допомоги в закладах охорони здоров'я області»;
- удосконалення системи звітності та показників діяльності медпрацівників, використання сучасних інформаційних технологій для ведення баз даних, реєстрації хворих та контролю якості надання медичних послуг;
- проведення широкої і аргументованої роз'яснювальної роботи щодо реформ серед медичних працівників, населення і депутатів;
- визначення реальної потреби в кадрових та матеріально-технічних ресурсах;
- підготовка плану з оптимізації систем медичної допомоги населення кожного району та міст області, удосконалення системи управління охороною здоров'я на районному рівні;
- підготовка плану з оптимізації систем медичної допомоги населення кожного району та міст області;
- створення робочої групи у складі заступника голови райдержадміністрації, головного лікаря ЦРЛ, начальників економічного та фінансового управлінь та депутатів.

Пріоритет 4. ***Інформаційна підтримка і супроводження перетворень, сприяння формуванню позитивного ставлення населення, медичної громадськості, владних структур різних рівнів до змін у галузі охорони здоров'я.***

Будь-які реформи на їх початку і впродовж терміну впровадження ніколи і ніде не сприймаються однозначно як виконавцями, так і населенням. Найбільш поширеними реакціями на впровадження нового є недовіра, неприйняття, інколи

навіть опір. З соціально-психологічної точки зору просування реформ значною мірою ускладнюють особливості впровадження загальної практики/сімейної медицини в попередні роки. Формальний підхід до введення сімейної медицини не сприяв зміцненню авторитету первинної допомоги і не виправдав сподівання населення щодо швидкої зміни ситуації у галузі охорони здоров'я.

Таким чином, інформація і PR заходи мають передувати графіку конкретних кроків реформування, включати заходи на загальнодержавному, регіональному та на рівні місцевих громад, сприяти залученню широкого кола партнерів з числа громадських організацій та засобів масової інформації (ЗМІ) при координуючий ролі органів державної влади і місцевого самоврядування.

Реалізація зазначених пріоритетів має відбуватись шляхом упровадження наступних **пілотних проектів**.

1. Реорганізувати систему управління охорони здоров'я на принципах створення «Єдиного медичного простору» на території області, передбачивши створення двох медичних округів з центрами в містах Суми та Шостка. Закріпити за обласним управлінням охорони здоров'я функції головного розпорядника бюджетних коштів, створити в його складі економічно-аналітичний відділ.

2. Удосконалити мережу лікарняних закладів сільської місцевості. Залишити мережу ФАПів та сільських дільничних лікарень. Створити мережу міжрайонних пологових відділень (Шосткінська ЦРЛ – для жінок Ямпільського, Шосткінського та Середино-Будського районів; Роменська ЦРЛ – для Недригайлівського, Липоводолинського районів; Конотопська ЦРЛ – для Буринського та Путивльського районів; Охтирська ЦРЛ – для Великописарівського району).

3. Кардинально підсилити мережу амбулаторій загальної практики/сімейної медицини в сільській місцевості. Забезпечити кадрове забезпечення амбулаторій ЗПСМ: створення належних соціально-побутових умов для медичних працівників (будівництво житла, придбання автотранспорту і систем зв'язку).

4. Забезпечити перерозподіл бюджетних ресурсів на охорону здоров'я шляхом оптимізації ліжкового фонду області. Так, доведення кількості ліжок до нормативу дасть змогу перерозподілити близько 61 млн. грн. на рік для збільшення фінансування амбулаторних послуг. Раціональне використання ліжкового фонду та наближення вартості середнього ліжко-дня до кращих показників по Україні дозволить направити ще близько 24 млн. грн. на амбулаторне лікування. Оптимізацію ліжкового фонду потрібно провести без скорочення структурних підрозділів і лікарень.

5. Організувати на площах, що вивільняються:

«хосписи» сестринського догляду (додаток 8);

університетську багатопрофільну клініку (фінансується з державного бюджету);

приватні медичні діагностичні та лікувальні центри на умовах оренди, тим самим заохочуючи інвесторів до співпраці.

6. Ліквідувати дублювання медичних закладів одного профілю. Так, у містах-районних центрах наявні одночасно міська лікарня та районна, де існує

декілька стаціонарних відділень одного профілю, наприклад очні або ЛОР. Ці відділення є малопотужними, незадовільно укомплектованими інструментарієм і апаратурою. Пропонується створити один отоларингологічний центр для жителів м. Суми, Сумського району і області на 60 ліжок (для дорослих) проти існуючих 90. Вивільнення коштів з обласного бюджету на утримання зайвих ліжок дасть можливість запровадити новітні технології лікування і діагностики, скоротити терміни лікування вдвічі та значно покращити якість лікування.

7. Забезпечити розвиток швидкої медичної допомоги (ШМД). Відкриття пунктів ШМД у сільській місцевості (всього необхідно відкрити 24 пункти). Забезпечити їх автотранспортом. Створити пункти швидкої допомоги при існуючих поліклініках та лікарських амбулаторіях (наявні приміщення, медичні кадри; потрібно дооснащення санітарним транспортом та мінімальним набором обладнання та розхідними матеріалами).

8. Впровадити в області відеотелеосистеми між обласними закладами та амбулаторіями ЗПСМ і ЦРЛ. Подібні засоби діагностики вже застосовані в області, зокрема, в системі залізничної медицини протягом останніх двох років вони засвідчили свою доцільність у питаннях оперативної діагностики, підвищення рівня доступності та покращення послуг.

9. Створити в м. Суми та інших великих містах області госпрозрахункові поліклініки профілактичної медицини, де будуть проводитися обов'язкові профілактичні медичні огляди працівників підприємств і установ, які відповідно до законодавства є платними. Це дасть змогу:

покращити якість роботи лікарів за рахунок зменшення завантаженості на амбулаторному прийомі;

покращити епідеміологічне становище (хворі не будуть контактувати зі здоровими);

зменшити бюджетні кошти на утримання інфраструктури, яка перейде на госпрозрахунок;

зменшити соціальну напругу населення (52% скарг було отримано з причин незадовільного амбулаторно-поліклінічного обслуговування).

10. Організувати єдиний Сумський обласний благодійний фонд при Сумській обласній державній адміністрації, а фонди при кожній лікарні закрити. Об'єднати 17 лікарняних кас в одну обласну лікарняну касу, тісно співпрацювати зі страховими компаніями і інвесторами.

11. Сприяти розвитку добровільного медичного страхування в області, як необхідного кроку до підготовки впровадження системи обов'язкового медичного страхування шляхом:

сприяння створенню конкурентного середовища для залучених страхових компаній щодо впровадження добровільного медичного страхування серед населення області;

застосування всіх форм роз'яснювальної роботи серед громадян щодо популяризації культури страхування та переваг добровільного медичного страхування;

проведення роботи щодо вивчення та впровадження кращого досвіду з обслуговування застрахованих осіб в лікувальних закладах області.

Розділ 9. Етапи та очікувані результати реалізації стратегії «Нова Сумщина-2015»

Упровадження стратегії розвитку області передбачає два основних етапи.

На **першому етапі** протягом **2011-2012 років** будуть закладені інституційні, інфраструктурні та нормативні передумови випереджаючого економічного росту через запровадження стимулюючих заходів для залучення інвестицій у пріоритетні галузі народного господарства області, створення та підсилення економічних кластерів, завдяки формуванню режиму максимального сприяння бізнесу шляхом зменшення неефективного втручання органів влади всіх рівнів у економічну діяльність об'єктів господарювання, зниження адміністративних бар'єрів для розвитку підприємництва, раціоналізації впливу податкової системи на діяльність бізнесу.

Модернізація транспортної інфраструктури області шляхом реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Сумською обласною радою стосовно фінансування протягом 2011-2013 років низки інфраструктурних проектів суттєво позитивно вплине на загальний інвестиційний клімат області, закладе необхідні основи для прискорення розвитку бізнесу.

Реалізація пілотних проектів з підвищення енергоефективності та економії енергоресурсів забезпечить подальше тотальне впровадження інструментарію та ідеології енергоефективності в економіці, соціальній сфері, ЖКГ.

Результатом першого етапу стане створення надійних передумов для швидкого подолання кризових явищ, забезпечення сталого та прискореного розвитку Сумщини. Водночас з цим будуть здійснюватися реформи у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, зміцнення науково-практичного та інноваційного потенціалу області, особливо в напрямку застосування передових технологій четвертого, п'ятого та розбудови фундаменту для шостого технологічного укладу. Сумщина впевнено стане на шлях кардинального підвищення своєї конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості за рахунок упровадження інноваційних продуктів та послуг, нових перспективних моделей вирішення економічних, управлінських та соціокультурних проблем розвитку.

Другий етап (2013-2015 роки) передбачає отримання практичної віддачі від втілення державних, державно-приватних та приватних інвестиційних проектів. Загальна кількість вкладених у модернізацію та розвиток пріоритетних кластерних утворень в АПК, будівництві, лісному господарстві та деревообробці, перевищить 500 млн. євро. Рівень продуктивності виробітку валового регіонального продукту наблизиться до середніх по Україні значень, що підніме Сумщину на рівень кращих регіонів України.

Сильна економіка області надасть додаткових можливостей для подальшого збільшення робочих місць, збереження та розвитку людського й соціального капіталу шляхом підвищення ефективності та стабільності соціального захисту, поліпшення якості й доступності освіти і медичного обслуговування. Створить умови для стійкого покращення рівня життя та створення комфортного для життя та ведення бізнесу середовища.

Результатом другого етапу впровадження стратегії розвитку стане

впевнений крок на шляху реалізації місії області стосовно перетворення її на унікальну в Україні територію стрімкого зростання без обмежень.

Девіз «Нової сумщини-2015» – «зняття обмежень для стрімкого зростання» – ***поєднає навколо реалізації стратегії розвитку області здорові та конструктивні сили місцевого бізнесу та громадськості, консолідує органи влади усіх рівнів задля досягнення майбутнього бачення регіону.***

Розділ 10. Механізми та організаційне забезпечення реалізації стратегії

Організаційний механізм забезпечення реалізації стратегії базується на запровадженні принципово нового підходу – створення єдиного управлінського простору в області. Він включає формування кола організацій, залучених до розробки пілотних проектів, щорічних планів, інвестиційних планів для реалізації стратегії розвитку Сумщини, створення нормативно-розпорядчих передумов для їх скоординованої роботи, запровадження сучасних інструментів галузевого, корпоративного та функціонального управління (на зразок діаграми Ганта для управління проектами, «дерева цілей» розвитку регіону, ранжування цілей за їх важливістю та пріоритетністю досягнення, управління за цілями). Важливим є впровадження такого організаційного інструментарію та правового забезпечення реалізації стратегії, який би не допустив формування щорічних планів і програм розвитку міст та районів області у відриві від стратегічних пріоритетів розвитку всього регіону.

Передумовою успішної реалізації стратегії є узгодження розподілу завдань, управлінських дій між інституційними структурами, дотримання балансу між потребами і реальними ресурсами, стимулювання і забезпечення відповідальності, координація ходу реалізації стратегії та своєчасне внесення, у разі потреби, коректив у поставлені завдання та інструменти.

Виконавцями основних завдань, пов'язаних із розробкою та реалізацією стратегії розвитку регіону, мають стати місцеві органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, представники підприємств, установ та організацій усіх форм власності, представники громадських організацій, ЗМІ. Форми та методи їх роботи мають забезпечити координацію та регулювання процесу розробки та реалізації стратегії, наявність політичного та правового супроводу розробки та забезпечення реалізації пріоритетних програм, підготовку та укладення міжрегіональних та міжнародних угод, контроль за виконанням дій, визначених планом реалізації стратегії.

Потреба динамічного пожвавлення економічної активності спонукає до економізації діяльності органів місцевої влади. Дії останньої мають орієнтуватись на максимальне сприяння налагодженню взаємозв'язків між зацікавленими економічними партнерами: виробниками, споживачами, інвесторами, мешканцями території, туристами, на надання бізнесу області допомоги в залученні інвестицій, пошуку нових ринків та партнерів.

Має бути передбачено механізми активного спілкування влади, бізнесу та громадськості, які дозволять посилити участь бізнесу та громадськості у розробці запитів, побажань та вимог до центральних органів влади, формуванні цілей, завдань та інструментів реалізації стратегії розвитку області, формуванні сприятливого бізнес-середовища в області.

Інституційними інструментами забезпечення такої співпраці мають стати:

- Рада регіону при голові Сумської обласної державної адміністрації.
- Координаційний комітет з реалізації стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина – 2015».

- Агентство регіонального розвитку, включаючи підрозділи з бізнес-планування та залучення інвестицій, розробки програм з енергоефективності, прогнозування на основі методології Technology Foresight, галузевої експертизи.
- Асоціації розвитку кластерів у пріоритетних галузях економіки, профільні та галузеві асоціації та спілки роботодавців, підприємців.
- Фонди з управління реалізацією інфраструктурних проектів для створення індустріальних промислових парків, обласний науково-аналітичний центр науково-промислових розробок.
- Центри підтримки бізнесу, бізнес-інкубатори, інформаційно-аналітичні центри, інші інститути підтримки підприємництва.
- Сумський обласний благодійний фонд, фонди сприяння духовному розвитку, інші фінансові, координаційні, аналітико-прогнозні інституції, які можуть бути створені для реалізації завдань Стратегії, у тому числі на міжрегіональній основі.

Невід'ємною складовою процесу реалізації Стратегії має стати план популяризації розробки та впровадження стратегії області, позиціонування у громадській думці положень стратегії та бачення майбутнього розвитку області, створення позитивного іміджу влади.

Важливим інструментом реалізації стратегії є механізм реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Сумською обласною радою стосовно фінансування протягом 2011-2013 років низки інфраструктурних проектів.

Унікальним за змістом та результативністю інструментом реалізації стратегії стане реєстр обмежень та можливостей економічного та соціального розвитку Сумської області. Для кожної галузі, кожного пріоритетного напрямку розроблятиметься перелік виявлених обмежень та перешкод, визначатимуться шляхи їх усунення, відповідальні установи та термін реалізації. Крім цього, визначатимуться ефект від ліквідації обмежень, вартість та джерела фінансування.

Механізм запровадження стратегії розвитку «Нова Сумщина-2015» передбачає розробку, затвердження й реалізацію низки окремих проектів та програм, зокрема:

- Програми створення єдиного управлінського простору в Сумській області, підвищення ефективності управління регіоном та координації дій різних гілок влади.
- Програми моніторингу та експертизи проектів по залученню інвестицій у пріоритетні галузі економіки в Сумській області на 2010-2015 роки.
- Проекту створення обласного Агентства розвитку та залучення інвестицій.
- Програми реформування управління економічним розвитком в Сумській області на 2010-2015 роки.
- Регіональної програми будівництва (придбання) доступного житла на території Сумської області на 2010-2017 роки;
- Програми підвищення енергоефективності в Сумській області на 2010-2015 роки.
- Програми реформування ЖКГ в Сумській області на 2010-2015 роки.

- Регіональних програм розвитку комунальної інфраструктури;
- Регіональної та місцевих програм підтримки малого підприємництва на 2011-2012 роки.
- Регіональної програми розвитку внутрішньої торгівлі на 2010-2012 роки.
- Концепції розвитку інформаційного простору Сумської області на період до 2015 року.
- Програми формування іміджу органів влади в Сумській області на 2010-2015 роки.
- Обласної комплексної програми «Молодь Сумщини на 2011-2015 роки»;
- Програми реформування системи освіти в Сумській області на 2010-2015 роки.
- Програми реформування галузі охорони здоров'я в Сумській області на 2010-2015 роки.

У рамках Стратегії актуальним є продовження реалізації наступних діючих обласних програм:

- Обласної програми розвитку тваринництва на 2008-2011 роки.
- Програми розвитку сільських територій Сумської області на 2008-2011 роки.
- Програми розвитку кооперативного руху на селі в Сумській області на 2008-2011 роки.
- Обласної програми «Власний дім» на період до 2011 року.
- Програми по організації виробництва та використання місцевих поновлювальних видів палива в Сумській області у 2009-2015 роках.
- Інвестиційної програми у сфері поводження з твердими побутовими відходами у місті Суми на 2010-2014 роки.
- Програми «Питна вода України» на 2006-2020 роки.
- Обласної програми «Сільська криниця» на 2008-2015 роки.
- Програми розвитку обласного комунального підприємства «Аеропорт Суми» на 2008-2012 роки.
- Обласної програми «Вчитель» на період до 2012 року.
- Обласної програми «Шкільний автобус».
- Програми розвитку професійно-технічної освіти на 2010-2014 роки.
- Програми «Підготовка кваліфікованих робітників на 2010-2014 роки».
- Обласної комплексної програми «Здоров'я нації» до 2011 року.
  Програми «Репродуктивне здоров'я нації до 2015 року в області».

ДОДАТКИ

Додаток 1

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ

1.1. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Обласний центр:	місто Суми
Дата утворення:	10 січня 1939 року
Кількість районів:	18
Кількість міст обласного підпорядкування:	7
Кількість міст районного значення:	8
Загальна кількість селищ міського типу:	20
Загальна кількість сільських населених пунктів:	1467
Кількість жителів, тис. чол.:	1164,8
Загальна площа, тис. кв. км:	23,8
Густота населення (чол. на 1 кв. км):	50
Доля міських жителів, %:	67

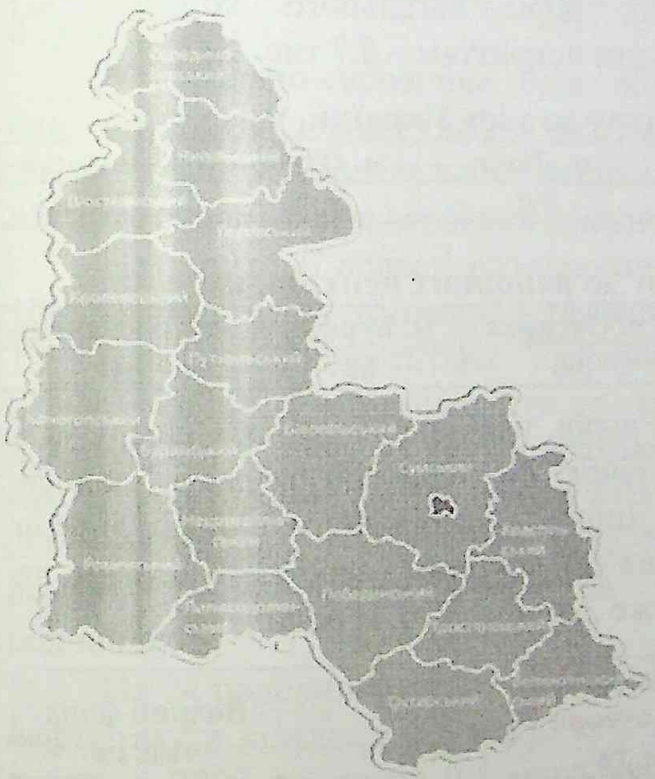

Сумська область розташована на північному сході України. З півночі на південь протяжність області 200 км, із заходу на схід – 170 км. На півночі та сході область межує з Брянською, Курською та Бєлгородською областями Російської Федерації. Протяжність державного кордону з Російською Федерацією, що проходить по території області, складає 498 км. На півдні і південному сході область межує з Полтавською і Харківською, на заході – з Чернігівською областями України. Відстань від міста Суми до столиці України – Києва залізницею становить 350 км, шосейним шляхом – 359 км.

	Територія кв. км	Кількість населення, осіб	Відсоток міського населення	Щільність населення, осіб на 1 км*
Сумська область	**23832**	**1172,3**	**67,2**	**50**
м. Суми	145	275,1	99	1909
м. Глухів	84	35,3	99,4	424
м. Конотоп	103	94,1	95,4	916
м. Лебедин	167	27,1	97,4	162
м. Охтирка	31	49,6	99,4	1603
м. Ромни	29	44,9	98,9	1572
м. Шостка	36	80,7	80,7	2258
Білопільський	1443	54,4	58	38
Буринський	1104	28,3	33,5	26
Великописарівський	831	21,3	33,8	26

Глухівський	1660	25,8	16,3	16
Конотопський	1667	32,3	8	20
Краснопільський	1351	30,2	35	23
Кролевецький	1284	41,1	58,4	32
Лебединський	1542	22,5	22,5	15
Липоводолинський	882	20,7	26	24
Недригайлівський	1036	26,6	34,2	26
Охтирський	1287	28,1	9,2	22
Путивльський	1103	30,1	55,1	28
Роменський	1859	37,6	-	21
Середино-Будський	1123	17,8	52,2	16
Сумський	1855	63	17,5	34
Тростянецький	1048	37,8	57,4	37
Шосткинський	1219	21,9	32,9	18
Ямпільський	943	26	65,4	28

* Дана станом на 01.01.2009

Загальна довжина автомобільних доріг загального користування становить 7,2 тис. км, у тому числі з твердим покриттям – 6,7 тис. км.

Відстань від обласного центру до міст України, км

	м. Київ	м. Сімферополь	м. Львів	м. Одеса	м. Донецьк
м. Суми	346	896	896	800	706

Відстань від обласного центру до районних центрів, км

	м. Ромни	м. Шостка	м. Охтирка	м. Буринь	м. Тростянець
м. Суми	119	138	80	88	64

По території області протікає 1543 річки, найбільші: Десна, Сейм, Сула, Псел, Ворскла. Загальна протяжність річок по території області складає 8 тис. км. Річки належать до басейну Дніпра і здебільшого є його лівими притоками. У межах області розташовано 25 крупних озер, 2178 ставків та 43 водосховища із загальним об'ємом майже 226 млн. куб. м води.

Міста, райони	Територія тис. га	Землі с/г призначення тис. га	Рілля тис. га	Водний фонд тис. га
Сумська область	**2383,2**	**1701,6**	**1232,8**	**113,7**
м. Суми	14,5	5,6	2,8	-
м. Глухів	8,4	5,9	5,1	-
м. Конотоп	10,3	5,9	4,8	-
м. Лебедин	16,7	6	4,1	-
м. Охтирка	3,1	1,1	0,8	-
м. Ромни	2,9	1,1	0,7	-
м. Шостка	3,6	0,9	0,3	-
Білопільський	144,3	123,4	99,8	7,7
Буринський	110,4	95,5	74,9	5,8
Великописарівський	83,1	67,6	52,4	4,2
Глухівський	166	115,5	87,8	7,1
Конотопський	166,7	129,2	91,6	10,2

Краснопільський	135,1	90,5	58,3	5,9
Кролевецький	128,4	78,4	46,8	5,4
Лебединський	154,2	108,6	75,6	9
Липоводолинський	88,2	75,1	56,3	5,1
Недригайлівський	103,6	83,1	65,8	5,3
Охтирський	128,7	87,1	70,4	5,8
Путивльський	110,3	79,3	50	6,2
Роменський	185,9	146,5	115	8,8
Середино-Будський	112,3	68	34,9	4,4
Сумський	185,5	134,8	103,7	9,9
Тростянецький	104,8	63,8	47,7	4
Шосткинський	121,9	73,9	46,7	5,2
Ямпільський	94,3	54,8	36,5	3,7

На території області обліковується 346 *родовищ* та 55 об'єктів обліку з 21 виду корисних копалин, з яких експлуатуються 79 родовищ та 41 об'єкт обліку.

Мінерально-сировинна база області на 50% складається з паливно-енергетичної сировини (нафта, газ, конденсат, торф), на 44,8% – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, близько 4% – із питних і технічних підземних вод, решта корисних копалин складають 1,2%.

На території області розташовано 33 *родовища вуглеводнів*, у тому числі 10 – нафтових, 1 – газове, 4 – газоконденсатних, 1 – газоконденсатнонафтові, 17 – нафтогазоконденсатних. У промисловій розробці перебуває 22 родовища (7 – у розвідці, 1 – підготовлене до промислового освоєння, 3 – не залучені до надрокористування), на яких підраховані балансові (видобувні) запаси вільного газу в кількості 43,8 млрд. куб. м (4% від запасів України), видобуток якого за 2009 рік склав 1,1 млрд. куб. м (5,4% від видобутку в Україні). Найбільше вільного газу видобувається на Рибальському нафтогазоконденсатному родовищі.

На 24 родовищах підраховані балансові (видобувні) запаси розчиненого у нафті газу в кількості 2,8 млрд. куб. м (8,1% від запасів України), видобуток якого за 2009 рік склав 0,4 млрд. куб. м, що становить 39,5% від загального видобутку в Україні.

Балансові (видобувні) запаси *нафти* обліковуються на 27 об'єктах у кількості 26,7 млн. т (21,8% від запасів України). Видобуток нафти за 2009 рік склав 1,3 млн. т (47,5% від видобутку в Україні).

Газовий конденсат підрахований на 21 родовищі в кількості 8 млн. т (9,7% від запасів України). Видобуток конденсату за 2009 рік склав 0,2 млн. т (14,8% від видобутку в Україні).

Крім того, на території області підготовлено до глибокого буріння 26 нафтогазоперспективних об'єктів, перспективні ресурси вільного газу яких оцінюються в 30,7 млрд. куб. м, нафти – 10 млн. т.

На території області розташовано 88 родовищ *торфу*. Запаси торфу категорій А+В+С1 складають 53,9 млн. т.

В області є 55 родовищ *сапропелю*, запаси якого по 6 родовищах

підраховані в кількості 1505 тис. т. На перспективних для розвідки 49 озерах запаси сапропелю складають 4981 тис. т.

Гірничохімічна сировина представлена Роменським родовищем кам'яної солі з балансовими запасами 435,9 млн. т.

Нерудні корисні копалини для металургії представлені кварцитами і глинами для вогнетривів.

Кварцити, які використовуються в металургійній промисловості як флюси та сировина для виробництва кристалічного кремнію та вогнетривів, представлені двома родовищами кварцових пісковиків. Розробляється Баницьке родовище, запаси якого складають 9041,8 тис. т. Видобуток за 2009 рік склав 37,9 тис. т.

Балансові експлуатаційні запаси *питних і технічних підземних вод* станом на 01.01.2010 склали 585,31 тис. куб. м/добу за категоріями А+В+С1. Загальна кількість неосвоєних запасів становить 83,61 тис. куб. м/добу.

Найбільш перспективними для розробки є родовище Шосткинське (ділянка Погребська), розвідані експлуатаційні запаси якої складають 13,6 тис. куб. м/добу за категоріями В+С1 і родовище Путивльське (ділянка Путивльська), розвідані експлуатаційні запаси якої складають 18 тис. куб. м/добу за категорією С1.

Природно-столові води Сумської області розвідані на 2 ділянках, експлуатаційні запаси розвіданих родовищ станом на 01.01.2010 складають 300 куб. м/добу за категоріями А+В+С1.

Природно-заповідний фонд області налічує 102 заповідні території та об'єкти загальною площею більше 139,8 тис. га, у тому числі заповідник, заказники, пам'ятники природи, дендрологічний парк, національно-природний парк, парки-пам'ятники, заповідні урочища, які займають 5,9% території області.

Лісами і чагарниками зайнято 17% території. Загальна площа земель, на яких здійснюється ведення лісового господарства – 457,3 тис. га (4,2% загальної лісовкритої площі України), з неї вкрита лісовою рослинністю – 415,5 тис. га (4,3% вкритої рослинністю площі по Україні) або 91% загальної площі лісів області.

У північних районах області переважають мішані ліси (сосна, дуб, береза), у центральних районах – острівні ліси (липа, клен, ясен), зустрічаються дубові гаї. За винятком ділянки цілинного степу "Михайлівська цілина" (входить до Українського степового заповідника), усі степові простори розорані.

Лісовий фонд регіону представлений понад 30 видами деревних порід, серед яких домінують сосна, дуб, береза, клен та ясен. Середній вік лісів дорівнює 57 років, загальний запас на 1 га лісовкритих земель – 221 куб. м, середньорічний приріст деревини на 1 га – 4,2 куб. м, при 210 тис. куб. м та 4 куб. м по Україні відповідно, що підтверджує значний економічний і природоохоронний потенціал лісів Сумщини.

Мінерально-сировинна база Сумської області

№	Баланс Сорт, марка корисної копалини	Кількість родовищ		Одиниця виміру	Балансові запаси на 01.01.2010				Погашено запасів	
					всього		що розробляються			
		Всього	Розробляється		A+B+C1	C2	A+B+C1	C2	Видобуток	Втрати
ГОРЮЧІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ										
Газоподібні корисні копалини										
1	Газ природний Вільний+газова шапка	23+8*	17+6*	загальні, млн.куб.м	43797		41033		1111	
	Частка по Україні			%	4,02				5,4	
2	Розчинений газ			видобувні, млн.куб.м	2781				370	
	Частка по Україні			%	8,1				39,5	
Рідкі корисні копалини										
3	Нафта	11+17*	5+15*	видобувні, тис.т	26668		23850		1306	
	Частка по Україні			%	21,8				47,5	
4	Конденсат	22*	17*	видобувні, тис.т	8043		7350		181	
	Частка по Україні			%	9,7				14,8	
Тверді корисні копалини										
5	Торф	88	1	тис.т	53893	873	202			
	Частка по Україні	10,7	2,4	%	7,7	0,9	0,3			
6	Сапропель	55		тис.т	1505	4981				
	Частка по Україні	17,9		%	2,6	16,8				
НЕМЕТАЛІЧНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ										
Гірничохімічні корисні копалини										
7	Сіль кухонна кам'яна	1		тис.т	435900					
	Частка по Україні	7,1		%	2,6					
8	Сировина для вапнування крейда	1	1	тис.т	3006,3		3006,3			
	Частка по Україні	2,9	10	%	94		94			

9	Сірка в нафтових родовищах (руда)	2*	2*	руда, тис.т	1371	163	1371	163		
	Частка по Україні	15,4	66,7	%	79,5	100	79,5	100	100	
10	Сірка в нафтових родовищах (сірка)			сірка, тис.т	316	37	316	37	7	
	Частка по Україні				91,3	100	91,3	100	100	
Нерудні корисні копалини для металургії										
11	Глини для вогнетривів	1		тис.т	1309					
	Частка по Україні	4,5		%	0,2					
12	Кварцит та кварц для вогнетривів	2	1	тис.т	10209,8	4623	9041,8	299	37,9	7
	Частка по Україні	22,2	14,3	%	5,6	59,3	5,5	8,6	3,5	100
Будівельні корисні копалини для металургії										
13	Сировина цементні	1		тис.т	64523,4					
	Частка по Україні	2,3		%	2,2					
14	Гіпс та ангідрид	1		тис.т	576					
	Частка по Україні	2,4		%	0,1					
15	Гіпс			тис.т	576					
	Частка по Україні			%	0,11					
16	Крейда будівельна	7	2	тис.т	52045,4		23603,3		12,4	1
	Частка по Україні	10,3	12,5	%	10,4		12,2		3,9	14,3
17	Сировина скляна кварцовий пісок	1	1	тис.т	1925		230,6			
	Частка по Україні	2,6	7,7	%	0,9		0,3			
18	Пісок будівельний	16+2*	7+1*	тис.куб.м	99435,6	4147	22725,5	3091	107,2	1,9
	Частка по Україні	3,4	3,9	%	3,3	0,8	2,02	2,02	1,6	0,8
19	Пісок для автошляхового покриття			тис.куб.м	3048,9		867,9		20	
	Частка по Україні			%	10,6		23,6		54,3	
20	Пісок для автошляхового покриття, будівельних розчинів			тис.куб.м	554,7		537,6		27,4	
	Частка по Україні			%	0,9		2,5		7,5	

21	*Пісок для бетону, автошляхового покриття*			тис.куб.м	731	1056				
	Частка по Україні			%	6,6	89,3				
22	Пісок для бетону, будівельних розчинів			тис.куб.м	31915					
	Частка по Україні			%	10,3					
23	Пісок для будівельних розчинів			тис.куб.м	9256,2		5835,2		18,3	1
	Частка по Україні			%	1,3		1,3		1,05	0,18
24	Пісок для силікатних блоків, цегли			тис.куб.м	1409	3091	1409	3091		
	Частка по Україні			%	0,7	20,9	2,1	22,8		
25	Пісок для силікатної цегли			тис.куб.м	52520,8		14075		41,5	1,8
	Частка по Україні			%	8,8		6,6		3,4	4,3
26	Камінь будівельний	1		тис.куб.м	477					
	Частка по Україні	0,12		%	0,01					
27	Пісковик			тис.куб.м	477					
	Частка по Україні			%	0,07					
28	Сировина керамзитова	3		тис.куб.м	14293	1282				
	Частка по Україні	5,4		%	4,4	4,04				
29	Суглинок			тис.куб.м	14293	1282				
	Частка по Україні			%	23,4	11,6				
30	Глина тугоплавка	1*		тис.т	4199					
	Частка по Україні	4,2		%	4,3					
31	Сировина цегельно-черепична	101+3*	19	тис.куб.м	97576,2	3462	22906,7		107,8	0,7
	Частка по Україні	5,5	4,8	%	4,2	1,9	3,3		4,5	0,6
32	Глина			тис.куб.м	1474					
	Частка по Україні			%	0,3					
33	Пісок			тис.куб.м	4635		746			
	Частка по Україні			%	10,5		8,7			
34	Суглинок			тис.куб.м	89491,4	3462	20185,9		84,82	0,7
	Частка по Україні			%	5,7	2,3	5		6,1	0,8

ПІДЗЕМНІ ВОДИ										
35	Води прісні	31	25	тис.куб.м/добу	585,3		501,7		93,9	
	Частка по Україні	2,9	4,2	%	3,98		5,4		4,1	
36	Води мінеральні	2	0	куб.м/добу	300					
	Частка по Україні	0,7		%	0,3					
ВСЬОГО		346+55*	79+41*							

*- об'єкти обліку родовищ

1.2. ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Історія Сумщини нерозривно пов'язана з розвитком української держави. Заселення сучасної її території розпочалося приблизно 15 тисяч років тому. Про це свідчать залишки поселень у Шосткинському, Конотопському, Середино-Будському, Кролевецькому та Путивльському районах. Землі Сумщини входили до складу Київської Русі в IX - XIII ст. і були ареною запеклих міжкняжих війн.

Територія Сумщини зберігає таємниці багатьох століть, про що свідчать 639 пам'яток археології, найвизначніші з яких – Вирське городище в місті Білопілля, що носить назву «Ворота поля», найбільший в Європі із збережених середньовічних некрополів – курган-могильник біля села Зелений Гай Сумського району та інші.

З глибини тисячоліть спливає історія заснування міст Путивль, Глухів, Ромни, які включені до списку найважливіших історичних міст України.

Так, виникнення Путивля істориками пов'язується з діяльністю Київського князя Володимира Святославовича, який у X столітті заснував у Посейм'ї ряд порубіжних фортець, що захищали Київську Русь від нападів кочівників з «Дикого поля». З Путивлем пов'язані історичні події, відображені у всесвітньо відомому літературному скарбі «Слово о полку Ігоревім».

У 1233 році Путивльська дружина була учасницею першої битви з монголо-татарами.

Загальновизнана історична роль міста Глухів як гетьманської столиці України протягом XVIII століття, центру новітнього містобудування в Україні і культурного осередку, звідки вийшли видатні діячі культури такі як композитори Д. Бортнянський, М. Березовський, О. Шапорін, художники А. Лосенко, М. Мурашко, брати Нарбути, кінорежисер О. Довженко і багато інших.

Місто Ромни, як і Путивль, також належить до порубіжних фортець Київської Русі між степом і лісостепом, заснованих у X столітті Київським князем Володимиром Святославовичем, хоча археологічні розкопки вказують на наявність поселення на городищі "Монастирське", яке дало назву цілій археологічній культурі (Роменська культура).

Протягом XVII - XIX століть Ромни були одним із найважливіших центрів економіки і культури України. Роменський Іллінський ярмарок відігравав важливу роль в Європейській торгівлі і був другим за значенням у Російській імперії.

Не менш значною за історичною цінністю і своєрідністю культурного фонду є зона Слобожанщини, яка охоплює південну частину області. Укріплені слободи виникли по велінню Б. Хмельницького в середині XVII століття як захисна смуга від татар. Поселенці слобод з різних регіонів України вносили в культуру, мову і побут Слобожанщини їх характерні риси.

Населення краю під проводом Богдана Хмельницького брало активну участь у визвольній війні від польсько-шляхетських загарбників.

Хоробро билися з ворогом Сумський, Охтирський гусарські та Глухівський кірасирський полки у Вітчизняній війні 1812 року.

У XX століття Сумщина вступила аграрним краєм. Промислові підприємства переробляли здебільшого сільськогосподарську продукцію – цукрові буряки, коноплю, м'яту. Перші цукроварні почали діяти у 1831 році. Усього за період з 1836 по 1840 рік у Сумському повіті працювало 9 цукроварень, а у 1858 році їх налічувалося вже 19. Виникали й інші підприємства. У Ромнах була відкрита полотняна мануфактура, у Кролевецькому районі – паперова фабрика, у Глухівському – фарфоровий завод, у місті Шостка у 1959 році – пороховий завод.

Уродженці Сумщини – відомі герої громадянської війни: Федько, Багацький, Воєводін, Черняк та ряд інших.

Сумська область стала базою масового партизанського руху. Тільки в північних її районах було створено 35 партизанських з'єднань, на чолі яких стояли такі прославлені командири народних месників як С.А. Ковпак, С.В. Руднєв, О.М. Сабуров.

За бойові подвиги в роки війни 192 уродженцям області присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Серед них – І.М. Кожедуб, який цього звання удостоєний тричі. Маршал бронетанкових військ П.С. Рибалко, командир сумських партизан С.А. Ковпак, льотчик С.А. Супрун – удостоєні двічі.

За високі показники на трудовому фронті в мирні дні 102 особи удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці, а завідуюча фермою з Лебединщини М.Х. Савченко удостоєна цієї відзнаки двічі.

Край дав вітчизняній і світовій культурі багато видатних талантів в галузі науки, культури, мистецтва. Поміж них – письменники і поети Я. Щоголів, П. Куліш, П. Грабовський, О. Олесь, О. Вишня, П. Воронько, О. Ющенко; художники Г. Стеценко, Г. Нарбут, Ф. і В. Кричевські, М. Мурашко; скульптор І. Кавалерідзе; співаки Б. Гмиря, П. Білинник, А. Мокренко; мовознавець О. Потебня, фізик А. Йоффе, історик О. Лазаревський та багато інших, чиїми іменами пишається Україна.

На околиці Сум Луці гостював А.П.Чехов, а в Косівщині Леся Українка написала свої «Весняні співи». У с. Низи, що поблизу Сум та Тростянці гостював великий композитор П.І.Чайковський. У Лебедині відпочивав і творив С.Рахманінов.

Історична і культурна спадщина Сумщини знайшла своє відображення в багатьох музейних експозиціях наукового, краєзнавчого і мистецького характеру, які можуть бути об'єктами туризму. Музеї в Сумах, Ромнах, Путивлі, Глухові, Лебедині та інших містах області в повній мірі відображають історію краю, у творах митців як місцевого походження, так і знаменитих майстрів пензля і різця.

В області нараховується біля 1,5 тис. пам'яток історії, 700 археології, понад 100 пам'ятників монументального мистецтва і 600 пам'яток архітектури.

За кількістю нерухомих пам'яток, серед яких є унікальні архітектурні споруди, видатні мистецькі твори, цінні археологічні та історичні об'єкти, Сумщину можна віднести до регіонів України з унікальною історико-культурною спадщиною.

2. НАСЕЛЕННЯ

2.1. ЗАГАЛЬНА ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В РЕГІОНІ

Для Сумської області, як і для України в цілому, протягом останніх років характерне скорочення кількості населення. На початок 2005 року, в області проживало 1243,9 тис. осіб, на 01.01.2010 вже 1172,3 тис. осіб.

Упродовж 2009 року чисельність наявного населення зменшилася на 11,7 тис. осіб. Зменшення чисельності населення області відбулося за рахунок природного скорочення на 10,5 тис. осіб (8,9 особи на 1000 жителів) та міграційного скорочення на 1,2 тис. осіб (1‰).

Динаміка кількості наявного населення по роках

(тис. осіб на початок року)

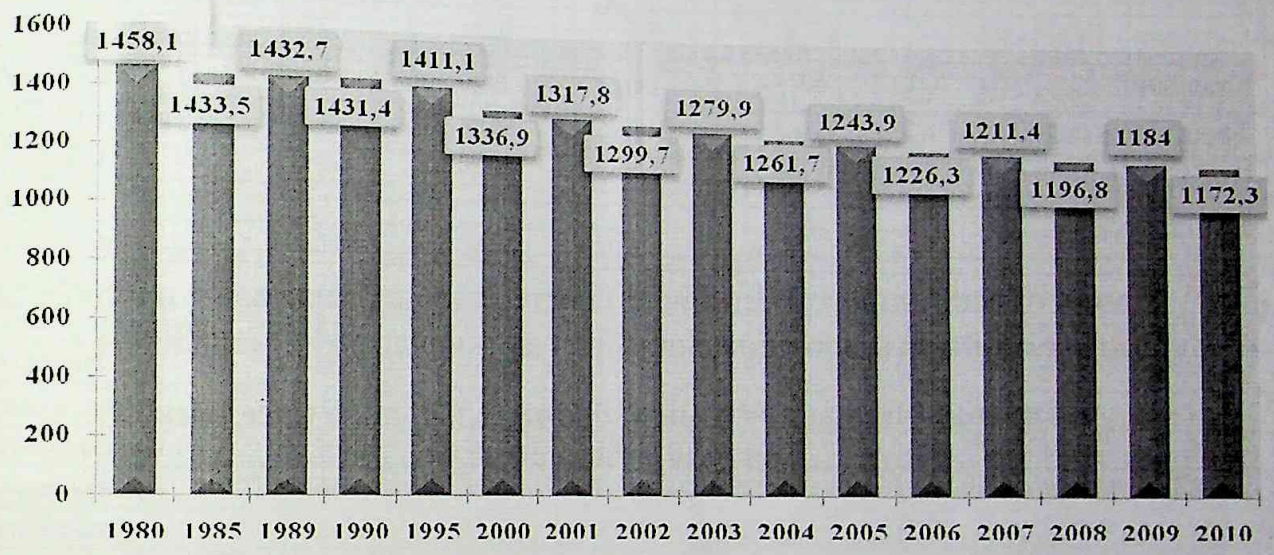

Рівень заселення регіону неоднорідний.

Чисельність наявного населення станом на 01.01.2010

(тис. осіб)

	Кількість населення, осіб	У тому числі		Відсоток міського населення	Щільність населення, осіб на 1 кв. км (станом на 01.01.2009)
		міське	сільське		
Сумська область	**1172,3**	**787,6**	**384,7**	**67,2**	**50**
м. Суми	275,1	272,3	2,8	99	1909
м. Глухів	35,3	35,1	0,2	99,4	424
м. Конотоп	94,1	89,8	4,3	95,4	916
м. Лебедин	27,1	26,4	0,7	97,4	162
м. Охтирка	49,6	49,3	0,3	99,4	1603
м. Ромни	44,9	44,4	0,5	98,9	1572
м. Шостка	80,7	-	-	80,7	2258
райони:					
Білопільський	54,4	31,6	22,8	58	38

Буринський	28,3	9,5	18,8	33,5	26
Великописарівський	21,3	7,2	14,1	33,8	26
Глухівський	25,8	4,2	21,6	16,3	16
Конотопський	32,3	2,6	29,7	8	20
Краснопільський	30,2	10,6	19,6	35	23
Кролевецький	41,1	24	17,1	58,4	32
Лебединський	22,5	-	22,5	22,5	15
Липоводолинський	20,7	5,4	15,3	26	24
Недригайлівський	26,6	9,1	17,5	34,2	26
Охтирський	28,1	2,6	25,5	9,2	22
Путивльський	30,1	16,6	13,5	55,1	28
Роменський	37,6	-	37,6	-	21
Середино-Будський	17,8	9,3	8,5	52,2	16
Сумський	63	11	52	17,5	34
Тростянецький	37,8	21,7	16,1	57,4	37
Шосткинський	21,9	7,2	14,7	32,9	18
Ямпільський	26	17	9	65,4	28

Протягом останнього п'ятиріччя спостерігається зростання питомої ваги міського населення та відповідно зниження частки сільських мешканців.

Динаміка чисельності міського та сільського населення

(тис. осіб на початок року)

Розподіл постійного населення за основними віковими групами свідчить про те, що частка осіб працездатного віку в міських поселеннях становить 63,3% від загальної кількості міського населення, у сільській місцевості – 53,7% або на 9,6 в.п. менше, при цьому майже однаковою в структурі міських поселень та сільської місцевості є питома вага осіб у віці молодшому за працездатний (13,7% та 13,9% відповідно).

Розподіл постійного населення за основними віковими групами по міськрадах і районах

(на 1 січня 2009 року)

	Кількість населення, осіб	У тому числі у віці			У % до всього населення у віці		
		молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний	молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний
Сумська область	**1181842**	**162735**	**709791**	**309316**	**13,8**	**60,0**	**26,2**
Міське населення	787957	107847	498507	181603	13,7	63,3	23,0
Сільське населення	393885	54888	211284	127713	13,9	53,7	32,4
Сумська міська рада	275965	36457	182050	57458	13,2	66,0	20,8
Глухівська міська рада	34862	4704	22777	7381	13,5	65,3	21,2
Конотопська міська рада	93421	12276	60115	21030	13,1	64,4	22,5
Лебединська міська рада	26917	3974	16078	6865	14,8	59,7	25,5
Охтирська міська рада	49096	7241	30624	11231	14,7	62,4	22,9
Роменська міська рада	44668	6520	26795	11353	14,6	60,0	25,4
місто Шостка	81452	10390	51510	19552	12,8	63,2	24,0
райони:							
Білопільський	54659	7493	30501	16665	13,7	55,8	30,5
Буринський	29130	4186	14930	10014	14,4	51,2	34,4
Великописарівський	21896	3107	11376	7413	14,2	51,9	33,9
Глухівський	26593	3662	14153	8778	13,8	53,2	33,0
Конотопський	33275	4225	17351	11699	12,7	52,1	35,2
Краснопільський	30583	4888	17228	8467	16,0	56,3	27,7
Кролевецький	41688	5644	23705	12339	13,5	56,9	29,6
Лебединський	23017	3152	11962	7903	13,7	52,0	34,3
Липоводолинський	21223	3280	11973	5970	15,5	56,4	28,1
Недригайлівський	27161	3658	14676	8827	13,5	54,0	32,5
Охтирський	28172	4210	15156	8806	14,9	53,8	31,3
Путивльський	30562	4069	18153	8340	13,3	59,4	27,3
Роменський	38613	5749	21169	11695	14,9	54,8	30,3
Середино-Будський	18108	2727	10455	4926	15,1	57,7	27,2
Сумський	63329	9230	37644	16455	14,6	59,4	26,0
Тростянецький	38454	5492	21723	11239	14,3	56,5	29,2
Шосткинський	22366	2613	12598	7155	11,7	56,3	32,0
Ямпільський	26632	3788	15089	7755	14,2	56,7	29,1

Статева структура населення області характеризується стабільною перевагою жінок у загальній кількості постійного населення області.

Розподіл постійного населення за статтю по міськрадах і районах, осіб

Міста, райони	2002 рік*		2009 рік*		На 1000 жінок припадає чоловіків	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	2002 рік*	2009 рік*
Сумська область	***592005***	***704758***	***538409***	***643433***	***840***	***837***
Сумська міська рада	135192	159660	124951	151014	847	827
Глухівська міська рада	15981	19263	15508	19354	830	801

Конотопська міська рада	44178	52187	42512	50909	847	835
Лебединська міська рада	13246	16323	12046	14871	811	810
Охтирська міська рада	23004	27032	22320	26776	851	834
Роменська міська рада	22864	27071	20327	24341	845	835
місто Шостка	39144	48056	35985	45467	815	791
райони:						
Білопільський	28037	33027	24999	29660	849	843
Буринський	16775	20158	13314	15816	832	842
Великописарівський	12356	14866	10033	11863	831	846
Глухівський	14832	17377	12283	14310	854	858
Конотопський	17563	22004	14982	18293	798	819
Краснопільський	15887	18226	14319	16264	872	880
Кролевецький	21291	25461	19082	22606	836	844
Лебединський	12617	15251	10480	12537	827	836
Липоводолинський	10738	12760	9858	11365	842	867
Недригайлівський	14097	17224	12406	14755	818	841
Охтирський	14392	16814	13213	14959	856	883
Путивльський	15712	18689	13968	16594	841	842
Роменський	21078	25250	17815	20798	835	857
Середино-Будський	9641	11314	8398	9710	852	865
Сумський	29137	33663	29508	33821	866	872
Тростянецький	19286	22848	17533	20921	844	838
Шосткинський	11185	13564	10419	11947	825	872
Ямпільський	13772	16670	12150	14482	826	839

**У 2002 році – за переписом на 5 грудня, у 2009 році – на 1 січня*

Природне скорочення населення на початок 2010 року зафіксовано на всій території області. Крім цього, інтенсивність скорочення сільського населення області значно вища, ніж міського. Це обумовлено тим, що рівень народжуваності вищий у міських поселеннях, а рівень смертності – у сільській місцевості.

Коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту населення

(на 1000 осіб наявного населення)

Роки	Кількість народжених			Кількість померлих			Природний приріст населення		
	всього	міські поселення	сільська місцевість	всього	міські поселення	сільська місцевість	всього	міські поселення	сільська місцевість
2005	7,2	7,5	6,6	19,3	15,4	26,7	-12,1	-7,9	-20,1
2006	8,3	8,7	7,5	18,4	14,9	25,2	-10,1	-6,2	-17,7
2007	8,4	8,8	7,6	18,6	15,2	25,3	-10,2	-6,4	-17,7
2008	9,1	9,5	8,3	18,7	15,2	25,8	-9,6	-5,7	-17,5
2009	9,1	9,4	8,5	18,0	14,8	24,4	-8,9	-5,4	-15,9

2.2. МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ

Міграція є природною реакцією населення на негативні зміни в соціально-економічному житті. Найбільший вплив на демографічну ситуацію в області має зовнішня міграція, сальдо якої у 2005-2009 роках було від'ємним. Водночас, протягом останніх п'яти років спостерігалася позитивна тенденція щодо скорочення від'ємних значень вказаного показника, так у 2009 році за межі регіону виїхало на 1238 осіб більше, ніж прибуло до нього, що на 1482 особи (54,5%) менше ніж у 2005 році.

Сальдо зовнішньої міграції по області у 2005-2009 роках

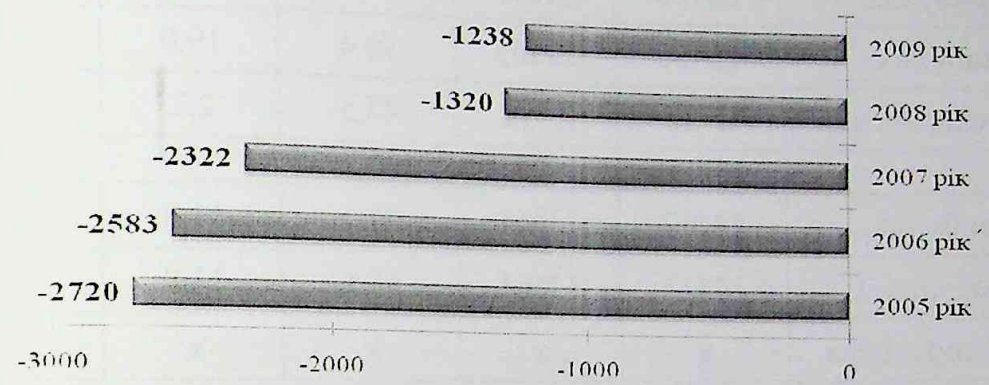

Скорочення від'ємних значень сальдо зовнішньої міграції відбувається за рахунок значного зменшення кількості вибулих за межі регіону, яка у 2009 році склала 7541 особу, що на 1392 особи більше, ніж у 2005 році. Водночас, протягом 2005-2009 років спостерігається постійне зменшення чисельності прибулого населення в область з 6213 осіб у 2005 році до 6903 осіб у 2009 році.

Зовнішня міграція населення, осіб

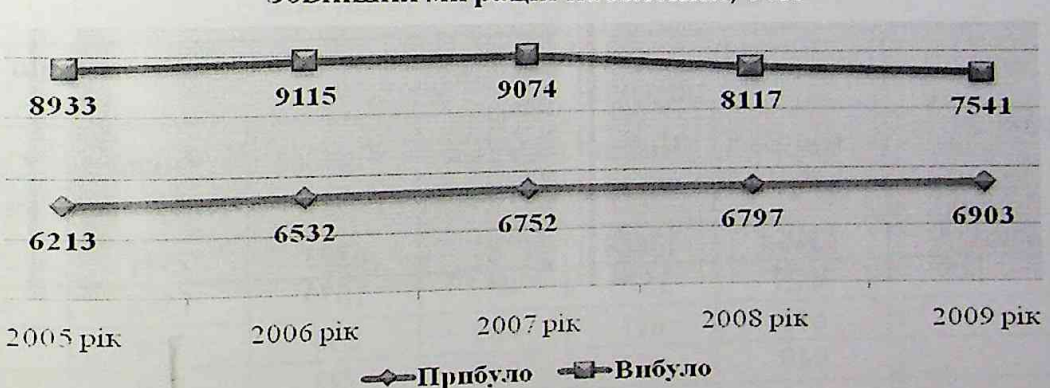

Міграційне скорочення населення області у 2009 році за рахунок міжрегіонального обміну мігрантами (обміну з іншими областями) склало 1418 осіб (у 2005 році – 2604 особи).

За рахунок міждержавного обміну мігрантами населення області у 2009 році збільшилося на 180 осіб, тоді як за 2005 рік скоротилося на 116 осіб. Серед прибулих громадян в область із-за меж України у 2009 році 89% становили іммігранти з країн СНД, 11% – з інших держав, серед вибулих з області 77,9% виїхали до країн СНД, 22,1% – до інших країн.

Показник внутрішньорегіональної міграції у 2009 році становив 13664 особи (11,6 осіб на 1000 жителів), що на 853 особи менше, ніж у 2005 році. Відповідно у 2005 році внутрішньорегіональна міграція становила 14517 осіб (11,8 особи на 1000 жителів).

Внутрішньорегіональна міграція має суттєве значення при формуванні чисельності населення районів, міських та сільських поселень. Так, у 2009 році міське населення області збільшилося за рахунок притоку сільських жителів області на 482 особи (у 2005 році – на 1528 осіб).

Міграційний рух населення

Показники	Всього, осіб		2009 рік у % до 2005 року	На 1000 осіб	
	2005 рік	2009 рік		2005 рік	2009 рік
Всі потоки міграції					
Число прибулих	20730	19967	96,3	16,8	17,0
Число вибулих	23450	21205	90,4	19,0	18,0
Міграційне скорочення	2720	1238	45,5	2,2	1,0
Внутрішньорегіональна міграція					
Число прибулих	14517	13664	94,1	11,8	11,6
Число вибулих	14517	13664	94,1	11,8	11,6
Міграційне скорочення	х	х	х	х	х
Зовнішня міграція					
Число прибулих	6213	6303	101,4	5,0	5,4
Число вибулих	8933	7541	84,4	7,2	6,4
Міграційне скорочення	2720	1238	45,5	2,2	1,0

Міграція населення у 2009 році, осіб

Міста, райони	Внутрішньорегіональна міграція			Зовнішня міграція		
	Число прибулих	Число вибулих	Сальдо міграції	Число прибулих	Число вибулих	Сальдо міграції
Сумська область	**13664**	**13664**	**х**	**6303**	**7541**	**-1238**
м. Суми	3027	3520	-493	1079	1558	-479
м. Глухів	611	691	-80	236	314	-78
м. Конотоп	949	691	258	723	779	-56
м. Лебедин	401	213	188	146	134	12
м. Охтирка	411	330	81	376	382	-6
м. Ромни	172	278	-106	79	336	-257
м. Шостка	446	514	-68	591	671	-80
Білопільський	802	672	130	170	166	4
Буринський	232	431	-199	65	181	-116
Великописарівський	213	257	-44	243	285	-42
Глухівський	364	395	-31	116	109	7
Конотопський	453	610	-157	221	180	41
Краснопільський	458	434	24	117	150	-33
Кролевецький	548	523	25	356	342	14
Лебединський	317	359	-42	128	118	10
Липоводолинський	221	220	1	132	157	-25

Недригайлівський	387	377	10	145	138	7
Охтирський	370	389	-19	239	221	18
Путивльський	530	557	-27	161	202	-41
Роменський	116	295	-179	101	311	-210
Середино-Будський	270	269	1	118	98	20
Сумський	1085	630	455	230	169	61
Тростянецький	505	438	67	192	231	-39
Шосткинський	415	262	153	180	136	44
Ямпільський	361	309	52	159	173	-14

3. ЗАЙНІСТЬ І ДОХОДИ

3.1. ЕКОНОМІЧНО АКТИВНЕ НАСЕЛЕННЯ

За останні 5 років в області спостерігається тенденція поступового зменшення економічно активного населення. Поряд з цим, відбувалося збільшення кількості зайнятих осіб з 2006 року по 2008 рік (з 542,2 до 543,8 тис. осіб) та різке їх зменшення у 2009 році (до 500,1 тис. осіб). Це вплинуло на збільшення рівня безробіття до 11,1% у 2009 році.

Динаміка зайнятості економічно активного населення області, розрахованого за методологією МОП, тис. осіб

Показник	2005	2006	2007	2008	2009
Економічно активне населення (у віці 15-70 років), у тому числі:	591,2	588	587,4	587,5	562,3
зайняті	546	542,2	543,1	543,8	500,1
безробітні	45,2	45,8	44,3	43,7	62,2
Рівень зайнятості, %	58,1	57,9	58,5	59,4	55,5
Рівень безробіття, %	7,6	7,8	7,5	7,4	11,1

Серед видів економічної діяльності протягом 2006-2009 років найбільший обсяг зайнятості спостерігався в промисловості; сільському господарстві, мисливстві та рибному господарстві; торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Найменше зайнятих осіб відстежується у сфері фінансової діяльності.

Кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності, тис. осіб

Види економічної діяльності	2005	2006	2007	2008	2009
По області	**546**	**542,2**	**543,1**	**543,8**	**500,1**
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та рибне господарство	128,7	114,5	96,8	96,4	88,5
Промисловість	109,6	106	105,6	101,6	92
Будівництво	23,1	24,4	25,5	26,1	23,1
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Діяльність готелів та ресторанів	105,7	110	121,6	122,9	108,9
Діяльність транспорту та зв'язку	31	34,1	35,4	35,6	32,9
Фінансова діяльність	4,8	5,8	7,1	8,3	6,8
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	15,9	17,3	20,7	20,9	20,2
Державне управління	27	27,7	27,6	28,6	28,7
Освіта	43,7	44,3	43,7	44	43
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	33,3	33,9	34,6	34,7	34
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	23,2	24,2	24,5	24,7	22

Обсяг трудових ресурсів області в динаміці за 2005-2009 роки має тенденцію до зменшення з 307,8 тис. осіб у 2005 році до 267,4 тис. осіб у

2009 році. З 2006 року по 2008 рік відстежувалося збільшення кількості найманих працівників в обласному центрі за рахунок відтоку робочої сили з районів області (сільської місцевості).

Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб

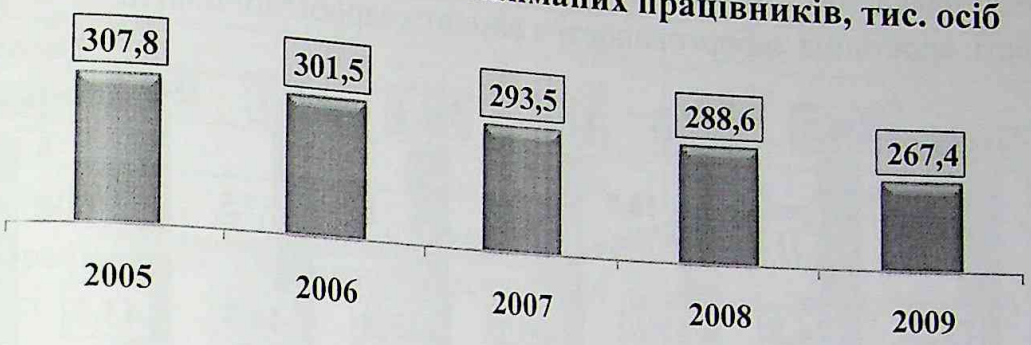

Показник по створенню нових робочих місць у динаміці з 2005 року має тенденцію до зниження.

Створення нових робочих місць, тис. одиниць

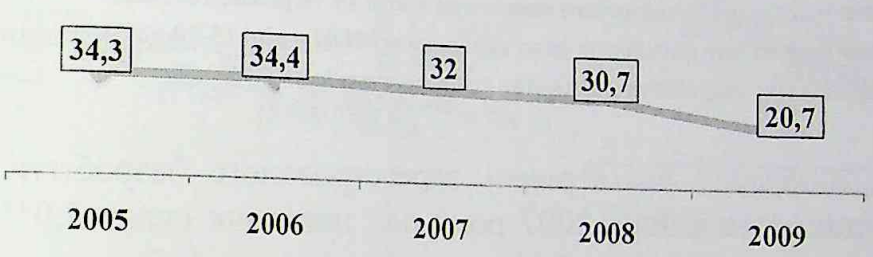

Слід відмітити низький стан підготовки і перепідготовки кадрів в області. Кількість кадрів, які навчались новим професіям у 2005 році зменшилась на 2654 особи у 2009 році і складала 5889 осіб (або 2,2% до облікової кількості штатних працівників). Низький обсяг навчання новим професіям серед жінок. Із загальної кількості навчених новим професіям осіб у 2009 році жінки становили 31,7%. Спостерігається тенденція до зменшення кількості осіб, які підвищували кваліфікацію. У 2009 році підвищили кваліфікацію 21935 осіб, що становило 8,2% до кількості трудових ресурсів.

Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів в області

Роки	Навчались новим професіям			Підвищили кваліфікацію		
	Всього, осіб	у % до облікової кількості штатн. працівників	у т.ч. жінки, осіб	Всього, осіб	у % до облікової кількості штатн. працівників	у т.ч. жінки, осіб
2005	8543	2,8	2790	26430	8,6	10587
2006	7672	2,6	2737	26675	8,9	11597
2007	8019	2,7	2576	28449	9,6	12276
2008	7627	2,7	2896	28121	9,9	12633
2009	5889	2,2	1868	21935	8,2	10736

Охтирський	5,91	4,78	3,82	4,79	1,57
Путивльський	4,38	4,19	3,34	4,64	2,92
Роменський	6,45	6,94	4,63	5,93	2,30
Середино-Будський	2,56	1,95	2,09	2,70	1,13
Сумський	2,75	2,72	2,44	3,62	2,07
Тростянецький	5,73	5,04	4,37	6,00	3,42
Шосткинський	7,06	5,98	4,99	5,45	3,96
Ямпільський	4,27	3,98	3,47	5,14	2,99

У 2009 році відбулося суттєве скорочення кількості вакансій по всіх групах професій та збільшення чисельності осіб, які звернулися до служби зайнятості.

На кінець 2009 року відбулося зменшення кількості вакансій, наданих роботодавцями та збільшилося навантаження на одне вільне робоче місце майже в усіх містах та районах області.

Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці по районах і містах області (на кінець року, осіб)

Міста, райони	Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць					Навантаження на одне вільне робоче місце (вакансію)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Сумська область	2559	1936	2024	1259	720	12	14	11	25	28
м. Суми	1 029	648	630	457	178	4	5	4	9	21
м. Глухів	131	92	48	41	30	9	9	12	18	19
м. Конотоп	141	325	306	133	54	11	4	3	13	27
м. Лебедин	16	24	29	20	14	55	30	23	45	43
м. Охтирка	125	65	120	50	42	7	10	5	16	14
м. Ромни	85	76	74	30	6	10	9	7	28	108

м. Шостка	184	101	164	60	49	14	18	9	31	36
Білопільський	25	50	55	40	46	50	28	20	42	25
Буринський	68	36	28	25	18	15	27	36	50	41
Великописарівський	13	20	40	18	21	101	65	28	58	27
Глухівський	24	8	25	12	4	52	112	31	87	88
Конотопський	56	36	49	36	28	24	39	22	39	23
Краснопільський	53	46	45	37	20	22	23	23	46	31
Кролевецький	93	35	60	36	16	10	24	12	36	33
Лебединський	4	1	12	4	1	226	872	71	285	587
Липоводолинський	16	9	6	9	3	55	103	159	108	284
Недригайлівський	64	50	47	46	31	16	26	22	25	24
Охтирський	25	26	24	14	11	37	28	24	52	22
Путивльський	87	47	34	17	22	10	17	19	52	25
Роменський	51	42	32	13	1	29	37	32	99	512
Середино-Будський	8	38	26	14	13	35	6	9	21	9
Сумський	100	33	34	48	48	10	31	27	30	16
Тростянецький	119	74	81	51	31	11	15	12	27	25
Шосткинський	11	8	12	6	3	84	96	54	118	170
Ямпільський	31	46	43	42	30	22	14	13	20	15

3.3. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Упродовж останніх п'яти років середня заробітна плата зростала досить швидкими темпами.

Динаміка
номінальної середньомісячної заробітної плати та прожиткового мінімуму для працездатної особи в розрізі міст і районів області

грн.

Показники	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	Січень-червень 2010 року
Мінімальна заробітна плата	**332**	**400**	**430**	**532,5**	**589**	**814**
Прожитковий мінімум	**453**	**505**	**554**	**649**	**681,5**	**814**
Заробітна плата:						
Україна	**806**	**1041**	**1351**	**1806**	**1906**	**2110**
Всього по області	**663**	**857**	**1098**	**1472**	**1593**	**1758**
м.Суми	825	1039	1317	1748	1841	2018
м.Конотоп	770	922	1164	1567	1712	1903
м.Шостка	525	688	872	1152	1245	1382
м.Ромни	571	743	933	1243	1384	1550
м.Охтирка	966	1271	1648	1964	2036	2211
м.Глухів	771	944	1118	1460	1605	1818

м.Лебедин	489	627	1164	1054	1143	1335
Білопільський	490	673	855	1174	1297	1409
Буринський	470	637	837	1109	1283	1401
Великописарівський	458	622	780	1069	1255	1492
Глухівський	441	562	779	1159	1349	1493
Конотопський	494	640	861	1168	1340	1350
Краснопільський	477	626	811	1095	1217	1294
Кролевецький	457	595	793	1101	126	1390
Лебединський	470	647	810	1147	1275	1373
Липоводолинський	422	555	721	1044	1175	1331
Недригайлівський	434	573	794	1111	1273	1514
Охтирський	632	797	1039	1345	1485	1729
Путивльський	482	655	852	1202	1311	1486
Роменський	459	604	773	1086	1213	1345
Середино-Будський	452	597	758	1081	1224	1334
Сумський	529	682	876	1196	1333	1491
Тростянецький	638	844	1045	1438	1697	1908
Шосткинський	512	684	892	1182	1384	1489
Ямпільський	545	690	890	1239	1301	1512

Найвищі розміри нарахованої заробітної плати слід відмітити у працівників міст: Охтирка (2036 грн.), Суми (1841 грн.) та Конотоп (1712 грн.), а також Тростянецького (1697 грн.) району, де рівень номінальної заробітної плати перевищував середню заробітну плату по області на 6,5-27,8%.

У 2009 році найнижчий розмір середньомісячної заробітної плати відслідковується у працівників сільського господарства, найвищий – у працівників транспорту. Разом з цим досить низьким є рівень оплати праці в малому підприємництві.

Динаміка середньомісячної заробітної плати працівників за видами економічної діяльності

Види діяльності	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Січень-червень 2010 року
По області	**663**	**857**	**1098**	**1472**	**1593**	**1758**
Промисловість	814	1023	1282	1677	1849	2018
Сільське господарство	373	477	632	940	1079	1202
Транспорт і зв'язок	909	1118	1387	1885	2020	2142
Будівництво	643	912	1217	1487	1243	1311
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	503	625	785	1001	1299	1797
Охорона здоров'я	485	614	806	1075	1208	1429
Освіта	595	751	984	1344	1501	1700
Культура	452	657	741	1070	1243	1669

4. ЕКОНОМІКА

4.1. СУМСЬКА ОБЛАСТЬ В ЗАГАЛЬНОМУ РЕЙТИНГУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Темпи зростання основних показників розвитку регіону досить стабільні, але у деяких випадках нижчі, ніж в Україні в цілому та в інших регіонах держави. У 2008 році ВРП на одного мешканця області становив 13,62 тис. грн. й перевищив показник Чернігівської (13,2 тис. грн.) та Кіровоградської (13,51 тис. грн.) областей. Але на фоні України Сумщина втратила у виробництві валового регіонального продукту на одну особу населення, який становить лише 66,5% від загальноукраїнського аналогічного показника.

За 2009 рік індекс **промислової продукції** в області покращився з 69,9% на початок 2009 року до 82,9% – на кінець періоду. За індексом промислового виробництва Сумщина за 2009 рік посіла 7 місце серед регіонів (показник по країні склав 78,1%).

Порівняна характеристика індексів промислової продукції з іншими областями за 2009 рік

% до попереднього року

	Україна	у тому числі				
		Полтавська	Сумська	Харківська	Черкаська	Чернігівська
Індекс промислової продукції	78,1	84,3	82,9	79,6	69,8	83,5
Місце регіону	*x*	*3*	*7*	*12*	*23*	*6*

Порівняна характеристика індексів промислової продукції з іншими країнами за 2009 рік

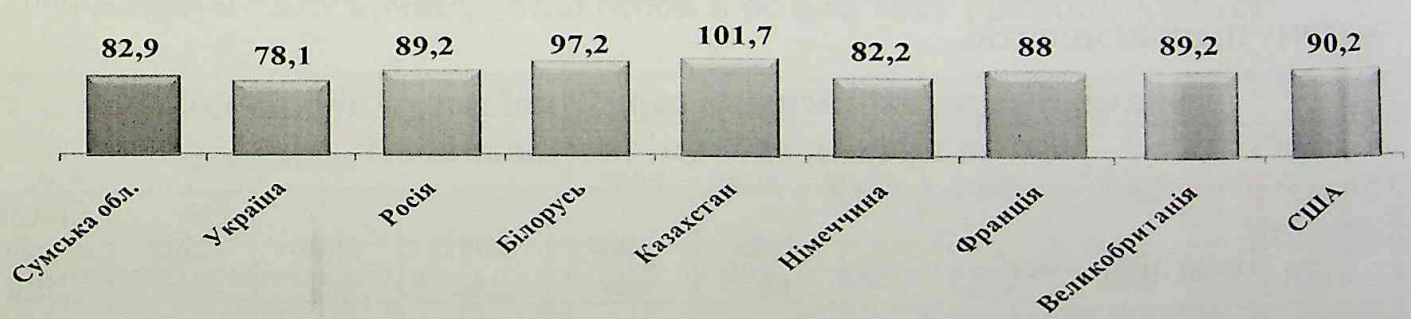

Рівень оплати за спожиту **електроенергію** за 2009 рік значно перевищив середній показник по країні (97,8%) і склав 100% (5-7 рейтингове місце). Водночас за даними НАК «Нафтогаз України» за підсумками року в області рівень розрахунків споживачів за **природний газ** є нижчим за середній показник по країні (82,6% – 20 місце, по Україні – 86,1%).

За темпом виробництва валової продукції **сільського господарства** у всіх категоріях господарств область за 2009 рік посіла 16 рейтингове місце (вироблено на суму 3181,1 млн. грн.).

Порівняна характеристика темпу зростання валової продукції сільського господарства за 2009 рік

(відсотків до попереднього року)

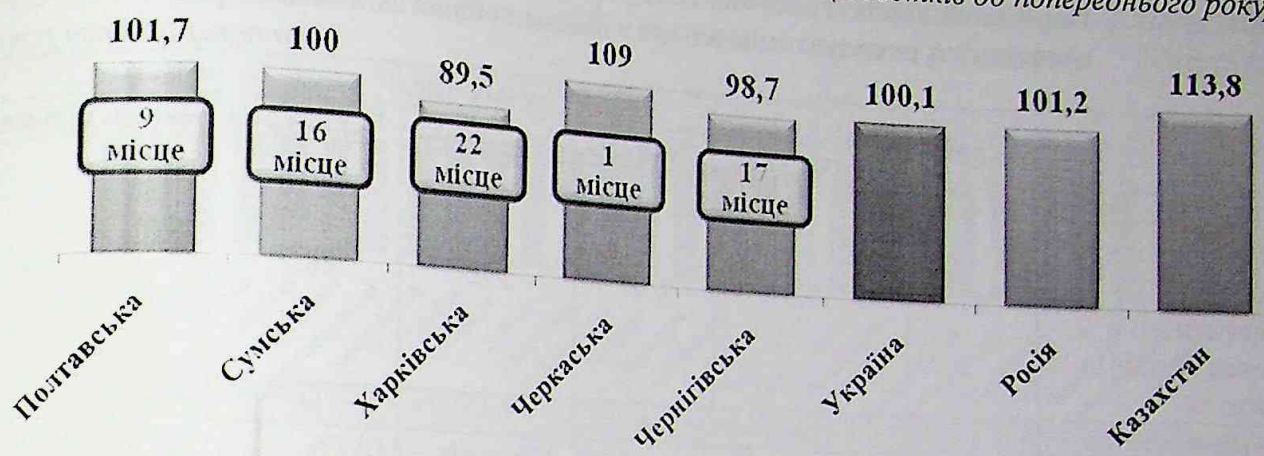

Частка **інноваційно активних підприємств** у загальній кількості промислових підприємств збільшилася з 11,3% у 2008 році (19-20 рейтингове місце) до 16,2% у 2009 році (6 місце).

За 2009 рік суб'єктами господарювання освоєно 2185,3 млн. грн. **інвестицій в основний капітал**, що становить 63,7% проти аналогічного показника 2008 року (9 місце, по Україні – 58,5%). У розрахунку на одну особу обсяги капітальних інвестицій за 2009 рік становлять 1858,3 грн., що відповідає 22 рейтинговому місцю (по Україні – 3308,6 грн.).

Порівняна характеристика темпу зростання (зменшення) обсягу інвестицій в основний капітал з іншими областями за 2009 рік

% до попереднього року

	Україна	у тому числі				
		Полтавська	Сумська	Харківська	Черкаська	Чернігівська
Темп зростання (зменшення) обсягу інвестицій в основний капітал	58,5	77,6	63,7	63,6	52,8	46,4
Місце регіону	*x*	*4*	*9*	*10*	*18-20*	*25*

Порівняна характеристика темпу зростання (зменшення) обсягу інвестицій в основний капітал з іншими країнами за 2009 рік

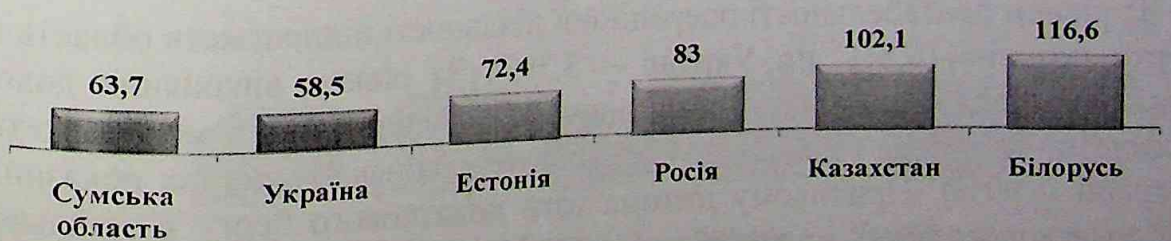

За темпом зростання обсягу інвестицій у **житлове будівництво** (63,8%, по Україні – 45,6%) область посіла 5 місце, за темпом зростання обсягу введеного в експлуатацію житла (69,7%, по Україні – 61%) має 8 рейтингову позицію. Обсяг уведеного в експлуатацію житла в розрахунку на

10 тис. населення зменшився з 1672,7 кв. метра загальної площі у 2008 році до 1178,3 кв. метра – у 2009 році (14 місце, по Україні – 1395,1 кв. метра).

Порівняна характеристика темпу зростання (зменшення) обсягу введеного в експлуатацію житла з іншими областями за 2009 рік

% до попереднього року

	Україна	у тому числі				
		Полтавська	Сумська	Харківська	Черкаська	Чернігівська
Темп зростання (зменшення) обсягу введеного в експлуатацію житла	61	59,5	69,7	192	88,7	51,5
Місце регіону	*x*	*11*	*8*	*1*	*4*	*16*

Довідково: Росія – 93,3%, Казахстан – 93,4%, Білорусія – 112,7%.

Незважаючи на зменшення **зовнішньоторговельного обороту** у 2009 році в області залишився на відміну від України позитивний баланс зовнішньої торгівлі, що дозволило області увійти до шістки кращих регіонів.

У сфері **державних фінансів та фінансових результатів** діяльності підприємств, незважаючи на нестабільну економічну ситуацію в державі, область є лідером серед регіонів по зменшенню податкового боргу за податковими зобов'язаннями платників по податках і зборах (обов'язкових платежах) до Зведеного бюджету України (зменшення на 31,3% до початку 2009 року, 1 місце, по Україні – зростання на 28,7%) та зростанню прибутків прибуткових підприємств від звичайної діяльності до оподаткування (193,3% проти 98,5% у 2008 році, 1 місце, по Україні – 68,4%).

Порівняна характеристика темпу зростання прибутків прибуткових підприємств від звичайної діяльності до оподаткування з іншими областями за 2009 рік

% до попереднього року

За рівнем рентабельності операційної діяльності підприємств область має четверту позицію (6,8%, по Україні – 3,3%). За рівнем виконання доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів – 11 місце (104,7% до запланованих Мінфіном річних показників, по Україні – 99%). При цьому питома вага податкового боргу в загальному обсязі податкового боргу по країні складає 1,3% (11 місце).

Але за темпами зростання збитків збиткових підприємств від звичайної діяльності до оподаткування область посідає 20 місце (108,8%, по Україні – 113,5%).

По виконанню контрольних показників Міністерства фінансів України по **власних і закріплених доходах загального фонду** на 2009 рік область посіла 9 місце серед областей. По приросту доходів у порівнянні з 2008 роком (101,7%) область займає 10 місце серед областей України:

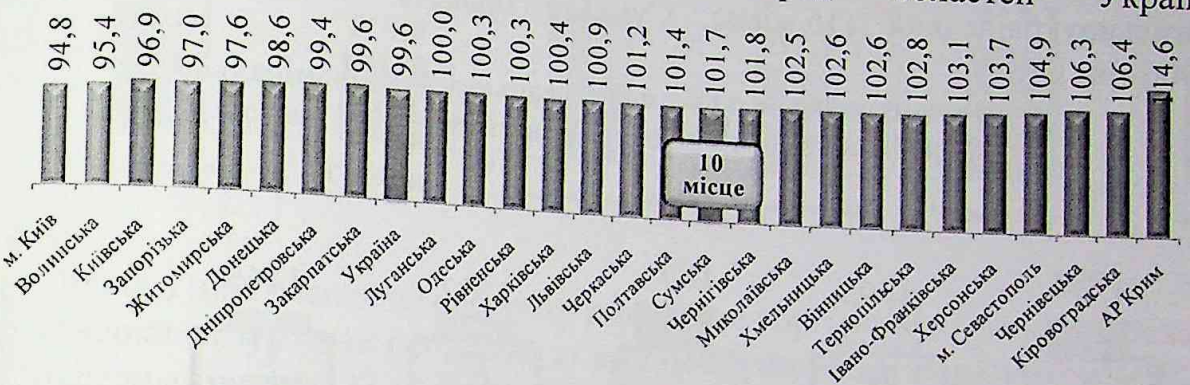

Серед ключових проблем, що негативно впливають на **сферу соціального сектору** Сумщини за підсумками 2009 року, є одні з найбільших темпи скорочення чисельності населення, високий рівень безробіття та зростання заборгованості з виплати заробітної плати.

Порівняна характеристика приросту (зменшення) населення з іншими областями за 2009 рік

% до початку року

	Україна	у тому числі				
		Полтавська	Сумська	Харківська	Черкаська	Чернігівська
Приріст (зменшення) населення	-0,39	-0,78	**-0,99**	-0,48	-0,69	-1,03
Місце регіону	*x*	*23*	*26*	*13*	*21*	*27*

У 2009 році область увійшла до п'ятірки аутсайдерів за рівнем зменшення **населення** (-0,99% проти початку звітного року, 26 місце), рівнем безробіття населення за методологією МОП у віці 15-70 років – 24-25 місце (11,1% до економічно активного населення, по Україні – 8,8%) та темпом зростання заборгованості з виплати заробітної плати до початку року – 25 місце (160,6%, по Україні – 123,9%), у тому числі по накопиченню боргів на економічно-активних підприємствах – 26 місце (172,1%, по Україні – 125,7%).

Порівняна характеристика рівня безробіття населення за методологією МОП у віці 15-70 років з іншими областями за 2009 рік

(% до економічно активного населення)

Довідково: Росія – 8,6%, США – 9,7%, Германія – 7,3%, Чехія – 9,2%, Франція – 10,1%, Польща – 11,9%, Литва – 13,7%.

За темпами росту середньомісячної номінальної заробітної плати область має 5 рейтингове місце серед регіонів та індексом реальної заробітної плати – 6 місце (94,5%, Україні – 90,8%). Але рівень середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників області залишається нижчим ніж загальноукраїнський (16 місце, Сумська область – 1593 грн., Україна – 1906 грн.).

Порівняна характеристика середньомісячної номінальної заробітної плати з іншими областями за 2009 рік *(грн.)*

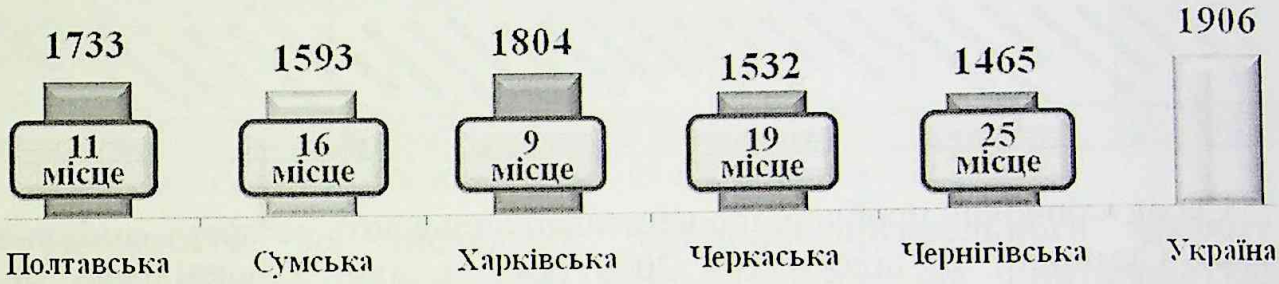

Якщо порівнювати цей показник з іншими країнами світу, то Сумська область, як і Україна в цілому, поступається по рівню заробітної плати (дані за 2009 рік: Сумська область – 204,5 дол. США, Україна – 244,6 дол. США, Російська Федерація – 622,3 дол. США, Білорусь – 340 дол. США, Казахстан – 450,9 дол. США, Польща – 1220 дол. США, США – 3795,4 дол. США).

Спад економічного розвитку підприємств промислової галузі та нестабільність діяльності інших суб'єктів господарювання регіону спричинили у 2009 році збільшення загальної **заборгованості з виплати заробітної плати** в 1,6 раза (25 місце).

Порівняна характеристика темпу зростання загальної заборгованості з виплати заробітної плати з іншими областями за 2009 рік

% до початку року

	Україна	у тому числі				
		Полтавська	Сумська	Харківська	Черкаська	Чернігівська
Темп зростання загальної заборгованості з виплати заробітної плати	123,9	148,2	160,6	107	101,4	118,2
Місце регіону	*x*	*22*	*25*	*6*	*4*	*9*

У сфері **споживчого ринку** область перевищує аналогічні середні показники по Україні, зокрема за: абсолютним приростом (зменшенням) обороту роздрібної торгівлі на одну особу (1425,2 грн. проти 2008 року, 18 місце, по Україні – мінус 1610,6 грн.); індексом споживчих цін у грудні звітного року проти грудня 2008 року (110,8%, 6 місце, по Україні – 112,3%); рівнем оплати населенням за спожиті житлово-комунальні послуги (93,9%, 17 місце, по Україні – 92,4%).

Порівняна характеристика індексу споживчих цін з іншими областями за грудень 2009 року

до грудня попереднього року

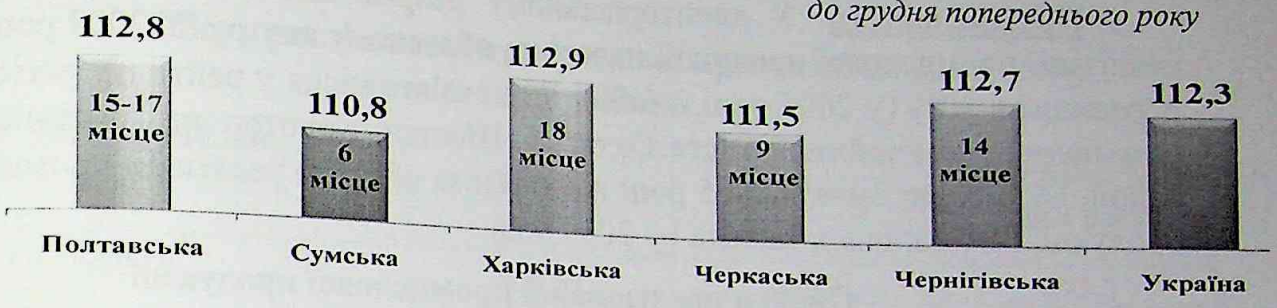

Поряд з цим зменшення обороту роздрібної торгівлі відбувалося в області більш високими темпами порівняно із загальнодержавним показником (-19,2% до попереднього року, 23 місце, по Україні – мінус 16,6%). Зменшення обсягу роздрібної торгівлі на одну особу також було більш значним за середній рівень по країні (-206,7 грн. до 2008 року, по Україні – мінус 41,6%).

У сфері **екології** за 2009 рік позиція Сумщини має 10 рейтингове місце. Кращими за середній рівень по Україні є: зростання загальної площі земель лісового фонду (100,3% проти 2008 року, 2-4 місце, по Україні – 100,1%); зростання площ, вкритих лісом, (100,3% проти 2008 року, 5-7 місце, по Україні – 100,2%); зростання площ природно-заповідного фонду (108,9% проти 2008 року, 12 місце, по Україні – 107,4%).

Поряд з цим гірші порівняно із середніми по державі є темпи зменшення: викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення в розрахунку на 1 кв. км (98,4% проти 2008 року, 24 місце, по Україні – 86,8%); викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення в розрахунку на 1 кв. км (93,8% до 2008 року, 11 місце, по Україні – 93,6%); скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти (95,7% до 2008 року, 19 місце, по Україні – 64,7%) та обсягів непридатних та заборонених до використання пестицидів (96,3%, 11 місце, по Україні – 93,4%).

Порівняна характеристика темпу зростання (зменшення) обсягу непридатних та заборонених до використання пестицидів з іншими областями за 2009 рік

% до попереднього року

	Україна	у тому числі				
		Полтавська	Сумська	Харківська	Черкаська	Чернігівська
Темп зростання (зменшення) обсягу непридатних та заборонених до використання пестицидів	93,4	99,3	96,3	76,7	98,8	94,8
Місце регіону	*x*	*17*	*11*	*4*	*13*	*10*

4.2. РОЗВИТОК ВАЖЛИВИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНИХ СЕКТОРІВ

Промисловість. У територіальному розрізі найбільша частка обсягу реалізації промислової продукції належить обласному центру. У 2009 році вона перевищила 50% (у 2005 році – 48%). Друге-п'яте місця у рейтингу регіонів за цим показником займали міста Охтирка, Шостка, Конотоп та Тростянецький район. Ці регіони були в 2005 році лідерами за обсягом реалізації промислової продукції і залишились такими і у 2009 році.

Обсяги реалізованої промислової продукції

Міста, райони	2005 рік		2009 рік		2009 рік до 2005 року, %
	Млн. грн.	Питома вага, %	Млн. грн.	Питома вага, %	
Сумська область	**6130,6**	**100,0**	**11446,3**	**100,0**	**186,7**
м.Суми	2942,6	48,00	5829,2	50,93	198,1
м.Конотоп	379,4	6,19	626,7	5,48	165,2
м.Ромни	141,1	2,30	352,0	3,08	249,5
м.Шостка	469,5	7,66	844,5	7,38	179,9
м.Охтирка	595,2	9,71	905,5	7,91	152,1
м.Глухів	31,4	0,51	41,2	0,36	131,2
м.Лебедин	55,1	0,90	117,6	1,03	213,4
Білопільський	96,9	1,58	42,1	0,37	43,4
Буринський	62,4	1,02	28,4	0,25	45,5
Великописарівський	0,4	0,01	2,3	0,02	575,0
Глухівський	44,6	0,73	3,7	0,03	8,3
Конотопський	17,1	0,28	49,4	0,43	288,9
Краснопільський	53,0	0,86	25,5	0,22	48,1
Кролевецький	45,4	0,74	84,2	0,74	185,5
Лебединський	14,6	0,24	2,7	0,02	18,5
Липоводолинський	2,8	0,05	18,9	0,17	675,0
Недригайлівський	1,3	0,02	1,4	0,01	107,7
Охтирський	58,7	0,96	337,6	2,95	575,1
Путивльський	6,7	0,11	16,8	0,15	250,7
Роменський	132,5	2,16	224,5	1,96	169,4
Середино-Будський	6,9	0,11	9,7	0,08	140,6
Сумський	109,5	1,79	83,9	0,73	76,6
Тростянецький	481,9	7,86	1039,0	9,08	215,6
Шосткинський	3,0	0,05	7,8	0,07	260,0
Ямпільський	25,6	0,42	35,6	0,31	139,1

Вартість реалізованої продукції найбільше зросла за рахунок відновлення роботи промислових підприємств або збільшення використання потужностей чи введення нових виробництв у Липоводолинському районі (у 6,8 раза), Шосткинському районі (у 2,6 раза), у м. Ромни (у 2,5 раза), у м. Лебедин та Тростянецькому районі (у 2 раза).

Слабкий промисловий потенціал був і залишається у Великописарівському, Недригайлівському та Лебединському районах.

Серед регіонів області лідером по обсягу реалізації промислової продукції на одну особу населення протягом 2005-2009 років виступає Тростянецький район. За 2009 рік цей показник становив 27 тис. грн. (у 2,8 раза

перевищив середньообласний показник). Найвищі обсяги реалізації промислової продукції забезпечує ЗАТ "Крафт Фудз Україна". Тростянецька шоколадна фабрика

Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу по містах та районах, грн.

Міста, райони	2005 рік	2009 рік	2009 рік у % до 2005 року
Сумська область	**4963,6**	**9602,6**	**193,5**
м.Суми	10364,9	20992,5	202,5
м.Конотоп	3981,6	6640,8	166,8
м.Ромни	2936,6	7663,2	261,0
м.Шостка	5609,0	10345,0	184,4
м.Охтирка	11951,0	18185,8	152,2
м.Глухів	873,8	1152,8	131,9
м.Лебедин	2012,2	4342,9	215,8
Білопільський	1670,2	719,9	43,1
Буринський	1892,1	956,9	50,6
Великописарівський	14,7	106,9	727,2
Глухівський	1542,7	139,2	9,0
Конотопський	472,8	1472,4	311,4
Краснопільський	1657,7	832,2	50,2
Кролевецький	1036,6	2007,3	193,6
Лебединський	580,2	117,8	20,3
Липоводолинський	127,9	891,9	697,3
Недригайлівський	70,9	53,0	74,8
Охтирський	1957,6	11785,1	602,0
Путивльський	208,1	544,7	261,7
Роменський	3140,3	5765,1	183,6
Середино-Будський	362,0	533,1	147,3
Сумський	1735,3	1328,9	76,6
Тростянецький	12107,7	27017,2	223,1
Шосткинський	129,2	351,7	272,2
Ямпільський	907,8	1337,7	147,4

Найнижчі показники реалізованої промислової продукції на одну особу припадають на Недригайлівський та Великописарівський райони. У порівнянні з Тростянецьким районом ці показники відрізняються більш, ніж у 500 та 250 разів відповідно.

Лідери промислового виробництва

Найбільшими роботодавцями в Сумській області є:
ВАТ «СНВО ім. Фрунзе», ВАТ «Сумихімпром», ВАТ «Насосенергомаш».

Найбільші роботодавці Сумщини

Підприємство	Вид діяльності	Чисельність працюючих
	м.Суми	
ВАТ "СНВО ім. Фрунзе"	Виробництво машин та устаткування	14362
ВАТ "Сумихімпром"	Хімічне виробництво	5024
ВАТ "Насосенергомаш"	Виробництво машин та устаткування	1878

ДП "Завод обважнених бурильних ведучих труб"	Виробництво машин та устаткування	811
ТОВ "Гуала Кложерс Україна"	Виробництво готових металевих виробів	308
ЗАТ "Технологія"	Виробництво готових металевих виробів	203
м.Конотоп		
ТОВ "Мотордеталь-Конотоп"	Виробництво запасних частин до транспортних засобів та устаткування	1029
ДП "Авіакон"	Виробництво транспортних засобів та устаткування	930
ВАТ "Конотопський арматурний завод"	Виробництво машин та устаткування	493
м.Шостка		
Казенний завод "Імпульс"	Хімічне виробництво	3410
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	Перероблення молока та виробництво сиру	913
м.Ромни		
ТОВ "Роменський завод продовольчих товарів"	Виробництво хлібобулочних виробів	1033
ТОВ "Таланпром"	Виробництво взуття	857
м.Охтирка		
НГДУ "Охтирканафтогаз"	Добування вуглеводнів	3931
Філія "Охтирський сиркомбінат" ПП „Рось”	Перероблення молока та виробництво сиру	489
Кролевецький район		
ДП „ДАК „Хліб України” „Кролевецький комбінат хлібопродуктів”	Виробництво продуктів борошномельно-круп’яної промисловості	318
Охтирський район		
Качанівський ГПЗ	Виробництво продуктів нафтоперероблення	1067
Роменський район		
Філія "Роменський молочний комбінат" ПП „Рось”	Перероблення молока та виробництво сиру	627
Тростянецький район		
ЗАТ "Крафт Фудз Україна"	Виробництво какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів	960

Аграрне виробництво.

За рівнем привабливості сільськогосподарський бізнес займає перші позиції у всьому світі, адже за умови виробництва якісної продукції ніколи не залишиться без попиту зі сторони споживачів. Він пов’язаний із задоволенням щоденних потреб населення, отже є основою державної продовольчої безпеки.

Кількість діючих сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання у 2010 році

Назва районів	Всього підприємств	у тому числі :							
		приватні підприємства	товариства з обмеженою відповідальністю	відкриті акціонерні товариства	закриті акціонерні товариства	сільськогосподарські виробничі кооперативи	державні підприємства	інші	крім того, фермерські господарства
Білопільський	27	7	16	1	-	-	1	2	47
Буринський	6	4	2	-	-	-	-	-	100
Великописарівський	15	8	6	-	-	-	1	-	40
Глухівський	21	5	16	-	-	-	-	-	20

Конотопський	37	10	21	2	2	-	1	1	64
Краснопільський	23	5	18	-	-	-	-	-	34
Кролевецький	26	10	14	-	-	-	-	2	29
Лебединський	18	2	9	3	-	-	-	4	66
Липоводолинський	20	-	15	-	-	3	-	2	45
Недригайлівський	14	2	7	3	1	-	-	1	23
Охтирський	22	9	7	-	2	-	1	3	19
Путивльський	14	4	6	1	2	-	-	1	23
Роменський	24	5	6	-	5	1	2	5	71
Середино-Будський	19	5	9	-	-	5	-	-	-
Сумський	49	5	33	3	2	2	2	2	83
Тростянецький	11	5	4	-	1	1	-	-	21
Шосткинський	20	8	12	-	-	-	-	-	10
Ямпільський	12	3	9	-	-	-	-	-	29
По області	**378**	**97**	**210**	**13**	**15**	**12**	**8**	**23**	**739**

У галузі рослинництва регіону провідне місце належить виробництву зернових культур. У структурі посівних площ зернові займають 69,3%.

Посівні площі сільськогосподарських культур у 2010 році, га

Назва району	Посівна площа	в тому числі :				
		зернові культури	цукрові буряки	соняшник	картопля	овочі
Білопільський	74835	47353	1182	6299	9	15
Буринський	57467	43268	1636	3844	62	14
Великописарівський	37017	22171	1539	9183	-	-
Глухівський	53144	33812	-	3383	107	11
Конотопський	66940	43286	511	4601	45	10
Краснопільський	43489	28771	1002	6335	51	1
Кролевецький	26192	19804	-	554	85	9
Лебединський	61442	44322	478	8275	23	2
Липоводолинський	44434	30010	206	7017	3	6
Недригайлівський	46136	35162	-	6554	15	3
Охтирський	45108	29563	2839	6653	32	15
Путивльський	25882	19920	-	-	15	2
Роменський	78813	58720	1346	9377	10	30
Середино-Будський	8681	6891	-	-	29	1
Сумський	77671	51520	3101	7439	63	24
Тростянецький	30661	20502	200	3386	5	-
Шосткинський	23453	19068	-	304	28	2
Ямпільський	7749	6182	-	-	13	2
По області	**810794**	**561668**	**14041**	**83419**	**595**	**147**

Основною стратегією розвитку виробництва зерна на території області є підвищення урожайності культур, що дає можливість щорічно збільшувати обсяги виробництва зерна. У 2008-2009 роках по всіх категоріях господарств області отримано 2365,7 тис. тонн та 2005,7 тис. тонн зерна відповідно, що є одними з найбільших показників за останні 20 років.

Виробництво сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств, тис. тонн

Виробництво зернових та зернобобових культур в сільськогосподарських підприємствах області, тис. тонн

Райони	2005	2006	2007	2008	2009
Білопільський	74,0	55,5	87,4	200,1	150,1
Буринський	67,1	49,1	77,8	200,7	185,9
Великописарівський	50,7	37,2	49,6	106,1	71,8
Глухівський	42,2	25,1	28,3	86,8	121,2
Конотопський	123,3	85,4	99,9	189,1	150,9
Краснопільський	59,3	48,0	57,7	109,0	85,5
Кролевецький	16,9	12,3	13,5	37,7	59,4
Лебединський	79,4	69,8	79,8	182,1	149,1
Липоводолинський	53,3	58,0	87,2	134,1	100,6
Недригайлівський	46,0	37,0	109,2	183,8	119,1
Охтирський	60,8	49,3	63,1	126,3	101
Путивльський	24,5	17,5	21,3	44,9	42,8
Роменський	79,8	81,6	154,5	221,2	175,4
Середино-Будський	11,1	5,7	6,3	10,1	13,1
Сумський	126,9	92,1	128,2	210,8	172,9
Тростянецький	32,9	27,8	32,2	102,0	104,1
Шосткинський	22,6	14,9	15,8	28,2	37,1
Ямпільський	6,9	4,9	4,6	7,5	17,4
м.Суми	3,3	2,9	3,3	5,8	3,8
По області	**981,0**	**774,1**	**1119,7**	**2186,3**	**1861,2**

Основні показники розвитку тваринництва по всіх категоріях господарств у 2005-2009 роках

Показники	2005	2006	2007	2008	2009
Поголів'я ВРХ, тис. гол.	275	245,8	212,4	191,1	178,1
у тому числі корови	154	136,1	123,7	112,3	104,8
Свині, тис. гол.	257	256,1	216	174,8	199,3
Виробництво продуктів тваринництва:					
м'ясо, тис. тонн	56,4	56	43,6	41,6	36,7
молоко, тис. тонн	498,2	487,1	457	454,5	456,2
яйця, млн. штук	371,6	384,3	322,5	270,2	265,3

Станом на 01.09.2010 по всіх категоріях господарств області утримується 189,6 тис. голів великої рогатої худоби, у тому числі корів – 102,7 тис. голів, свиней – 214,7 тис. голів, овець і кіз – 49,8 тис. голів, птиці – 5,3 млн. голів.

Динаміка поголів'я худоби в сільськогосподарських підприємствах області (на кінець року, тис. голів)

Райони	Поголів'я ВРХ		у т.ч. корови		Свині	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Білопільський	4,9	4,8	1,7	1,8	2,1	2,5
Буринський	3,6	3,5	1,9	1,9	1,0	1
Великописарівський	3,2	1,9	1,2	1,1	1,5	1,9
Глухівський	4,1	3,6	1,7	1,5	0,8	1,1
Конотопський	15,2	14,4	5,7	5,1	2,3	2,7
Краснопільський	4,1	3,9	1,5	1,5	9,3	10,6
Кролевецький	5,0	5,2	2,6	2,5	0,4	0,8
Лебединський	10,0	9,8	3,6	3,6	7,7	9
Липоводолинський	8,8	7,3	3,3	2,7	5,0	6,4
Недригайлівський	2,7	2,7	1,1	1,1	2,0	1,9
Охтирський	5,4	5,6	2,3	2,6	3,8	4
Путивльський	2,5	2,4	2,3	2,3	0,8	1,1
Роменський	8,5	8,5	3,4	3,4	3,1	3,5
Середино-Будський	3,1	2,8	1,6	1,6	0,3	0,4
Сумський	15,5	15,1	5,9	6	15,6	19,1
Тростянецький	6,9	6,4	2,4	2,2	2,8	4,2
Шосткинський	3,6	3,4	1,7	1,5	1,4	1,3
Ямпільський	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2
м.Суми	0,1	0	0	0	2,3	2,5
По області	**107,6**	**101,7**	**44,1**	**42,6**	**2,1**	**2,5**

4.3. ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Інвестиції в основний капітал. Протягом 2005-2008 років спостерігається щорічне збільшення інвестицій в основний капітал у фактичних цінах, у 2009 році у зв'язку з впливом світової фінансової кризи обсяг інвестицій в основний капітал зменшився. Проте у порівняних цінах у 2006, 2008 та 2009 роках не вдалось перевищити показники попереднього року.

Динаміка залучення інвестицій в основний капітал у 2005-2009 роках

Показник	2005	2006	2007	2008	2009
Залучено інвестицій в основний капітал, млн. грн.	1441,0	1507,5	2435,3	3015,5	2185,3
у тому числі:					
з державного бюджету	54	51,1	146,8	105,4	88,6
з місцевих бюджетів	61,4	96,7	130,6	161,4	70,8
власні кошти підприємств	1046,7	1055,9	1524,5	1771,8	1558,7
кредити банків та інші позики	140,1	146,9	248,3	479,2	205,5
кошти іноземних інвесторів	6,4	3,2	106,4	95,0	30,8
кошти населення на будівництво власних квартир	…	63,1	98,2	112,4	71,1
кошти населення на будівництво індивідуальних житлових будинків	65,3	76,2	112,3	174,8	124,0

Інші джерела фінансування	67,1	14,4	68,2	115,5	35,8
Темп зростання (зменшення) обсягу інвестицій в основний капітал, % до попереднього року	110,3	92,7	138,6	99,3	63,7

Інвестиції в основний капітал на 1 особу у фактичних цінах збільшились у порівнянні з 2005 роком майже у 1,6 раза і у 2009 році становили 1858,3 грн., проте найвищий цей показник був у 2008 році 2537,9 грн.

Інвестиції в основний капітал на 1 особу, грн.

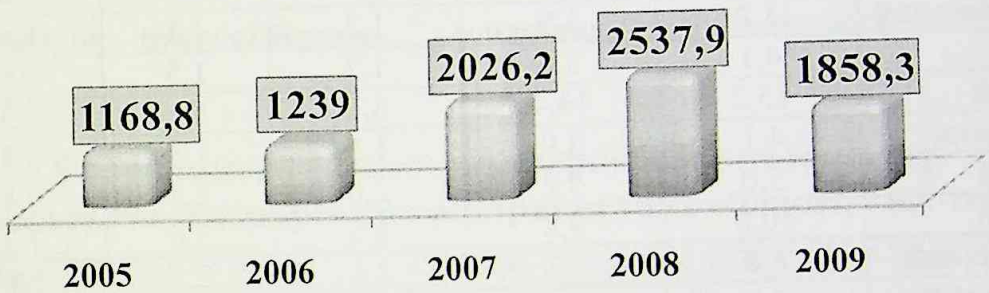

Прямі іноземні інвестиції. Упродовж 2005-2009 років спостерігалося підвищення інвестиційної активності в області. Разом з цим станом на 1 липня 2010 року в економіку області залучено 214,2 млн. дол. США, що на 1,7% менше минулорічного показника (217,9 млн. дол. США).

Обсяг прямих іноземних інвестицій, наростаючим підсумком

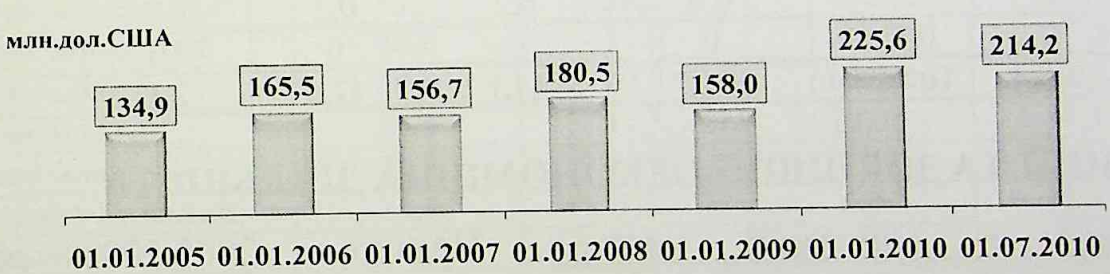

У І півріччі 2010 року відбулось зменшення загального обсягу іноземних інвестицій до початку року на 11,4 млн. дол. США переважно за рахунок вилучення капіталу нерезидентів у вигляді цінних паперів у розмірі 8,7 млн. дол. США. Надходження склало 0,2 млн. дол. США.

Збільшення капіталу нерезидентів

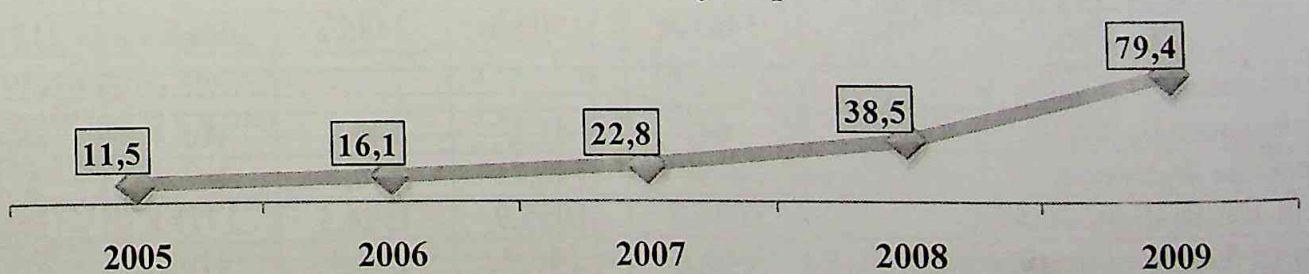

На кінець ІІ кварталу 2010 року іноземні інвестиції надійшли з 40 країн світу та вкладені у 165 підприємств області.

Країни-інвестори області, % від загального обсягу

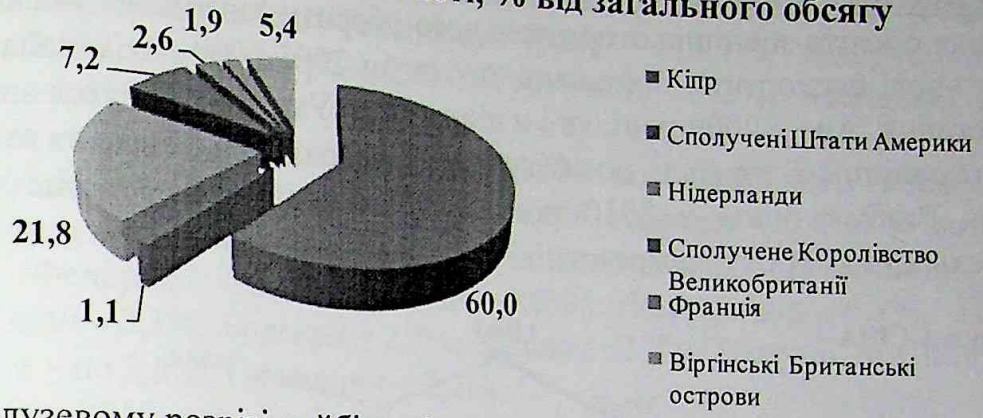

У галузевому розрізі найбільші обсяги інвестицій внесено в:
- машинобудування – 75 млн. дол. США;
- металургійне виробництво – 47,1 млн. дол. США;
- харчову промисловість – 32,2 млн. дол. США;
- сільське господарство – 15,1 млн. дол. США;
- виробництво мінеральної продукції – 12,7 млн. дол. США;
- оптову торгівлю та посередництво в торгівлі – 11,7 млн. дол. США;
- операції з нерухомості – 8,3 млн. дол. США;
- виробництво та розподілення електроенергії, газу та води – 3,7 млн. дол. США.

Галузева структура іноземних інвестицій області

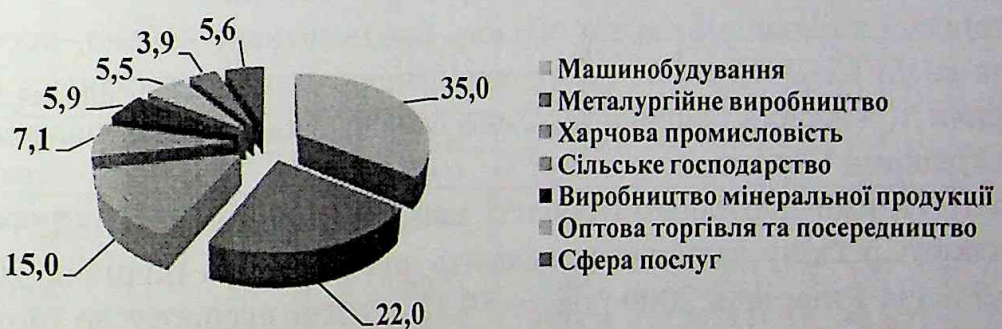

У регіональному розподілі іноземного капіталу провідні місця за обсягами прямих іноземних інвестицій продовжують займати міста Суми – 148,6 млн. дол. США (69,4% від загального обсягу) та Шостка – 19 млн. дол. США (8,9%), райони – Тростянецький – 26,3 млн. дол. США (12,3%) та Глухівський – 13,0 млн. дол. США (6,1%).

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку адміністративних територій області, млн. дол. США

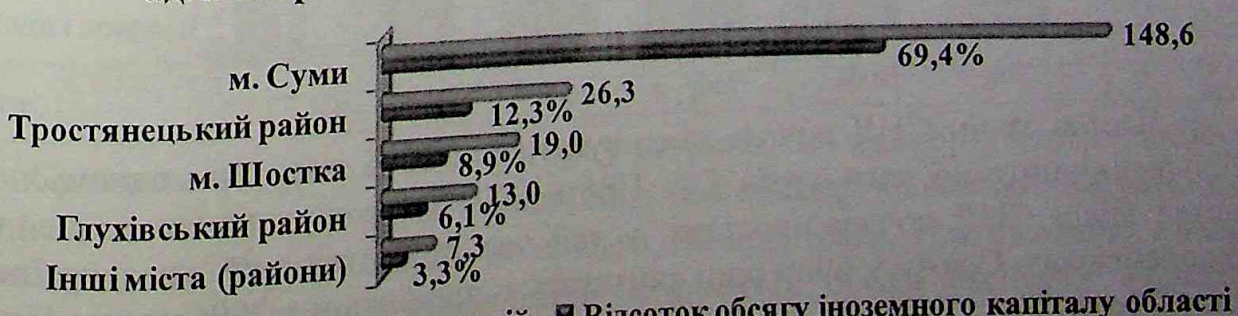

Розвиток **зовнішньої торгівлі** Сумської області у 2005-2010 роках.

Динаміка обсягів зовнішньоторговельного обороту товарами Сумської області, у тому числі експортних постачань, протягом 2005-2008 років мала тенденцію до зростання. Але у 2009 році, як і в цілому для України, відбувся значний спад обсягів зовнішньої торгівлі, пов'язаний зі світовою фінансовою та економічною кризою. Разом з цим у 2010 році було відновлено зростання зовнішньоторговельного обороту товарами:

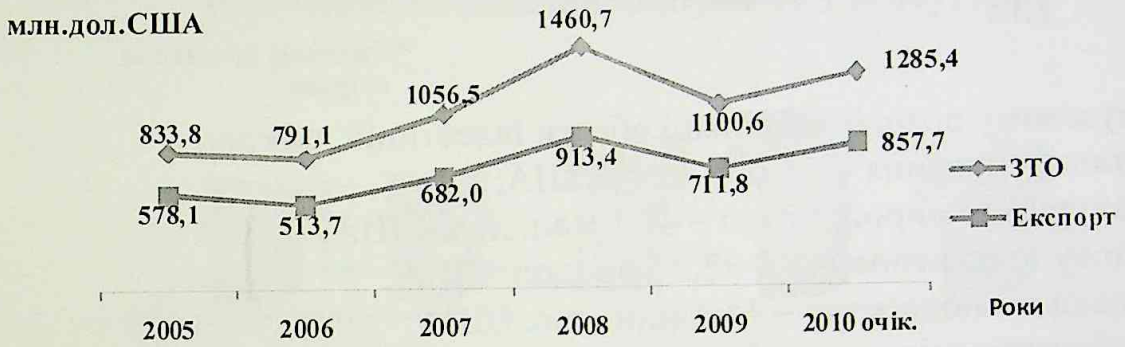

Географічна структура зовнішньої торгівлі Сумської області протягом останніх п'яти років була стабільною, при цьому спостерігалась незначна зміна частки та кількості зовнішньоторговельних партнерів в експорті та імпорті товарів (від 92 країн у 2005 році до 99 країн у 2008 році). У І півріччі 2010 року кількість країн-зовнішньоторговельних партнерів склала 81.

У торгівлі з більшістю країн область має позитивне сальдо, особливо це стосується країн СНД. Експорт перевищує імпорт також у торгівлі з країнами Азії, Африки і Америки. Значне від'ємне сальдо, як і раніше, залишається у торгівлі з країнами Європи.

Стратегічними партнерами області залишаються країни СНД, їх питома вага в експорті регіону залишається досить значною, і за півріччя 2010 року склала 66,7% (за І півріччя 2009 року – 59,1%), обсяг експорту до інших країн світу становить 33,3%.

Динаміка питомої ваги країн СНД, країн ЄС та Російської Федерації в експорті товарів області

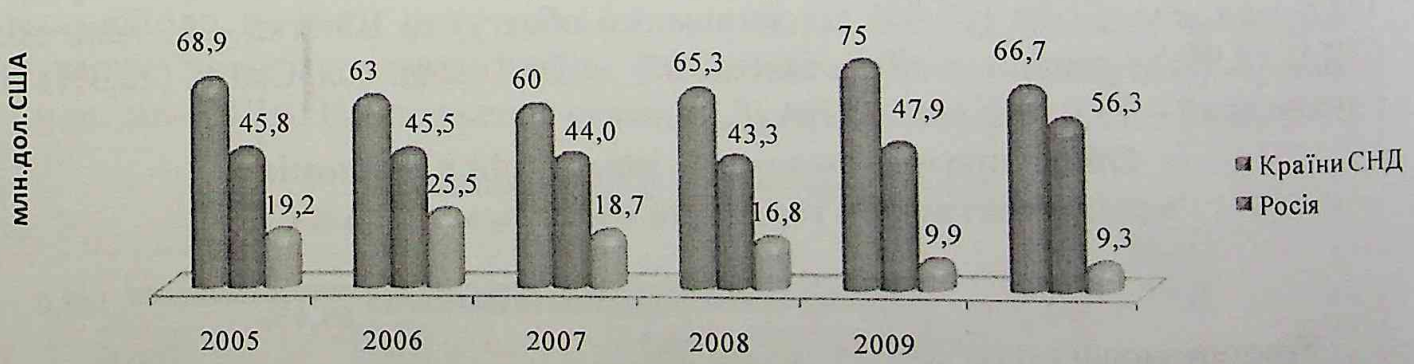

Частка країн СНД почала зменшуватись з 2005 року при одночасному збільшенні питомої ваги країн ЄС. Проте 2008 рік порушив цю тенденцію: частка країн СНД почала зростати, у той час як частка торгівлі з країнами Європейського Союзу у 2009 році знизилась у порівнянні з 2006 роком більш, ніж у 2 рази.

Найбільші експортні поставки здійснювались до Російської Федерації – 56,3% від загального обсягу експорту, Ірану – 15,1%, Білорусії – 2,6%, Румунії – 2,5%, Казахстану – 2,4%, Туреччини – 2%, Молдови – 1,9%, Німеччини – 1,4%.

Імпорт з країн СНД становить 25,5% від загального обсягу, країн Європи – 61,5%, Азії – 7,4%, Америки – 4,8%, Африки – 0,6%. У загальному обсязі імпорту найбільші надходження здійснювались з Німеччини – 24,2%, Російської Федерації – 23,6%, Естонії – 9,6%, Нідерландів – 6,3%, Польщі – 4,1%, Бразилії – 3,1%, Болгарії – 2,7%, Китаю – 2,7%, Румунії та Сполученого Королівства – по 2,5%, Туреччини – 2,2%.

За 2005-2010 роки змін у товарній структурі експорту Сумщини не відбулось, але змінювалась частка товарних груп у загальному експорту регіону та обсяги їх експорту.

Основу товарної продукції експорту в загальному обсязі традиційно становлять продукція машинобудування – 61,8%, хімічна продукція – 8,7%, недорогоцінні метали та вироби з них – 8,3%, готові харчові продукти – 7% (по Україні відповідно 12,7%; 5,7%; 37,6%; 4,3%).

Товарна структура експорту Сумської області у 2005-2010 роках

Найменування продукції експорту	Обсяг експорту, млн. дол. США. Питома вага у загальному обсязі експорту області, у %					
	2005	2006	2007	2008	2009	І півріччя 2010
Продукція машинобудування	307,8(↑)	283,2(↓)	372,6(↑)	473,7(↑)	454,0(↓)	223,6
	53,2(↑)	55,1(↑)	54,6(↓)	51,9(↓)	63,8(↑)	61,8
Продукція хімічної промисловості	99,3(↑)	92,9(↓)	135,0(↑)	200,5(↑)	62,3(↓)	31,7
	17,2(↑)	18,1(↑)	19,8(↑)	22,0(↑)	8,8(↓)	8,8
Живі тварини та продукція тваринництва	33,3(↓)	9,2(↓)	17,4(↑)	21,0(↑)	11,7(↓)	5,8
	5,77(↓)	1,80(↑)	2,6(↑)	2,3(↓)	1,6(↓)	1,6
Недорогоцінні метали та вироби з них	24,2(↑)	23,8(↓)	35,6(↑)	54,9(↑)	48,4(↓)	30,0
	4,18(↓)	4,64(↑)	5,2(↑)	6,0(↑)	6,8(↑)	8,3
Готові харчові продукти	21,5(↑)	23,4(↑)	29,8(↑)	47,8(↑)	57,8(↑)	25,2
	3,71(↓)	4,56(↑)	4,4(↓)	5,2(↑)	8,1(↑)	7,0
Текстиль та текстильні вироби	2,4(↓)	3,1(↑)	4,7(↑)	4,6(↓)	1,8(↓)	0,5
	0,41(↓)	0,6(↑)	0,7(↑)	0,5(↓)	0,3(↑)	0,1
Продукти рослинного походження	7,7(↑)	6,2(↓)	9,2(↑)	17,7(↑)	13,6(↓)	6,7
	1,33(↑)	1,20(↓)	1,3(↑)	1,9(↑)	1,9	1,8
Деревина та вироби з неї	20,4(↑)	22,4(↑)	28,0(↑)	26,0(↓)	19,9(↓)	11,8
	3,53(↑)	4,37(↑)	4,1(↓)	2,8(↓)	2,8	3,3
Прилади і апарати	33,2(↑)	14,0(↓)	4,0(↓)	4,2(↑)	7,9(↑)	0,4
	5,74(↑)	2,73(↓)	0,6(↓)	0,5(↓)	1,1(↑)	0,1
Взуття	3,7(↑)	7,2(↑)	9,7(↑)	21,7(↑)	17,3(↓)	12,3
	0,65(↑)	1,41(↑)	1,4(↓)	2,4(↑)	2,4	3,4

Сумщина входить в окрему групу регіонів, які експортують механічне обладнання, машини, механізми тощо, а це такі області: Львівська, Харківська, Кіровоградська, Тернопільська, Волинська, Закарпатська, і за питомою вагою експорту машинобудівної продукції в загальному обсязі експорту України посідає 3 сходинку після Харківської і Закарпатської областей.

Другою за значенням товарною групою є хімічна продукція, але за обсягами її експорту Сумщина поступається Рівненській, Черкаській областям та Автономній Республіці Крим (лише 11 місце серед регіонів України).

Недорогоцінні метали та вироби з них є третьою в експорті області товарною групою, обсяги постачань якої за межі держави постійно зростають. Але ця товарна група не може конкурувати зі східними та південними регіонами України, які є основними експортерами виробів з чорних металів на зовнішні ринки (9 місце серед регіонів України).

Четверту сходинку в експорті області займають готові харчові продукти. Збільшення обсягів експорту цієї товарної групи – велика перспектива для розвитку агропромислового комплексу регіону.

На сьогодні Сумська область посідає лише 13 сходинку серед областей України в експорті готових харчових продуктів, продукції тваринництва поступаючись навіть Івано-Франківській, Волинській областям.

Стосовно імпортних постачань частка основних товарних груп імпорту становить: готові харчові продукти – 32,3%, механічне обладнання, машини та механізми – 12,1%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 9,1%, недорогоцінні метали та вироби з них – 8,8%, полімерні матеріали, пластмаси та каучуку – 7,5%, продукти рослинного походження – 7,3%, живі тварини, продукти тваринного походження – 6%.

Слід зазначити, що питома вага імпорту товарних груп продовольчого призначення у 2009 році досягла 52,9% (за відповідний період 2008 року – 35,2%) і зросла на 17,7 в.п., з яких понад 30% імпортується ЗАТ «Крафт Фудз Україна». За підсумками І півріччя 2010 року цей показник дещо знизився і становив 48,7% (за відповідний період 2009 року – 51,5%).

Така ситуація з продовольчими товарами виникла за рахунок зростання у 3,7 раза імпорту м'яса та харчових субпродуктів (питома вага в імпорті області зросла з 0,9% у 2008 році до 4,6% у 2009 році), у 1,8 раза збільшився імпорт жирів та олії, у 13,3 раза більше в область стали ввозити продуктів із зернових культур.

У 2008 році різко зріс імпорт (майже втричі) дешевшого м'яса в область:

Роки	Експорт м'яса та харчових субпродуктів, тис. дол. США	Темп росту	Питома вага в експорті області	Імпорт м'яса та харчових субпродуктів, тис. дол. США	Темп росту	Питома вага в імпорті області
2005	4435,15	137,96	0,77	29,2	-	0,01
2006	592,03	13,35	0,12	1694,47	5802,98	0,61
2007	1085,24	183,3	0,16	189,28	11,17	0,05
2008	217,8	20,1	0,0	4770,8	2520,4	0,9
2009	2134,2	879,8	0,3	14366,0	374,7	4,6
2010	5769,6	104,1	1,6	10926,3	514,1	6,0

У 2010 році така тенденція збереглась і у І півріччі: імпорт м'яса та харчових субпродуктів зріс у 5 разів, а питома вага цієї товарної групи в імпорті області зросла до 6%.

Не допустиме для області і зростання у 13,3 раза імпорту продуктів із зернових культур, яка експортує зернові за кордон. Це підтверджує недоліки

переробної промисловості, яка не впроваджує сучасні конкурентоспроможні технології для виробництва харчових продуктів.

Щодо імпорту інших товарних груп, слід звернути увагу на наступні з них, які можуть вироблятись в області чи в Україні:

- «Мінеральні продукти» має місце ввезення в область крейди та штукатурних матеріалів;
- «Продукція хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості» має місце ввезення добрив (сульфату амонію, фосфат амонію, нітрат амонію тощо). З цієї причини у 2010 році продовжує зростати імпорт хімічної продукції (у 1,8 раза), питома вага якої у загальному обсязі імпорту регіону зросла за підсумками 6 місяців цього року до 9,1% (у І півріччі 2009 року – 6%);
- «Полімерні матеріали, пластмаса та каучук» (труби, шланги, смоли);
- «Шкіряна і хутряна сировина та вироби з неї» має місце ввезення необроблених шкір великої рогатої худоби;
- «Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів» має місце ввезення тари з паперу та картону тощо.

Коливання товарної структури експорту області є причиною зміни кількості підприємств-учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Динаміка кількості підприємств-експортерів Сумської області у 2005-2010 роках.

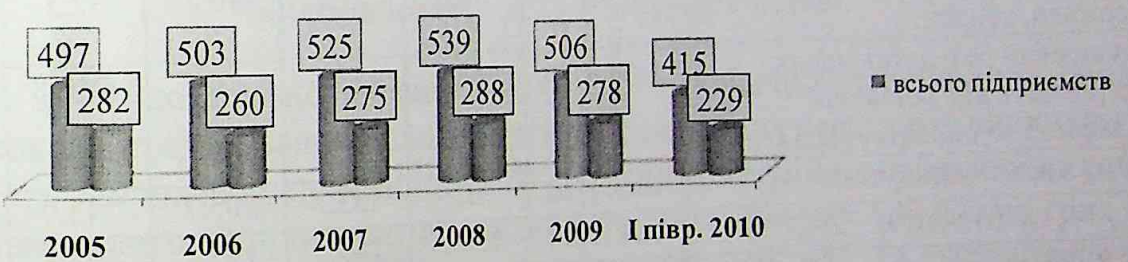

4.4. РОЗВИТОК МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

У 2005 році налічувалось 5921 мале підприємство, у 2009 році – на 1,9% більше, що складає 6038 малих підприємств, при цьому найбільша їх чисельність становила у 2008 році – 6306 одиниць. Це пояснюється, перш за все, змінами в чинному законодавстві, що створили умови для роботи малих підприємств.

Кількість малих підприємств

Показники	Один. виміру	Роки				
		2005	2006	2007	2008	2009
Кількість малих підприємств	одиниць	5921	6003	5966	6306	6038
Темпи зростання (зменшення) кількості малих підприємств, у відсотках до попереднього року	%	101,2	101,3	99,4	105,8	95,6
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення	одиниць	48	52	52	51	52
Кількість суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб	тис. осіб	40,7	43,4	49,3	53,1	53,2

З 2005 року по 2009 рік кількість суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб збільшилась з 40,7 тис. осіб до 53,2 тис. осіб або на 30,7%.

Основні показники економічної діяльності суб'єктів малого підприємництва Сумської області за період з 2005 по 2009 роки

Показники	Один. виміру	Роки				
		2005	2006	2007	2008	2009
Обсяги реалізованої малими підприємствами продукції (робіт, послуг)	млн. грн.	1474	3756,7	4855,5	5782,9	5292,3
Питома вага реалізованої малими підприємствами продукції (робіт, послуг) в загальних обсягах реалізованої продукції	%	10,7	26,2	26,6	25,2	22,3
Кількість створених нових робочих місць за рахунок малого бізнесу, у тому числі – у фізичних осіб-підприємців	місць	20458	21092	21760	21572	15397
Середньомісячна заробітна плата найманих працівників малих підприємств	грн.	398,09	520,88	653,64	876,66	963,68
Частка малих підприємств, які одержали прибуток	%	65,4	68,2	69,3	67,5	64,8
Частка малих підприємств, які одержали, збиток	%	34,6	31,8	30,7	32,5	35,2
Фінансовий результат малих підприємств від звичайної діяльності до оподаткування,	млн. грн.	-58,3	-52,1	-10,6	-249,8	-251.8
у тому числі: - прибуток	млн. грн.	62	133,3	205,7	243,9	197,3
- збиток	млн. грн.	130,3	185,4	195,1	493,7	449,1

За даними податкової адміністрації у Сумській області надходження від сплати малим підприємництвом єдиного податку до бюджету у 2005 році склали 26,4 млн. грн. У зв'язку із поступовим збільшенням кількості суб'єктів підприємництва надходження до місцевого бюджету у 2009 році зросли на 28,7% і склали 34 млн. грн., при цьому найбільша сума єдиного податку сплачена у 2008 році – 36,2 млн. грн.

Надходження єдиного податку до місцевого бюджету, млн. грн.

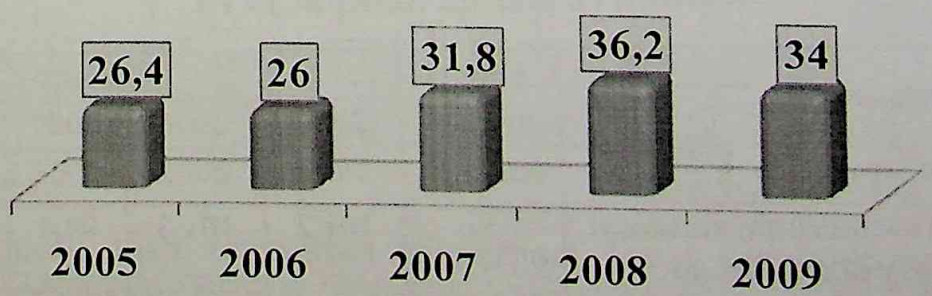

Питома вага надходжень до бюджетів від діяльності малого підприємництва

Показники	Один. виміру	Роки				
		2005	2006	2007	2008	2009
До зведеного бюджету	%	8,1	5,8	5,3	5,8	11
До місцевого бюджету	%	5,6	4,5	3,8	3,28	3,01

У регіоні щороку збільшується обсяги їх фінансування. Так, у 2005 році на ці цілі виділено 120,6 тис. грн., а у 2009 році – 963,9 тис. грн., що у 8 разів більше, ніж у 2005 році.

Обсяги фінансування розвитку малого підприємництва, тис. грн.

У 2009 році у порівнянні з 2005 роком значно зменшилися обсяги банківського кредитування малого бізнесу області, що негативно вплинуло на діяльність суб'єктів підприємництва. За 2009 рік комерційними банками надано суб'єктам малого підприємництва кредитів на загальну суму 104,7 млн. грн., що у 6 разів менше від обсягів кредитування у 2008 році, або 7,8 раза менше від обсягів фінансування у 2007 році, що складає відповідно 651,6 млн. грн. та 815 млн. грн.

4.5. ТРАНСПОРТ

Транспортний комплекс Сумської області представлений такими складовими як залізничний, автомобільний, авіаційний та міський електричний транспорт.

Перевезення вантажів за видами транспорту

тис.т

Транспорт	2005	2006	2007	2008	2009
Залізничний	2529,1	2511,5	2384,9	2311,4	1771,4
Автомобільний	13401	13009,1	13684,5	13535,9	13166,6

На сьогодні маршрутна мережа в області сформована і в повній мірі забезпечує потреби населення в перевезеннях.

Відправлення (перевезення) пасажирів за видами транспорту

тис. пас.

Транспорт	2005	2006	2007	2008	2009
Залізничний	14935,2	14784,9	14887,2	15167	14899
Автомобільний	87119	91970,5	99539,7	104720,8	98213,5

Одним із показників якості транспортного обслуговування населення є регулярність виконання рейсів. За період з 2005 року по 2009 рік регулярність виконання рейсів на приміських маршрутах зросла з 97,4% до 98,3%, на міжміських маршрутах – з 98% у 2005 році до 99,5% у 2009 році.

Постійно зростала кількість виконаних рейсів. Якщо у 2005 році на приміських маршрутах виконувалось 438,4 тис. рейсів, то у 2009 році – 475 тис. (+8,3%). На міжміських внутрішньообласних маршрутах у 2005 році виконувалось 212,2 тис. рейсів, у 2009 – 228,7 тис. (+7,8%).

5. ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА

Протягом 2005-2008 років відслідковується поступове збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів. У зв'язку з розповсюдженням фінансово-економічної кризи у 2009 році порівняно з 2008 роком відбулося зниження на 29,7% надходжень до Державного бюджету, що спричинило зменшення цього показника на 22,3% до Зведеного бюджету.

Починаючи з 2005 року по 2009 рік надходження до місцевих бюджетів області поступово зростали. У 2009 році зазначений показник збільшився у 2,5 раза порівняно з 2005 роком. Надходження до Державного бюджету та Зведеного бюджету упродовж 2005-2009 років збільшилися у 2 та 2,1 раза і відповідно склали 2,6 млрд. грн. та 3,7 млрд. грн.

За 2005-2009 роки щороку приріст по надходженнях до Державного бюджету спостерігався у переробній промисловості (у 2009 році порівняно з 2008 роком – на 67%), транспорті і зв'язку (у 2 рази), житлово-комунальному господарстві (у 3 рази) та бюджетній сфері (у 2,6 раза). У 2009 році обсяги надходжень по цих галузях склали відповідно 194,3 млн. грн., 33,5 млн. грн., 11,5 млн. грн. та 18,2 млн. грн.

За вказані 5 років спостерігалася з кожним роком позитивна динаміка по надходженнях до місцевих бюджетів області ву цілому в промисловості, сільському господарстві, транспорті і зв'язку, житлово-комунальному господарстві та бюджетній сфері. У 2009 році обсяги надходжень по зазначених галузях становили: у цілому в промисловості – 307,5 млн. грн. (у 2,1 раза більше, ніж у 2005 році), у сільському господарстві – 111,2 млн. грн. (у 3,5 раза більше), у транспорті і зв'язку – 94,1 млн. грн. (у 2,2 раза більше), у житлово-комунальному господарстві – 9,7 млн. грн. (на 59,9% більше) та у бюджетній сфері – 292 млн. грн. (у 2,9 раза більше).

Упродовж 2005-2009 років незмінним залишається вагомий внесок в цілому промисловості у надходженнях до Державного бюджету. У 2009 році у структурі цих надходжень промисловість становила 86,9%.

Також у цілому промисловість та бюджетна сфера за останні 5 років є найбільшими за надходженнями до місцевих бюджетів області. У 2009 році ці показники відповідно становлять 27,3% та 25,9%.

Зведені показники доходів бюджетів Сумської області по галузях економіки

тис.грн.

Галузі економіки	2005			2006			2007			2008			2009		
	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет
Промисловість (без переробної)	1126481,3	998536,7	127944,6	1842299,3	1692593,2	149706,2	2690778,7	2490577,6	200201,1	3383588,6	3125442,6	258146,0	2317821,0	2052913,6	264907,5
Переробна промисловість	137032,8	116321,6	20711,2	150540,1	127094,6	23445,5	150580,9	118258,8	32322,1	172234,3	130393,0	41841,3	236867,4	194281,9	42585,6
Сільське господарство (A01)	38380,7	6392,2	31988,5	43789,6	8289,4	35500,2	67373,2	7699,4	59673,8	100279,8	10291,0	89988,8	120698,8	9502,2	111196,5
Транспорт і зв'язок (I)	58819,5	16806,9	42012,6	71892,0	22037,9	49854,0	110824,5	43442,7	67381,7	119537,5	28346,4	91191,1	127674,6	33532,6	94142,0
Будівництво (F)	45567,2	28754,3	16812,9	63024,2	35830,9	27193,3	81777,5	42010,1	39767,3	117712,5	62201,6	55511,0	92621,8	49995,9	42625,9
Торгівля і громадське харчування (G+H)	95449,4	63018,6	32430,7	130509,7	91152,5	39357,2	177967,2	122272,2	55695,0	210002,0	139103,1	70898,9	152554,8	90998,0	61556,8
Житлово-комунальне господарство (K70.20.2, K70.32, O90)	9868,8	3818,2	6050,7	11463,2	4471,9	6991,3	13345,9	7262,9	6083,0	15878,1	9187,2	6690,9	21191,9	11513,9	9678,0
Бюджетна сфера (L+M+N)	107738,4	6932,3	100806,1	138948,9	7606,4	131342,4	209078,8	12500,9	196577,8	286198,3	16892,4	269305,9	310208,4	18196,2	292012,2
Лісове господарство (A02)	22073,7	14186,4	7887,4	31066,1	20142,6	10923,5	40489,8	25917,5	14572,3	49643,1	34399,3	15243,8	44396,2	30687,6	13708,5
Інші галузі	123321,1	58441,9	64879,1	156038,0	57765,7	98272,3	236579,7	87895,7	148684,0	324655,5	121651,1	203004,3	291329,9	95508,9	195820,9
Разом	**1764732,9**	**1313209,2**	**451523,7**	**2639571,0**	**2066985,2**	**572585,8**	**3778796,3**	**2957837,9**	**820958,3**	**4779729,8**	**3677907,7**	**1101822,1**	**3715364,7**	**2587130,8**	**1128233,9**

6. ТЕХНІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

6.1. ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНЕ ГОСПОДАРСТВО

В області централізованими системами водопостачання забезпечено всі міста і селища міського типу, та 19% сіл, при цьому середній показник по Україні складає відповідно 100%, 87,1% та 22,2%.

Централізованими системами водовідведення забезпечено всі міста області, 95% селищ і 2,9% сіл, середній показник по Україні складає відповідно 96,9%, 56,8% та 2,6%.

Питне водопостачання в Україні здійснюється за рахунок використання поверхневих (70%) і підземних (30%) вод. Централізоване водопостачання області забезпечується питною водою із артезіанських свердловин Дніпровського артезіанського басейну. Таким чином, вода може подаватися населенню без очищення та знезараження, що знижує витрати по експлуатації систем централізованого водопостачання, за винятком водозаборів у містах Суми, Ромни, та селищі міського типу Недригайлів, де зміст заліза у воді перевищує норму в 2-3 рази і досягає в окремих випадках до 1,6 мг/л.

У 2009 році розпочато будівництво станції знезалізнення у місті Ромни, планується будівництво таких станцій у місті Суми та селищі міського типу Недригайлів.

Фактичний обсяг виробництва питної води в області становить 0,115 млн. куб. м на добу, при цьому використання виробничого ресурсу підприємствами водопровідного господарства складає тільки 36%.

Значне скорочення виробництва питної води в області (з 2001 року на 33,3%), а також використання застарілого енергоємного насосного обладнання призводить до збільшення видатків на підйом води та її загального подорожчання.

Тариф на послуги з водопостачання для населення в розмірі 1,97 грн. за 1 куб. метр є нижчим середнього тарифу по обласних центрах України (2,56 грн.) та в порівнянні з сусідніми областями – нижче діючого тарифу в Полтаві (2,74 грн.), дорівнює розміру тарифу в Харкові (1,97 грн.), дещо перевищує тариф в Чернігові (1,70 грн.).

Тариф на послуги з водовідведення в розмірі 1,67 грн. за 1 куб. метр також є нижчим середнього по обласних центрах України (1,89 грн.), декілька перевищує тариф в Полтаві (1,60 грн.) та є вищим діючих тарифів в Харкові (0,93 грн.) та в Чернігові (1,39 грн.).

До великих втрат питної води в мережах при її транспортуванні приводить значна зношеність водопровідно-каналізаційних об'єктів, яка досягає 60% (середній показник по Україні 64%), у тому числі частка ветхих та аварійних мереж складає: водопровідних – 21,7% або 731 км від загальної протяжності (при середньому показнику по Україні 37%); каналізаційних – 29,4% або 297,6 км (34,8%).

Нераціональні витрати та втрати питної води у зовнішніх мережах досягли 30,3% від води відпущеної всім споживачам (по Україні – 40,5%), що складає 31тис. куб. м води на добу.

Питомі витрати електроенергії в середньому по області складають на 1 куб. м поданої води – 1,43 кВт/куб. м (показник по Україні від 1,9 до 0,65 кВт/куб. м), на очищення та транспортування 1 куб. м стічних вод – 1,04 кВт/куб. м (показник по Україні – від 1,7 до 0,4 кВт/куб. м).

6.2. БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЇ

Одним з основних елементів благоустрою населених пунктів у системі житлово-комунального господарства є вулично-дорожня мережа та розташовані на ній штучні споруди.

Загальна протяжність *дорожньої мережі* в населених пунктах області становить 7393,1 км (або 45,2 млн. кв. м.), з них протяжність доріг з твердим покриттям – 4450,8 км або 60,2% від загальної протяжності.

З 395 мостів та шляхопроводів, розташованих в містах та селищах області, близько 11% мають обмежену несучу спроможність або аварійні (середній показник по Україні – 7%).

Щорічне зростання інтенсивності руху транспорту веде до більш інтенсивного руйнування дорожнього покриття, але фактично через обмеженість коштів в місцевих бюджетах на реконструкцію та ремонт вулично-дорожньої мережі виділяється від 1 до 15% коштів від нормативної потреби. Через обмеженість коштів повільними темпами проводиться паспортизація доріг та вулиць.

Загальна протяжність мереж *зовнішнього освітлення* в населених пунктах області становить 2699 км, з них вулиць і доріг із штучним освітленням – 1677,4 км, що складає 23% від загальної протяжності дорожньої мережі.

Загальна кількість світлоточок становить 44,65 тис. одиниць, з них енергозберігаючих – 14,6 одиниць.

У населених пунктах області налічується 337 *полігонів та сміттєзвалищ* загальною площею 411,8 га, з них 146 (43%) не відповідають санітарним і природоохоронним нормам.

Щорічно утворюється майже тисяча стихійних звалищ. Роздільне збирання відходів впроваджується повільно і лише в окремих містах області на початкової стадії. У той же час використання сучасних технологій сортування та переробки вторинної сировини є важливим питанням при вирішення багатьох проблем у сфері поводження з твердими побутовими відходами.

Окремо слід розглядати відходи рослинного походження (відходи деревини, листя, гілок). У даний час рослинна маса частково санкціоновано спалюється, а частково вивозяться на сміттєзвалища.

6.3. ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ТА ГАЗОПОСТАЧАННЯ

Постачання та розподіл електричної енергії на території Сумської області здійснює ВАТ "Сумиобленерго", до складу якого входять 16 районів електричних мереж та 15 відділень енергозбуту.

Обсяги спожитої електричної енергії в Сумській області за 2005-2009 роки

Роки	2005	2006	2007	2008	2009
Обсяги, млн. кВт-год.	1853,5	1894,7	1988,8	1998,6	1814,4

Забезпечення газопостачання усіх категорій споживачів природним газом здійснює в Сумській області ПАТ "Сумигаз".

Обсяги спожитого природного газу в області за 2005-2009 роки

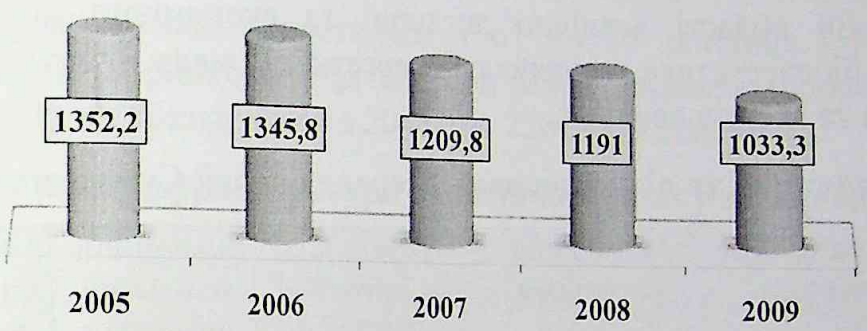

6.4. КОМУНАЛЬНА ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКА

В області теплозабезпечення населених пунктів здійснюється за рахунок поєднання централізованого, автономного та індивідуального опалення. На даний час в області централізованим теплопостачанням населення та соціальної сфери забезпечені 8 міст області, що складає 56% від загального населення (по Україні – 74%).

Послуги з централізованого теплопостачання надає 21 підприємство, у тому числі 11 підприємств комунальної форми власності.

Загальний обсяг споживання теплової енергії складає 1740 тис. Гкал. Розрахунковий обсяг споживання для потреб народного господарства складає 325 тис. Гкал, для житлових приміщень – 1116 тис. Гкал, для установ та організацій бюджетної сфери – 300 тис. Гкал. Норми втрати теплової енергії при її транспортуванні складають 12%, при виробництві –6%.

Протягом останніх років має місце значне погіршення технічного стану об'єктів теплопостачання. У цілому знос основних фондів у тепловому господарстві області становить 52%.

Так, із загальної кількості котлів та котельного обладнання, які експлуатуються в комунальній теплоенергетиці, 34% експлуатуються більше 20 років (у середньому по Україні частка застарілого котельного обладнання становить 28%), більш ніж 47% теплових мереж знаходяться у ветхому та аварійному стані (по Україні – 15,8%). Унаслідок цього найбільші обсяги теплової енергії втрачаються при її виробництві – 20%, транспортуванні – 18,2% (середній показник по Україні становить 13,5%), тобто втрачається близько 83,15 тис. Гкал/рік, що орієнтовно становить 18,7 млн. грн.

Понаднормові втрати теплової енергії відносяться на фактичну собівартість виробництва теплової енергії, як результат – збільшуються збитки підприємств. За 2009 рік збитки підприємств комунальної теплоенергетики становлять 1,922 млн. грн., що менше, ніж у 2008 році лише на 3% при тому, що у 2009 році в порівнянні з 2008 роком загальний обсяг відпущеної теплової енергії зменшився на 40%, а загальний обсяг споживання природного газу підприємствами збільшився на 10,9%. У результаті в опалювальному сезоні 2009-2010 років тариф на послуги з теплопостачання для населення по базовому підприємству міста Суми діє тариф в розмірі 202,86 грн. за 1 Гкал, який є нижчим середнього по обласних центрах України (254,11 грн.) та діючих тарифів в Полтаві (263,70 грн.), Харкові (265,12 грн.) та Чернігові (210 грн.).

У Сумській області технічно доступні та економічно доцільні для використання біоенергетика, сонячна енергетика, мала гідроенергетика, вітроенергетика та енергія довкілля.

Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії Сумщини

Напрями освоєння НВДЕ, одиниці виміру	**Загальний потенціал**	**Технічно досяжний потенціал**	**Економічно доцільний потенціал**	**Практичне використання на 01.01.2010**
Вітрова енергія, кВт-год/м^2 рік	2530	460	120	0
Сонячна енергія, МВт-год/рік	26×10^9	$12{,}5 \times 10^7$	2×10^5	0
Гідроенергетичний потенціал, млн. кВт-год/рік	298	197	197	3,4
Енергія біомаси, у т.ч.:				
тваринницького походження (біогаз), тис. т, у.п./рік	50	50	50	0
рослинного походження, тис. т /рік	950	950	950	0,8
дрова, відходи лісокористування та деревообробки, тис. м^3 /рік	409	409	409	200
Торф, млн. т	106	64	64	0
Енергія довкілля, млн. кВт-год/рік	5516	3664	410	0

7. ТОРГІВЛЯ І ПОСЛУГИ

За останні 5 років кількість підприємств роздрібної торгівлі в Сумській області зросла з 5225 до 6885 (+32%), їх загальна торговельна площа збільшилася з 315,6 до 451,5 тис. кв. метрів (+43%).

Мережа загальнодоступних закладів ресторанного господарства скоротилася з 793 до 766 (-3%) у зв'язку із поступовим закриттям відомчих їдалень, проте забезпеченість місцями у закладах ресторанного господарства на одну тис. осіб підвищилася з 20 до 25 (+25%).

Кількість закладів побутового обслуговування населення зросла з 1757 до 2128 (+21%), а показник забезпеченості цими закладами на 10 тис. осіб – з 14 до 18 (+29%).

Мережа ринків скоротилася з 61 до 57 одиниць (-7%) у зв'язку із упорядкуванням ринкової торгівлі, при цьому загальна кількість торговельних місць на ринках збільшилася з 20431 до 22816 (+12%).

Розвиток інфраструктури споживчого ринку за період 2005-2010 роки

Показники	Одиниця виміру	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Перше півріччя 2010 року
Кількість підприємств роздрібної торгівлі, всього	одиниць	5705	6157	6413	6594	6795	6885
у них працюючих	осіб	16336	18011	18668	18749	18780	19235
Кількість загальнодоступних закладів ресторанного господарства, всього	одиниць	762	774	708	729	753	766
у них працюючих	осіб	2958	3340	3385	3427	3443	3545
Кількість закладів побутового обслуговування населення, всього	одиниць	1854	1990	2080	2128	2106	2128
у них працюючих	осіб	4916	5340	5437	5552	5540	5626
Кількість ринків з продажу продовольчих та непродовольчих товарів	одиниць	61	59	57	56	57	57
Кількість торгових місць на ринках	одиниць	22330	22654	22984	22616	22816	22816
Створені нові робочі місця в галузі торгівля	одиниць	-	15965	15266	14920	10775	7104
Зведені показники доходів бюджетів Сумської області по галузі торгівля і громадське харчування	тис. грн.	95449,4	130509,7	177967,2	210002,0	152554,8	78529
Залучення іноземних інвестицій в розвиток галузі торгівля	тис. дол. США	3471,2	6536,2	13565,8	13853,1	12503,0	12512,9 (I кварт. 2010 року)

Стрімко розширюється участь в обслуговуванні населення фізичних осіб-підприємців. На них припадає 5772 (84% від загальної кількості) підприємств торгівлі, 517 (68%) закладів ресторанного господарства, 1794 (84%) заклади побутового обслуговування населення.

Показник роздрібного товарообороту підприємств на 1 особу за цей період зріс з 1062 до 2867 гривень, або у 2,7 раза (Україна – 3,5 раза).

Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу, грн.

	2005	2006	2007	2008	2009	01.07.10
Сумська область	**1416**	**1768**	**2233**	**3086**	**2867**	**1482**
м. Суми	3385	4202	5816	8160	7007	3569
м. Глухів	777	912	1139	1455	1585	825
м. Конотоп	1035	1276	1521	1951	1997	1279
м. Лебедин	491	806	1169	2160	1990	1111
м. Охтирка	1873	2135	2302	2616	2617	1418
м. Ромни	2261	2465	2679	3158	4613	2351
м. Шостка	1553	1711	1813	2823	2645	1345
Райони						
Білопільський	528	591	625	803	1290	738
Буринський	426	525	665	800	1278	689
Великописарівський	185	356	428	516	457	280
Глухівський	429	573	673	842	973	611
Конотопський	318	286	302	414	450	231
Краснопільський	905	991	1187	1502	1534	735
Кролевецький	875	1194	1435	1605	1627	730
Лебединський	857	865	1021	634	641	350
Липоводолинський	452	509	518	1034	821	415
Недригайлівський	627	802	989	1280	1305	679
Охтирський	316	424	675	878	1217	706
Путивльський	822	1117	1392	1738	1273	631
Роменський	454	481	557	939	821	357
Середино-Будський	369	365	585	585	595	269
Сумський	416	501	660	917	784	370
Тростянецький	499	540	630	768	719	364
Шосткинський	469	348	633	613	494	326
Ямпільський	213	269	417	644	477	277

Кількість об'єктів роздрібної торгівлі

(на кінець року, одиниць)

	2005	2006	2007	2008	2009	станом
Сумська область	**5705**	**6157**	**6413**	**6594**	**6795**	**6885**
м. Суми	991	1077	1083	1093	1144	1183
м. Глухів	146	171	174	180	180	181
м. Конотоп	397	431	431	474	490	486
м. Лебедин	177	190	205	228	238	237
м. Охтирка	226	291	311	324	339	342
м. Ромни	271	300	324	339	353	363
м. Шостка	443	483	506	525	526	538
Райони						
Білопільський	226	250	281	299	313	317
Буринський	192	200	213	218	221	223
Великописарівський	107	117	124	131	139	140
Глухівський	145	150	160	161	158	154
Конотопський	212	170	173	175	177	177
Краснопільський	173	182	191	190	192	195
Кролевецький	246	268	290	274	274	272

Лебединський	130	127	130	130	132	129
Липоводолинський	119	132	152	154	161	163
Недригайлівський	156	172	173	175	182	185
Охтирський	149	160	167	176	187	189
Путивльський	179	199	194	194	205	209
Роменський	173	187	192	194	201	204
Середино-Будський	109	117	124	134	141	141
Сумський	211	217	232	237	239	241
Тростянецький	217	235	242	252	262	270
Шосткинський	130	141	144	137	140	141
Ямпільський	180	190	197	200	201	205

Оборот роздрібної торгівлі в області становив на кінець 2009 року 8427 млн. грн. або 81% обсягу 2008 року (Україна – 82,6%). За підсумками січня-липня 2010 року порівняно з аналогічним періодом 2009 року обсяги обороту роздрібної торгівлі зросли на 0,5% у порівнянних цінах і становлять 5114,5 млн. грн. По темпах приросту обороту роздрібної торгівлі та абсолютному приросту обороту роздрібної торгівлі на одну особу область займає 22 місце серед регіонів України.

Обсяг реалізованих послуг, оплачених населенням області, у 2009 році склав 681,9 млн. грн. при темпі росту у фактичних цінах 102,7%. За абсолютним приростом обсягу реалізованих послуг на одну особу до попереднього року Сумська область займає 22 місце серед регіонів України.

Індекс споживчих цін на товари та послуги за 2009 рік в області склав 110,8% (по Україні – 112,3%), за індексом споживчих цін область серед інших регіонів України посідає за 2009 рік – 7 місце, за І півріччя 2010 року – 12.

Показники розвитку споживчого ринку за 2005-2010 роки

Показники	Одиниця виміру	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Перше півр. 2010 року
Оборот роздрібної торгівлі	млн. грн.	3653,5	4903,7	6360,5	8792,8	8426,5	4073,7
Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі	%	118,3	125,9	122,1	117,7	81,0	98,0
Оборот ресторанного господарства	млн. грн.	134,4	158,7	190,5	245,0	238,2	118,5
Індекс фізичного обсягу обороту ресторанного господарства	%	95,3	109,8	106,9	100,9	84,3	97,2
Роздрібний товарооборот підприємств	млн. грн.	1748,7	2155,6	2688,2	3673,5	3378,1	1737,7
Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу	грн.	1416	1768	2233	3086	2867	1482
Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств	%	115,7	112,9	116,9	115,0	77,7	98,6
Роздрібний товарооборот ресторанного господарства підприємств	млн. грн.	93,5	108,1	122,7	150,5	145,3	76,6
Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту ресторанного господарства підприємств	%	95,3	107,5	101,1	96,2	83,7	99,9
Роздрібний товарооборот ресторанного господарства підприємств на одну особу	грн.	76	88	102	126	123	65

Оптовий товарооборот	млн. грн.	3056,1	3406,2	3910,8	5074,6	4423,9	2198,7
Темп росту/зниження оптового товарообороту (у фактичних цінах) до попереднього року	%	93,9	111,5	114,8	129,8	87,2	110,6
Обсяги платних послуг, реалізованих населенню	млн. грн.	374,6	423,3	546,9	673,6	681,9	323,2
Темп зростання/зниження обсягів платних послуг	%	123,7	130,9	132,8	122,3	102,7	106,4
Обсяг побутових послуг реалізованих населенню	млн. грн.	19,7	11,9	14,0	17,6	13,4	5,6
Індекс фізичного обсягу побутових послуг	%	149,7	107,3	117,9	129,0	94,3	87,0
Індекс споживчих цін	%	112,2	113,3	115,0	121,0	110,8	103,1

Кількість об'єктів ресторанного господарства

(на кінець року, одиниць)

	2005	2006	2007	2008	2009	01.07.2010
Сумська область	**762**	**774**	**708**	**729**	**753**	**766**
м. Суми	196	198	166	183	196	199
м. Глухів	12	15	17	17	17	16
м. Конотоп	54	53	54	55	56	59
м. Лебедин	18	17	19	19	19	20
м. Охтирка	36	36	20	20	20	20
м. Ромни	25	26	27	28	28	31
м. Шостка	43	43	43	44	42	42
Райони						
Білопільський	31	31	34	39	41	44
Буринський	17	17	15	14	14	14
Великописарівський	22	19	20	21	21	21
Глухівський	17	21	19	17	18	19
Конотопський	20	20	22	20	21	21
Краснопільський	33	31	24	24	23	24
Кролевецький	39	44	45	44	46	44
Лебединський	5	4	5	5	5	5
Липоводолинський	17	16	14	16	16	16
Недригайлівський	18	17	15	15	15	16
Охтирський	24	31	32	33	35	35
Путивльський	9	9	10	11	17	18
Роменський	28	26	22	19	19	18
Середино-Будський	7	5	4	6	7	10
Сумський	34	28	21	23	24	22
Тростянецький	32	41	39	36	34	33
Шосткинський	17	18	14	13	14	14
Ямпільський	8	8	7	7	5	5

Оптовий і роздрібний товарооборот по районах і містах області

Міста, райони	Оптовий товарооборот, млн. грн.						Роздрібний товарооборот підприємств, млн. грн.					
	2005	2006	2007	2008	2009	I кв. 2010	2005	2006	2007	2008	2009	I півр. 2010
Сумська область	**3056,1**	**3406,2**	**3910,8**	**5074,6**	**4423,9**	**974,8**	**1748,7**	**2155,6**	**2688,2**	**3673,5**	**3378,1**	**1737,7**
м. Суми	2276,8	2500,2	2644,6	3542,3	3032,2	634,5	961,1	1185,0	1628,0	2265,9	1933,8	981,8
м. Глухів	21,1	27,1	20,8	14,0	29,3	2,7	28,1	32,9	41,0	52,1	56,3	29,1
м. Конотоп	140,0	154,3	245,2	245,8	390,2	157,2	98,6	121,1	143,7	184,2	188,1	120,4
м. Лебедин	32,0	52,9	114,4	100,0	126,7	16,6	13,8	22,3	31,9	58,5	53,9	30,1
м. Охтирка	98,9	128,7	152,5	181,9	97,1	19,2	93,3	106,3	114,6	130,3	130,1	70,3
м. Ромни	68,9	68,0	71,0	41,5	37,4	10,8	108,7	116,6	124,9	145,0	208,5	105,5
м. Шостка	224,2	227,7	320,1	496,0	364,3	75,0	130,0	142,0	149,2	230,3	214,2	108,5
Райони												
Білопільський	5,2	12,0	4,9	11,8	9,9	1,1	30,6	33,7	35,1	44,4	70,6	40,1
Буринський	0,6	0,14	0,6	0,05	3,8	*	14,1	16,7	20,5	23,7	36,7	19,5
Великописарівський	4,1	6,2	9,5	16,3	3,3	0,2	4,5	8,3	9,6	11,3	9,8	6,0
Глухівський	0,2	*	-	*	*	*	12,4	16,1	18,4	22,4	25,4	15,8
Конотопський	0,5	1,0	0,9	1,4	*	*	11,5	10,1	10,4	13,9	14,7	7,5
Краснопільський	8,6	10,4	12,3	15,6	9,2	1,8	28,9	31,1	36,7	45,9	46,5	22,2
Кролевецький	38,2	47,6	87,3	130,8	90,7	19,3	38,3	51,5	60,8	67,3	67,4	30,0
Лебединський	*	*	*	*	*	1,0	21,5	21,0	24,2	14,6	14,6	7,9
Липоводолинський	17,0	18,1	33,8	51,5	66,6	5,8	10,0	11,1	11,2	21,9	17,1	8,6
Недригайлівський	0,3	0,6	0,2	0,08	0,08	*	18,2	22,8	27,6	34,9	35,0	18,1
Охтирський	0,7	0,5	9,8	9,5	8,8	3,8	9,5	12,5	19,6	25,1	34,4	19,8
Путивльський	5,7	6,3	8,6	11,3	*	4,0	26,5	35,4	43,4	53,5	38,6	19,0
Роменський	34,7	32,5	10,2	5,7	21,5	0,1	19,2	19,7	22,2	36,6	31,2	13,4
Середино-Будський	9,3	7,7	12,4	12,7	12,6	2,3	7,1	6,8	10,8	10,6	10,6	4,8
Сумський	26,9	48,1	55,4	105,3	69,7	12,9	26,2	31,6	41,6	57,9	49,5	23,3
Тростянецький	5,3	8,8	5,4	7,1	6,6	1,3	19,9	21,2	24,4	29,6	27,3	13,8
Шосткинський	10,4	11,8	14,1	3,0	*	*	10,9	7,9	14,3	13,7	10,9	7,1
Ямпільський	26,2	34,7	76,6	70,2	27,0	4,5	6,0	7,4	11,3	17,1	12,5	7,2

Обсяг платних послуг реалізованих населенню

(млн. грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009	01.07.10
Сумська область	**374,6**	**423,3**	**546,9**	**673,6**	**681,9**	**323,2**
м. Суми	228,1	255,2	347,8	430,6	406,3	179,0
м. Глухів	9,3	8,5	9,6	13,0	16,1	8,0
м. Конотоп	49,2	67,6	85,6	103,5	116,7	61,3
м. Лебедин	1,5	1,5	2,2	3,4	3,9	20,0
м. Охтирка	12,0	12,2	16,5	20,1	19,5	10,0
м. Ромни	9,7	9,5	12,0	19,2	23,1	12,7
м. Шостка	18,4	19,9	23,7	26,7	31,7	17,4
Райони						
Білопільський	4,7	6,3	7,0	8,0	9,1	4,4
Буринський	2,0	2,4	2,4	3,0	3,1	1,7
Великописарівський	1,7	1,6	1,1	1,2	1,6	0,6
Глухівський	0,6	0,7	0,7	0,6	*	*
Конотопський	0,06	0,07	0,06	0,4	0,5	0,1
Краснопільський	1,5	1,7	1,5	1,7	2,1	1,1
Кролевецький	4,3	3,9	6,7	4,7	6,5	3,6
Лебединський	4,5	4,2	3,9	4,4	5,1	2,7
Липоводолинський	1,6	1,9	1,5	1,5	1,8	1,0
Недригайлівський	1,9	2,2	2,0	2,3	2,4	1,3
Охтирський	1,1	1,7	2,4	3,4	2,4	1,0
Путивльський	4,3	4,1	3,3	4,3	5,8	3,0
Роменський	5,8	6,5	6,4	6,6	8,6	4,3
Середино-Будський	2,0	1,8	1,8	2,2	2,7	1,3
Сумський	2,5	1,8	2,1	1,7	0,5	0,1
Тростянецький	4,9	5,4	7,1	7,6	8,0	4,6
Шосткинський	0,08	0,03	0,02	0,13	0,01	-
Ямпільський	2,9	2,6	2,6	3,3	4,0	2,1

8. ОСВІТА

Забезпечення якісної і доступної дошкільної освіти, виховання здорової та компетентної особистості є одним з пріоритетів у діяльності освітян Сумщини.

Протягом 2005-2010 років мережа вищих навчальних закладів залишається незмінною. В області функціонує 23 вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації та 5 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

Кількість студентів у вищих навчальних закладах

Рік	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість студентів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації (тис. осіб)	17,2	17,2	17,2	16,2	16,1
Кількість студентів у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (тис. осіб)	41,3	46	45,7	44,4	45,3

Викладацьку роботу в закладах вищої освіти здійснюють 3,9 тис. кваліфікованих педагогічних та науково-педагогічних працівників. З них 1044 мають науковий ступінь кандидата наук, 131 – доктора наук, 865 – вчене звання доцент, 138 – професор.

Мережа професійно-технічної освіти області становить 33 заклади, у тому числі 15 професійних ліцеїв, 7 вищих професійних училищ, 5 центрів професійно-технічної освіти, 2 професійно-технічні училища та 4 професійні заклади при установах з виконання покарань.

Заклади професійно-технічної освіти щорічно забезпечують підготовку близько 6 тис. кваліфікованих працівників за 183 професіями. Навчально-виховний процес у закладах професійно-технічної освіти здійснюють 1,6 тис. педагогічних працівників.

Мережа професійно-технічних навчальних закладів

Рік	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість професійно-технічних навчальних закладів	37	37	36	35	35
Кількість учнів у професійно-технічних навчальних закладах (тис. осіб)	15,1	15,2	12,9	12,8	12,8

В області функціонують 490 дошкільних навчальних закладів, у тому числі 214 навчально-виховних комплексів: загальноосвітній навчальний заклад-дошкільний навчальний заклад. Протягом 2005-2010 років мережа дошкільних навчальних закладів зросла на 75 одиниць.

Кількість дошкільних навчальних закладів, од.

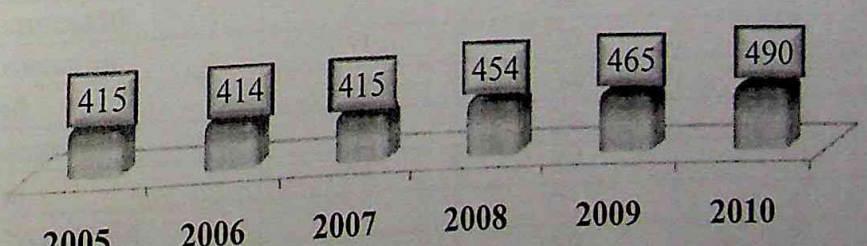

Зростання кількості дошкільних навчальних закладів відбулося, переважно, за рахунок створення навчально-виховних комплексів.

У населених пунктах, де дошкільні навчальні заклади та незначна кількість дітей відповідного віку, запроваджено соціально-педагогічний патронат сімей. Соціально-педагогічним патронатом охоплено понад 18 тис. дітей.

Усього в області різними формами дошкільної освіти охоплено 35,1 тис. дітей, що становить 71% від їх загальної кількості. У 2005 році цей показник становив 61,6%. Середній показник по Україні – 65,8%.

Охоплення дітей дошкільною освітою, %

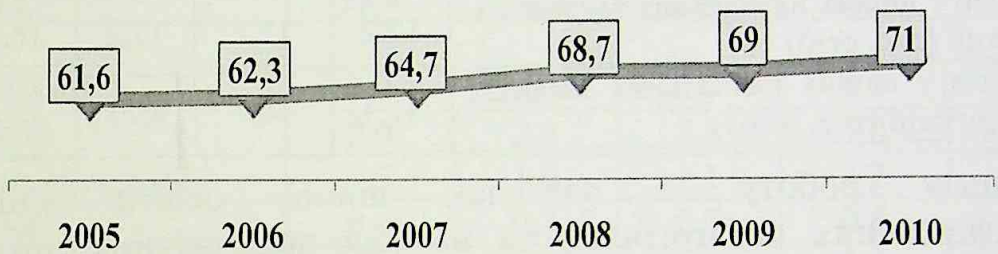

Підготовкою до школи охоплено 99,5% дітей 5-ти річного віку. Проте суттєвою залишається різниця в охопленні суспільним вихованням дітей, які мешкають у містах і селах. У містах дошкільні навчальні заклади відвідують 78% дітей, у селах – 53%.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливе значення надається загальній середній освіті.

В області функціонують 592 загальноосвітні навчальні заклади, у яких навчаються близько 101 тис. учнів. У 2005 році функціонувало 658 загальноосвітніх навчальних закладів. Протягом 2005-2010 років контингент загальноосвітніх навчальних закладів зменшився на 38,4 тис. учнів.

Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (тис. осіб)

Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість учнів у ЗНЗ (тис. осіб)	139,4	130	122,1	114,2	107,9	101

Усього в Сумській області налічується 395 шкіл з малою чисельністю учнів (65,1% від загальної кількості), із них 382 – у сільській місцевості (89% від загальної кількості сільських шкіл).

9. ТУРИЗМ

Сумщина – скарбниця історико-культурних пам'яток, вона налічує понад 1500 пам'яток історії, 700 археології, 370 архітектури та 100 пам'ятників монументального мистецтва.

У природно-заповідному фонді області 247 об'єктів. Територія області є однією з найбільш екологічно безпечних зон України. Сьогодні на Сумщині діють 28 дитячих оздоровчих таборів, майже 90 профільних таборів художньо-естетичної, спортивної, туристсько-краєзнавчої, еколого-натуралістичної спрямованості, що створені на базі позашкільних закладів.

Також є перспективи розвитку сільського туризму. Для цього на Сумщині є всі умови. Долучити до розвитку сільського зеленого туризму можна мешканців тих регіонів, де сьогодні є чудові природні місця. Залучати до розвитку цього виду туризму можна і у тих місцях, де проходять великі мистецькі свята, адже у ці села приїздять сотні громадян, які б скористалися послугами сільських господарів. Є перспективи для прийому зелених туристів у тих селах, де є озера чи ліси, сюди з задоволенням поїдуть мисливці та рибалки.

Область має перспективи для розвитку активного туризму: сплави на байдарках, велопоходи, кінні походи, авто-мото походи і ін.

Туристичні потоки Сумської області

	2008 рік	2009 рік
Всього обслуговано туристів	**24035**	**23254**
Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	9222	6003
Кількість іноземних громадян, які відвідали область	149	134
Кількість туристів, охоплених внутрішнім туризмом	14654	17117

У регіоні значного розвитку отримали заклади культури.

Заклади культури і мистецтв у 2009 році

№ п.п	Райони і міста	Клубні заклади	Бібліотеки	Музеї	Парки
1	Білопільський	42	38	5	
2	Буринський	28	26	3	
3	Великописарівський	27	19	7	
4	Глухівський	43	38	3	
5	Конотопський	36	34	6	
6	Краснопільський	35	31	6	
7	Кролевецький	27	27	13	
8	Лебединський	27	25	3	
9	Липоводолинський	24	24	7	
10	Недригайлівський	31	25	2	
11	Охтирський	41	34	3	
12	Путивльський	34	24	13	
13	Роменський	64	47	10	1
14	Середино-Будський	27	25	2	
15	Сумський	46	49	7	
16	Тростянецький	28	31	9	

17	Шосткинський	20	21	5	
18	Ямпільський	19	21	3	
Всього		**599**	**539**	**107**	
19	м. Суми	9	26	9	2
20	м. Охтирка	1	6	5	
21	м. Глухів	6	-	4	
22	м. Конотоп	5	7	4	
23	м. Ромни	1	7	5	
24	м. Шостка	3	10	4	
25	м. Лебедин	3	3	2	
Всього		**28**	**59**	**33**	**2**
Всього по області		**627**	**598**	**140**	**3**

Одним зі стримуючих факторів розвитку туризму є недостатня кількість закладів готельного господарства.

Готелі та місця короткотермінового проживання

	Одноразова місткість, місць		**Обслужено приїжджих, тис. осіб**	
	2007	**2008**	**2007**	**2008**
Сумська область	2446	2355	66122	57245

На Сумщині на території Охтирського району в с. Буймерівка відкрито Сосновий СПА-Курорт "Буймерівка". Курорт розташовано на березі річки Ворскла в сосновому лісі і має всі можливості для комфортабельного відпочинку.

У Лебединському районі працює санаторій "Токарі", де в лікувальних цілях використовується вода – аналог відомої " Миргородської".

У Національному природному парку "Деснянсько-Старогутський" (Середино-Будський район, с. Стара Гута) функціонують дві туристичні бази "Деснянка" та "Боровічанка". На березі Десни у спеціально відведених місцях облаштовані майданчики для встановлення наметів.

Санаторно-курортні (оздоровчі) заклади у 2009 році

	Кількість закладів тривалого перебування	У тому числі			
		санаторії та пансіонати з лікуванням	**готелі**	**будинки і пансіонати відпочинку**	**Дитячі оздоровчі табори**
Сумська область	52	1	20	3	28

Додаток 2

Результати SWOT-аналізу Сумської області експертною групою проекту «Нова Сумщина 2015» при голові Сумської обласної державної адміністрації

Сильні сторони	Ступінь впливу, 1-min, 10-max	Слабкі сторони	Ступінь впливу, 1-min, 10-max
Наявний потенціал інноваційного розвитку	5,9	Брак кооперації між виробниками області, низький рівень продуктивності праці	6,6
Вигідне географічне положення області	7,4	Застарілість технологій у більшості виробництв області, значний рівень зношеності основних фондів	7,5
Сприятливі кліматичні умови та природні ресурси	7,6	Відсутність чіткої стратегії розвитку регіону	7,2
Високий рівень освіти населення, розгалужена система освіти	7,6	Недостатній рівень орієнтованої на розвиток бізнесу інформації (наявні ресурси, стан ринку)	6
Відносна екологічна чистота території та продуктів харчування місцевих виробників	7,2	Недостатня залученість третього сектору (спілок, бізнес-асоціацій, громадських організацій) в управління справами області	5,8
Наявність природних ресурсів для розвитку АПК, наявність передумов для розвитку кластерів у АПК	9	Нерозвиненість транспортних коридорів в області	6,6
Наявність потенціалу для розвитку кластерів у хімічній промисловості, галузі будівельних матеріалів	7,1	Недостатній рівень розвитку інфраструктури (транспорт, енергетика, зв'язок) для ведення бізнесу	6,5
Значна доля видобування нафти та газу в області у загальному видобутку в Україні	7,9	Недостатній рівень конкурентоспроможності продукції більшості місцевих підприємств на зовнішніх ринках	6,6
Високий рівень свідомості населення, наявність ідеології суспільної відповідальності за розвиток області	4,6	Незбалансованість попиту та пропозиції на ринку праці окремих районів області	6,2
Наявність сприятливої економічної кон'юктури для деяких галузей економіки області, широке поле діяльності для розвитку бізнесу	6	Недостатній рівень соціальних та державних послуг	5,9
Розгалужена мережа фінансово-кредитних установ	6,2	Неефективність діяльності всіх органів влади	5,9
Консолідація політичної структури області	4,4	Значний знос існуючої інфраструктури області	7,2
Наявність впливових обласних громадських організацій загально суспільного значення та галузевих спрямувань	4	Відсутність серйозних пакетів інвестиційних проектів	7
Відсутність тиску з боку міської влади на розвиток бізнесу, та незначна її корумпованість	4,6	Адміністративна незахищеність інвесторів	6,6

Досить висока якість розвитку медіа і забезпечення свободи слова	**5,5**	Відсутність мотивації в регіональної еліти по формуванню певного "бренду" Сумщини	**6,4**
		Неможливість отримати дозволи на земле відвід у встановлені законодавством терміни	**6,9**
		Відсутність інформації про здійснення інновацій на підприємствах області	**6,1**
		Відсутність методологічної підтримки в створенні бізнес планів та оцінці інвестиційних ризиків в області	**5,5**
		Відплив освіченої робочої сили, особливо молоді, за межі області	**7**
Можливості		**Загрози**	
Конкурентоспроможні можливості розвитку сучасних агропромислових підприємств, залучення інвестицій в АПК	**7,4**	Зменшенні чисельності та якісного складу (старіння) населення області, висока смертність населення	**7,3**
Створення галузевого бренду "Інвестиційний оазис в АПК"	**7,3**	Повільні зміни ментальності чиновників та жителів територіальних громад в сторону більшою байдужості та соціальної апатії	**7**
Розробка та активне впровадження технічних та індустріальних парків у Поліській зоні та Конотопі	**6,4**	Наявність невдалих прикладів інвестування в Сумську область	**5,7**
Використання фактору нафтогазоносного регіону, де видобувається 50% української нафти	**7,5**	Ускладненість отримання дозволів та ліцензій знижує інвестиційну привабливість конкурентоздатних галузей області	**7,8**
Використання транскордонних сполучень за рахунок географічного положення	**7,1**	Складні митні процедури (корупція, бюрократія)	**8,3**
Створення регіональної структури (та місцевих підрозділів) з місцевого економічного розвитку для залучення прямих іноземних інвестицій	**7,2**	Відтік людських ресурсів поза межі області підвищує конкурентний потенціал інших областей України	**6,8**
		Агресивна конкуренція сусідніх областей (Чернігівська та Полтавська) як альтернатива для інвестицій в туризм	**5,7**
		Зношеність інфраструктури та комунікацій	**8,8**
		Високий рівень орендної плати, відсутність технопарків стримує розвиток малого та середнього бізнесу	**8,4**
		Відсутність активної позиції місцевої влади на захист місцевого виробника	**7**

Додаток 3

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Галузь	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
			Внутр/зовн	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
	АПК														
1		Обмеження обсягів виробництва та цінової ситуації органами державної влади	зовнішній		вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави в галузі АПК				не потребує		ОДА				
2		Невідповідність продукції світовим стандартам	зовнішній		вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави в галузі АПК				не потребує		ОДА				
3		Висока конкуренція на світовому ринку	зовнішній		можливість використання учасниками кластеру інноваційних та новітніх технологій				не потребує		Учасники кластерів				
4		Недостатня забезпеченість висококваліфікованими кадрами	внутрішній		підготовка кадрів на базах Сумського національного аграрного університету та сервісного центру ПАТ компанії "Райз"				інвестиційні ресурси		СНАУ, ПАТ компанія "Райз"				
5		Великий період окупності капіталовкладень	внутрішній		можливість використання учасниками кластеру інноваційних та новітніх технологій						Учасники кластерів				
6		Великі відсотки за використання банківських кредитів	зовнішній		вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави в галузі АПК				не потребує		ОДА				
7		Недостатній рівень інвестиційної привабливості	внутрішній		відкриття філіалу відомої інвестиційної компанії для можливості залучення дешевих інвестиційних ресурсів по реалізації бізнес проектів				не потребує		Консалтингові, інвестиційні компанії				
8		Технологічні фактори	внутрішній		можливість використання учасниками кластеру інноваційних та новітніх технологій				інвестиційні ресурси		Учасники кластерів				
9		Нестабільність податкової політики	зовнішній		вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави в галузі АПК				не потребує		ОДА				
10		Недосконалість земельних відносин	зовнішній		вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави в галузі АПК				не потребує		ОДА				
11		Недостатній розвиток логістичної інфраструктури	внутрішній		створення повноцінної інфраструктури аграрного ринку				інвестиційні ресурси		ОДА, учасники кластерів				
12		Відсутність оптового ринку сільськогосподарської продукції	внутрішній		створення оптового ринку сільськогосподарської продукції				інвестиційні ресурси		ОДА, учасники кластерів				
13		Відсутність чіткого та прогнозованого механізму надання дотацій сільськогосподарським товаровиробникам	зовнішній		вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави в галузі АПК				не потребує		ОДА				
14		Розрізненість та неузгодженість дій невеликих сільськогосподарських товаровиробників Сумської області	внутрішній		створення асоціації сільгосп товаровиробників				не потребує		ОДА, сільгосп-товаровиробники			у стадії виконання	
15		Недостатність інформації щодо відсутніх ланцюгів кластеру та програми по заміщенню імпорту	внутрішній		активізація інформаційного середовища щодо наявних можливостей кластерної форми господарювання та запровадження програмних заходів по заміщенню імпорту				потребує розрахунку		Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання				

економічне	бюджетне
правове	приватні кошти
адміністративне	не потребує
інформаційне	

організація
документ

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Галузь	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
			Внутр./зовн.	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
	Будівництво														
1		Значний рівень зношення основних фондів в індустрії будівництва	внутрішній/ зовнішній		Модернізація, оновлення складу основних фондів. Стимулювання державою підприємств з модернізації основних фондів				інвестиційні ресурси		Підприємства				
2		Неможливість отримати дозволи на землевідведення у встановлені законодавством терміни	внутрішній		Створити Координаційну групу (Єдиний будівельний дозвільний центр) по узгодженням та дозвільним процедурам, включивши до неї керівників установ, що надають дозволи, експертні висновки, технічні умови на підключення комунікацій, вирішують питання землевідведення				потребує розрахунку		ОДА, місцеві органи самоврядування, державні установи				
3		Відплив освіченої робочої сили за межі області	внутрішній		Залучення молодих кадрів шляхом створення відповідних соціальних умов. Підвищення рівня заробітної плати до середньої по Україні				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
4		Недостатній рівень розвитку інфраструктури для ведення бізнесу	внутрішній		Створення повноцінної інфраструктури				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
5		Недостатній рівень інформації, орієнтованої на розвиток бізнесу	внутрішній		Розвиток інформації орієнтованої на розвиток бізнесу				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
6		Відсутність серйозних пакетів інвестиційних проектів	внутрішній		Відкриття філіалу відомої інвестиційної компанії для можливості залучення дешевих інвестиційних ресурсів по реалізації бізнес проектів				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
7		Адміністративна незахищеність інвесторів	зовнішній		Вплив органів місцевої влади на законотворчу та бюджетну політику держави по захисту інвестицій.				не потребує		Держава, ОДА, місцеві органи самоврядування				
8		Відсутність Схеми планування території Сумської області	внутрішній/ зовнішній		Розроблення Схеми планування території Сумської області та схем планування її адміністративних районів				потребує розрахунку		Держава, місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування				
9		Недостатність інформації щодо відсутніх ланцюгів кластеру та програми по заміщенню імпорту	внутрішній		Активізація інформаційного середовища щодо наявних можливостей кластерної форми господарювання та запровадження програмних заходів по заміщенню імпорту				потребує розрахунку		Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання				

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
		Внутр/зовн	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
	Енергозбереження													
1	Відсутність системної роботи по залученню інвестицій у підвищення енергоефективності.	внутрішній		Консолідація зусиль місцевих органів самоврядування та керівників підприємств по залученню інвестицій. Створити Агентство регіонального розвитку, в якому повинен бути підрозділ (відділ) енергоефективності.				не потребує						
2	Відсутні постійні джерела фінансування інвестиційних проектів на період їх реалізації.	зовнішній		Створення Агентств регіонального розвитку та Фондів регіонального розвитку, наділення цих Фондів постійними джерелами наповнення; надати пропозиції до КМУ про внесення змін до Бюджетного Кодексу, що б дозволили брати запозичення під реалізацію інвестиційних проектів областям та районам				інвестиційні ресурси						
3	Нераціональний порядок прийняття рішень по фінансуванню інвестпроектів за рахунок бюджетів всіх рівнів.			Внесення пропозицій по зміні порядку прийняття рішень щодо фінансування інвестпроектів за рахунок бюджетів всіх рівнів				не потребує						
4	Тяганина в процесі одержання дозволів та погоджень, виділення земельних ділянок, необхідних для реалізації інвестиційних проектів.	внутрішній		Створення Координаційної групи по узгодженням та дозвільним процедурам, включивши до неї керівників установ, що надають дозволи, експертні висновки, технічні умови на підключення комунікацій, вирішують питання землевідведення				не потребує						
5	Міста області, які мають централізоване теплопостачання, не розробили всупереч	внутрішній		Протягом 2011 року необхідно розробити схеми теплопостачання				не потребує						
6	Незацікавленість, перш за все, керівників бюджетних установ, у впровадженні енергозберігаючих заходів.	внутрішній		Внести зміни до діючого законодавства, що б дозволили залишати зекономлені кошти в тій установі, яка їх зекономила; надати пропозиції щодо розробки на державному рівні системи заохочення для фізичних осіб, які впроваджують енергозберігаючі заходи				не потребує						
7	Некваліфікована експлуатація сучасного обладнання в котельних бюджетних установ, особливо в сільській місцевості.	внутрішній		Протягом 2010-2011 років створити в районах області сервісні компанії, що б взяли на себе обслуговування обладнання, а в необхідних випадках його експлуатацію та продаж тепла користувачам				інвестиційні ресурси						
8	Припинення виробництва в Сумській області торфу та торфобрикетів для використання в якості палива.	внутрішній		Необхідно розробити та реалізувати до 2015 року інвестиційний проект по видобутку торфу та торфобрикетів в кількості 100 тис. т на рік				інвестиційні ресурси						
9	Невикористання потенціалу теплової енергії очисних споруд шляхом впровадження застосування теплових насосів.	внутрішній		Спланувати за рахунок коштів Стабілізаційного фонду пілотний проект «Реконструкція системи теплопостачання комплексу міських очисних споруд КП «Міськводоканал» шляхом упровадження енергозберігаючого теплонасосного обладнання»				інвестиційні ресурси						

10	Відсутність контролю за якістю надання теплопостачальними підприємствами послуг з централізованого теплопостачання населенню.	внутрішній		Обов'язкове встановлення протягом 2011-2012 років в містах з централізованим опаленням побудинкових приладів обліку споживання теплової енергії з відповідними регуляторами температур											
11	Неефективне та некваліфіковане управління об'єктами теплопостачання.	внутрішній		Проведення оптимізації схем теплопостачання населених пунктів та енергоємних об'єктів з подальшим запровадженням системи енергетичного аудиту об'єктів теплового господарства. створення енергосервісних компаній, що будуть надавати послуги з утримання та обслуговування теплогенеруючих об'єктів бюджетної сфери, модернізація існуючого теплового господарства				інвестиційні ресурси						
12	Відсутність механізму гарантування захисту коштів інвесторів у сфері енергозбереження.	зовнішній		Розроблення дієвої програми захисту коштів інвесторів для реалізації програм енергозбереження, що дозволить швидко впровадити енергозберігаючі технології на соціальних об'єктах, а зекономлені бюджетні гроші направити на соціальні програми				не потребує						
			економічне правове адміністративне інформаційне					бюджетне приватні кошти не потребує						організація документ

189

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
		Внутр/зовн	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
	Інноваційно-інвестиційний блок													
1	Відсутній єдиний центр інформаційного забезпечення потреб місцевого бізнесу, сторонніх інвесторів стосовно переліку науково-технічних розробок (в області та в Україні), які готові до впровадження у виробництво	внутрішній		формування єдиного інформаційного реєстру області				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
2	Відсутній банк потреб бізнесу (області, України і іноземних країн) щодо переліку науково-технічних розробок	внутрішній		формування єдиного інформаційного реєстру області				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
3	Недостатній рівень інформаційних матеріалів (структура, оформлення) з обґрунтованими показниками конкурентоспроможності науково-технічних розробок	внутрішній		формування єдиного інформаційного реєстру області				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
4	Відсутня сучасна база даних інвестиційних і венчурних фондів, окремих підприємств України і світу, що потенційно зацікавлені в сучасних конкурентоспроможних науково-технічних розробках	внутрішній		формування єдиного інформаційного реєстру області				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
5	Недостатньо розвинута сучасна інфраструктура для проведення галузевих інвестиційних форумів	внутрішній		створення сучасної інфраструктури				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
6	Стосунки органів виконавчої влади та наукових кіл більшою мірою формальні, нерегулярні, переважно стосунки науки і бізнесу виключно індивідуальні і несистемні	внутрішній		налагодження тісних взаємовигідних стосунків влади, бізнесу та науки				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства, науково-дослідні інститути				
7	Відсутність систематизованих даних щодо прогнозу потреб бізнесу (місцевого, вітчизняного і світового) в сучасних технологіях та обладнанні	внутрішній		формування єдиного інформаційного реєстру області				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
8	Бізнес вирішує проблемні питання технологічного розвитку без урахування можливостей науки і влади та не сподівається на їх підтримку	внутрішній		налагодження тісних взаємовигідних стосунків влади, бізнесу та науки				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства, науково-дослідні інститути				
9	Відсутня дієва система заохочення підприємств щодо впровадження інновацій, у тому числі пов'язана із зменшенням податків	зовнішній		реформування податкової системи				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування				
10	Залучення наукових кіл до вирішення стратегічних та оперативних проблем розвитку області мало формальний та нерегулярний характер	внутрішній		налагодження тісних взаємовигідних стосунків влади, бізнесу та науки				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства, науково-дослідні інститути				
11	Не існує перспективного плану пріоритетних науково-технічних та технологічних розробок в інтересах підприємств області	внутрішній		створення плану пріоритетних науково-технічних та технологічних розробок для потреб області				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства, науково-дослідні інститути				
12	Виставки, що проводяться для демонстрації потенціалу області, спрямовані на формально-представницькі цілі, а не на справжнє сприяння залученню інвестицій та демонстрації нових технологій	внутрішній		розширення участі підприємств області у спеціалізованих міжнародних виставках				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства				
13	Практично відсутнє державне (обласне, міське) замовлення на нові науково-технічні розробки для потреб місцевого господарства та комунального сектору	внутрішній		створення плану пріоритетних науково-технічних та технологічних розробок для потреб області				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства, науково-дослідні інститути				

190

178

14	Відсутність аеропорту	внутрішній		введення в експлуатацію аеропорту				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування, підприємства					
15	Відсутність на території Сумщини території пріоритетного розвитку	зовнішній		звернення до центральних органів влади з клопотанням про створення такої території на базі міста Шостка				не потребує		ОДА, місцеві органи самоврядування					
16	Відсутність швидкісного залізничного сполучення	зовнішній		модернізація залізничної транспортної мережі області				потребує розрахунку		Держава, ОДА, місцеві органи самоврядування					
17	Відсутність професійної інвестиційної компанії	внутрішній		створення в області представництва міжнародної інвестиційної компанії				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування					
18	Незначні обсяги інвестицій	внутрішній		розробка концепцій промислових парків в районах області, створення інвестиційного паспорта і сайту області на основних мовах світу				інвестиційні ресурси		ОДА, місцеві органи самоврядування					
19	Недовіра до влади	внутрішній		консолідація влади, зняття зайвих бюрократичних процедур, налагодження співпраці бізнесу і влади				не потребує							
			економічне					бюджетне							організація
			правове					приватні кошти							документ
			адміністративне					не потребує							
			інформаційне												

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
		Внутр./зовн.	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
Малий та середній бізнес														
1	Низька якість надання послуг державних органів	зовнішній		сертифікація якості послуг державних органів				не потребує		Держава, ОДА, місцеві органи самоврядування				
2	Недовіра до влади	зовнішній		консолідація влади, зняття зайвих бюрократичних процедур, налагодження співпраці бізнесу і влади				не потребує		Держава, ОДА, місцеві органи самоврядування				
3	Необхідність подавати звітність за фірму, яка не працює	зовнішній		розробка законопроекту "Про порядок тимчасового припинення діяльності підприємства з ініціативи власника" і подання його через КМУ і Президента України до Верховної Ради України				не потребує		Держава, ОДА, місцеві органи самоврядування				
4	Відсутність спеціалізованої освітньої бази бізнес-адміністрування	зовнішній		впровадження на базі одного з ВНЗ спеціальності магістра бізнес адміністрування (МВА)				потребує розрахунку		Міносвіти, ОДА				
			економічне					бюджетне						організація
			правове					приватні кошти						документ
			адміністративне					не потребує						
			інформаційне											

198

679

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
		Внутр./зовн.	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
	Освіта													
1	Перевантаженість груп дошкільних навчальних закладів	внутр.	економічне	проведення розрахунків потреби місць у дитячих дошкільних закладах, визначення їх дефіциту і розроблення програми будівництва нових дитячих садків				бюджетні		ОДА, місцеві органи самоврядування				
2	Відсутність інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з вадами психофізичного розвитку	зовнішній	економічне	запровадження механізму нормативно-правового матеріально-технічного, кадрового забезпечення в загальноосвітніх навчальних закладах, дитячих будинках, інтернатах				бюджетні		Управління освіти різних рівнів				
3	Відсутність нормативно-правового забезпечення соціально-педагогічного патронату сімей, у яких виховуються діти дошкільного віку	зовнішній	правове	звернення до законодавчих органів з пропозицією юридичного забезпечення даного питання				не потребує		Держава, ОДА				
4	Недостатнє виконання програми "Шкільний автобус"	внутр./зовн.	економічне	виділення відповідних коштів з державного та місцевого бюджетів, залучення спонсорських коштів				бюджетне, приватні кошти		ОДА, місцеві органи самоврядування				
5	Незадовільний стан забезпечення комп'ютерною технікою закладів освіти	внутр./зовн.	економічне	виділення відповідних коштів з державного та місцевого бюджетів, залучення спонсорських коштів				бюджетне, приватні кошти		ОДА, місцеві органи самоврядування				
6	Незадовільний стан забезпечення навчальним обладнанням, літературою тощо	внутр./зовн.	економічне	виділення відповідних коштів з державного та місцевого бюджетів, залучення спонсорських коштів				бюджетні, приватні кошти		ОДА, місцеві органи самоврядування				
7	Відсутність психолого-методико-педагогічних консультацій	внутр.	адміністративне	організація необхідних закладів у районах і містах області				бюджетні		Управління освіти різних рівнів				
8	Проблеми фінансування позашкільної освіти в сільській місцевості	внутр.	економічне	врахування видатків на ці потреби при розподілі міжбюджетних коштів				бюджетні		органи місцевого самоврядування				
9	Старіння педагогічних кадрів в середніх освітніх закладах	внутр./зовн.	економічна	залучення молодих кадрів шляхом створення відповідних соціальних умов, популяризація професії вчитель. Підвищення заробітної плати освітян				бюджетні		ОДА				
10	Низький рівень працевлаштування випускників ВНЗ	зовнішній	адміністративне	звернення до міністерства освіти з пропозицією передачі бюджетних місць вузам, які забезпечують високий процент працевлаштування своїх випускників				не потребує		ОДА				
		зовнішній	економічна	розробка механізму відшкодування коштів до державного бюджету випускниками, які навчалися за рахунок державного замовлення в разі їх не прибуття до місця роботи за розподілом				не потребує		ОДА				
		внутр.	адміністративна	моніторинг кадрового забезпечення всіх галузей регіону				не потребує		обласний центр зайнятості				
		внутр.	адміністративна	створення резерву кадрів підприємств з попереднім залученням до них випускників ВНЗ				не потребує		підприємства регіону				

		внутр.	економічна	розробка програми "Перше робоче місце", яка передбачатиме виплату заробітної плати впродовж першого року за рахунок держави				бюджетні		ОДА, місцеві органи самоврядування			у стадії виконання	
		внутр.	економічне	запровадження регіональних стипендій молодим спеціалістам				бюджетні		ОДА, місцеві органи самоврядування				
		зовн./внутр.	економічне	покращення практичної підготовки випускників за рахунок відшкодування затрат підприємствам, в яких студенти проходять практику				бюджетні		ОДА, місцеві органи самоврядування				
		внутр.	адміністративне	впровадження конкурентоздатних і ліквідних спеціальностей: генна інженерія, матеріалознавство, МВА				не потребує		ВНЗ				
11	Відсутність контакту влади і молодих вчених, соціальна і правова незахищеність молодих вчених	внутр.	адміністративне	організація обласної ради молодих вчених				не потребує		ОДА, університети				
12	Відсутність електронних бібліотек	внутр.	економічне	організація електронних бібліотек				бюджетні, приватні кошти		ОДА, місцеві органи самоврядування, університети				

економічне
правове
адміністративне
інформаційне

бюджетне
приватні кошти
не потребує

організація
документ

194

180

Реєстр обмежень до стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина-2015"

№ п/п	Сутність/зміст обмеження	Тип обмеження		Шлях зняття	Очікуваний результат			Фінансування		Виконання зі зняття обмежень				Джерело інформації
		Внутр./зовн.	Група		Роб. місця, од.	ВРП, т.грн./рік	Податки, т.грн.	Джерело	Розмір, т.грн.	Виконавець - організація	Виконавець - відп. особа	Термін до	Стадія	
	Медицина													
1	Відсутність ефективного механізму затвердження технічної документації на закупівлю медичного обладнання	зовнішній		розробка та впровадження автоматизованої системи розробки технічної документації на закупівлю медичного обладнання				не потребує		Держава, ОДА, медичні заклади				
2	Ризики для пацієнтів у зв'язку з необхідністю виконання планових показників медичними установами	зовнішній		реформування системи планових показників у медицині				не потребує		Держава, ОДА, медичні заклади				
3	Концентрація якості обслуговування тільки в обласному центрі	внутр.		запровадження системи медичних округів, введення в експлуатацію діагностичних центрів в округах; введення в експлуатацію онкодиспансеру, збільшення фінансування амбулаторій				бюджетні, приватні кошти		ОДА, місцеві органи самоврядування, медичні заклади				
4	Перевантаження медичних працівників надмірною кількістю звітності	зовнішній		реформування системи звітності в медицині				не потребує		Держава, ОДА, медичні заклади				
5	Медичне обслуговування згідно прописки			гарантування надання медичної допомоги незалежно від місця реєстрації				не потребує		Держава, ОДА, медичні заклади				
6	Низька якість надання медичних послуг			налагодження системи зворотного зв'язку з пацієнтами з якості обслуговування				не потребує		Держава, ОДА, медичні заклади				
			економічне					бюджетне						організація
			правове					приватні кошти						документ
			адміністративне					не потребує						
			інформаційне											

Додаток 4

Прогнозний обсяг фінансового забезпечення виконання завдань реформування житлово-комунального господарства Сумської області на 2011-2015 роки

№ з/п	Найменування заходу	Прогнозний обсяг фінансових ресурсів для виконання	у тому числі за роками				
			2011	2012	2013	2014	2015
I	**Технічне переоснащення житлово-комунального господарства, скорочення питомих показників енергетичних і матеріальних ресурсів на виробництво (надання) житлово-комунальних послуг**						
1	Стимулювання реалізації інвестиційних проектів з: реконструкції та капітального ремонту житлових будинків із застосуванням енергозберігаючих технологій і обладнання	385060,9	57200,1	64772,8	74466,9	856848,5	101772,7
	реконструкції централізованих систем водопостачання і водовідведення з використанням енергоощадного обладнання та технологій	352773,4	37527	57200,1	74738	72908,7	76603
	енергозбереження, розвитку та реконструкції систем теплозабезпечення	631233,3	123982,8	179641,7	148978,9	96566,3	82063,6
	благоустрою територій	672431	17816,5	134048	125985	120578	121002
2	Забезпечення оснащення наявного житлового фонду будинковими засобами обліку та регулювання споживання води та теплової енергії	27625,6	2192,2	6403	6222,2	6403,1	6405,2
3	Надання державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів з технічного переоснащення та капітального ремонту житлових будинків, у яких утворюються нові або вже функціонують об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	19236,2	3636,2	3600	4200	3800	4000

Додаток 5

Основні завдання щодо реалізації реформування і розвитку житлово-комунального господарства області

№ з/п	Завдання	Зміст заходу	Термін виконання	Виконавці	Очікувані результати реалізації
1.	Регулювання діяльності природних монополій на ринку комунальних послуг	1. Створення системи енергетичного менеджменту в житлово-комунальному господарстві.	2011 рік	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Створення ефективної системи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сфері тепло-, водопостачання і водовідведення.
		2. Запровадження моніторингу якості питної води та стану систем питного водопостачання.	2011 рік	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Забезпечення населення якісною питною водою.
		3. Запровадження обов'язкового технологічного обліку води на всіх ділянках її видобування, транспортування та споживання споживачам.	2011-2012 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Забезпечення обліку спожитих послуг водопостачання, формування ощадливого ставлення до енергетичних і матеріальних ресурсів.
		4. Проведення інвентаризації основних засобів комунальних підприємств	2011-2013 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Збереження та ефективне використання основних засобів підприємств, оновлення виробничої бази з урахуванням новітніх досягнень науково-технічного прогресу
2.	Створення розвиненого конкурентного середовища на ринку обслуговування житла	1. Запровадження моніторінгу: ринку житла та житлових послуг, аваріних об'єктів житла і комунального господарства.	2011-2012 роки	Управління житлово-комунального господарства Сумської обласної	Забезпечення поступового виведення з експлуатації аварійних житлових будинків та відбудову аварійних об'єктів

				державної адміністрації, районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	комунального господарства на умовах фінансування з державного та місцевих бюджетів
		2. Запровадження системи управління якістю у сфері житлово-комунальних послуг.	2011-2012 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Поліпшення якості управління житлом та комунальною інфраструктурою.
		3. Утворення при органах місцевого самоврядування підрозділів з питань організації об'єднань співласників багатоквартирних будинків та розвитку інституту управителів житлових будинків	2011-2013 роки	Виконавчі комітети міських рад	*Збільшення кількості ОСББ, підвищення якості управління житловим фондом*
3.	Забезпечення беззбиткового функціонування підприємств житлово-комунального гсподарства	1. Запровадження нарахування плати за холодну, гарячу воду та тепло виключно за показниками приладів обліку.	2011-2015 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	*Забезпечення обліку спожитих послуг водопостачання, формування ощадливого ставлення до енергетичних і матеріальних ресурсів.* Підвищення ефективності і надійності функціонування комунальної інфраструктури шляхом модернізації існуючого обладнання, залучення в енергообіг вторинних поновлюваних джерел енергії та впровадження сучасних енергоефективних технологій і устаткування
		2. Розроблення регіональних програм розвитку комунальної інфраструктури	2011 рік	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	

4.	Технічне переоснащення житлово-комунального господарства, скорочення питомих показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів на виробництво житлово-комунальних послуг	1. Стимулювання реалізації інвестиційних проектів з: - реконструкції та капітального ремонту житлових будинків із застосуванням енергозберігаючих технологій і обладнання; - реконструкції централізованих ситем водопостачання і водовідведення з використанням енергоощадного обладнання і технологій; - енергозбереження, розвитку та реконструкції систем теплопостачання; - благоустрою територій.	2011-2015 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Проведення комплексної модернізації і технічного переоснащення житлово-комунального господарства з метою зменшення ресурсоспоживання і дотримання екологічних норм та нормативів.
		2. Розроблення схем теплозабезпечення населених пунктів.	2011 рік	Виконавчі комітети міських рад	Поєднання централізованої та децентралізованої системи опалення, підвищення ефективності і надійності функціонування теплоенергетики
		3. Впровадження пілотних проектів з переведення підприємств житлово-комунального господарства на альтернативні види палива	2011-2015 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Скорочення питомих показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів, необхідних для виробництва (надання) житлово-комунальних послуг шляхом використання альтернативних джерел енергії та видів палива
5.	Залучення інвестицій і співпраця з міжнародними	1. Проведення роз'яснювальної та методологічної роботи з питань підготовки інвестиційних проектів	2010-2014 роки	Районні державні адміністрації, виконавчі комітети	Створення сприятливих умов для залучення позабюджетних коштів у розвиток об'єктів

	фінансовими установами та донорськими організаціями	*відповідно до вимог міжнародних фінансових установ*		міських рад	житлово-комунального господарства та ефективний механізм подальшого його реформування із залученням іноземних інвестицій, кредитів, коштів фізичних і юридичних осіб
6.	Залучення громадськості до процесів формування житлової політики та реформування житлово-комунального господарства	1. Проведення громадських форумів, громадських слухань, круглих столів для формування виваженої громадської позиції та дотримання балансу інтересів постачальників і споживачів житлово-комунальних послуг. Підготовка матеріалів для засобів масової інформації з метою висвітлення комунальних потреб	2009-2014 роки	Управління житлово-комунального господарства Сумської обласної державної адміністрації, головне управління зв'язків з громадськістю Сумської обласної державної адміністрації, районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад	Забезпечення широкої суспільної підтримки виконання основних завдань у рамках реформи житлово-комунального господарства

Додаток 6

Основні показники ведення лісового господарства Сумської області

Показники	Одиниці виміру	2009 рік		Прогноз 2010 року		2011 рік прогноз	2012 рік прогноз	2013 рік прогноз	2014 рік прогноз	2015 рік прогноз
		план	факт	план	факт (11 міс.)					
Площа земель лісового фонду	тис. га	**442,6**	**442,6**	**443,2**	**443,2**	**443,2**	**443,2**	**443,2**	**443,2**	**443,2**
Сумське ОУЛМГ	тис. га	280,5	280,5	281,1	281,1	281,1	281,1	281,1	281,1	281,1
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. га	162,1	162,1	162,1	162,1	162,1	162,1	162,1	162,1	162,1
Рівень лісистості	%	**17,4**	**17,4**	**17,4**	**17,4**	**17,6**	**17,7**	**17,9**	**18,2**	**18,5**
Заготовлено деревини	тис. куб. м	**993,7**	**963,3**	**1096,7**	**870,7**	**1120**	**1120**	**1120**	**1120**	**1120**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	720	724,4	850	660	850	850	850	850	850
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	273,7	238,9	246,7	210,7	270	270	270	270	270
у т.ч. ліквідної	тис. куб. м	**846,3**	**854,8**	**995,3**	**802**	**1020**	**1020**	**1020**	**1020**	**1020**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	600	639,7	778,3	610	770	770	770	770	770
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	246,3	215,1	217	192	250	250	250	250	250
з неї: ділової	тис. куб. м	**436,2**	**452,7**	**470,6**	**437,2**	**475**	**475**	**475**	**475**	**475**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	350	376,6	394,7	370	400	400	400	400	400
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	86,2	76,1	75,9	67,2	75	75	75	75	75
техсировини	тис. куб. м	**201,4**	**193,4**	**280,3**	**179,5**	**277**	**277**	**277**	**277**	**277**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	125	127,7	213	120	200	200	200	200	200
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	76,4	65,7	67,3	59,5	77	77	77	77	77
дров	тис. куб. м	**208,7**	**213,4**	**244,4**	**185,3**	**268**	**268**	**268**	**268**	**268**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	125	140,1	170,6	120	170	170	170	170	170
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	83,7	73,3	73,8	65,3	98	98	98	98	98
Площа суцільних рубок	га	**1822**	**1822**	**1470**	**1481,4**	**1720**	**1720**	**1720**	**1720**	**1720**
Сумське ОУЛМГ	га	1348	1348	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300
ОКАП «Сумиоблагроліс»	га	474	474	170	181,4	420	420	420	420	420
Площа заліснення земель	га	**3055**	**3111**	**1960**	**2208**	**3040**	**3340**	**3760**	**4180**	**4560**

108

Сумське ОУЛМГ	*га*	*2255*	*2299*	1480	1725	2700	3000	3400	3820	4200
ОКАП «Сумиоблагроліс»	га	*800*	812	480	483	340	340	360	360	360
у тому числі земель, не придатних для сільськогосподарського призначення	га	**1200**	**1293**	**590**	**594**	**160**	**1900**	**2380**	**2720**	**3100**
Сумське ОУЛМГ	га	1000	1003	450	450	1600	1900	2380	2720	3100
ОКАП «Сумиоблагроліс»	га	200	290	140	144	-	-	-	-	-
Обсяг реалізованої необробленої деревини	тис. куб. м	**700**	**673**	**680**	**702,5**	**695**	**700**	**705**	**710**	**715**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	500	518	500	540	500	500	500	500	500
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	200	155	180	162,5	195	200	205	210	215
у тому числі експорт	тис. куб. м	**140**	**128,5**	**198**	**196**	**199**	**203**	**207**	**210**	**210**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	120	127	180	180	180	180	180	180	180
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	20	1,5	18	16	19	23	27	30	30
Обсяг переробленої деревини	тис. куб. м	**180**	**176,6**	**150**	**140**	**150**	**150**	**150**	**150**	**150**
Сумське ОУЛМГ	тис. куб. м	100	107,6	100	92	100	100	100	100	100
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. куб. м	80	69	50	48	50	50	50	50	50
Реалізовано продукції переробки	тис. грн.	**69000**	**63679,8**	**61500**	**56474**	**63955**	**67746**	**72295**	**75024**	**78026**
Сумське ОУЛМГ	тис. грн.	44000	44376	44500	40678	45000	45000	45000	45000	45000
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. грн.	25000	19303,8	17000	15796	18955	22746	27295	30024	33026
у тому числі експорт	тис. грн.	**53700**	**51968**	**49000**	**45078**	**50193**	**51463**	**52859**	**54395**	**56085**
Сумське ОУЛМГ	тис. грн.	37000	37613	37000	34500	37500	37500	37500	37500	37500
ОКАП «Сумиоблагроліс»	тис. грн.	16700	14355	12000	10578	12693	13963	15359	16895	18585
Рівень поглибленої переробки	%	**13,6**	**13,8**	**14**	**14**	**19,5**	**20**	**20,5**	**21**	**21,5**
Сумське ОУЛМГ	%	17,1	17,5	18	18	19	20	21	22	23
ОКАП «Сумиоблагроліс»	%	10	10	10	10	20	20	20	20	20

Напрямки використання необробленої ліквідної деревини за видами

тис.куб.метрів

Показники	2009 рік			Прогноз 2010 року			Прогноз 2011 року			Прогноз 2012 року			Прогноз 2013 року			Прогноз 2014 року			Прогноз 2015 року		
	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова	твердолистяна	м'яколистяна	шпилькова
Заготовлено ліквідної деревини	**224,4**	**115,1**	**514,9**	**225**	**120**	**492**	**232**	**132**	**515**	**232**	**132**	**415**	**232**	**132**	**515**	**232**	**132**	**515**	**232**	**132**	**515**
Сумське ОУЛМГ	193,4	63,1	382,9	190	60	380	190	60	380	190	60	280	190	60	380	190	60	380	190	60	380
ОКАП «Сумиоблагроліс»	31	52	132	35	60	112	42	72	135	42	72	135	42	72	135	42	72	135	42	72	135
Перероблено у власних цехах	**41**	**13,7**	**122,9**	**40**	**15**	**106**	**40**	**17**	**113**	**40**	**17**	**113**	**40**	**17**	**113**	**40**	**17**	**113**	**40**	**17**	**113**
Сумське ОУЛМГ	36	2,7	68,9	35	3	70	35	3	70	35	3	70	35	3	70	35	3	70	35	3	70
ОКАП «Сумиоблагроліс»	5	11	54	5	12	36	5	14	43	5	14	43	5	14	43	5	14	43	5	14	43
Реалізовано ліквідної деревини	**170,8**	**102,8**	**399,4**	**172**	**117**	**388**	**178**	**128**	**405**	**178**	**128**	**405**	**178**	**128**	**405**	**178**	**128**	**405**	**178**	**128**	**405**
Сумське ОУЛМГ	143,8	57,8	316,4	140	60	300	140	60	300	140	60	300	140	60	300	140	60	300	140	60	300
ОКАП «Сумиоблагроліс»	27	45	83	32	57	88	38	68	105	38	68	105	38	68	105	38	68	105	38	68	105
у тому числі експорт	**13,8**	**0,2**	**114,6**	**10,6**	**0,1**	**120**	**10,8**	**0,1**	**124**	**10,8**	**0,1**	**124**	**10,8**	**0,1**	**124**	**10,8**	**0,1**	**124**	**10,8**	**0,1**	**124**
Сумське ОУЛМГ	13.8	-	113,4	10	-	100	10	-	100	10	-	100	10	-	100	10	-	100	10	-	100
ОКАП «Сумиоблагроліс»		0,2	1,2	0,6	0,1	20	0,8	0,1	24	0,8	0,1	24	0,8	0,1	24	0,8	0,1	24	0,8	0,1	24

Додаток 7

Площі посадки плодових насаджень у садівничих господарствах Сумської області у 2007-2010 роках, га (прогноз за пропозиціями господарств)

Господарство	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	Разом
ЗАТ "Сад" Охтирський район	43	31	11	1	86
ТОВ "Плодорозсадник" Охтирський район	40	40	40	40	160
ПСП "Мир" Конотопський район	20	40	-	-	60
ПСП АФ "Обрій-Сад" Конотопський район	55	45	45	5	150
Сумська дослідна станція садівництва (ДС ІСУААН) Конотопський район	13	10	10	10	43
ТОВ АФ "Садівник" Сумський район	20,7	35	25	10	90,7
ПАФ "Агросвіт" Сумський район	74	20	24	-	118
ЗАТ АП "Прогрес-Технологія"	12	39	39	0,3	90,3
Новостворені господарства	-	-	68,3	233,7	302
Всього	**277,7**	**260**	**262,3**	**300**	**1100**

Розвиток садівництва в сільськогосподарських підприємствах Сумської області у 2006-2010 роках

Яблуня*

Роки	Площа насаджень, га		Валовий збір, тонн	Посадка		Догляд за молодими		Установка шпалер		Будівництво зрошення		Вартість проектних робіт, тис. грн.	Всього витрат, тис. грн.
	усього	у т.ч. молоді		площа, га	потреба в коштах, тис. грн.	площа, га	потреба в коштах, тис. грн.	площа, га	потреба в коштах, тис. грн.	площа, га	потреба в коштах, тис. грн.		
2006	1163	280	5578	100	1570	1163	5167	25	237,5	25	300	35	7309,5
2007	1263	480	6971	200	3140	1263	6077	50	475	50	600	70	10362
2008	1463	600	7505	300	4710	1463	7742	75	712,5	75	900	105	14169,5
2009	1763	800	13020	300	4710	1763	9287	75	712,5	75	900	105	15714,5
2010	2063	900	14220	300	4710	2063	10712	75	712,5	75	900	105	17139,5
Всього	2063	900	47694	1200	18840	2063	38985	300	2850	300	3600	420	64695

Статті витрат	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
Витрати на збір	217,55	271,87	308,3	507,78	554,58
Інші витрати	403,6	167,7	151,86	456,9	237,54
Оренда землі	136,9	151,6	175,6	211,6	247,6
Тара	3346,8	835,8	560,4	3069	720
Витрати на реалізацію	334,68	418,26	474,3	781,2	853,2
Всього	4439,53	1845,29	1670,46	5026,54	2612,92
Всього за 5 років	**15594,74**				

* Наведені прогнозовані дані

Додаток 8

Пропозиції щодо реорганізації непрацюючих стаціонарних ліжок в ліжка сестринського нагляду та хоспісні

ЛПЗ	Норма-тив	Фактична кількість ліжок	Забезпе-ченість	Відхилення	Пропозиції
Педіатричні соматичні	26,1	-	-	-	-
Сумська область	-	475	24,09	-2,01	-
Районні ЛПЗ	-	405	26,58	+0,04	-
Охтирська	-	25	18,58	-7,25	-
Білопільська	-	30	33,41	+7,31	Денний стаціонар 10 ліжок
Буринська	-	20	39,88	+13,78	Денний стаціонар 10 ліжок
Великописарівська	-	15	38,84	+12,74	Денний стаціонар 5 ліжок
Глухівська	-	20	19,45	-6,65	-
Конотопська	-	45	22,02	-4,08	-
Краснопільська	-	15	25,96	-0,14	-
Кролевецька	-	20	29,65	+3,55	-
Лебединська	-	25	29,50	+3,40	-
Липоводолинська	-	15	37,62	+11,52	Денний стаціонар 5 ліжок
Недригайлівська	-	15	33,74	+7,64	Денний стаціонар 5 ліжок
Путивльська	-	15	29,16	+3,06	-
Роменська	--	30	20,13	-5,97	-
Середино-Будська	-	15	45,41	+19,31	Денний стаціонар 5 ліжок
Тростянецька	-	20	30,81	+4,71	-
Шосткинська	-	60	38,16	+12,06	Денний стаціонар 10 ліжок
Ямпільська	-	20	45,12	+19,02	Денний стаціонар, інші перепрофілювати
Сумська міська дитяча	-	10	2,55	-	-
Міська ЛПЗ м. Суми	-	10	2,23	-	-
Обласні ЛПЗ м. Суми		60	3,04		
Сумська обласна дитяча		60	0,00		

ЛПЗ	Норматив	Фактична кількість ліжок	Забезпеченість	Відхилення	% виконання
Інфекційні для дітей	18,5/6,0	-	-	-	-
Сумська область	-	280	14,2	-4,3	2,50
Районні ЛПЗ	-	130	8,53	-9,97	1,36
Охтирська	-	25	18,58	+0,08	2,68
Білопільська	-	10	11,14	-7,36	1,38
Буринська	-	5	9,97	-8,53	1,58
Великописарівська	-	-	-	-	-
Глухівська	-	5	4,86	-13,64/-1,14	0,42
Конотопська	-	5	4,89	-13,61/-1,11	1,00
Краснопільська	-	-	-	-	-
Кролевецька	-	5	7,47	-11,03/+1,47	1,84
Лебединська	-	5	5,90	-12,6/-0,1	1,85
Липоводолинська	-	5	12,54	-5,96/-10,5	0,30
Недригайлівська	-	-	-	-	-
Путивльська	-	5	9,72	-8,78/+3,72	0,76
Роменська	-	5	3,35	-15,15/-2,6	1,07
Середино-Будська	-	5	15,14	-3,36/+9,5	1,76
Тростянецька	-	10	15,41	-3,09/+9,41	3,59
Шосткинська	-	30	19,08	+0,5/+13,08	2,95
Ямпільська	-	5	11,28	-7,22/+5,28	0,00
Сумська міська дитяча	-	125	31,92	+13,42	6,67
Міська ЛПЗ м. Суми	-	125	27,9	+9,4	5,79
Обласні ЛПЗ м. Суми	-	25	1,27	-17,23	0,14
Сумська обласна дитяча	-	25	0,00	-	-

Авторський колектив, залучені експерти

Сторіжко В.Ю.	- д.ф.-м.н., професор, академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки, директор інституту прикладної фізики НАН України
Васильєв А.В.	- к.т.н., професор, ректор Сумського державного університету, голова постійної комісії Сумської обласної ради з питань освіти, науки, культури та туризму
Чорноус А.М.	- д.ф.-м.н., професор, проректор з наукової роботи Сумського державного університету
Коновалова С.О.	- к.е.н., доцент кафедри управління та євроінтеграції Національного університет ім. Драгоманова
Пересадько Г.О.	- к.е.н., доцент кафедри менеджменту Української Академії банківської справи Національного банку України
Смеянов В.А.	- к.мед.н., доцент, завідуючий кафедри гігієни та екології, соціальної медицини та організації охорони здоров'я медичного інституту при Сумському державному університеті
Коновалов О.О.	- радник голови Сумської обласної державної адміністрації, керівник робочої групи з розроблення проекту Стратегії
Наврузов Ю.В.	- к.т.н., партнер консалтингової компанії Axerly, заступник керівника робочої групи з розроблення Стратегії
Берфман М.А.	- заслужений економіст України, радник голови Сумської обласної державної адміністрації
Міськов В.М.	- начальник управління регіонального розвитку головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації
Фінашко В.В.	- начальник управління розвитку підприємництва головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації
Кальнова І.Л.	- заступник начальника управління регіонального розвитку головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації
Кохан А.І.	- начальник відділу інформаційного моніторингу та забезпечення головного управління зв'язків з громадськістю Сумської обласної державної адміністрації
Костюк Ю.Б.	- заступник начальника управління агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації

Сергієнко О.В.	-	заступник начальника управління житлово-комунального господарства Сумської обласної державної адміністрації
Лисенко Н.А.	-	перший заступник начальника управління охорони здоров'я Сумської обласної державної адміністрації
Харламов Ю.І.	-	головний спеціаліст управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Вакуленко О.М.	-	начальник Сумського обласного центру медичної статистики
Богданова Г.В.	-	заступник головного лікаря Сумської обласної дитячої лікарні
Лазненко Д.О.	-	к.т.н., доцент Сумського державного університету, керівник Центру енергоефективних технологій
Ричкіна Л.В.	-	генеральний директор Сумського обласного Фонду підтримки підприємництва
Заєць В.В.	-	генеральний директор ТОВ «Гуала Кложерс Україна»
Телющенко І.Ф.	-	генеральний директор ВАТ «Керамейя»
Юрченко В.Г.	-	директор з економічних питань ТОВ «БВК компанія «Федорченко»
Мордухович І.І.	-	к.т.н., головний інженер ТОВ «Інвест G»
Сухоставец П.І.	-	приватний підприємець, эксперт
Довженко М.І.	-	віце-президент корпорації Інком

Залучені експерти

Соловйов А.Н.	-	головний радник з питань стратегічного планування та економічного розвитку проекту USAID «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність»
Парасюк І.Л.	-	головний радник з питань стратегічного планування та економічного розвитку проекту USAID «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність»
Самусь І.О.	-	пенсіонер, начальник (1999-2007) управління агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації
Михайловский В.В.	-	голова громадської ради при Сумській обласній державній адміністрації, генеральний директор ТОВ «Силікатобетон»
Романюк С.О.	-	голова правління ЗАТ "Сумимостобуд"
Осінкина О.С.	-	к.е.н, старший експерт Аналітичного центру БЕСТ

188

ЛИСТОК ПОГОДЖЕННЯ

до проекту рішення Сумської обласної ради з питання:
"Про Стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року
"Нова Сумщина – 2015"

Проект поданий: Сумською обласною державною адміністрацією

Підстава для постановки питання: Закони України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації"

Погоджено:

Сітак О.М. - начальник головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації

Коновалов О.О. - голова постійної комісії Сумської обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики

Павлова В.В. - начальник відділу з питань бюджету та соціально-економічного розвитку виконавчого апарату Сумської обласної ради

Патютько В.А. - начальник відділу правового забезпечення виконавчого апарату Сумської обласної ради

Дрига В.О. - керуючий справами виконавчого апарату Сумської обласної ради

Толбатов В.М. - заступник голови Сумської обласної ради

Бояринцев О.А. - перший заступник голови Сумської обласної ради

Зауваження та пропозиції до проекту рішення:

Ситуація не направляється, розмістити на сайті ОДА і обласної ради для ознайомлення та виконання.

Обл. рада 189

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ
ГОЛОВИ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

22.12.2010 м. Суми № 853

Про проект Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015"

Відповідно до частини першої статті 6, пункту 2 статті 13, статей 17, 39 Закону України "Про місцеві державні адміністрації", з метою реалізації стратегічних пріоритетів економічного і соціального розвитку Сумської області:

1. Схвалити проект Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015" (додається).

2. Головному управлінню економіки Сумської обласної державної адміністрації внести проект Стратегії розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015" на розгляд Сумської обласної ради.

3. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на першого заступника голови Сумської обласної державної адміністрації Чернявського В.І.

Голова Сумської обласної державної адміністрації **Ю.П. Чмирь**

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ «УКРАЇНА» Загальний відділ № 2

Сумська обласна рада
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
Вх. № 07-1605/01-40
"17" грудня 2010р.

Додаток 8
до протоколу третьої сесії
обласної ради шостого скликання

120

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ШОСТЕ СКЛИКАННЯ
ТРЕТЯ СЕСІЯ
РІШЕННЯ

29.12.2010 Суми

Про внесення змін до програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік

Розглянувши пропозиції обласної державної адміністрації, керуючись статтею 43 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", обласна рада вирішила:

Внести зміни до Програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік, затвердженої рішенням обласної ради від 12.05.2010:

1. Внести зміни до переліку об'єктів, що фінансуються у 2010 році за рахунок коштів цільового фонду розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури області у складі спеціального фонду обласного бюджету згідно з додатком 1.

2. Внести зміни в додаток "Обсяги на експлуатаційне утримання, реконструкцію та ремонт автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг у населених пунктах, що належать до комунальної власності, за рахунок коштів обласного бюджету на 2010 рік" згідно з додатком 2.

Голова **Г.В. Михайленко**

Додаток 1
до рішення обласної ради
шостого скликання
від 29.12.2010

Перелік об'єктів
що фінансуються у 2010 році за рахунок коштів цільового фонду розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури області у складі спеціального фонду обласного бюджету

гривень

Найменування та місцезнаходження об'єкта	Обсяг фінансування на 2010 рік	Зміни +,-	Уточнений обсяг фінансування на 2010 рік
Усього по області	**12501322,92**	**0,00**	**12501322,92**
у тому числі:			
Обласний бюджет	**12501322,92**	**0,00**	**12501322,92**
з них:			
Головний розпорядник коштів - головне управління агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації	**171622,92**	**0,00**	**171622,92**
Замовник - СОКП "Фонд інвестування об'єктів соціальної сфери та промисловості"	171622,92		171622,92
Теплогенераторна для гарячого водопостачання басейну ФОК "Динамо" в м. Суми (реконструкція)	171622,92		171622,92
Головний розпорядник коштів, замовник - головне управління економіки Сумської обласної державної адміністрації	**1112360,00**	**0,00**	**1112360,00**
Реконструкція водопровідних мереж по вул.Комсомольська та пров.Комсомольський смт. Ульянівка, Білопільського району	500000,00		500000,00
Будівництво артсвердловини для водопостачання школи в с. Червона Слобода Недригайлівського району Сумської області	298800,00		298800,00
Зовнішні мережі водопостачання школи в с. Червона Слобода Недригайлівського району, Сумської області (будівництво)	248100,00		248100,00
Капітальний ремонт перекриття Тернівського будинку культури Недригайлівського району	65460,00		65460,00
Головний розпорядник коштів, замовник - управління капітального будівництва Сумської обласної державної адміністрації	**1939000,00**		**1939000,00**
Капітальний ремонт центрального приміщення гімназії, м. Охтирка	500000,00		500000,00
Прибудова до загальноосвітньої школи №1 по вул. Пушкіна, 15, місто Ромни	500000,00		500000,00
Реконструкція районного будинку культури, смт Велика Писарівка	176900,00		176900,00
Реконструкція Великописарівської ЗОШ І-ІІІ ступенів, смт Велика Писарівка	247900,00		247900,00
Реконструкція котельні. Перевод котельні на біопаливо по вул. Шкільній, 2 сел. Шалигине Глухівського району	185000,00		185000,00
Реконструкція системи водопостачання в с. Семенівка Глухівського району	85000,00		85000,00
Реконструкція системи водопостачання в сел.Червоне Глухівського району	50000,00		50000,00
Водогін, с. Чернацьке Середино-Будського району - будівництво	194200,00		194200,00
Головний розпорядник коштів, замовник - управління житлово-комунального господарства Сумської обласної державної адміністрації	**1383900,00**	**0,00**	**1383900,00**
Реконструкція міського водогону в м.Буринь (ІІ черга)	500000,00		500000,00
Реконструкція котельні Штепівської ЗОШ І-ІІІст. під топкову в с.Штепівка Лебединського району	299300,00		299300,00
Капітальний ремонт покрівлі Михайлівського СБК Лебединського району	140700,00		140700,00
Капітальний ремонт системи опалення ДНЗ с. Першотравневе Михайлівської сільської ради Лебединського району	34200,00		34200,00

Капітальний ремонт системи опалення Михайлівської амбулаторії загальної практики сімейної медицини Лебединського району	25100,00		25100,00
Капітальний ремонт тепломережі Василівської ЗОШ І-ІІІ ст. Лебединського району	86600,00		86600,00
Будівництво котельні та проведення реконструкції опалення Садівського будинку культури	298000,00		298000,00
Головний розпорядник коштів - Сумська обласна державна адміністрація	**7894440,00**	**0,00**	**7894440,00**
місто Суми	**500000,00**	**0,00**	**500000,00**
Капітальний ремонт ліфтів у м. Суми	500000,00		500000,00
місто Глухів	**690300,00**	**0,00**	**690300,00**
Капітальний ремонт магістрального водопроводу по вул. Годунівська, Матросова, Залізнична, Покровська, Зарічна, Заводська в м. Глухів	100000,00		100000,00
Поточний ремонт автомобільної дороги по вул. Вознесенській, м. Глухів	200000,00		200000,00
Капітальний ремонт покрівлі будинку по вул. Ковпака, 5, м.Глухів	108300,00		108300,00
Капітальний ремонт покрівлі будинку по вул. Ковпака, 3 м.Глухів	84000,00		84000,00
Будівництво плавального басейну (виготовлення проектно-кошторисної документації)	98000,00		98000,00
Капітальний ремонт автомобільної дороги по вул. Інститутській, м. Глухів	100000,00		100000,00
місто Конотоп	**500000,00**		**500000,00**
Реконструкція водопровідної мережі району "Загребелля" по вул. М.Немолота-вул. Інтернатній, м. Конотоп	500000,00		500000,00
місто Лебедин	**500000,00**		**500000,00**
Поточний ремонт доріг та тротуарів в м.Лебедин	300000,00		300000,00
Капітальний ремонт вуличного освітлення	60000,00		60000,00
Капітальний ремонт громадських колодязів	40000,00		40000,00
Капітальний ремонт даху астрономічного майданчика школи №6	40000,00		40000,00
Будівництво пішохідного мосту через річку по вул. Морози, м. Лебедин	60000,00		60000,00
місто Шостка	**871000,00**		**871000,00**
Капітальний ремонт підпитки водою старого русла р.Десна в районі дитячого оздоровчого табору "Світлий"	180000,00		180000,00
Благоустрій прибудинкової території центральної частини міста (будівництво)	290000,00		290000,00
Капітальний ремонт комунального лікувально-профілактичного закладу "Шосткинська дитяча лікарня"	201000,00		201000,00
Капітальний ремонт будівлі спортивного комплексу Шосткинського хіміко-технологічного коледжу ім. І.Кожедуба Шосткинського інституту Сумського державного університету по вул. Кірова, 20	200000,00		200000,00
Великописарівський район	**98000,00**		**98000,00**
Реконструкція опалювальної системи Тарасівського сільського будинку культури	98000,00		98000,00
Глухівський район	**280000,00**		**280000,00**
Газифікація ФАП Сварківської сільської ради (будівництво)	30000,00		30000,00
Капітальний ремонт даху Переможського будинку культури	100000,00		100000,00
Реконструкція водопостачання с. Черневе	50000,00		50000,00
Реконструкція системи водопостачання с. Обложки	100000,00		100000,00
Конотопський район	**500000,00**		**500000,00**
Будівництво підвідного газопроводу до с. Новоселівка	160500,00	-160500,00	0,00
Реконструкція існуючої мережі вуличного водопроводу смт. Дубов'язівка	94500,00		94500,00
Реконструкція водопроводу в с. Вирівка (І черга)	245000,00	160500,00	405500,00
Краснопільський район	**494600,00**	**0,00**	**494600,00**
Реконструкція котельні будинку культури смт. Краснопілля, вул. Перемоги, 2	160000,00		160000,00
Установка вузла обліку газу Ряснянської ЗОШ (реконструкція)	32000,00		32000,00
Благоустрій Краснопільської ЗОШ (будівництво)	120000,00		120000,00
Капітальний ремонт Чернеччинської АЗПСМ	41600,00		41600,00
Капітальний ремонт покрівлі спортзалу Угроїдської ЗОШ	141000,00		141000,00

Кролевецький район			
Капітальний ремонт садиби Огієвських бульвар Шевченка м. Кролевець	**522080,00**		**522080,00**
Капітальний ремонт м'якої покрівлі (Кролевецької спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №1)	176600,00		176600,00
Капітальний ремонт шатрової покрівлі Литвиновицької ЗОШ І-ІІІ ступенів	134980,00		134980,00
Путивльський район	210500,00		210500,00
Капітальний ремонт будівлі спорткомплексу по вул. Кірова, 2, м.Путивль	**499900,00**		**499900,00**
Капітальний ремонт покрівлі Стрільниківського НВК	302400,00		302400,00
Капітальний ремонт м'якої покрівлі сільського будинку культури с. Бобине	133000,00		133000,00
С.-Будський район	64500,00		64500,00
Будівництво підвідного газопроводу до с. Рожковичі С.-Будського району	**345000,00**	**0,00**	**345000,00**
Капітальний ремонт туалетів С.-Будської ЗОШ	295000,00		295000,00
Сумський район	50000,00		50000,00
Реконструкція водопровідної системи, встановлення станції обеззалізнення води в с. Верхня Сироватка	**512000,00**	**0,00**	**512000,00**
Будівництво підвідного газопроводу до с.Любачеве, Садівської сільської ради, друга черга	160000,00		160000,00
Реконструкція павільйону для встановлення установки по очистці питної води від нітратів в с.Кіндратівка	220000,00		220000,00
ДНЗ "Веселка", с. Бездрик- капітальний ремонт	42000,00		42000,00
Тростянецький район	90000,00		90000,00
Капітальний ремонт вікон районного будинку культури	**513000,00**	**0,00**	**513000,00**
Капітальний ремонт районного стадіону ім. В.Куца, місто Тростянець	80000,00	-24000,00	56000,00
Капітальний ремонт теплової мережі спеціалізованої школи №1 І-ІІІ ст., м. Тростянець	110000,00	-110000,00	0,00
Реконструкція теплової мережі від котельні до тунелю КЗ "Ростянецька центральна районна лікарня", м. Тростянець	140000,00		140000,00
Реконструкція системи гарячого водозабезпечення КЗ "Тростянецька центральна районна лікарня" м. Тростянець	183000,00	-183000,00	0,00
Капітальний ремонт внутрішнього туалету спеціалізованої школи № 3 м. Тростянець	0,00	207000,00	207000,00
Шосткинський район	0,00	110000,00	110000,00
Капітальний ремонт приміщення школи під музей І.М. Кожедуба з улаштуванням входу в с.Ображіївка	**563560,00**	**0,00**	**563560,00**
Капітальний ремонт ганку в школу с. Ображіївка	141700,00		141700,00
Капітальний ремонт памятника І.М. Кожедуба з облицюванням п'єдисталу літака в с. Ображіївка	1400,00		1400,00
Капітальний ремонт паркану навколо скверу ім.І.Кожедуба	7300,00		7300,00
Очистка, поточний ремонт колодязів громадського користування по вул. Кожедуба в с.Ображіївка	83120,00		83120,00
Капітальний ремонт пам'ятнику загиблим воїнам в с. Ображіївка	73800,00		73800,00
Послуги з благоустрою в с.Ображіївка (будівництво)	46830,00		46830,00
Капітальний ремонт освітлення меморіального комплексу ім. І.М. Кожедуба	67350,00		67350,00
Послуги з благоустрою в с.Ображіївка (будівництво)	68800,00		68800,00
Техніко-економічне обгрунтування на будівництво клубу-музею ім. І.М. Кожедуба на 200 місць в с. Ображіївка	31620,00		31620,00
Ямпільський район	41640,00		41640,00
Заміна опалювальних котлів Марчихинобудської ЗОШ І-ІІІ ст. (реконструкція)	**505000,00**	**0,00**	**505000,00**
Капітальний ремонт районного будинку культури смт Ямпіль	70000,00		70000,00
Будівництво підвідного газопроводу до с. Чуйківка	30000,00		30000,00
Реконструкція теплозабезпечення школи в с.Шатрище, Ямпільського району	102500,00		102500,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення м. Дружба	108000,00		108000,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с. Паліївка	100000,00		100000,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с.Степне	13500,00		13500,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с. Микитівка	13500,00		13500,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с. Княжичі	13500,00		13500,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с.Чуйківка	13500,00		13500,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с. Грем'ячка	13500,00		13500,00
Капітальний ремонт зовнішнього освітлення с. Імшана	13500,00		13500,00

Додаток 2
до рішення обласної ради
шостого скликання
від 29.12.2010

Обсяги на експлуатаційне утримання, реконструкцію та ремонт автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг у населених пунктах, що належать до комунальної власності за рахунок коштів обласного бюджету на 2010 рік

Район/місто	Обсяг коштів спеціального фонду обласного бюджету						
	доріг загального користування місцевого значення	зміни, +,-	уточнені обсяги	комунальні дороги	зміни, +,-	уточнені обсяги	Разом уточнені обсяги
Білопільський	310,35	35,95	346,30	130,10	-0,50	129,60	475,90
Буринський	200,27	29,03	229,30	130,10	-0,10	130,00	359,30
Великописарівський	151,56	19,84	171,40	130,10	-0,30	129,80	301,20
Глухівський	247,91	5,39	253,30	0,00	0,00	0,00	253,30
м. Глухів	0,00	0,00	0,00	250,00	88,23	338,23	338,23
Конотопський	242,96	8,74	251,70	0,00	0,00	0,00	251,70
м. Конотоп	0,00	0,00	0,00	650,00	-0,50	649,50	649,50
Краснопільський	215,53	33,97	249,50	490,80	-290,90	199,90	449,40
Кролевецький	184,55	27,15	211,70	130,10	-41,50	88,60	300,30
Лебединський	361,27	56,03	417,30	0,00	0,00	0,00	417,30
м. Лебедин	0,00	0,00	0,00	250,00	-0,20	249,80	249,80
Липоводолинський	207,37	36,63	244,00	130,10	-0,10	130,00	374,00
Недригайлівський	251,86	18,74	270,60	130,10	-2,10	128,00	398,60
Охтирський	270,20	36,80	307,00	0,00	0,00	0,00	307,00
м. Охтирка	0,00	0,00	0,00	300,00	-0,20	299,80	299,80
Путивльський	242,70	5,70	248,40	130,10	-2,70	127,40	375,80
Роменський	352,50	14,40	366,90	0	0	0	366,90
м. Ромни	0,00	0,00	0,00	392,00	-0,14	391,86	391,86
Середино-Будський	182,87	37,13	220,00	1 000,00	-15,60	984,40	1 204,40
Сумський	316,23	12,87	329,10	0,00	0,00	0,00	329,10
м. Суми	0,00	0,00	0,00	500,00	67,40	567,40	567,40
Тростянецький	162,33	20,57	182,90	130,10	-30,60	99,50	282,40
Шосткинський	151,36	24,94	176,30	0,00	0,00	0,00	176,30
м. Шостка	0,00	0,00	0,00	1 580,00	346,80	1 926,80	1 926,80
Ямпільський	256,98	26,52	283,50	190,00	-0,20	189,80	473,30
Оплата робіт, виконаних у 2008 році	2 244,00	-17,19	2 226,81				2 226,81
Разом	**6 552,80**	**433,21**	**6 986,01**	**6 643,60**	**116,79**	**6 760,39**	**13 746,40**

195

ЛИСТОК ПОГОДЖЕННЯ

до проекту рішення обласної ради з питання:
“Про внесення змін до програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік»

Проект поданий: Сумською обласною державною адміністрацією

Підстава для постановки питання: Внесення змін до рішення обласної ради від 12.05.2010 р.

Погоджено:

Сітак О.М.	-	начальник головного управління економіки облдержадміністрації
Кухно Ф.Ф.	-	тимчасово виконуючий обов’язки начальника головного фінансового управління облдержадміністрації
Бояринцев О.А.	-	перший заступник голови Сумської обласної ради
Коновалов О.О.	-	голова постійної комісії обласної ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної політики
Павлова В.В.	-	начальник відділу з питань бюджету та соціально-економічного розвитку виконавчого апарату обласної ради
Патютько В.А.	-	начальник відділу правового забезпечення виконавчого апарату обласної ради
Дрига В.О.	-	керуючий справами виконавчого апарату обласної ради
Толбатов В.М.	-	заступник голови обласної ради

Зауваження та пропозиції до проекту рішення:

_____

_____

_____

196

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

пл. Незалежності, 2, м. Суми, 40000, тел. (0542) 60-77-55, факс 63-18-16

E-mail: Iprm@state-gov.sumy.ua

24.12.2010 № 01-19/3858 на № _____ від _____

Голові Сумської обласної ради

Михайленку Г.В.

Шановний Геннадію Володимировичу!

Просимо Вас внести на розгляд Сумської обласної ради наступні питання:

"Про внесення змін до Програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік";

"Про Стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року "Нова Сумщина – 2015";

"Про Програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік";

"Про Програму підтримки малого підприємництва в Сумській області на 2011-2012 роки".

З повагою

Голова Сумської обласної державної адміністрації **Ю.П. Чмирь**

Сумська обласна рада
Загальний відділ
Вх. № 07-1591/01-21
"27" грудня 2010р.

Рибалка 63 28 33

Васенко Р.М.
Прошу внести зміни. Рішення 197
13.12.10

КОНОТОПСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ
вул. Соборна, 23, м. Конотоп ,41607 Тел. (05447) 6-24-03, Fax 2-35-48, knt_r@oblmail

07.12.2010 № 3939

Начальнику головного управління економіки облдержадміністрації Сітаку О.М.

Шановний Олександре Михайловичу !

Конотопська районна державна адміністрація просить Вас внести зміни до переліку об'єктів, що фінансуються у 2010 році у складі спеціального фонду обласного бюджету за рахунок коштів цільового фонду розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури області (рішення сорок четвертої сесії обласної ради 5 скликання від 30.07.2010 р.) , а саме:

- закрити фінансування на 2010 рік по об'єкту «Будівництво підвідного газопроводу до с. Новоселівка» на суму 160500 грн. та збільшити обсяг фінансування на 2010 рік по об'єкту «Реконструкція водопроводу в с. Вирівка (1черга)» на суму 160500 грн. Затвердити загальний обсяг фінансування на 2010 рік по об'єкту «Реконструкція водопроводу в с. Вирівка (1черга)» в сумі 405500 грн.

По об'єкту «Реконструкція водопроводу в с. Вирівка (1черга)» загальна сума згідно проекту складає 2111708 гривень.

Просимо Вашого сприяння щодо позитивного вирішення піднятого питання.

З повагою

Голова Конотопської районної державної адміністрації **О.П. Луговий**

Головне управління економіки Сумської облдержадміністрації
Вх. №
"13" 12 2010

ТРОСТЯНЕЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Горького,3, м. Тростянець, 42600, тел. (05459) 5-10-80, факс 5-14-90

E-mail: RDA_Tros@list.ru

08.12.10. № 2309/02-09 на №_____ від _____

Заступнику голови обласної
державної адміністрації
Деркачу М.Г.

Шановний Микола Андрійович!

Оскільки частина об'єктів, визначених в переліку для фінансування за рахунок нафтових коштів, профінансована з районного бюджету, районна державна адміністрація просить внести зміни до зазначеного переліку відповідно до реальних потреб.

Уточнений перелік об'єктів додається.

**Голова районної
державної адміністрації** **О.М. Новохатський**

09 12 10

Погоджено
Голова Тростянецької
районної ради
_____ О.Г. Линченко

Погоджено
Голова Тростянецької
райдержадміністрації
_____ О.М. Новохатський

ПЕРЕЛІК
об'єктів Тростянецького району,
в яких уточнюється обсяг фінансування

№ пп.	Найменування та місцезнаходження об'єкта	Обсяг фінансування на 2010 рік (грн..)	Зміни +, - (грн..)	Уточнений обсяг фінансування на 2010 рік (грн..)
1.	Капітальний ремонт теплової мережі спеціалізованої школи № 1 І-ІІІ ступенів	140,0	-	140,0
2.	Поточний ремонт районного стадіону ім. Куца м. Тростянець	110,0	-110,0	0
3.	Капітальний ремонт вікон районного будинку культури	80,0	-24,0	56,0
4.	Реконструкція теплової мережі від котельні до тунелю КЗ «Тростянецька центральна районна лікарня» м. Тростянець	183,0	-183,0	0
5.	Реконструкція системи гарячого водозабезпечення КЗ «Тростянецька центральна районна лікарня» м. Тростянець	0	+207,0	207,0
6.	Капітальний ремонт внутрішнього туалету спеціалізованої школи № 3	0	+110,0	110,0

ЛИСТОК РОЗСИЛКИ
документів обласної ради

200

Про внесення змін до Програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік

Міста, райони	Кількість примірників	
	міські та райради	райдержадміністрації
м. Суми		
Зарічний м. Суми		
Ковпаківський м. Суми		
м. Глухів		
м. Конотоп		
м. Лебедин		
м. Охтирка		
м. Ромни		
м. Шостка		
Білопільський		
Буринський		
Великописарівський		
Глухівський		
Конотопський	1	1
Краснопільський		
Кролевецький		
Лебединський		
Липоводолинський		
Недригайлівський		
Охтирський		
Путивльський		
Роменський		
Середино-Будський		
Сумський		
Тростянецький	1	1
Шосткинський		
Ямпільський		
Голова обласної ради		
Заступник голови обласної ради		
Керуючий справами		
Відділи виконавчого апарату обласної ради		
Відділ організаційного забезпечення діяльності ради		
Відділ економічного аналізу і прогнозування	2	
Відділ правового забезпечення		
Загальний відділ		
Відділ інформаційного забезпечення та комп'ютеризації		
Відділ господарсько-фінансового забезпечення		
Управління майном обласної ради		
Обласна державна адміністрація	1	
Підрозділи обласної державної адміністрації		
Головне управління економіки	1	
Головне управління праці та соціального захисту населення		
Головне управління сільського господарства і продовольства		
Головне фінансове управління	1	
Управління промисловості, енергетики, транспорту та зв'язку		

Підрозділи обласної державної адміністрації	Кількість примірників
Управління капітального будівництва	
Управління житлово-комунального господарства	
Управління містобудування та архітектури	
Управління державної ветеринарної медицини	
Управління з питань внутрішньої політики	
Управління освіти і науки	
Управління охорони здоров'я	
Управління культури	
Управління з питань молоді та туризму	
Управління у справах преси та інформації	
Управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи	
Відділ у справах національностей та міграції	
Відділ у справах релігій	
Інспекція державного технічного нагляду	
Служба у справах неповнолітн.	
Інспекція якості та формування ресурсів сільськогосподарської продукції	
Державний архів області	
Територіальні органи міністерств і відомств	
Управління міністерства внутрішніх справ України	
Управління служби безпеки України	
Управління юстиції	
Державна податкова адміністрація	
Державна інспекція з контролю за цінами	
Регіональне відділення фонду державного майна України	
Управління у справах захисту прав споживачів	
Управління статистики	
Управління державного казначейства України	1
У	

Територіальні органи міністерств, відомств	Кількість примірників
Управління зовнішніх економічних зв'язків	
Контрольно-ревізійне управління	
Державне управління екологічної безпеки	
Управління земельних ресурсів	
Територіальне відділення Антимонопольного комітету України	
Управління Пенсійного фонду України	
Обласний центр зайнятості населення	
Обласні виробничі об'єднання, управління, підприємства, асоціації, установи	
ВАТ Сумська товарно-виробнича компанія "Сумиголовпостач"	
Державне лісогосподарське об"єднання "Сумиліс"	
Обласне комунальне агро лісогосподарське підпр. "Сумиоблагроліс"	
ДП "Фонд інвестування об'єктів соціальної сфери та промисловості	
ВАТ "Сумибуд"	
ВАТ "Сумиагропромбуд"	
ВАТ "Сумиоблагротехсервіс"	
Управління "Облатодор"	1
ВАТ "Сумигаз"	
Сумська дирекція ДП "Сумипошта"	
Сумська дирекція ВАТ "Укртелеком"	
ДП "Сумське обласне підприємство автомобільного транспорту	1
Державне виробничо-торгівельне підприємство "Добробут"	
ВАТ "Суминафтопродукт"	
ВАТ "Сумиобленерго"	
Комунальне підприємство "Облпаливо"	

05.01.2011

Зміст
протоколу третьої сесії Сумської обласної ради
шостого скликання
від 29 грудня 2010 року

Том І

1.	Відкриття сесії	1
2.	Оголошення подання про утворення депутатської групи «Сумщина»	1
3.	Утворення робочих органів сесії	1
4.	Затвердження порядку денного сесії та регламенту її роботи	1-5
5.	Розгляд депутатських запитів	5-7
6.	Розгляд питання «Інформація прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області»	7-10
7.	Розгляд питання «Про стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015»	10-13
8.	Розгляд питання «Про внесення змін до програми економічного і соціального розвитку Сумської області на 2010 рік»	14
9.	Розгляд питання «Про програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2011 рік»	14-17
10.	Розгляд питання «Про програму підтримки малого підприємництва в Сумській області на 2011-2012 роки»	17
11.	Розгляд питання «Про регіональну програму молодіжного житлового кредитування на 2011-2017 роки в Сумській області»	17
12.	Розгляд питання «Про програму висвітлення заходів Сумської обласної державної адміністрації та Сумської обласної ради у засобах масової інформації на 2011 рік»	17
13.	Розгляд питання «Про програму підтримки місцевого книговидання та розповсюдження книжкової продукції на 2011-2012 роки»	18
14.	Розгляд питання «Про програму розвитку комунального автотранспортного підприємства обласної ради на 2011 рік»	18
15.	Розгляд питання «Про внесення змін до рішення обласної ради від 12.05.2010 «Про обласний бюджет на 2010 рік»	18-19
16.	Розгляд питання «Про обласний бюджет на 2011 рік»	19-25
17.	Розгляд питання «Про надання дозволу на переукладення договору оренди»	25
18.	Розгляд питання «Про внесення змін до рішення	26

	обласної ради п'ятого скликання від 29.09.2006 року «Про комунальну установу «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради»	
19.	Розгляд питання «Про розподіл орендної плати»	26
20.	Розгляд питання «Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Сумської обласної ради Аптека № 175 м. Суми Проценко Н.І.»	26
21.	Розгляд питання «Про укладення контракту на новий термін із завідуючою комунальним підприємством Аптека № 202 м. Ромни Кубрик Г.М.»	26
22.	Розгляд питання «Про директора Глухівського медучилища – комунального закладу Сумської обласної ради»	26
23.	Розгляд питання «Про директора Лебединського медичного училища імені професора М.І.Сітенка – комунального закладу Сумської обласної ради»	27
24.	Розгляд питання «Про директора вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка»	27
25.	Розгляд питання «Про директора Сумського медичного коледжу – комунального закладу Сумської обласної ради»	27
26.	Розгляд питання «Про надання дозволу на здійснення капітального ремонту об'єктів, що належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області»	27-28
27.	Розгляд питання «Про чисельність та структуру управління майном обласної ради»	28
28.	Розгляд питання «Про план роботи обласної ради на 2011 рік»	28
29.	Розгляд питання «Про структуру та чисельність виконавчого апарату обласної ради»	28-30
30.	Розгляд питання «Про зміну складу представників обласної ради у раді співзасновників обласної газети «Сумщина»	30
31.	Розгляд питання «Про програму проведення заходів щодо відзначення та нагородження громадян, трудових та творчих колективів, представництва керівництва та депутатів обласної ради в заходах загальнодержавного і місцевого значення на 2011 рік»	30
32.	Розгляд питання «Про закріплення майна за комунальним закладом Сумської обласної ради	30

	«Сумський обласний психоневрологічний диспансер»	
33.	Розгляд питання «Про кошторис витрат та план природоохоронних заходів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2011 рік»	31
34.	Закриття сесії	
		31
	Додатки:	
1.	Список депутатів, відсутніх на третій сесії обласної ради шостого скликання	32
2.	Список запрошених для участі в роботі третьої сесії обласної ради шостого скликання	33-41
3.	Матеріали стосовно утворення в обласній раді шостого скликання депутатської групи «Сумщина»	42-62
4.	Склад робочих органів третьої сесії обласної ради	63
5.	Рішення обласної ради про депутатські запити (з депутатськими запитами)	64-80
6.	**Рішення обласної ради:**	
	Про інформацію прокурора області Ленського С.В. щодо стану злочинності в області	81
	Про стратегію розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина-2015»	82-189
	Про внесення змін до програми економічного та соціального розвитку Сумської області на 2010 рік	190-200

ЗАСВІДЧУВАЛЬНИЙ НАПИС

У СПРАВІ ПРОНУМЕРОВАНО 200

(двісті) аркушів

ПОСАДА: НАЧ. ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ

ДАТА 15.05.2015 ПІДПИС